

การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่าย
วิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

นางณัฐวดี รอดภัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Ms 130683

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	
วันรับ.....	
วันลงทะเบียน.....	265509
เลขทะเบียน.....	2.
เลขเรียกหนังสือ.....	910 ๓๖113 ก 2565

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2565

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นางณัฐวดี รอดแก้ว แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ชุนลิก)

กรรมการ

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ)

กรรมการ

ว่าที่พันตรี

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร)

(รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ บำรุงบุญ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ว่าที่พันตรี

(รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ บำรุงบุญ)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน 9 มี.ค. 2565 ปี.....

ชื่อเรื่อง : การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต
ทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัย : นางณัฐวดี รอดภัย

ปริญญา : ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (วัฒนธรรมศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร
รองศาสตราจารย์ ว่าที่ พ.ต. ดร.กิตติกรณ์ บำรุงบุญ

ปีการศึกษา : 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ วิเคราะห์ข้อมูลจากภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ครู นักเรียน ประชาชนทั่วไปในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 60 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งขึ้นในราว พ.ศ. 2400 มีกลุ่มชนพื้นเมืองหลายกลุ่มชนแต่ที่มากที่สุดคือไทยลาวและรองลงมาคือผู้ไทย โดยมีวิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรม ตามปัจจัยสี่ คือ ชุดผู้ไทย บ้านผู้ไทยวัดวังคำ ปลาส้มสหัสขันธ์ สมุนไพรบ้านแก้งกะอาม พิธีกรรมความเชื่อ คือเหยา ประเพณีบั้งไฟทะเลล้าน ศิลปะคือหลวงพ่ องค์คำวัดกลาง โบราณสถานพระธาตุยาคุ โป่งกลางกาฬสินธุ์ หัตถกรรมคือผ้าไหมแพรวา และเทคโนโลยีพื้นบ้านคือสะดุ้งใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ ผ่านภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี การแต่งกาย การประกอบอาชีพ ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและยังคงมีความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ระบบสารสนเทศด้วยการสร้าง Application เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวม วิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม ความเชื่อประเพณีศิลปะหัตถกรรมและเทคโนโลยีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นต้นแบบฐานข้อมูลเพื่อ แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ ของจังหวัดกาฬสินธุ์

คำสำคัญ : ระบบสารสนเทศ; วิถีชีวิต; สังคม; วัฒนธรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Title : Geographic Information System Development through the
Photography in Life community and Culture in Kalasin Province

Author : Mrs.Nattawadee Rodpai

Degree : Doctor of Philosophy (Cultural Science)
Rajabhat Maha Sarakham University

Advisors : Associate Professor Dr.Songkoon Chantachon
Associate Professor Acting Maj.Lt. Dr.Kittikorn Bamroongboon

Year : 2021

ABSTRACT

The objectives of this research were To survey the way of life, society and culture. Kalasin Province. To study the way of life, society and culture Kalasin Province To analyze data from photographs showing lifestyle, cultural and geographical changes. of Kalasin Province. To establish a geographic information system through photographs. socio-cultural way of life Kalasin Province. The population and sample were Heads of relevant government agencies, community leaders, academics, folk wisdom, teachers, students, and the general public in Kalasin province, totaling 60 people. Purposive sampling selection. The tools used were survey form, observation form, interview form and group discussion form. descriptive data analysis. The results showed that Kalasin Province Established in about 1857, there are many indigenous groups, but the most are Thai, Lao, and followed by Thai people The social and cultural lifestyle according to the four factors is the ancient house, the clothing that is the identity. Local food, herbs, traditions, cultural rituals such as Yao rituals Photographs showing the way of life, language, culture and dress have been inherited from ancestors and still have identity and Information system by creating an Application. Geographic information system with database that collects the way of life, society and culture. Beliefs, traditions, arts and crafts and folk technology which is a database model for It shows the way of life, cultural and geographical changes. of Kalasin Province

Keywords : information system, way of life, society, culture

Major Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วย ความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ว่าที่ พ.ต. ดร. กิตติกรณ์ บำรุงบุญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นตรวจสอบและแก้ไขวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ขุนลิก ที่กรุณาให้เกียรติ เป็นประธาน โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ และรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โภศลกิตติอัมพร เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณา ตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมถึงเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามทุกท่าน ที่ให้ความสะดวก และประสานงานในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนค้นคว้า หาข้อมูลในการจัดทำ วิทยานิพนธ์ของผู้เขียนในครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ท้ายนี้ผู้เขียนขอโน้มรำลึกถึงอำนาจพระบารมีของคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งหลายในสากลโลกอันเป็นที่พึ่งให้ผู้เขียนมีสติ ปัญญา ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี ผู้เขียนขอให้เป็นที่นงนพิตาแต่บิดา มารดาและครอบครัวของผู้เขียน ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความต่างๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

นางณัฐวดี รอดภัย

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	6
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับ	7
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม.....	
2.1 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม	9
2.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย	25
2.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม	35
2.4 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง	45
2.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	47
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย	62
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	
3.1 พื้นที่ในการวิจัย	63
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	64
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	64
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	65
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	67
3.6 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
หัวเรื่อง	หน้า

บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	
ระยะที่ 1 ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์.....	69
ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ของจังหวัดกาฬสินธุ์.....	91
ระยะที่ 3 การจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคม..... วัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์.....	160
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุป	164
5.2 อภิปรายผล	173
5.3 ข้อเสนอแนะ	174
บรรณานุกรม	176
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	183
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์.....	187
ประวัติผู้วิจัย	189

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” นั้น โดยกระทรวงวัฒนธรรม ได้นำมากำหนดเป็นนโยบายการขับเคลื่อนการดำเนินงานว่าด้วยการรักษาและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมส่งเสริมการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สนองต่อนโยบายการเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 มาประยุกต์ใช้ เพื่อการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง และบูรณปฏิสังขรณ์แหล่งศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถศึกษาผ่านสิ่งที่เรียกว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้หลายประเภท เช่น หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่าง จดหมาย เอกสาร บันทึก สมุดบันทึกส่วนตัว บทความ ในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ที่หลงเหลือมาจากอดีต ส่วนหลักฐานอีกประเภทหนึ่งที่ปรากฏหลงเหลืออยู่อีกจำนวนมากคือหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำบอกเล่า สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ รวมไปถึงภาพวาด ภาพถ่าย (นภนาท อนุพงศ์พัฒน์, 2557: 8) ภาพถ่ายเป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ข่าวสาร แนวความคิด ความรู้สึกไปยังบุคคลอื่นทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ แม้จะเป็นบุคคลต่างชาติต่างภาษา ทั้งนี้เพราะภาพเป็นภาษาสากล (เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง) นอกจากนี้ภาพถ่ายยังเป็นสื่อสร้างสรรค์ความงามตลอดจนทำให้ได้รับรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ เนื่องจากภาพถ่ายที่เกิดขึ้นในโลกนี้เกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์สร้าง ทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นสภาพชีวิตและสังคมของคนในสมัยก่อน โดยมนุษย์มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งใช้ระยะเวลาอันยาวนานมาก ต้องต่อสู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อความอยู่รอด และดำรงเผ่าพันธุ์มาอย่างทรหดอดทน พร้อมๆ กับการพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ ความคิด รู้จักการทำเครื่องมือต่างๆ มากมาย อาทิ เครื่องมือหิน เครื่องมือกระดูก และเครื่องมือไม้ ตลอดจนการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ รู้จักสร้างกระท่อม สร้างบ้าน และยังรู้จักสร้างสรรค์งานศิลปะ อาทิ ภาพเขียนหรือภาพวาดตามผนังถ้ำ ภาพแกะสลัก ล้วนมาจากทักษะของมนุษย์ในยุคนั้น การถ่ายทอดรูปแบบภาพจะถูกเขียนขึ้น ให้มีสัดส่วนของภาพจริง (Realism) ที่สื่อความหมายเป็นภาพสัญลักษณ์ (Symbolism) แทนตัวอักษรในการบอกเล่า ทำให้คนรุ่นต่อไปได้รับรู้ เข้าใจวิถีชีวิตผ่านการตีความหมายด้วยภาพ (รุ่งนภา สุวรรณศรี, 2559:76) ซึ่งปรากฏอยู่ตามผนังถ้ำ หน้าผา แผ่นศิลา แผ่นดินเหนียว ใบเสมา ปราสาทหิน ผนังโบสถ์ แม้กระทั่งภาพเขียนบนแผ่นผ้า ในงานเทศกาลต่างๆ

รวมทั้งภาพแกะสลัก ภาพปูนต่ำ ภาพปูนสูง และภาพลอยตัว โดยได้พัฒนาเรื่อยมาจนกลายเป็นกล้องถ่ายภาพ ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณสมบัติของการถ่ายทอดความจริง บันทึกรายละเอียด ของสิ่งของที่ไม่ปรากฏอยู่ตรงหน้าให้ปรากฏ โดยไม่มีการบิดเบือน เนื่องจากการทำงานของเครื่องจักรกลภาพถ่ายจากกล้อง จึงถือเป็นหลักฐานสำคัญในการปรากฏอยู่จริงของวัตถุสิ่งของกล้องถ่ายภาพ

ต่อมาภาพถ่ายได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางการเมืองของประเทศต่างๆ อาทิ ประเทศฝรั่งเศส และอังกฤษ ที่ขยายอิทธิพลสู่ประเทศอื่นๆ ทั่วโลกในรูปแบบที่เรียกกันว่า ลัทธิล่าอาณานิคม ได้มีการพัฒนาขอบเขตในการออกแสวงหาดินแดน โดยแรงสนับสนุนของรัฐ มีการสั่งการและการสร้างประดิษฐ์สิ่งอำนวยความสะดวก และให้ผลของการล่าอาณานิคมนั้นสัมฤทธิ์ผล มากที่สุด ได้แก่ เรือที่ทำจากไม้ปราศจากเครื่องยนต์ การบันทึกสิ่งที่พบเห็น เพื่อเป็นข้อมูลในการรายงานผลและวิเคราะห์ คือการจดบันทึก และการวาดรูปจากจิตรกร บอกลักษณะรูพรรณสัณฐานของสิ่งที่พบเห็น เพื่อประเมินข้อมูลในความคุ้มค่าใน การลงทุน รวมทั้งกำหนด จุดยุทธศาสตร์ในการเข้ายึดครอง การที่สามารถสร้างเครื่องมือที่สามารถในการบอกพิกัดของแหล่งทรัพยากร เช่น แผนที่ได้อย่างแม่นยำ รวมทั้งบอกข้อมูลได้อย่างตรงความจริงมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้นั้น นักเดินเรือจากโปรตุเกส นับเป็นนักเดินเรือชาติแรกในยุคต้นๆ ของการล่าอาณานิคม ที่เดินเรือเข้ามาสู่น่านน้ำ ในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แถบทะเลอันดามัน ชาวโปรตุเกส ที่เดินทางเข้ามาส่วนหนึ่งจะเป็นพวกนักผจญภัย และแสวงโชคในดินแดนแห่งใหม่ ที่ไม่มีใครรู้จัก โดยอาศัยเข็มทิศ และมีการจัดทำแผนที่เส้นทางที่ผ่านไปแต่ละแห่ง บันทึกสิ่งที่พบเห็นในรูปแบบการวาดภาพ และได้นำมาเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อใช้ประโยชน์ในการเข้าไปครอบครองพื้นที่ เพื่อหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่นการเข้าครอบครองเมืองท่ามะละกาในแหลมมลายู ที่อุดมไปด้วยเครื่องเทศ (สิบสกุล ศรีณพฤต, 2559: 154-156) ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามีการนำภาพถ่าย อันมีความสำคัญอย่างยิ่งมาผลิตเป็นแผนที่

ในปี ค.ศ.1865 ได้มีช่างภาพชาวสก๊อตแลนด์ เดินทางมาจากประเทศอังกฤษ นามว่า จอห์น ทอมสัน (John Thomson ค.ศ. 1837-1921) ได้บันทึกภาพขุนนางผู้ใหญ่ และราชทูต ที่เคยไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศในฝั่งยุโรป และพระราชพิธีสำคัญต่างๆ นอกเหนือจากภาพบุคคล ทอมสันยังเดินทางไปถ่ายภาพหัวเมืองต่างๆ ของประเทศสยาม ในยุคนั้นและยังได้รับพระราชทานใบเบิกทางขององค์ประมุขจากสยามให้ไปถ่ายภาพ เมืองประเทศราช คือกัมพูชา ซึ่งภาพถ่ายนครวัดชุดแรกของโลก เป็นตัวอย่างของการใช้ภาพถ่ายในการแสดง อาณาเขตความชอบธรรมของสยาม ในการมีสิทธิ์เหนือประเทศกัมพูชา ว่าอาณาเขตของประเทศกัมพูชา นี้ ประเทศสยามได้มาจากสนธิสัญญา เมื่อปี พ.ศ. 2325 นับเป็นตัวอย่างแรกๆ ของการใช้ภาพถ่าย เพื่อต่อสู้กับลัทธิล่าอาณานิคมของผู้ปกครองในดินแดนที่เป็นเป้าหมาย ภาพถ่ายที่ถูกใช้ในลักษณะเดียวกันถูกถ่ายขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงเสด็จประพาสทวีปยุโรป เป็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์ กับพระเจ้าซาร์ นิโคลัสที่ 2 แห่งรัสเซีย เป็นภาพถ่ายที่แสดงความสัมพันธ์อันดีระหว่างราชวงศ์สยาม

กับราชวงศ์โรมานอฟ ของรัสเซียในเวลานั้น เพื่อประโยชน์ในการยับยั้งการรุกรานของประเทศฝรั่งเศส และอังกฤษ ที่กำลังมีอิทธิพลเหนือดินแดนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พระเจ้าซาร์ จัดให้มีการฉายพระรูปร่วมกันที่พระราชวังปีเตอร์ฮอฟ อีกทั้งยังทรงรับสั่งให้ราชสำนักรัสเซีย นำภาพที่รัชกาลที่ 5 ประทับคู่กับพระองค์ส่งไปยังหนังสือพิมพ์ ที่ออกในเมืองหลวงของทุกประเทศในยุโรปทุกฉบับ ทั้งยังทรงเขียนคำอธิบายภาพด้วยพระองค์เองว่า “สยามเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา หากใช้ประเทศล้าหลัง ซึ่งหมาประเทศจะอาศัยเป็นมูลเหตุเข้ายึดครองมิได้” โดยในขณะนั้นประเทศสยามเป็นประเทศเดียวที่ยังคงเอกราชอยู่ จะเห็นได้ว่าภาพถ่ายไม่ได้มีสถานะเพียงแค่การบันทึก ความเป็นจริงเฉยๆ แต่มีความหมายด้านการเมืองการปกครอง วิถีชีวิต สภาพบ้านเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนสภาพภูมิศาสตร์ แฝงอยู่ด้วยเสมอ นับเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่มีค่าอย่างยิ่ง (สืบสกุล ศรัณพฤดี, 2559:162-163)

ความสำคัญของภาพถ่ายที่ปรากฏเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีผลต่อการเสียดินแดนของไทยในกรณีการพิจารณาคดีเขาพระวิหาร ครั้งแรกสมัยจอมพลสฤษดิ์ ที่รัฐบาลไทย ส่งม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าทีมทนายความไปต่อสู้ในศาลกับเขมรที่ศาลโลก แต่ปรากฏว่าไทยแพ้คดี ซึ่งภาพถ่ายนับเป็นหลักฐานสำคัญส่วนหนึ่งที่เขมรนำมาอ้างอิงในศาลโลก และอีกเหตุการณ์สำคัญอีก คือ กรณีการได้ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ คืบจากสถาบันศิลปะ แห่งชิคาโก หลักฐานที่สำคัญที่สามารถยืนยันได้ว่าทับหลังชิ้นนี้เป็นของปราสาทพนมรุ้ง ได้แก่ ภาพถ่ายที่ถ่ายไว้ครั้งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จประพาสปราสาทพนมรุ้ง เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2472 เป็นภาพถ่ายทับหลังที่แตกหักเป็น 2 ชิ้น ภาพถ่ายนี้เหมือนกับที่ นายมานิต วัลลิโกดม ได้ถ่ายไว้เมื่อ พ.ศ. 2503 ปรากฏในหนังสือรายงานการสำรวจชุดแต่งโบราณวัตถุสถาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค 2 (สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต <http://lek-prapai.org/>วันที่ 12 เมษายน 2563) ภาพถ่ายสำคัญที่เป็นหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ของไทยยังมีหลายเหตุการณ์ เช่น พิธีเปิดสะพานพุทธ ในรัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2472 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงมีพระราชดำริให้มีการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี ครบ 150 ปี โดยโปรดฯให้สร้างสิ่งซึ่งจะเป็นอนุสรณ์ถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ผู้ทรงสถาปนากรุงเทพมหานคร ทรงเห็นว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะสร้างสะพานเชื่อมพระนครกับธนบุรีเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ร่วมกันรำลึกถึงโอกาสที่รัชกาลที่ 1 ทรงย้ายเมืองหลวงจากฝั่งธนบุรีมายังฝั่งพระนคร โดยโปรดฯ ให้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ของรัชกาลที่ 1 ไว้ที่เชิงสะพานฝั่งพระนคร อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เมื่อครั้งสร้างเสร็จใหม่ๆ วัดอรุณราชวราราม หรือที่นิยมเรียกกันในภาษาพูดว่าวัดแจ้ง โบราณเรียกวัดมะกอก จังหวัดธนบุรี วิถีชีวิตริมคลองมหานาค วัดสระเกศ สามล้อลาก โดยชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2476 ภาพอภัสรานางงามจักรวาลคนแรกของไทย เมื่อปี ค.ศ. 1965 เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าปรากฏการณ์เหล่านี้ ส่วนหนึ่งได้มี

การบันทึกเป็นหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ ที่สำคัญ (สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต <https://www.silpa-mag.com/> วันที่ 12 เมษายน 2563) และนอกจากนี้ยังปรากฏภาพเก่าเหตุการณ์สำคัญของประเทศไทยมากมาย ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ยังอยู่กระจัดกระจาย ไม่เป็นหมวดหมู่ ขาดข้อมูลที่ตั้ง วัน เดือน ปี รวมทั้งเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับภาพเหล่านั้น จึงขาดความสมบูรณ์ของภาพ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายยิ่งนัก

จากการวิจัยศักรินทร์ สุทธิสาร (2561) สถานการณ์ทั่วไปของการจัดเก็บภาพถ่ายโบราณในประเทศไทย ได้รับการนำไปใช้งานในหลายสถานะ เช่น จดหมายเหตุ มรดกทางวัฒนธรรม หรือสื่อบันทึกทางประวัติศาสตร์ โดยมีองค์กรที่จัดเก็บภาพถ่ายได้แก่ หอจดหมายเหตุทั้งรัฐและเอกชน และหน่วยงานอื่นๆ เนื่องจากมีการใช้งานภาพถ่ายในองค์กร เพื่อบันทึกเหตุการณ์ เรื่องราว กิจกรรม หรือใช้เพื่อการเรียนการสอน และการวิจัยอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก โดยจัดอยู่ในกลุ่มโสตทัศนจดหมายเหตุ ที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเอกสารจดหมายเหตุในรูปลักษณะอื่นๆ ภาพถ่ายเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมให้เอกสารจดหมายเหตุในกลุ่มเดียวกันมีความสมบูรณ์ในเนื้อหามากยิ่งขึ้น ภาพถ่ายยังสะท้อนให้เห็นถึง กิจกรรม ปรากฏการณ์ บุคคล สถานที่ แฟชั่น ความนิยม ในยุคนั้นสมัยนั้นรวมถึงเทคโนโลยีในการบันทึกภาพในยุคสมัยต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในสังคม บางอย่างมีการ สืบทอด แต่บางอย่างสืบทอด แล้วก็มีหายไป รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี นับว่าเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะมาจากภายในหรือภายนอก สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปรากฏการณ์ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตสิ่งแวดล้อมของคนในสังคม ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาแต่โบราณ มีสถานที่งานประเพณี วิถีชีวิตวัฒนธรรม ที่เป็นแหล่งสำคัญที่บ่งบอกอัตลักษณ์ของจังหวัดมากมาย เช่น โบราณสถานพระธาตุยาคู สมัยทวารวดี ภาพผาเสวย ภาพการแต่งกายของชนเผ่าผู้ไทย ภาพลูกเสือชาวบ้านรับเสด็จ การจัดงานประเพณีต่างๆ เช่น ทำบุญตักบาตร งานแต่งงาน การจัดงานมหรหรรษ์โปงลาง ซึ่งผู้ที่สนใจสามารถหาชมได้จากพิพิธภัณฑ์ของดีจังหวัดกาฬสินธุ์และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ชุมชน ภาพถ่ายเหล่านี้ ได้สะท้อนประวัติศาสตร์ เรื่องราว ที่ให้ทั้งเอกลักษณ์ ความเป็นมา การเมือง ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นสื่อแทนคำอธิบายได้อย่างดีเยี่ยม ภาพถ่ายเป็นสิ่งบอกเล่าเรื่องราวของสังคม ความสำคัญของการถ่ายภาพที่ นิพนธ์ ศุขปรีย์ (2537, อ้างถึงใน วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2537:143) มองว่าภาพถ่ายมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันอย่างยิ่ง เพราะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการ สื่อสารเพื่อแสดงอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ภาพถ่ายจึงเป็นสื่อที่ทำให้สามารถเข้าใจเรื่องราวได้อย่างรวดเร็ว แต่ปัจจุบันภาพถ่ายในอดีต ยังไม่ได้ถูกจัดระบบเป็นหมวดหมู่ที่ปรากฏเรื่องราว ที่สะดวกต่อการอ้างอิง และใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ แม้แต่ภาพถ่ายปัจจุบันก็ยังไม่ได้ถูกจัดเป็นหมวดหมู่ และเรื่องราวที่เป็นระบบข้อมูลที่ชัดเจน จึงจำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องทำวิจัย เพื่อจัดหมวดหมู่ของภาพถ่ายในปัจจุบัน อย่างเร่งด่วน

เพื่อจัดทำเป็นระบบข้อมูลให้คงอยู่เอาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา เปรียบเทียบ โดยมีประวัติความเป็นมาที่ปรากฏในปัจจุบันนี้ เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นการเร่งด่วน ก่อนที่ภาพถ่ายเก่าๆ ภาพถ่ายปัจจุบันยังไม่ได้บันทึก และกระจัดกระจาย ทั้งการบันทึกภาพของส่วนราชการ เอกชน ประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยว ยังไม่มีการรวบรวมเป็นหมวดหมู่ ให้เป็นระบบข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ที่ระบุพิกัดได้อย่างถูกต้องแม่นยำ สามารถอ้างอิงได้ แหล่งภาพถ่ายของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเหล่านั้น จะปรากฏในสถานที่ต่างๆ เช่น ป้าย 4 ความเชื่อ พิธีกรรม เทคโนโลยีพื้นบ้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยในฐานะ เป็นข้าราชการที่รับผิดชอบงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เห็นว่าเป็นความสำคัญเร่งด่วน ที่ต้องทำการสำรวจเพื่อสร้างระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อ ทั้งนี้นอกจากจะยังประโยชน์ให้กับวงการด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ ส่งเสริม พัฒนา การประชาสัมพันธ์ ให้กับวงการการศึกษา การท่องเที่ยว การทำธุรกิจ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งภาพถ่ายเหล่านี้เป็นหลักฐานที่นำมาวิเคราะห์วิถีชีวิตสังคม วัฒนธรรม ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และพัฒนาเป็นระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2 คำถามการวิจัย

- 1.2.1 การสำรวจวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรมีวิธีการอย่างไร
- 1.2.2 ภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
- 1.2.3 การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรมีการพัฒนาอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.3.1 เพื่อสำรวจวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์
- 1.3.2 เพื่อวิเคราะห์ภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัฒนธรรม ของจังหวัดกาฬสินธุ์
- 1.3.3 เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดเนื้อหาการศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยศึกษาวิถีชีวิตวัฒนธรรมเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเลือกศึกษาจากคำขวัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ “หลวงพ่อดำลือเลื่อง เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี” ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1.4.1.1 ปัจจัยสี่ คือปลาสาม อำเภอสหัสขันธ์ บ้านผู้ไทยวัดวังคำ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอก้ามวง และสมุนไพรมันแก้งกะอาม อำเภอสหัสขันธ์

1.4.1.2 ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี คือ พิธีเหยา อำเภอกุฉินารายณ์ บุญบั้งไฟตะไลล้าน อ.กุฉินารายณ์

1.4.1.3 ศิลปะคือ หลวงพ่อดำ วัดกลางพระอารามหลวง โบราณสถานพระธาตุยาคู อำเภอกมลาไสย และโปงลางกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

1.4.1.4 หัตถกรรมคือ ผ้าไหมแพรวา อำเภอก้ามวง

1.4.1.5 เทคโนโลยีพื้นบ้าน คือ สะดุ้งใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์

1.4.2 ด้านวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ใช้วิธีวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (ทรงคุณ จันทจร, 2557)

1.4.3 ด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่ กรกฎาคม 2563 - พฤศจิกายน 2564

1.4.4 ด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอกมลาไสย อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอก้ามวง อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอสหัสขันธ์

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ระบบข้อมูล หมายถึง กลุ่มของรายละเอียดที่ถูกเก็บรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทางสังคม วัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 ประเภท ได้แก่ ปัจจัย 4 ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม และเทคโนโลยีพื้นบ้าน

ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่ถูกให้ทราบถึงตำแหน่ง แหล่งวัฒนธรรม ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการอ้างอิงลองจิจูด (Longitude) ละติจูด (Latitude) ด้วย application

ภาพถ่าย หมายถึง ภาพที่ได้จากการถ่ายภาพด้วยกล้องถ่ายภาพ หรือโทรศัพท์มือถือที่มีความละเอียดของภาพตั้งแต่ 2 ล้านพิกเซลขึ้นไป

วิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมที่มีการพิสูจน์แล้วพิสูจน์อีกเป็นเวลานานจนสังคมมั่นใจว่าเหมาะสมกับสังคมของตนเองส่งต่อมาจากรุ่นสู่รุ่นเปลี่ยนแปลงได้หากวัฒนธรรมนั้นไม่เหมาะสมกับสังคมในเวลาต่อมา

สังคมวัฒนธรรม หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ปรากฏในคำขวัญของจังหวัดกาฬสินธุ์

ปัจจัย 4 หมายถึง ปลายส้มอำเภอสหัสขันธ์ บ้านผู้ไทยวัดวังคำ อำเภอเขาวง เครื่องแต่งกายชุดผู้ไทย อำเภอคำม่วง สมุนไพรพื้นบ้านแก้งกะฮาม อำเภอสมเด็จ

ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี หมายถึง พิธีกรรมเหยาบ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ และบุญประเพณีบั้งไฟตะไลล้าน บ้านกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์

ศิลปะ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความงาม และความพึงพอใจสืบเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ หลวงพ่อองค์ดำ โบราณสถานพระธาตุยุวคุ โปงกลาง

หัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ แสดงออกถึงความชำนาญ ชำนาญของผู้ผลิตในขั้นแรกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ต่อมามีการพัฒนา และปรับปรุงรูปแบบการใช้วัสดุและกรรมวิธีการผลิต ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อม ของชนเผ่าผู้ไทยอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

เทคโนโลยีพื้นบ้าน หมายถึง เทคโนโลยีดั้งเดิม ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ ในการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน การต่อสู้กับปรากฏการณ์ธรรมชาติ และมีการปรับตัวให้เข้ากับ สภาพแวดล้อม ของคนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำาว ได้แก่ สะดุ้งใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ได้ฐานข้อมูลภาพถ่ายในอดีตที่แสดงถึงวิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันทางการศึกษา ตลอดจนนักวิชาการ นิสิต นักศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการศึกษาวิถีชีวิตของจังหวัดกาฬสินธุ์

1.6.2 ได้พิกัดทางภูมิศาสตร์ ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจสามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างสะดวก รวดเร็ว

1.6.3 ได้ข้อมูลระบบสารสนเทศภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม ของจังหวัดกาฬสินธุ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ และนักท่องเที่ยว

1.6.4 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่าย วิธีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษาและผู้ที่สนใจ ตลอดจนกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคม วัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย
3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
4. กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง
5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์

2.1.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม

2.1.1.1 ความหมายของวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2558) ได้ให้ความหมายเนื้อหา ประเภท ลักษณะความเจริญแห่งวัฒนธรรม ความเป็นไปแห่งวัฒนธรรม ของพระยาอนุมานราชธน ว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม ถ้ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ คือผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคน แต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา คือความรู้สึกรู้สึกความคิดเห็น ความประพฤติ และกิจการการ หรือ การกระทำใดๆ ของมนุษย์ใน ส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณีเป็นต้น คือมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม เป็นผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา

วัฒนธรรม จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

วัฒนธรรม จากบทวิทยุรายการ “รู้ รัก ภาษาไทย” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2555 เวลา 7.00-7.30 น. ได้พูดไว้ว่า

หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคม ความเจริญนั้นแสดงออกได้ด้วย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงามทั้งทางจิตใจ และทางวัตถุ สิ่งที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมของสังคมมีหลายอย่าง เช่น ความรู้สึกนึกคิดของสมาชิกในสังคม การรู้จักควบคุมอารมณ์โดยเฉพาะ เมื่อเกิดความขัดแย้ง มารยาทที่ขัดเกลาเรียบร้อย สุภาพเหมาะสมสอดคล้องตามบริบทของสถานการณ์ ความรู้จักรักษาสีทิวทัศน์ของผู้อื่นและของตน เป็นต้น

วัฒนธรรมของชาติเป็นสิ่งที่ทำให้ชาติดำรงอยู่ได้ ถ้าชาติไม่มีวัฒนธรรมหรือคนในชาติไม่รักษาวัฒนธรรมของตนจะถูกกลืนชาติได้ง่ายๆ การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ทราบว่าชาติที่แม้จะมีกำลังอำนาจ หากไม่มีวัฒนธรรมก็อาจถูกชาติที่มีวัฒนธรรมแข็งแกร่งกว่ากลืน เนื่องจากรับวัฒนธรรมของชาติอื่นมาเป็นของตน

พระยาอนุมานราชชน (2532) ได้กล่าวว่า “วัฒนธรรม” คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือผลิตขึ้น สร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีของสว่นรวม ถ่ายทอดกันไว้ เอาอย่างกันไว้ รวมทั้งผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา ตลอดจน ความรู้สึก ความคิดเห็น และกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาได้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบประเพณี เป็นต้น

สมชัย ใจดี (2528) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” เป็นภาษาบาลีสันสกฤต “วัฒน” เป็นภาษาบาลี แปลว่า “เจริญงอกงาม” ส่วนคำว่า “ธรรม” เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต หมายถึง “ความดี” ซึ่งถ้าแปลตามรากศัพท์ก็คือ “สภาพอันเป็นความเจริญงอกงามหรือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม” วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหมายรวมถึง ความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา ศีลธรรม จรรยา ภาษากฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อๆ มาเป็นเรื่องของการเรียนรู้ จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งใดดีก็เก็บไว้สิ่งใดควรแก้ก็แก้ให้ดีขึ้น เพื่อจะได้ ส่งเสริมให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไปในลักษณะนี้วัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงออกซึ่งความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

พทยา สายหู (2544: 27) ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตที่ กลุ่มคน (หรือสังคม) กำหนดขึ้นและยึดถือร่วมกัน อันประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ไม้สอย ระเบียบกฎเกณฑ์ แบบแผนวิธีการ ความคิดและความเชื่อ เป็นต้น

दनัย ไชโยธา (2546: 45) ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นคำที่ ถอดมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า culture ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า cultura ในภาษาละติน แปลว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง แต่คำว่าวัฒนธรรมในภาษาไทยเป็นคำสมาส รวมคำว่า วัฒนะ แปลว่า ความเจริญงอกงามและ คำว่า ธรรม แปลว่า ระเบียบ ข้อปฏิบัติ

ณรงค์ เสียงประชา (2541) ได้นิยามซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี และยอมรับกันแพร่หลายจนกระทั่งถึงปัจจุบันความว่า “วัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งได้มาจากการเรียนรู้ของสังคม และสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการใช้สิ่งนั้นๆ สมาชิกในสังคมจะได้รับวัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม และเขาอาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นๆ เพื่อความเป็นมรดกแก่ชนรุ่นต่อไป

ศิริรัตน์ แอนสกุล (2556:154) ได้จำแนกลักษณะของวัฒนธรรมได้ ดังนี้

1. วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกสังคม และเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้
3. วัฒนธรรม เป็นมรดกทางสังคม
4. วัฒนธรรม เป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง
5. วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มีร่วมกัน
6. วัฒนธรรม เป็นวิถี หรือแบบแผนในการดำเนินชีวิต
7. วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้
8. วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของคนในสังคม
9. วัฒนธรรม เป็นตัวกำหนดรูปแบบความคิด ความรู้สึก การแสดงออก การกระทำของสมาชิกในสังคม
10. วัฒนธรรม มีลักษณะเหนืออินทรีย์ คือ มีลักษณะที่อยู่เหนือธรรมชาติหรือสัญชาตญาณของบุคคล

วรารุช สุวรรณฤทธิ และคณะ (2546:47-48) ได้กล่าวถึง ลักษณะของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ เป็นมรดกของสังคม เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่บุคคลได้มาด้วยการเรียนรู้ เป็นสมบัติส่วนร่วม และสามารถแลกเปลี่ยนได้ไม่ใช่สิ่งที่คงที่ตายตัว

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) (2548) ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมเมื่อคราวแสดงปาฐกถาพิเศษ 100 ปี ของพระยาอนุมานราชชน เรื่อง “วัฒนธรรมกับการพัฒนา” ไว้เป็นหลายนัยอย่างน่าพิจารณา ดังนี้ วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ วัฒนธรรม เป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรมภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อไป และเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้ วัฒนธรรม คือผลรวมของทุกสิ่งซึ่งเป็นความเจริญงอกงามที่สังคมนั้นๆ ได้ทำไว้หรือได้สั่งสมมาจนถึงบัดนี้ วัฒนธรรม เป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะจะเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไปตลอดจนเป็นเครื่องวัดระดับความเจริญงอกงามของสังคมนั้นๆ

ทรงคุณ จันทจร (2557:4-12) ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของคนที่เกิดจากกระบวนการอันซับซ้อนทางสังคมหรือกลุ่มชนโดยรวมเอามิติทางด้านจิตใจ วัตถุ ภูมิปัญญา

และอารมณ์ เข้าไว้ด้วยกันจนเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของสังคมนั้น อาจอยู่ในรูปของศิลปกรรม อาทิ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม และนาฏกรรม หรือดนตรี นอกจากนี้ยังอาจอยู่ในรูปของปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค หรืออาจอยู่ในรูปของความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาที่มีศาสดาเป็นผู้บัญญัติคำสอนต่างๆ ในทางวัฒนธรรมศาสตร์ แบ่งความหมายของวัฒนธรรมออกเป็นสองอย่างคือ วัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หรือวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ

2.1.1.2 ที่มาของวัฒนธรรม

ทรงคุณ จันทจร (2555:5-6) วัฒนธรรมมีที่มาจากดังนี้

1) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีการพิสูจน์แล้วพิสูจน์อีกเป็นเวลานานจนสังคมมั่นใจว่าเหมาะสมกับสังคมของตัวเอง

2) ได้มาด้วยการเรียนรู้จากบรรพบุรุษรุ่นต่อรุ่น

3) สามารถเปลี่ยนแปลงได้หากวัฒนธรรมนั้นไม่เหมาะสมกับสังคมในเวลาต่อมา
ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

(1) วัฒนธรรมผ่านปัจจัย 4 คืออาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม

(2) ผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมของสังคม

(3) ผ่านศิลปะ (ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม นาฏกรรม (ดนตรี)และวรรณกรรม

(4) ผ่านศิลปหัตถกรรม เช่น การปั้น การหล่อ จักสาน และผ้า

(5) ผ่านทางภาษาของสังคมที่สามารถสื่อสารได้

(6) ผ่านทางอาชีพในวิถีชีวิต เช่น การเกษตร อุตสาหกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ

(7) ผ่านทางเทคโนโลยีพื้นบ้าน เช่น เครื่องมือในการเกษตร ยานพาหนะ ของเล่น เครื่องมือจับสัตว์

(8) ผ่านทางวิธี ขั้นตอนการหรือกระบวนการ เช่น ขั้นตอนการทำนา ขั้นตอนการทำอาหาร ขั้นตอนการทอผ้า

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดโดยองค์การยูเนสโก กรุงเวนิส ปี พ.ศ. 2413 แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 สาขา ดังนี้

1) สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรมศีลธรรม จริยธรรม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย ฯลฯ

2) สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ฯลฯ

3) สาขาการช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน เครื่องเงิน เครื่องทอง การจัดดอกไม้ การประดิษฐ์ เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

4) สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า การแต่งงาน บ้าน ยากการดูแลเด็ก ครอบครัว การรู้จักประกอบอาชีพช่วยเศรษฐกิจในครอบครัว ฯลฯ

5) สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสองมือ กระบี่ กระบอง กีฬาพื้นบ้าน ฯลฯ

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือวิถีการดำเนินชีวิตที่ดำรง ที่มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่งในรูปการดำรงชีวิตผ่านปัจจัย 4 ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ศิลปะ ทัศนกรรม ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของกิจกรรมมนุษย์ และเครื่องมือเทคโนโลยีที่คิดค้นนำมาใช้ในการดำรงชีวิตให้เจริญงอกงาม และมีความสำคัญ วิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน โดยวัฒนธรรมส่วนหนึ่งสามารถแสดงออกและผ่านกระบวนการทางสังคม ประเภทต่างๆ เช่น ดนตรี วรรณกรรมจิตรกรรม ประติมากรรม การละครและภาพยนตร์ หรืออาจจะแบ่งได้เป็นวัฒนธรรมด้านวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ ซึ่งรวมถึงความรู้ความคิดที่ทำให้มีปัญหาและมีความเจริญงอกงามทางวัฒนธรรม โดยปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน

2.1.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมอีสาน

อาณาจักรล้านช้าง (ลาว) หรือ อาณาจักรศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง เกิดความแตกแยกขัดแย้งกันกับเจ้านายชั้นสูง ทำให้อาณาจักรล้านช้างแตกแยกกันออกเป็น 3 อาณาจักร คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ และต้นพุทธศตวรรษที่ 24 กลุ่มชาวลาว ได้อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ฝั่งซ้าย เข้าสู่บริเวณที่ราบสูงโคราช 3 กลุ่ม ใหญ่ๆ ประกอบด้วย กลุ่มพระนางสุ่มังคละ และพระครูโพนเสม็ด กลุ่มพระวอ-พระตา และกลุ่มเจ้าโสมพะมิตร จากนั้น ทั้ง 3 กลุ่มก็มาตั้งบ้านแปลงเมืองขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยมีข้อมูลการตั้งถิ่นฐานดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มพระนางสุ่มังคละ และพระครูโพนเสม็ด ในปี พ.ศ. 2256 พระนางสุ่มังคละให้พระราชโอรส คือ เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร ผู้ครองเมืองนครจำปาศักดิ์เป็นเมืองหลวง ได้ส่งจาร์ยกแก้ว (เจ้าแก้วมงคล) มาเป็นเจ้าเมืองท่ง หรือเมืองท่ง ในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด นับว่านครจำปาศักดิ์ ได้ขยายอำนาจเข้ามาสู่ลุ่มแม่น้ำมูล-ชี ตอนกลาง และได้สร้างเมืองต่างๆ ในดินแดนอีสานมากกว่า 15 เมือง เช่น สุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ มหาสารคาม ชนบท เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มพระวอ-พระตา ผู้นำชาวลาวกลุ่มนี้ อพยพออกจากเวียงจันทน์ด้วยสาเหตุเกิดความขัดแย้งทางการเมือง ในปี พ.ศ. 2310 โดยมุ่งหน้าเข้ามาอยู่เมืองหนองบัวลุ่มภู เป็นอันดับแรก แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน (จังหวัดหนองบัวลำภู) แต่ได้ถูกกองทัพลาวตามตีจนพระตาตายในที่รบ ส่วนพระวอได้พาบริวารไพร่พลหนีลงไปตามลำแม่น้ำโขงจนถึงดอนมดแดง

และต่อมาลูกหลานของพระวอได้ขอพระราชทานตั้งเมืองต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) พระราชทานตั้งเมืองอุบลราชธานีศรีวะนะาลัย และให้บางส่วนแยกออกไปตั้งที่บ้านสิงห์ โคกสิงห์ท่า แล้วขอพระราชทานตั้งเมืองยโสธรในเวลาต่อมา

กลุ่มที่ 3 กลุ่มเจ้าโสมพะมิตร กลุ่มเจ้าโสมพะมิตร ได้อพยพออกมาจากอาณาจักร ศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง (เวียงจันทน์) ในเวลาไล่เลี่ยกับกลุ่มพระวอ-พระตา ข้าม ลำน้ำโขงเข้าไปตั้งถิ่นฐาน อาศัยอยู่บริเวณบ้านผ้าขาว บ้านพันนา ในลุ่มน้ำสงคราม ใกล้กับ พระธาตุเชิงชุม (อยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร ในปัจจุบัน) กลุ่มนี้มีผู้นำหลายคน ทั้งเชื้อพระวงศ์ ผู้นำทางศาสนา และกรรมการเมือง มีไพร่พล ประมาณ 5,000 อพยพไพร่พลเรือนของตนข้ามเทือกเขาภูพาน ไปอาศัยบริเวณบ้านกลางหมื่น (ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลกลางหมื่น อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์) ต่อมาได้ย้ายมาตั้งอยู่ริมน้ำป่าว คือ บ้านแก่งสำโรง (สำโรง) เจ้าโสมพะมิตรได้เข้าเฝ้ารัชกาลที่ 1 ที่กรุงเทพฯ เพื่อถวายความจงรักภักดี รัชกาลที่ 1 จึงโปรดเกล้าให้ยกบ้านแก่งสำโรง ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองกาฬสินธุ์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมี กลุ่มท้าวแล และสมัครพรรคพวกได้อพยพหนีภัยการเมือง จากเวียงจันทน์ มาอยู่ในท้องที่เมือง นครราชสีมา ต่อมาได้ย้ายไปทางตอนเหนือแล้วขอตั้งเป็นเมืองชัยภูมิ ท้าวแลได้รับโปรดเกล้าให้เป็น เจ้าเมือง มีบรรดาศักดิ์ว่า “พระยาภักดี ชุมพล” ปกครองเมืองชัยภูมิ

การตั้งบ้านเมืองในดินแดนอีสานตั้งแต่พุทธศตวรรษ 24-25 หรือตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนปลาย จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทำให้ภาคอีสานมีหัวเมืองลาวต่างๆ เป็นจำนวนมาก ที่ทำราชการขึ้นตรงกับกรุงเทพมหานคร โดยมีแบบแผนการปกครองตามแบบหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ คือมีตำแหน่งอาชญาสี่คือ เจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร เช่นเดิม

การตั้งบ้านเมืองในดินแดนอีสานในอดีตมีเมืองต่างๆ เกิดขึ้นมากกว่า 100 เมือง มีแบบแผนการปกครองตามแบบหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และ จำปาศักดิ์ โดยมีตำแหน่งอาชญาสี่ คือ เจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร ส่วนเมืองในเขตอีสานใต้ คือนครราชสีมา และหัวเมืองเขมร ปาดัง ได้ใช้แบบแผนการปกครองแบบกรุงเทพฯ คือมีเจ้าเมือง ปลัดเมือง ยกกระบัตรเมือง และ ผู้ช่วยราชการเมืองจากหลักฐานของลาวสามารถหาได้กลุ่มชาติพันธุ์ลาว คนในท้องถิ่นอีสาน หรือ บริเวณนี้เป็นเชื้อสายลาว ซึ่งมีประวัติความเป็นมายาวนาน สืบทอดสายธารทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

2.1.1.2 ภาษาและชาติพันธุ์

ภาคอีสานเป็นพื้นที่อารยธรรมโบราณ ประชากรที่อาศัยอยู่ส่วนมากเป็นคนไทยเชื้อสายลาว และทางตอนกลางของภาคเป็นคนไทยเชื้อสายเขมร คติตามกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง นิยมผูกแน่นอยู่กับประเพณีโบราณมีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของตนเองและสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน อันเป็นถิ่นแดนที่เต็มไปด้วยกลิ่นอายของวัฒนธรรมประเพณีที่ผสมผสานความ และคติทางพระพุทธศาสนา สำหรับในเรื่องของภาษาที่ใช้ในภาคอีสานนั้น อาจแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ อาทิ ภาษาหลักที่ใช้

คือ ภาษาอีสาน ซึ่งถือว่าเป็นภาษาลาวสำเนียงหนึ่ง มีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาที่พูดที่ใช้กันในประเทศลาว แต่ภาษาอีสานก็ยังถือว่าเป็นภาษาถิ่นของภาษาไทย ภาษาถิ่นอีสานมีภาษาถิ่นย่อยหลายภาษา พูดสำเนียงเสียงสั้นยาวไม่เหมือนกันตามแต่ละพื้นที่ สำหรับภาษาที่ชนกลุ่มใหญ่ในภาคอีสานใช้พูดจากันของภาคอีสาน เช่น สกลนคร อุดรธานี หนองคาย หนองบัวลำภู นครพนม ขอนแก่น อ่างนาจเจริญ อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ชัยภูมิ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ เป็นต้น

ภาษาอุ้อ หรือ ภาษาไทยอุ้อ เป็นกลุ่มภาษาที่พูดกันในหมู่ชาวไทยอุ้อ พบในจังหวัดสกลนคร หนองคาย สกลนคร นครพนม มหาสารคาม กาฬสินธุ์ พบได้มากที่อำเภอนาหว้า อำเภอท่าอุเทน อำเภอโพนสวรรค์ อำเภอศรีสงคราม และบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ภาษาผู้ไท พบผู้พูดภาษาผู้ไท ในบริเวณจังหวัดภาคอีสานตอนบน ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม มุกดาหาร ร้อยเอ็ด และสกลนคร และจังหวัดอื่นๆ โดยในแต่ละท้องถิ่นจะมีสำเนียงและคำศัพท์ที่แตกต่างกันไป

นอกจากนี้ภาคอีสาน ยังมีภาษาตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ภาษาโคราช ซึ่งเป็นภาษาผสมผสานมีลักษณะกึ่งภาษากลาง และภาษาอีสาน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นิยมพูดเฉพาะบางอำเภอในจังหวัดนครราชสีมา และบุรีรัมย์บางอำเภอ และบางจังหวัดใช้ภาษาที่หลากหลายตามวัฒนธรรมทั้งภาษาไทย เขมร ลาว ส่วย

จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาษาที่ใช้โดยทั่วไปส่วนใหญ่จะเป็นภาษาอีสานที่มีสำเนียงแตกต่างกันไปกระจายไปตามพื้นที่ทั้ง 18 อำเภอ ภาษาผู้ไทจะมีการพูดกันในกลุ่มพื้นที่อำเภอดำม่วง อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสหัสขันธ์ บางหมู่บ้าน อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอเขาวง อำเภอนาคู ส่วนภาษาไทยอุ้อมีในพื้นที่อำเภอนาคู อำเภอท่าคันโท อำเภอยางตลาด ซึ่งโดยส่วนใหญ่ภาษาที่ใช้สื่อสารกันในกลุ่ม/พื้นที่เฉพาะ

2.1.1.3 ศิลปะและวัฒนธรรม

ศิลปะและวัฒนธรรมของภาคอีสานโดยภาพรวม อาทิเช่น การทอผ้า มีการสืบทอดการทอผ้าต่อๆ กันมาไม่ขาดสาย ชนิดของผ้าเป็นประเภทผ้าไหม และผ้าฝ้าย เช่น ผ้าไหมมัดหมี่ การทอผ้าที่สำคัญของชาวอีสาน คือ การทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ในครัวเรือน ผ้าขึ้นของกลุ่มไทย-ลาว นิยมใช้ลายขนานกับลำตัว ซึ่งแตกต่างกับผ้าขึ้นล่านาที่นิยมลายขวางลำตัว และนุ่งยาวกรอมเท้า ส่วนชาวไทย-ลาวอีสานนิยมนุ่งสูงระดับเข่า หรือเหนือเข่า นอกจากนี้ ในภาคอีสานมีการทอผ้าเฉพาะท้องถิ่น เช่น ผ้าไหมแพรวา ซึ่งเป็นที่นิยมมาก ในปัจจุบันพบในจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ กลุ่มทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผ้าแพรวาเป็นผ้าไหมที่มีลายเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มทอผ้าชาวผู้ไทยบ้านโพนแบ่งออกเป็น 2 ลาย ได้แก่ ลายหลัก และลายแถบ ส่วนสีของผ้าแพรวา มีได้มีเพียงสีแดงเท่านั้น แต่มีการให้สีสันต่างๆ มากขึ้นตามความต้องการของตลาด เช่น สีครีม สีชมพูอ่อน สีม่วง สีน้ำเงิน สีเขียว เป็นต้น นับได้ว่าการทอผ้าแพรวาเป็นงานศิลปหัตถกรรมประเภทสิ่งทอที่หาได้น้อยแห่งในประเทศไทย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ทรงสนับสนุนจนเป็นที่แพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ชาวผู้ไทที่ทอผ้าแพรวาส่วนใหญ่ จะอยู่ที่บ้านโพน มีภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมด้วยการเก็บลาย หรือเก็บขีดแบบจกที่มีลวดลายโดดเด่น ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประกอบการเลือกใช้เส้นไหมน้อย หรือไหมยอดที่มีความเลื่อมมัน ผ้าไหมแพรวาถือว่าเป็นของล้ำค่าและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ของชาวผู้ไทอย่างแท้จริง

จากการศึกษาองค์ความรู้สังคมและวัฒนธรรมอีสาน สรุปได้ว่า ภาคอีสานเป็นภูมิภาค ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เพราะมีพรมแดนอยู่ติดกับหลายชาติ อีกทั้งมีการอพยพ ของประชาชนจากถิ่นอื่นๆ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ มีการใช้ชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติ บนพื้นฐานของประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ มีการสร้างศิลปะของตนเอง เช่นการทอผ้า ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มผู้ไท โดยปรับเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง ตามลักษณะพื้นที่

2.1.3 ขนบธรรมเนียม ประเพณีจังหวัดกาฬสินธุ์

ก่อนที่จะมีการตั้งเมืองกาฬสินธุ์ ภูมิประเทศแห่งนี้ขึ้นอยู่กับเวียงจันทน์ กษัตริย์ ในเวียงจันทน์ มีอำนาจแผ่ไปอย่างกว้างขวาง (จังหวัดกาฬสินธุ์, 2536) เมืองกาฬสินธุ์ หรือจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ยกฐานะขึ้น เป็น “เมือง” ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นจังหวัดหนึ่งใน ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง หรือตอนบนของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 510 กิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดจังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน จากหลักฐานทางโบราณคดีบ่งบอกว่าเคยเป็นที่อยู่อาศัยของเผ่าละว้า ซึ่งมีความเจริญทางด้านอารยธรรม ประมาณ 1,600 ปี จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เริ่มตั้งเป็นเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2336 โดยท้าวโสมพะมิตร ได้อพยพหลบภัยมาจากดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (เมืองศรีสัตตนาคนหุตล้านช้าง ร่มขาวเวียงจันทน์ หรือนครหลวงเวียงจันทน์ในปัจจุบัน) พร้อมไพร่พล และมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำปาว เรียกว่า “บ้านแก่งสำโรง” แล้วได้นำเครื่องบรรณาการเข้าถวายสวามิภักดิ์ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลกมหาราช ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า ยกฐานะบ้านแก่งสำโรงขึ้นเป็นเมือง และพระราชทานนามว่า “เมืองกาฬสินธุ์” หรือ “เมืองน้ำดำ” ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ มาตั้งแต่สมัยโบราณกาล “กาฬ” แปลว่า “ดำ” “สินธุ์” แปลว่า “น้ำ” กาฬสินธุ์ จึงแปลว่า “น้ำดำ” (น้ำดำในที่นี้ หมายถึง น้ำที่ใสสะอาดจนมองเห็นดินสีดำ ซึ่งดินดำเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด) ทั้งมี พระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ท้าวโสมพะมิตรเป็น “พระยาชัยสุนทร” ครองเมืองกาฬสินธุ์เป็นคนแรก โดยมีคำขวัญ ที่บ่งบอกถึงแหล่งท่องเที่ยว และวัฒนธรรมอันดีงาม ที่ได้รับและสืบทอดกันเรื่อยมา “หลวงพ่อดำลือเลื่อง เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไท ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี”

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็น ลาว, เขมร, จีน, เวียดนาม, ผู้ไท, กะเลิง, ไทข่า, ไทดำ และญ้อ เป็นต้น (หนังสือจังหวัดกาฬสินธุ์) และในบริเวณ

จังหวัดกาฬสินธุ์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์, 2562: 5-8) มีร่องรอยของเมืองโบราณซึ่งจะเห็นได้จากการพบโบราณสถานและโบราณวัตถุอยู่หลายแห่ง ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนในบริเวณแห่งนี้มาแต่อดีต โดยเฉพาะที่เมืองฟ้าแดดสงยาง ซึ่งปัจจุบัน อยู่ในเขตบ้านเสมา (บ้านบักก้อม) ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย ซึ่งถือได้เป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากการศึกษาชุมชนโบราณของกองโบราณคดี กรมศิลปากร พบว่าบริเวณ ณ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีร่องรอยของเนินดินที่มีลักษณะเป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่อยู่ที่บริเวณ บ้านเสมา และนักวิชาการชาวฝรั่งเศสชื่อ อิริคโซเดินฟาเดิน เป็นนักวิชาการคนแรกที่ได้ทำการศึกษาและเขียนบทความว่า กนกนคร ถิ่นฐานมอญโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและศิลปวัตถุ โดยบทความได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของคูเมืองว่าเป็นลักษณะของเมืองในวัฒนธรรมแบบทวารวดี เหมือนอย่างเมืองในสมัยทวารวดี ที่พบในภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16 นอกจากโบราณสถานแล้วยังได้พบโบราณวัตถุ ที่เป็นรูปเคารพทางพุทธศาสนา และลวดลายปูนปั้นอีกเป็นจำนวนมาก เช่น ประติมากรรมปูนปั้นเศียรพระพุทธรูป เศียรเทวดา และ เศียรบุคคลจำนวนมาก และพบปฏิมากรรมหล่อด้วยสำริด เป็นรูปบุคคลยืน 2 ชั้น พบพระพิมพ์ดินเผาอีกเป็นจำนวนมาก ใบเสมาที่มีสลักเป็นรูปสถูปอยู่ตรงกลางแผ่นและสลักเป็นภาพเล่าเรื่อง นอกจากนั้นชาวอีสานยังมีวิถีชีวิตที่มีการสืบสานประเพณีท้องถิ่นอีสาน “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” เช่น งานมหรหรรโงกลาง แพรวา และงานกาชาด งานบุญบั้งไฟตะไลล้าน บ้านกุดหว้า ฮีตสิบสอง เป็นประเพณีที่ชาวลาวในภาคอีสานปฏิบัติกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือน ของแต่ละปี เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผี และพิธีกรรมทางการเกษตรเข้ากับพิธีกรรม ทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์อย่าง “วัฒนธรรมผู้ไทย” ที่ชาวผู้ไทย เป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพมาจากเมืองวัง และเมืองตะโปน ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก ของเมืองสหัสวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน และแยกย้ายกันตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณเทือกเขาภูพานในเขต 3 จังหวัดคือกาฬสินธุ์ สกลนคร และนครพนม โดยชาวผู้ไทยจังหวัดกาฬสินธุ์ อาศัยอยู่ในเขตอำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอกำม่วง อำเภอสสามชัย อำเภอนาคู อำเภอยาย้อย และอำเภอสมเด็จ ชาวผู้ไทยมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย การฟ้อน การสร้างบ้านเรือนลักษณะทางสังคมและวิถีชีวิต เป็นต้น ชาวอีสานร่วมกันประกอบพิธีกรรมนับแต่ต้นปีรายละเอียดกิจกรรมประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่และเทศกาลประเพณีที่โดดเด่นของจังหวัดกาฬสินธุ์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์, 2562:77-134) มีดังนี้

ฮีต 1 เดือนอ้าย หรือเดือนเจียงบุญเข้ากรรม เป็นบุญที่ทำขึ้นในเดือนอ้าย(เดือนเจียง) ซึ่งเป็นเดือนแรกของปีที่ชาวอีสานจะต้องประกอบพิธีบุญ จนเป็นประเพณีทั้งข้างขึ้นหรือข้างแรม พิธีบุญนี้เกี่ยวกับพระสงฆ์โดยตรง ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส (อาบัติหนักรอง

จากปาราชิก) ซึ่งถือว่าเป็นครุกาบัติประเภทหนึ่งภิกษุ เมื่อต้องอาบัตินี้แล้วจะต้องทำพิธีที่เรียกว่า ”วุฒฐานพิธี” หรือพิธีเข้ากรรม ตามที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จัก ซึ่งมีความเชื่อกันว่า เมื่อทำบุญกับพระที่ทำพิธีนี้ จะทำให้ได้อานิสงส์มาก ญาติโยม จึงคิดทำบุญเข้ากรรมขึ้น

ดังคำผญาที่ว่า “ตกฤดูเดือนอ้าย สายลมมาหนาวหนาว เดือนนี้ตกวางช่วงสังโฆ เจ้าเพิ่นเข้ากรรมฮามาพากันค้าทำบุญตักบาตร ปรีวาสช่อยอยู่ชู้ค้ำศาสนา” ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ มีบางวัดที่มีกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ในห้วงเดือนมกราคมของทุกปี อำเภอร่องคำ อำเภอสมเด็จ อำเภอหนองกุงศรี จัดกิจกรรมเข้าปรีวาสกรรม

ฮีต 2 เดือนยี่ (บุญคุณข้าว) งานบุญคุณลาน ทำบุญคุณข้าว (บุญคุณข้าว) ให้นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์คุณ (สวดมงคล) ตอนเย็น และตอนเช้าหลังจากพระฉันภัตตาหารเช้า แล้วจะทำพิธีสู่ขวัญข้าว เพื่อเป็นสิริมงคลให้แก่ข้าวเปลือก ซึ่งเป็นเดือนที่เก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว และนวดข้าวเสร็จแล้วจะต้องร่วมกันทำบุญ เพื่อสู่ขวัญให้เกิดสำนึกในบุญคุณของข้าวก่อนที่จะเอาไปกินหรือขาย บางหมู่บ้านจะเรียกว่า “บุญกุ่มข้าวใหญ่” (กุ่ม หมายความว่า กอง) คือในแต่ละครอบครัวเอาข้าวเปลือกของตนมากองรวมกันที่วัด แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีสู่ขวัญ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าว จากนั้นจะถวายข้าวเปลือกให้กับวัด เพื่อนำไปจำหน่าย นำรายได้ไปบูรณะซ่อมแซมศาสนสถานต่อไป การทำบุญประเพณีบุญคุณลาน กำหนดเอาเดือนยี่เป็นเวลาทำ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนยี่”

ดังคำผญาที่ว่า “ฮอดเดือนสอง อย่าซ้ำข้าวใหม่ปลามัน ให้เฮามาโฮมกันแต่งบุญประทายข้าว เขียวเจ้ามา โหมเต้าอย่าพากันขี้ถี้ บุญคุณลานตั้งแต่กั๊ พากันให้ฮักษา” ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ มีการจัดกิจกรรมในเดือนกุมภาพันธ์อย่างยิ่งใหญ่ คือที่วัดเศวตวันนาราม บ้านด่อน ตำบลเหนือ อำเภอเมืองฯ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการทำปราสาทรวงข้าว, อำเภอยางตลาด อำเภอฆ้องชัย อำเภอดอนจาน ซึ่งรูปแบบการจัดงานจะเป็นการนำศิลปวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ของดี ในชุมชนมาจัดสาธิตและจำหน่าย

ฮีต 3 เดือนสามบุญข้าวจี๋ ในมือเพ็ง (วันเพ็ญ) ทำบุญข้าวจี๋ ทำบุญมาฆบูชา เดือนนี้เป็นฤดูหนาว แต่ละครอบครัวได้ก่อไฟผิงจะมีถ่ายไฟคุ้แดง จึงเหมาะกับการทำข้าวจี๋ เพื่อเพิ่มรสชาติให้น่ารับประทาน จึงใส่ไข่ และน้ำอ้อยผสมเข้าไป จึงเป็นประเพณีบุญข้าวจี๋ ดังคำกล่าวที่ว่า “เดือนสามค้อย เจ้าหัว (เจ้าอาวาส) คอยปั้นข้าวจี๋ ข้าวจี๋ปม้น้ำอ้อย จ้วน้อย (เณร) เช็ดน้ำตา”

ดังคำผญาที่ว่า ”ฮอดเดือนสาม ท้องฟ้าปลอดโปร่งสดใส ไปทางใต้เห็นแต่คนใจบุญ สะแหวเป็นคุ่ม เหลียวเห็นซุมสาวน้อยพากันปั้นข้าวจี๋ เฮือนละสี่ ห้า ปั้นพอได้เข้าไปบุญฟ่องกระบิบ ข้าวปั้นตักแต่งอาหาร มีเท็งหวานและคาวหนุ่มสาวมาโฮมต่อมให้คอยหอมไปทางหน้าเดือนสิมาเป็นเดือนสี่ หลังจากบุญข้าวจี๋มีบุญใหญ่ค้ำนำให้ได้แต่งงาน” ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยอำเภอสหัสขันธ์มีการจัดงาน ณ บริเวณศูนย์บริการท่องเที่ยวสหัสขันธ์ไดโนโรด ตำบลโนนบุรี หรือที่วัดโพธิ์ชัยบ้านตุม ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด

ฮิต 4 เดือนสี่บุญพระเวส (ผะเหวด) ทำบุญพระเวส ฟังเทศน์มหาชาติ เรื่องพระเวสสันดรชาดก เนื่องมาจากพระคัมภีร์มาลัยหมื่นและมาลัยแสนว่า ถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะได้พบพระศรีอาริยมตไตรย์ หรือเข้าถึงศาสนาของพระพุทธองค์แล้ว จงอย่างขำดีบิดามารดา สมณพราหมณ์ อาจารย์ อาย่ายุงให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกัน และให้ฟังเทศน์เรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบภายในวันเดียว นับเป็นประเพณีการบริจาคทานครั้งยิ่งใหญ่

ดังคำผญาที่ว่า”บุญพระเวส เจ้าขวางเขตบ้านย่านถิ่นดินอีสาน สุขสำราญเหลือหลาย ม่วนยินกะเลยต้อนตงหว่างตอนคนตั้งใจฟัง วอนวี ตอนกัมหาชาติสิปรากฏพ่อแม่แก้วคนสิให้นั่งฟัง มีเพียงปีละครั้งให้เฮาซ่อยกันสาน จัดเป็นงานประเพณีให้คนรุ่นหลังฮู้”

ฮิต 5 เดือนห้าบุญสงกรานต์ (บุญสงกรานต์) ให้สงกรานต์พระพุทธรูป พระผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ให้ไปเก็บดอกไม้ป่ามาบูชาพระ ถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ และเป็นวันครอบครัว วันสงกรานต์ของคนไทย มีทั้งหมด 3 วัน คือวันที่ 13 14 และ 15 ในเดือนเมษายนของทุกปี วันที่ 15 ถือว่าเป็นวันปีใหม่ไทย จะมีการทำบุญพร้อมกับเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ ครอบครัวพร้อมหน้า เป็นวันแห่งความสุขเริ่มต้นอะไรใหม่ๆ เสริมสิริมงคลของชีวิต พร้อมรับกับสิ่งดีดี

ดังคำผญาที่ว่า “ตกฤดูเดือนห้า สายลมบ่มาผ่าน เห็นแต่ดอกจานบานแย้มเต็มทั่วทุ่งนา เดือนนี้บ่ได้เข้าปีใหม่มาถึง ให้พากันทำบุญปล่อยปลาลงน้ำเต่าสีตามหาบูนคนบุญสิมาปล่อย นกสิงออย ง่ายไม้คอยถ้าตั้งแต่ฝน เดือนนี้ม่วนจั้นๆคนกะหลั่งมาหลาย เอาพระทรายมากองก่อนเป็นเจดีย์ไว้” ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์มีการจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรที่ศาลากลางจังหวัด หลังเดิม ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดกาฬสินธุ์ และทุกวัดในพื้นที่ที่มีการจัดกิจกรรมเช่นเดียวกัน บางวัดอาจมีการทำพิธีบังสุกุล ทำบุญให้บรรพบุรุษ

ฮิต 6 เดือนหกบุญบั้งไฟ ประเพณีบุญบั้งไฟ บางแห่งเรียกว่าบุญวิสาขบูชา มีงานบุญบั้งไฟ (บุญขอฝน) เป็นการทำบุญบูชาแถน (เทวดา) เพื่อขอให้ฝนตก ต้องตามฤดูกาลและความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหารในปีต่อไป ครั้นวันเพ็ญหกเป็นงานบุญวิสาขบูชา มีการทำบุญฟังเทศน์และเวียนเทียน เพื่อผลแห่งอันสงสันในภพหน้า

ดังคำผญาที่ว่า “เดือนห้าคาลัย ขอนลอยกลายผ่านเดือนหกคุ่ม กลายก้าฝ่ายมา ฤดูกาลฝนฟ้า ครึนคะนอง ฮ้ำฮัดเม็ดฝนหยดหยาดโฮยหลังละออง รินน้ำไอนากว้าง ชุ่มดินฝนแทรกไถฮุดไฉ่นา ไท่งเตรียมดินฝนตกช้ำหลูหลังละอองไหลน้ำไท่งนา ปูปลาเกียกบ้อน กบเขียดฮ้อง แมงระงำ ฮวกอ่อนพากันลอยเลาะเล่น ระบายฟอนตีนฝน นันเด้” ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ มีการจัดงานประเพณีที่สวยงามยิ่งใหญ่และเกี่ยวข้องกับเรื่องของธรรมชาติ เรื่องฟ้าฝนคือการจัดประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้าน อำเภอกุฉินารายณ์ หรือบุญบั้งไฟแพรวากาฬสินธุ์ ของบ้านโพธิ์ อำเภอคำม่วง มีวัฒนธรรมที่หลากหลายของชาวผู้ไทย โดยได้มีการจัดกิจกรรมแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มชนได้แก่ การแต่งกาย อาหาร ความเชื่อ ภาษา ศิลปะพื้นบ้าน

ฮิต 7 เดือนเจ็ด บุญชำระ เพื่อชำระล้างสิ่งสกปรกกรงรังออกจากร่างกาย และทำจิตใจให้สดใส โดยให้พากันบูชาเทวดาอารักษ์ หลักเมือง ทั้งมเหศักดิ์ เพื่อขอความคุ้มครองให้ปกป้องรักษาบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีเหตุเภทภัยต่างๆ มากล้ากราย โดยแต่งเครื่องบูชาบวงสรวงเทพ และตามหมู่บ้านต่างๆ จะมีพิธีเลี้ยงตาแฮกปู้ตา หลักเมือง งานบุญเบิกบ้านเบิกเมือง งานเข้านาคเพื่อบวชนาคคติความเชื่อหลังจากหว่านข้าวกล้าดำนาเสร็จ มีการทำพิธีเช่นสรวงเจ้าที่นา เพื่อความเป็นสิริมงคลให้ข้าวกล้าในนาออกงาม บ้านที่มีกุลบุตรมีงานอุปสมบททดแทนบุญคุณบิดามารดา และเตรียมเข้ากรรมในพรรษา

ตั้งคำณูที่ว่า “เดือนเจ็ดเผาความฮ้ายอันตรายบ่มาผ่าน นิมนต์พระขึ้นบ้านเล็งเป้าเข้าสู่ธรรม บุญลิตมาช่วยค้ำชูสงราสี บารมีผลทานสิโล่มารเลยพัน ตั้งแต่คนเขาได้เคยไต่ยินแต่ปางก่อน บุญชำระสละความเดือดร้อนเมืองบ้านสิขุมเย็น” ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการจัดกิจกรรม ณ บริเวณศาลเจ้าโสมพะมิตร อำเภอเมืองฯ และตามหมู่บ้านชุมชนต่างๆในพื้นที่จังหวัดจะมีการจัดกิจกรรมอาทิ การทำบุญเบิกบ้าน เลี้ยงผีตาแฮก

ฮิต 8 เดือนแปดงานบุญเข้าพรรษา ซึ่งเป็นวันที่พระภิกษุในพระพุทธศาสนา อธิษฐานอยู่ประจำในวัด หรือเสนาสนะที่คุ้มแดดคุ้มฝนได้แห่งหนึ่งไม่ไปค้างแรมในที่อื่น ตลอด 3 เดือนในฤดูฝน ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 8 จนถึงกลางเดือน 11 วันเข้าพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้มีอยู่ 2 วัน คือวันเข้าปุริมพรรษา คือวันเข้าพรรษาแรก ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ไปจนถึงวันเพ็ญกลางเดือน 11 และวันเข้าปัจฉิมพรรษาคือวันเข้าพรรษาหลัง ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 9 ไปถึงวันเพ็ญเดือน 12

ตั้งคำณูที่ว่า “เดือนแปดมาฮอดแล้วสิแววขึ้นสิ้นหลัง เดือนนี้สงฆ์เพ็งยั้งเข้าอยู่จำพรรษา ภาวนาอบรมข่มใจสุแลงเข้า เหามาพากันเข้าทำบุญพร้อมพรว้า ถวายผ้าอาบน้ำให้ญาติท่านเพ็งใช้สอย เดือนแปดคล้อยเห็นลมทั้งใบเสียว เหลียวเห็นฝูงปลาขาวแล่นมาโฮมต้อน กบเพ็งนอนคอยถ้าฝนลงมา สีสได้ม่วน ลงเล่นน้ำสงเสียงฮ้องชวนแซว” ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ จัดกิจกรรมแห่เทียนพรรษา และจัดกิจกรรมตามวัดต่างๆ ในพื้นที่จังหวัด อาทิ วัดดอนปู่ตา ตำบลยางตลาด วัดชัยศรี บ้านแก อำเภอสหัสขันธ์ วัดโพธิ์ชัยคำใหญ่ อำเภอห้วยเม็ก เป็นต้น

ฮิต 9 เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน ทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และสัตว์นรกหรือเปรต เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาในภาคอีสาน จัดขึ้นในวันแรม 14 ค่ำเดือน 9 ของทุกปี โดยชาวบ้านจะนำข้าวปลา อาหารคาวหวาน ผลไม้ หมาก พลู บุหรี่ มาห่อด้วยใบตองและทำเป็นห่อเล็กๆ ก่อนจะนำไปวางตามโคนต้นไม้ใหญ่ หรือตามพื้นดินบริเวณรอบๆเจดีย์ หรือโบสถ์ และเป็นการให้ทานแก่ผู้ยากไร้ รวมทั้งสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของที่หิว อดมื้อกินมื้อ

พิธีกรรมบุญข้าวประดับดิน มีดังนี้

1. วันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 ชาวบ้านจะเตรียมข้าวต้ม ขนม อาหารคาวหวาน หมาก พลู และบุหรี่ไว้ 4 ส่วนๆ ที่หนึ่งเลี้ยงดูกันภายในครอบครัว ส่วนที่สองแจกให้ญาติพี่น้อง ส่วนที่สาม

อุทิศให้ญาติที่ตายไปแล้ว และส่วนที่นำไปถวายพระสงฆ์ ในส่วนที่สามญาติโยมจะห่อข้าวน้อย ซึ่งมีวิธีการห่อคือ ใช้ใบตองห่อขนาดเท่าฝ่ามือ ส่วนความยาวนั้นให้ยาวสุดซีกของใบตอง

2. วันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ชาวบ้านจะไปวัดตั้งแต่เวลาตี 4 เพื่อนำสิ่งของที่เตรียมไว้ จัดใส่กระทงหรือเย็บเป็นห่อเหมือนข้าวสาก ไปวางอุทิศส่วนกุศลตามที่ต่างๆ ซึ่งการวางแบบนี้เรียกว่า การวางห่อข้าวน้อย แต่หากเป็นการนำไปวางในวัดจะเรียกว่าการยาย (วางเป็นระยะ) ห่อข้าวน้อย ซึ่งเวลานำไปวางจะพากันไปอย่างเงียบๆ ไม่มีการตีฆ้อง ตีกลอง

3. หลังจากวางเสร็จแล้วชาวบ้านจะกลับบ้าน เพื่อเตรียมอาหารทำบุญที่วัดอีกครั้งหนึ่งในตอนเช้า เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเช้าเสร็จ ก็จะเทศน์ฉลองบุญข้าวประดับดิน ต่อจากนั้นชาวบ้านจะนำปัจจัยไทยทานถวายแด่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ให้พรเสร็จ ชาวบ้านที่มาทำบุญก็จะกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

ดังคำผญาที่ว่า “เดือนเก้า มาฮอดแล้วบ้านป่าขาดอน เห็นนกเขางอยคอนส่งเสียงหาชู้ เถิงฤดูเดือนเก้าอีสานเฮาท้องถิ่น เคยไต่ยีนประดับดินทานฮอดทอดถวายพ้นจากมารหยาบฮ้ายพากัน อยู่เป็นสุข โภภักย์ทุกซ่อยามผ่านผายมาใกล้มีแต่สดีไสจัน คนจนแสนม่วน ต่างกะชวนพี่น้องลงไต้งแตงทาน ขวางเขตบ้านย่านป่านาหวาย”

ฮีต 10 เดือนสิบ บุญข้าวสาก คล้ายงานบุญสลากภัตในภาคกลาง จัดงานวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เนื่องจากเมื่อจัดทำข้าวปลาอาหารและเครื่องไทยทานต่างๆ อุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว จะทำสากหรือสลากมีคำอุทิศส่วนกุศลใส่กระดาดขันทิกชื่อ ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคและบริจาคทานให้แก่ผู้ใด จุดประสงค์สำคัญเพื่อมุ่งอุทิศส่วนกุศลให้ญาติสนิท เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พี่น้องที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว และอาจอุทิศให้เปรตไปด้วย ก่อนถึงกำหนดวันทำบุญข้าวสาก ชาวบ้านจะเตรียมอาหารชนิดต่างๆ มีทั้งข้าว เนื้อ ปลา ข้าวเม่า ข้าวพอง ข้าวตอก ขนม และอาหารคาวหวานอื่น ตลอดจนผลไม้ต่างๆ ไว้สำหรับทำบุญ สำหรับข้าวเม่า ข้าวพองและข้าวตอก จะคลุกเข้ากันโดยใส่น้ำอ้อย น้ำตาลา ถั่วงา มะพร้าว ให้เป็นข้าวสาก โดยชาวบ้านจะเอาข้าวปลาอาหารที่มีอยู่ไปส่งญาติพี่น้องและผู้รักใคร่นับถือ อาจส่งก่อนวันทำบุญหรือส่งในวันทำบุญ เมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ตอนเช้าชาวบ้านจะพากันนำอาหารคาวหวานต่างๆ ไปทำบุญตักบาตรและถวายทานอุทิศส่วนกุศลให้ญาติมิตรผู้ล่วงลับไปแล้ว ตอนสายจะนำข้าวปลาอาหารที่เตรียมไว้ เป็นข้าวสากไปวัดอีกครั้งเอาอาหารต่างๆ จัดเป็นสำรับหรือชุดหรือกระทง สำหรับถวายทานโดยกล่าวคำถวายข้าวสาก เสร็จแล้วเอาสำรับ/ชุด/กระทง ไว้วางตามที่ต่างๆ ในบริเวณวัด พร้อมจุดเทียนและบอกกล่าวให้ญาติหรือเปรตผู้ล่วงลับไปแล้วมารับเอาอาหารและให้มารับส่วนกุศลที่ทำบุญอุทิศไปให้ด้วย นอกจากนี้ผู้ที่มีนาจะนำข้าวสากไปเลี้ยง ตาแฮก ที่นาของตน เพื่อให้ตาแฮก รักษา และให้ข้าวกล้าอุดมสมบูรณ์

ตั้งคำผญาที่ว่า “พ่องกะงมกอข้าวหาเทากำลั้งอ่อน พ่องกะคอนต๋าน้อยลงห้วยฮ่องนา เดือนนี้บได้ข้าพากันแต่งทานถง ข้าวสากลงไปวัดให้หมู่สังโฆเจ้า มีลาบเทาพร้อมหมกตักแด่ของดีคั่ว กุดก็ ชุบบักมีกะมาพร้อมพรำกัน”

ฮีต 11 เดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษา การทำบุญออกพรรษาจะจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นการทำบุญที่สืบเนื่องมาจากบุญเข้าพรรษาในเดือน 8 ที่พระภิกษุสามเณรได้เข้าพรรษา เป็นเวลานานถึง 3 เดือน ดังนั้นในวันที่ครบกำหนด พระภิกษุสามเณร เหล่านั้นจะมารวมกันทำพิธี ออกวัสสาปวารณา คือ เปิดโอกาสให้มีการว่ากล่าวตักเตือนกันได้ วันนี้จะเป็วันที่พระภิกษุสามเณร ได้มีโอกาสมาชุมนุมกันอย่างพร้อมเพรียงที่วัด ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นวันสำคัญ และเป็นระยะเวลาที่ ชาวบ้านหมตภาระในการทำไร่ทำนา จึงถือโอกาสมาร่วมทำบุญ มีการตักบาตรถวายภัตตาหารแด่ พระภิกษุสงฆ์ รับศีล สวดมนต์ ฟังเทศน์ และถวายผ้าจ่านำพรรษา ตอนค่ำจะมีการจุดประทีปโคมไฟ ในบริเวณวัดและหน้าบ้าน บางชุมชนมีการถวายปราสาทผึ้ง หรือต้นผาสาดผึ้ง เพื่อเป็นพุทธบูชา บาง ชุมชนใกล้น้ำก็จะมีการแข่งเรือเพื่อความสนุกสนานและสร้างความสามัคคี

ตั้งคำผญาที่ว่า “เดือนสิบเอ็ดว่านนั้นหัวลมอ่วยโชยหนาวสาแล้ว ส่วนผู้สาวสิขาลาย ส่วนผู้ชายสิขาเกลี้ยง ได้ยินเสียงลมต้องปลายสำสา อยู่เวินเวิน หมาจอกเอิ้นลั้งชู้กะปูหม่นเข้าฝั่งหนอง นกแจนแวนออกฮ้องหาคู่ผสมพันธุ์ ควายบักเทกตมั้นเล่ตำแต่ต่อพรำว ผุงปลาขาวลงโสมต้อนผู้สาว นอนขานตั้น ปลาตุกบิ้นค้อนสิแจ้งหันหน้าเข้าใส่หลุม ฟังเสียงฟ้าฮ้องตุ้มเอิ้นสั่งฤดูฝน ผุงหมู่คนลง เลาะไฮ่นาปลาช่อน เด็กออนซอนจันทรใสแจ้งทอแสงใสสง่า ออกพรรษาทอข้าวต้มลมล่อแต่หมู่ปลา บัดนี้แล้ววัดสิเป็นกำพรำบมีพระสิมานอน มาออนซอนแต่ทายกไล่แต่จัวเข้ามาเกลี้ยง ได้ยินเสียงกลอง โย่นวันเพ็ญสิบห้าค่ำ พระสิลาแม่ออกค้ำไตรงมาสสิลั้งลา” ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ มีการจัดกิจกรรม ตักบาตรเทโวโรหณะ สักการะพระประชาชนบาลเจ้าเมืองสหัสขันธ์ เป็นประจำทุกปี ณ บริเวณเชิงเขา ภูสิงห์ ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์

ฮีต 12 เดือนสิบสอง บุญกฐิน ซึ่งกฐิน แปลว่า ไม้สะดึง คือกรอบไม้ชนิดหนึ่งสำหรับขึง ผ้าให้ตึง สะดวกแก่การเย็บ ในสมัยโบราณเย็บผ้าต้องเอาไม้สะดึงมาขึงผ้าให้ตึง แล้วจึงเย็บ เพราะช่าง ยังไม่ชำนาญ และเครื่องมือในการเย็บก็ยังไม่เพียงพอเหมือนจักรเย็บผ้าในปัจจุบันการทำจีวรในสมัย โบราณจะเป็นผ้ากฐินหรือแม้แต่จีวรอันมิใช่ผ้ากฐินถ้าพระภิกษุทำเองก็จัดเป็นงานใหญ่เอิกเกริก ที่เดียว การเย็บจีวรแม้โดยธรรมดาก็เป็นการต้องช่วยกันทำหลายผู้หลายองค์ ผ้ากฐินคือ ผ้าสำเร็จรูป โดยอาศัยไม้สะดึง การทอดกฐินคือ การนำผ้ากฐินไปวางไว้ต่อหน้าพระสงฆ์อย่างน้อยรูป แล้วให้ พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ทั้งนั้นเป็นเอกฉันทให้เป็นผู้รับกฐินนั้น

ตั้งคำผญาที่ว่า “เหลียวขึ้นเบ็งท้องฟ้า เห็นแต่ว่าวเดือนสิบสอง ลมคะนองโชยพัดงายม กะเลยมัน พอสมควรหาผ้ากฐินทานมาทอดตลอดเดือนหนึ่งพุ่นหาได้ตั้งประสงค์ หลวงปู่คงไปหาผ้า หลวงตาดีหาน้ำคั้ง หลวงปู่สอนนั่งฝั้นด้ายหัวซ่ายเข้าใส่กัน พอแต่ว่างโลกมันเปลี่ยนเวียนวัน ปัจจุบัน

โยมเลยเอ็ดแห่แหนเวียนตั้ง ต่างกะหวังเต็มทีเอาความดีปดูหมิ่น บุญกฐินช่วยค้ำทานทอดให้หมู่สงฆ์ ท่วมหรือแล้งขาดแห่วงปสมบุญ ประเพณีทำบุญพ่อแม่เฮาบ่เคยถิ่ม เอาความดีเป็นลิมสลักใจไว้คงถึ สามัคคีไว้อย่าโลถิมฮึดคอง”

นอกจากฮีต 12 ที่กล่าวมา จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี อาทิเช่น

1. ประเพณีแข่งเรือยาว การแข่งขันเรือยาวของอำเภอภมกลาไสย เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานเกือบ 100 ปี และเมื่อปี 2552 ได้ยกระดับการแข่งขันให้เป็นการแข่งขันเรือยาวประเพณีระดับจังหวัด ส่วนในปีนี้ได้กำหนดจัดการแข่งขันเรือยาว 4 ประเภท คือ ประเภทเรือยาวใหญ่ ขนาด 55 ฝีพายชิงถ้วยรางวัลพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ประเภทเรือยาวมาตรฐานไม่เกิน 40 ฝีพายชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ประเภทเรือยาวท้องถิ่นไม่เกิน 40 ฝีพาย และประเภทเรือเล็ก ไม่เกิน 10 ฝีพาย การแข่งขันกองเชียร์ และการแข่งขันสิ่งกลองกิ่งชิงถ้วยประทานพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ รวมทั้งการจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าชุมชนจาก 18 อำเภออีกด้วย

2. งานมหรกรรมโปงลาง แพรวากาฬสินธุ์ งานมหรกรรมโปงลาง แพรวาและงานกาชาดจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นงานประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดที่จัดเป็นประจำทุกปี เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ประชาชนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยชาวต่างประเทศต่างให้ความสนใจกับงานเทศกาลนี้ โดยในแต่ละปีจะเดินทางมาเที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองเลื่องชื่อของจังหวัดไปปีละเป็นจำนวนมาก เป็นการส่งเสริมรายได้อุตสาหกรรมท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย วัตถุประสงค์หลักของงานนี้มุ่งเผยแพร่ พื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนเผยแพร่ความรู้ด้านเทคโนโลยีและผลงานของส่วนราชการทั้งภาครัฐและเอกชนของจังหวัดแก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป จุดเน้นสำคัญของงานคือขบวนแห่ในพิธีเปิดงานที่มโหฬารที่แสดงให้เห็นถึงประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างขึ้นจากคำขวัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ว่า “โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรม ผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี” ที่แสดงถึงความรักสามัคคี ความพร้อมเพรียง การรวมใจเป็นหนึ่งของผู้คนที่ช่วยกันจรจรโลง เชิดชูเกียรติชื่อเสียง และเอกลักษณ์ของเมืองกาฬสินธุ์ให้เป็นที่รู้จักสืบไป

3. ประเพณีเลี้ยงผีฟ้า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีในภาคอีสาน มีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามสภาพของกลุ่มชนในแต่ละท้องถิ่น โดยมีการนับถือผีกันหลายชนิด เช่น ผีฟ้าพระยาแถนมหะศักดิ์ ผีปู่ตา ผีแฮก ผีบรรพบุรุษ (ผีเชื้อ) นางธรณี ผีน้ำ ผีดง ผีฟ้า เป็นต้น ในบรรดาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีในภาคอีสานที่น่าสนใจ คือ การเลี้ยงผี หรือ การรำผีฟ้าของเมืองกุศลิม ที่บ้านกุศลิมคุ้มใหญ่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำทุกปีสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน สาเหตุที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมานานเป็นเพราะ

ประชาชนส่วนหนึ่งเป็นชาวผู้ไทย หรือฟูไทย หรือไทยเถื่อน ซึ่งอพยพมาจากเมืองวังทัพ ทางตอนเหนือของแม่น้ำโขง เข้ามาอยู่ในประเทศไทย และแยกย้ายกันเป็นกลุ่มๆ ชาวผู้ไทยความเชื่อในเรื่องภูติผีปีศาจ ซึ่งบรรพบุรุษได้ปฏิบัติกันเรื่อยมา เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว ทางด้านจิตใจให้พ้นต่อภัยอันตรายทั้งปวง ความกลัวที่บันดาลให้เกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้นมากมายตลอดเวลา ไม่มีผู้ใดทราบได้ว่าเกิดจากอะไร ยังคงตั้งความเชื่อ ความส่วนใหญ่นับถือผีสาว นางไม้ และผีมหัศจรรย์มาก มีความเชื่อว่า ถ้าปีใดได้เลี้ยงผีแล้ว ปีนั้นลูกหลานตงอดจนเครื่องญาติจะอยู่กันอย่างมีความสุข ข้าวกล้าหรือพืชผักสวนครัวอุดมสมบูรณ์ดี แต่ถ้าปีใดชาวผู้ไทยไม่ได้เลี้ยงผีแล้ว ปีนั้นจะมีสิ่งอาเพศเกิดขึ้น เคารพนับถือและความเชื่อว่าผู้ใดเคารพนับถือก็รอดพ้นจากสิ่งเลวร้ายทั้งหลายทั้งปวง

4. ประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้าน บ้านกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ เป็นจารีตประเพณีของชาวอีสาน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนหก” (เดือนพฤษภาคม) โดยนิยมทำกันก่อนเริ่มฤดูทำนาด้วยความเชื่อว่า เป็นการขอฝนจากเทวดาเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าในนาจะได้นำน้ำทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ต่อไปความโดดเด่นของบั้งไฟ ที่บ้านกุดหว้า จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นทางอีสาน ก็คือ โดยปกติบั้งไฟจะจุดตรงส่วนท้าย เพื่อให้บั้งไฟขึ้นสู่ท้องฟ้า แต่บั้งไฟหรือตะไล ที่นี้จะจุดจากกลางลำ โดยจะเจาะรูเชื้อเพลิงให้ออกด้านข้างลำตัวของบั้งไฟ ทำให้บั้งไฟหมุนขึ้นท้องฟ้าอย่างรวดเร็วส่วนลักษณะบั้งไฟ เป็นวงกลมคล้ายล้อเกวียน ทำด้วยไม้ไผ่ผ่าให้แบน เรียกว่า “กง” ซึ่งมีหน้าที่บังคับบั้งไฟ ด้านในอัดดินประสิว ความยาวประมาณ 3-6 เมตร

5. ประเพณีมาฆปุริมาทวารวดีมิ่งหล้า เมืองฟ้าแดดสงยาง จัดกิจกรรมในห้วงเทศกาลวันมาฆบูชา โดยส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประดับตกแต่งด้วยธงให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา โดยจัดกิจกรรม ณ โบราณสถานพระธาตุยาคู ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย

6. ประเพณีวัฒนธรรมผู้ไทพิธีเหยา และเลี้ยงทะเลา มหะศักดิ์ หลักเมืองมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ เพราะความเชื่อเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดพิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมเป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่คนรุ่นต่อมา ในสังคมยุคก่อนประวัติศาสตร์ การเคารพบูชาบรรพบุรุษเป็นพิธีกรรมร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดความพร้อมใจกันขึ้นจัดพิธีกรรมด้วยการเซ่นไหว้ หรือบูชา เพราะมีความเชื่อว่าเป็นการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติ

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีกลุ่มชนพื้นเมืองหลายกลุ่มชนแต่ที่มากที่สุด คือไทยลาวและรองลงมาคือผู้ไทย ซึ่งมีวิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรม ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และยังคงมีความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ที่มีวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม ความเชื่อประเพณีศิลปหัตถกรรมและเทคโนโลยีพื้นบ้าน เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ดังคำขวัญ หลวงพ่อองค์ดำลือเลื่อง เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี โดยสะท้อนวิถีชีวิตผ่านปัจจัย 4 วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ

เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย การฟ้อน การสร้างบ้านเรือน โบราณสถานโบราณวัตถุ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าแต่ละพื้นที่ของจังหวัดกาฬสินธุ์มีความเก่าแก่ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด โดยมีการเก็บหรือแสดงภาพถ่ายไว้ที่พิพิธภัณฑ์หอศิลป์จังหวัดกาฬสินธุ์ แต่ข้อมูลภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ยังไม่ได้มีการจัดเก็บไว้ให้เป็นระบบที่สามารถสืบค้นได้

2.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย

2.2.1 ความหมายของภาพถ่าย

มนุษย์ได้มีการคิดค้นเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเทคโนโลยีให้ทันสมัย และเหมาะสมกับยุคตลอดเวลา หนึ่งในจำนวนนั้นมีกล้องถ่ายรูปที่ใช้กันมาหลายทศวรรษ ได้มีการประดิษฐ์ พัฒนา เป็นนวัตกรรมรูปแบบใหม่จนเป็นกล้องถ่ายภาพ (Camera) กิตติกร โพธิ์ทอง (2559: 14) กล้องถ่ายภาพย้อนยุค หมายถึง เครื่องมือสำหรับถ่ายหรือบันทึกภาพในระบบอะนาล็อกหรือระบบดิจิทัล ซึ่งกล้องเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการถ่ายภาพ เป็นเครื่องมือที่ควบคุมแสงสว่างที่จะเข้าไปทำปฏิกิริยากับวัตถุไวแสง ส่วนประกอบหลักของกล้องถ่ายภาพได้แก่ ตัวกล้อง (Body) เลนส์ (Lens) รูรับแสง (Aperture) ชัตเตอร์ (Shutter) ช่องมองภาพ (Viewfinder) ที่ปรับระยะชัด (Focusing Ring) และที่บรรจุวัตถุไวแสง

ภาพถ่าย (Photographs) เป็นภาพที่ได้จากการถ่ายภาพด้วยกล้องถ่ายภาพ ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณ 2 คำ คือ Photos แปลว่าแสงสว่าง และ Grapho แปลว่าการเขียน ดังนั้นภาพถ่ายจึงเป็นการสร้างภาพด้วยการเขียนจากแสง (กรมการฝึกหัดครู, 2525) หลักในการเกิดภาพก็คือเมื่อแสงสว่างส่องไปกระทบวัตถุที่เราต้องการถ่ายแสงนั้นจะสะท้อนไปหากกล้องถ่ายรูปผ่านเลนส์เข้าไปในกล้องทำปฏิกิริยากับฟิล์มถ่ายรูป ซึ่งเป็นวัตถุไวแสง เมื่อนำฟิล์มไปล้างในน้ำยาล้างก็จะได้ฟิล์มเนกาทีป แสงผ่านขบวนการอัดขยาย ก็จะได้ภาพ (เกื้อกุล คุปรัตน์ และคณะ, 2518: 5)

สุวิช แทนปิ่น (2524: 2) วิจัยพบว่า ภาพยังมีส่วนชักจูงใจให้เข้าใจบทเรียน และทำให้ผลการเรียนรู้ดีขึ้น นอกจากนี้รูปยังมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการรับรู้ ช่วยให้เกิดความรู้และความเข้าใจอย่างรวดเร็ว

กิตติกร มีทรัพย์ และกาญจนา คำสุวรรณ (2521: 73) กล่าวว่า ภาพมีข้อดีในตัวเองที่สามารถนำผู้ดูเข้าใจถึงความจริงให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เรียนรู้แบบรูปธรรม ดังนั้น การเรียนด้วยภาพจึงง่ายและสนุกทั้งยังเรียกร้องความสนใจของนักเรียนอีกด้วย

สมาน เฉตระการ (2535:115) ได้อธิบายถึง วิชาการถ่ายภาพไว้ว่าส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการถ่ายภาพคือ แสง ถ้า ไม่มีแสงสว่างพอก็ถ่ายภาพไม่ได้ ในวิชาการถ่ายภาพภาษาอังกฤษเรียกว่า “Photography” ก็มีความหมายว่าการเขียนด้วยแสงสว่าง (Light Writing)

และถึงแม้จะมีแสงสว่างเพียงพอที่จะถ่ายภาพได้ การรู้จักเลือกใช้ชนิดของแสง ตลอดจนการกำหนดทิศทางของแสง ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้วก็จะสามารถสร้างสรรค์ความงามให้กับภาพถ่ายได้สวยงามยิ่งขึ้น

สรุปภาพถ่ายคือภาพที่ได้จากการถ่ายภาพด้วยกล้องถ่ายภาพ หรือสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายและเข้าใจ ได้ง่ายตลอดจนทำให้ผู้ดูได้ประโยชน์ คุณค่าจากภาพ ซึ่งบางครั้งภาพเพียงหนึ่งภาพใช้สื่อความหมายได้แทนถ้อยคำพูดได้มากมาย สามารถเป็นเครื่องบันทึกเหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

2.2.2 ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการถ่ายภาพในประเทศไทย

สรสมร นาคะสิงห์ (2542: 6-11) สรุปรายละเอียดประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการถ่ายภาพในประเทศไทย ดังนี้

ช่วงปลายรัชกาลที่ 3 (ร. 3 ครองราชย์ ระหว่าง พ.ศ. 2367-2394) มีบาทหลวงชื่อปาลเลอกัวซ์ (Jean Baptista Pallegois) เป็นอธิการของวัดคอนเซ็ปชัน ได้นำกล้องถ่ายรูปเข้ามาในกรุงสยามเป็นคนแรก แต่ยังไม่เป็นที่นิยมแพร่หลาย เนื่องจากแรกๆ ไม่ค่อยมีใครยอมถ่ายรูปกันเพราะเกรงว่าจะอายุสั้นบ้าง จะเอาไปใช้ทำร้ายด้วยเวทมนตร์บ้าง ความเชื่ออันนี้ยังคงฝังแน่นอยู่ต่อไป ถ้าหากจะไม่เป็นด้วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎ ได้ทรงเป็นผู้นำในการปั้นพระบรมรูป เขียนพระบรมฉายาลักษณ์และถ่ายรูปพระบรมฉายาลักษณ์เป็นพระองค์แรก การที่พระองค์ทรงมีพระราชนิยม ดังนี้ ย่อมเป็นประจักษ์พยานอันดีว่าการถ่ายรูปไม่ได้ทำให้เกิดเหตุเภทภัย หรือจะช่วยให้อายุสั้นไปได้อย่างไร ด้วยเหตุนี้จึงช่วยให้มีผู้นิยมการถ่ายรูปเจริญรอยตามพระราชนิยมสืบต่อกันมา

มิสเตอร์ เอ แซกเลอร์ ชาวอังกฤษ เป็นผู้ริเริ่มเปิดร้านถ่ายรูปสำหรับบริการประชาชน ในย่านถนนเจริญกรุงเป็นคนแรก กิจการถ่ายรูปเจริญก้าวหน้า เพราะราคาถ่ายรูปทำราคาได้ดี เช่น ขนาด 4 นิ้ว ราคาแผ่นละ 1 ตำลึง และแผ่นใหญ่ขนาด 15 นิ้ว มีราคาถึงแผ่นละ 10 ตำลึง จำนวนของรูปสั่งทำได้ครั้งละหนึ่งแผ่นเท่านั้น ถ้าใครต้องการเพิ่มเติมต้องถ่ายกันใหม่ทุกครั้งไป ในปีต่อมามีมิสเตอร์ฟรานซิสจิต ได้เข้ามาเปิดร้านถ่ายรูปอีก โดยมีนโยบายการค้าที่แปลกกว่าช่างภาพคนก่อนๆคือพยายามทำตัวให้ร่าเริงแจ่มใส สนทนาเป็นกันเองกันลูกค้า และลดค่าถ่ายรูปให้ถูกกว่าร้านอื่น และยังเป็นผู้นำในการถ่ายทำรูปปูนียสถาน ปราสาทราชวัง สถานที่สำคัญ ตลอดจนทิวทัศน์ที่สวยงาม มาทำเป็นโปสการ์ดขาย ปรากฏว่าเป็นที่นิยม

เมื่ออย่างเข้าสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นยุคที่มีการถ่ายรูปเจริญก้าวหน้าขึ้นมากมายและสิ่งที่เป็นมงคลอย่างสูงสุดประการหนึ่งคือ การที่พระพุทธเจ้าหลวงทรงโปรดการชักรูปที่สุด ในคราวที่เสด็จประพาสยุโรปคราวแรก เมื่อ พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 116) พระองค์มีพระราชดำริเพียงว่า “เพื่อประโยชน์ในการที่จะทรงตรวจตราแบบแผน ราชการบ้านเมือง

และจะได้ทรงวิสาสะคุ้นเคยกับพระมหากษัตริย์ และรัฐบาลแห่งนานาประเทศยุโรป เจริญทางพระราชไมตรี ซึ่งมีต่อกรุงสยามให้เจริญยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน” และในการเสด็จคราวนั้น พระองค์ได้ทรงฉายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับประมุขของประเทศต่างๆ หลายประเทศ และมีอยู่แห่งหนึ่งที่ถือกันว่าเป็นภาพประวัติศาสตร์ที่หนังสือพิมพ์ฝรั่งเศส ได้นำลงตีพิมพ์กันอย่างเกรียวกราวนั้น ได้แก่ พระบรมฉายาลักษณ์ที่กำลังประทับคู่กับพระเจ้าซาร์ แห่งประเทศรัสเซีย

เรื่องสำคัญอีกตอนหนึ่งดั่งแจ้งในพระราชนิพนธ์ จดหมายเหตุเสด็จประพาสต้น ครั้งที่ 2 ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2449 ยิ่งเป็นตอนที่ทรงโปรดการชักรูปมากกว่าสมัยใดๆ เพราะตามรายละเอียดในพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุนั้นแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีกล้องถ่ายรูปประจำพระองค์ ซึ่งพระองค์ทรงบันทึกภาพเหตุการณ์ในพระราชกรณียกิจเป็นประจำ เช่น ภาพข้าราชการประชาชน พลเมืองที่มาเฝ้าชมพระบารมี ตลอดจน ปุชนีย์สถาน ทิวทัศน์ที่สวยงาม เป็นต้น ดังเช่นตอนหนึ่งที่เสด็จถึงเมืองกำแพงเพชร ได้สั่งให้เสือกหาที่ไว้ก่อนในการเล่นถ่ายรูป ในคราวนั้น มีพระราชนิมมอยู่ว่า เมื่อพระองค์เสด็จไปถ่ายถึงที่เมืองไหน ก็ทรงโปรดให้หาคนงามเมืองนั้นมาถ่าย ใครโชคดีได้รับเลือกให้เป็นแบบทรงถ่ายรูป ต่อไปจะมีผู้มาติดต่อขอกันอย่างเป็นที่น่าชื่นชม และอีกตอนหนึ่ง “วันนี้ถ่ายรูปมากแต่สนุก เพราะได้เปลี่ยนแว่น เปลี่ยนทำนองถ่าย และถ่ายงานไม่เหมือนถ่ายในป่า 2 วันมาแล้ว ซึ่งยังไม่เคยถ่ายเลย ล้างรูปไว้แต่กระจุกใหญ่ จะล้างหมดกลัวแห้งไม่ทัน” และด้วยพระราชนิพนธ์ตอนนี้เป็นสำคัญ ทำให้เราได้ทราบว่านอกจากพระองค์จะทรงถ่ายรูปด้วยพระองค์เองแล้ว ยังมีพระราชขุสาหะล้างรูปด้วยพระองค์เองด้วย

ในคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งหลังในปีพ.ศ.2450 ซึ่งเป็นตอนปลายรัชสมัยของพระองค์ ได้มีพระราชหัตถเลขาพระราชทานสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพอยู่เสมอ และมีอยู่หลายตอนที่เกี่ยวกับการถ่ายรูป เช่น “...บัดนี้ ได้ส่งกล่องนั้นมา 6 กล่อง คือ ของเธอ 1 กล่อง ของหญิงกลาง 1 กล่อง หญิงน้อย 1 กล่อง นางเอิบ 1 กล่อง นางเอื้อน 1 กล่อง นางสดับ 1 กล่อง แต่วิธีซึ่งจะใช้อย่างไรจะบอกมาที่เธอคนเดียว ด้วยหวังใจว่าคงจะคลำถูกและไปถกให้ลูกเมียฉันทเข้าใจได้” และอีกด้วยเหตุนี้ เป็นประการสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งช่วยให้ช่างภาพที่เป็นคนไทยได้มีจำนวนเพิ่มขึ้น ช่างภาพคนไทยคนแรกที่มีความสามารถเปิดร้านถ่ายรูปเป็นคนแรกคือ นายจิตร ซึ่งเป็นลูกศิษย์คนสำคัญของมิสเตอร์ทอมสัน บ้านอยู่กุฎีจีน ธนบุรี ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนฉายาสาทิสลักษณ์ และมีแม่สร้อย ซึ่งเป็นน้องสาวแท้ๆของนายจิตร ช่างภาพหญิงคนแรกของเมืองไทย เมื่อครั้งแรกเสด็จประพาสยุโรปในครั้งแรก สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้โปรดมีพระราชเสาวนีย์ให้แม่สร้อย ถ่ายรูปพระบรมวงศานุวงศ์และเจ้านายฝ่ายใน ส่งไปทูลเกล้าถวายพระพุทธเจ้าหลวง

เมื่ออย่างเข้าสู่ยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วงการถ่ายรูปได้เริ่มเปลี่ยนแปลงจากการใช้ม่านทาสีเรียบๆ หรือผ้าสีต่างๆ เป็นฉากหลัง กลับมาใช้ฉากเขียนรูปวิว ป่าเขา

ลำเนาไพร วิวสวนดอกไม้ ท้องพระโรง หรือห้องรับแขกที่มีเครื่องประดับอย่างสวยงาม ทางด้านอุปกรณ์เครื่องประกอบสำหรับช่วยให้ผู้มาถ่ายรูปสวยสมสง่ายิ่งขึ้นก็มีเพิ่มขึ้น เหตุการณ์สำคัญในยุคนี้คือ การใช้ไฟฟ้าถ่ายรูปในร้านถ่ายรูป ซึ่งเริ่มเป็นแห่งแรกที่โรงเรียนเพาะช่าง และต่อจากนั้นเริ่มเป็นที่นิยมแพร่หลายในวงการถ่ายรูป ดังจะเห็นได้จากที่มีป้ายคำว่า “ที่นี่รับถ่ายรูปทั้งกลางวันและกลางคืน” และป้ายเช่นนี้ก็เป็นที่นิยมติดกันมาก

ในปี พ.ศ. 2477 ได้มีการประกวดนางงามขึ้นในงานฉลองรัฐธรรมนูญ และนางงามคนแรกคือ คุณกันยา เทียนสว่าง และเนื่องมาจากการประกวดนางงามนี้เองเป็นเหตุให้วงการถ่ายรูปตื่นตัวขึ้น เช่น ไฟแว็บสำหรับถ่ายรูปเริ่มมีใช้กันหนาตา ร้านถ่ายรูปต่างๆ นิยมเชิญนางงามไปถ่ายรูปในชุดสวมมงกุฎนางงาม เพื่อเป็นเกียรติแก่ร้านและเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ได้รับเชิญและการประกวดนางงามเป็นบ่อเกิดการถ่ายรูปคารา มาทำโปสการ์ดขาย และนำมาลงหน้าปกหนังสือพิมพ์กันอย่างแพร่หลาย และในปี พ.ศ. 2478 เป็นปีที่มีการประกวดนางงามในงานฉลองรัฐธรรมนูญกันขึ้นในต่างจังหวัดใหญ่ๆ หลายจังหวัดมีโครงการกันว่า เมื่อใครได้รับเลือกเป็นนางงามในจังหวัดต่างๆแล้วให้ส่งมาแข่งขันชิงชนะเลิศความงามในตำแหน่งนางสาวสยาม ทำให้วงการถ่ายรูปมีการเคลื่อนไหวคึกคักทั้งในพระนครและต่างจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2482 ศิลปะในการถ่ายรูปแบบพว้า (Soft Focus) เริ่มเป็นที่นิยมกันมากและวิธีการถ่ายรูปครั้งตัวที่มีริมาวเป็นภาพลอยเด่นเฉพาะรูปคน และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช กิจกรรมถ่ายรูปและถ่ายภาพยนตร์ได้เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็วทั้งประเภทข่าวดำ และสี พระองค์ทรงเป็นผู้นำในการเป็นช่างภาพโดยการทรงกล้องถ่ายรูป และภาพยนตร์ด้วยพระองค์เอง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ความเป็นมาของการถ่ายภาพเริ่มปรากฏชัดตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 3 เข้ามาโดยชาวต่างประเทศนำกล้องเข้ามา และพัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่งมีการเปิดเป็นร้านทำเป็นธุรกิจการให้บริการ และมีการถ่ายรูปมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นมากมายในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากได้มีการนำภาพมาใช้ในการพระราชกรณียกิจต่างๆ จนทำให้ได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนนำ แสง สี เข้ามาใช้ และภาพมาใช้ในการประกวดนางงาม ทำให้การถ่ายรูปเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย

2.2.3 ลักษณะของภาพที่ดี

Wittich and Schuller (1982:87-92) ได้กล่าวถึง ลักษณะของภาพที่ดีสำหรับการใช้ประกอบการเรียนการสอน สรุปได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การจัดองค์ประกอบดี (Good Composition) ซึ่งจะเกี่ยวกับความสมดุลของภาพมีตำแหน่งและทิศทางของเส้นต่างๆ มีการกำหนดแสง เงา และจุดสนใจของภาพ เช่น

ภาพฝูงชน ภาพรูปทรงเรขาคณิต อาจไม่ต้องมีจุดสนใจ เพราะจุดมุ่งหมายของภาพต้องการแสดงรายละเอียดในจุดต่างๆ เท่าเทียมกัน

2. ภาพมีสีสมจริง (Effective Color) สีต่างๆ ในภาพจะต้องตรงกับความเป็นจริงตามธรรมชาติ จากผลการวิจัยพบว่า สีช่วยเร้าความสนใจ แต่ถ้าสีไม่ตรงกับความเป็นจริงจะทำให้การสื่อความหมายผิดไป ภาพบางอย่างที่สีไม่มีความจำเป็น ก็อาจใช้เป็นภาพขาวดำได้ เพราะภาพขาวดำก็มีสเกลสีค่อยๆ ไล่สีจากสีดำไปสีขาว ทำให้ภาพมีสีอ่อน แก่ได้ เพิ่มความสนใจได้อีกด้วย

3. การผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Technique) ซึ่งเป็นคุณค่าทางด้านศิลปะและการถ่ายทำ เพื่อดึงดูดความสนใจและสร้างความประทับใจ

4. เป็นภาพมีความตัดกันและคมชัด (Contrast Sharpness) ภาพที่มีความตัดกันและคมชัด จุดสนใจของภาพจะเด่นชัดขึ้นจากพื้นฉาก จะทำให้ภาพดูน่าสนใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ยิ่งขึ้น

2.2.3.1 คุณค่าและประโยชน์ของภาพถ่าย

William (1972: 6-7) ได้กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของภาพถ่ายที่มีต่อการศึกษาในการเรียนการสอน ไว้หลายประการด้วยกันคือ

1. ช่วยทำให้นักเรียน ร่ำลึกถึงประสบการณ์เก่าๆ เพื่อนำมาสัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ โดยให้นักเรียนดูจากภาพ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระ

2. ช่วยให้ศึกษารายละเอียดของสิ่งซึ่งธรรมดา ไม่สามารถทำได้ เช่น ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายจากกล้องจุลทรรศน์ ภาพถ่ายเอกซเรย์ เป็นต้น

3. ช่วยแก้ไขความเข้าใจผิด ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนยังมีประสบการณ์จำกัด การตีความหมายจากคำพูด หรือคำอธิบายของครูแค่เพียงอย่างเดียวอาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้

4. ช่วยสร้างประสบการณ์ใหม่ เช่น นำภาพเรือบให้เด็กดูว่าลักษณะ เป็นอย่างไร หรือทำงานอย่างไรบ้าง

5. ช่วยเตรียมประสบการณ์ให้นักเรียน เช่น การจะน่านักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ครูอาจนำภาพเกี่ยวกับสถานที่ ที่จะไปนั้นมาแนะนำให้นักเรียนรู้จักเสียก่อน เพื่อเตรียมตัวนักเรียนให้รู้จักสังเกต สิ่งสำคัญที่ควรรู้

6. จูงใจในการเรียนรู้ โดยนำมาเป็นสิ่งเร้า ให้นักเรียนอยากที่จะแสดงความคิดเห็น

7. ใช้เป็นสิ่งอ้างอิงได้ เพราะภาพเป็นเครื่องบันทึกเหตุการณ์ หรือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

8. ช่วยตั้งปัญหาหรือคำถามโดยใช้ภาพเป็นสิ่งทำให้เด็กหาคำตอบจากภาพ

9. ภาพนำเอาสิ่งที่คุณเรียนไม่เคยเห็น หรืออยู่ไกลเข้ามาในห้องเรียนได้ และสามารถจำลองความจริงมาให้ศึกษาได้อย่างละเอียด

10. ช่วยในการสรุปบทเรียน ทำให้ผู้เรียนจำหัวข้อหรือเนื้อหาวิชาได้ดียิ่งขึ้น
 สมาน เฉตะการ (2535: 22) ได้กล่าวว่าภาพถ่ายนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางในกิจกรรมแขนงต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย งานสาขาต่างๆ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การเกษตร การทหาร การแพทย์ การสื่อสาร การเศรษฐกิจ และการปกครอง เป็นต้น
2. ด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งต้องใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อหลักในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ สินค้าและบริการ
3. ภาพถ่ายจะสามารถบันทึกเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ
4. ใช้ภาพถ่ายประกอบหลักฐาน และเอกสารที่สำคัญๆ เช่น บัตรประจำตัว ใบแสดงวุฒิทางการศึกษา ใบรับรองอื่นๆ เป็นต้น
5. ด้านการสื่อความหมาย ภาพถ่ายจะสามารถถ่ายทอดความรู้ ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ไปยังผู้รับ โดยผ่านทางสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เช่น วารสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือ โปสเตอร์ สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น
6. ด้านศิลปะ ภาพถ่ายจะให้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ สิ่งสวยงาม และจรรโลงใจ
7. งานภาพถ่าย สามารถให้ความเพลิดเพลิน เป็นงานอดิเรกแก่ผู้รักงานถ่ายภาพ
8. งานถ่ายภาพ สามารถยึดเป็นงานอาชีพอิสระได้ ซึ่งอาจแยกเป็นงานถ่ายภาพแขนงต่างๆ ได้หลายแขนง เช่น ภาพข่าว ภาพสารคดีประกอบเรื่อง ภาพถ่ายบุคคล ภาพโฆษณา ภาพแฟชั่น ตลอดจนภาพถ่ายเหตุการณ์บุคคล เช่น งานบวช งานมงคลสมรส งานศพ เป็นต้น

สมคิด ธีรศิลป์ (2521: 75) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของภาพถ่ายไว้ดังนี้

1. ภาพถ่ายสามารถนำไปใช้ทางการศึกษา เช่น เป็นภาพประกอบแบบเรียน และเป็นภาพชุดประกอบการสอน
2. นำภาพถ่ายไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ภาพเหตุการณ์ของชีวิต ภาพที่ระลึก เป็นต้น
3. นำไปใช้ประโยชน์ในทางราชการ เช่น การทำบัตรประจำตัว การทำประวัติบุคคล
4. นำไปใช้ประโยชน์ทางสื่อสารมวลชน เช่น ภาพในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร เอกสาร การโฆษณา ภาพยนตร์
5. นำภาพถ่ายไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ เช่น หน่วยสืบราชการลับ การวางแผนสงคราม การทำแผนประทุษกรรมประกอบคดี เป็นต้น
6. ใช้เป็นสื่อต่างๆ เช่น สื่อการสอน การ์ด ส.ค.ส. ภาพที่ระลึก

7. ใช้เป็นภาพประดับ

8. ใช้ประโยชน์ทางประวัติศาสตร์ เช่น ภาพทางโบราณคดี โบราณสถานทางวรรณคดี

สรุป ลักษณะของภาพถ่ายที่ดีจะมีองค์ประกอบที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นในเรื่องคุณภาพของสี วัสดุ อุปกรณ์ที่นำมาใช้ การเก็บรักษา การบำรุงรักษา ซึ่งจะมีการแยกประเภทคุณค่าและประโยชน์การใช้งาน และจะเกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับระบบงานต่างๆ โดยการนำไปออกแบบเพื่อสร้างสรรค์งานใหม่ นับเป็นนวัตกรรมที่ทันสมัย ที่ทำให้เข้าใจง่าย สวยงาม ดึงดูดความสนใจและใช้งานได้ง่าย

2.2.4 หลักการออกแบบกราฟิก

สุทธิศักดิ์ เพ็ชรเสน(2550:6-12) หลักการดำเนินงานออกแบบกราฟิกมี ดังนี้

1) วัตถุประสงค์เพื่ออะไร ผู้ออกแบบต้องรู้ว่า จะบอกกล่าว เรื่องราวข่าวสารอะไรแก่ผู้รับรู้อ่าง เช่น ทฤษฎีหรือหลักการการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ฯลฯ ผู้ออกแบบต้องรู้วิธีการนำเสนอ(Presentation) ที่ดีและเหมาะสมกับเรื่องราวเหล่านั้นว่ามีเป้าหมายของการออกแบบเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ใด เช่น เพื่อแนะนำเผยแพร่เพื่อให้ความรู้หรือความบันเทิง เป็นต้น

2) กลุ่มเป้าหมายเป็นใคร แบ่งเป็นเพศ ชาย หญิง หรือบุคคลทั่วไป มีช่วงอายุเท่าใด นิสิตนักศึกษาหรือเฉพาะกลุ่มสนใจ ข่าวสารที่ให้มีความยาก- ง่าย หรือมีความเป็นสากลหรือไม่ เฉพาะคนในประเทศหรือชาวต่างชาติ ซึ่งผู้ออกแบบจำเป็นต้องรู้และเข้าใจเพื่อวางแผนดำเนินการกับข่าวสาร ออกแบบ และการนำเสนอให้ตรงจุดกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้ถูกต้อง

3) สิ่งที่ต้องการบอกคืออะไร หมายถึง วิธีการที่จะสื่อความหมายกับผู้รับรู้อหรือกลุ่มเป้าหมาย และถ้าที่มีการกำหนด กลุ่มเป้าหมายไว้ล่วงหน้า ชัดเจนแล้วจะทำให้ผู้ออกแบบมีความสะดวกในการที่จะบอกหรือสื่อความหมายได้ง่ายขึ้น เช่นการเลือกใช้สัญลักษณ์ เครื่องหมาย และภาพประกอบต่างๆ สื่อแทนคำศัพท์ ข้อความที่เป็นนามธรรม ได้ตรงตามระดับความสามารถในการรับรู้ของผู้รับ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในความหมายของข่าวสารนั้นๆจำได้ในเวลาอันรวดเร็วและจดจำไว้ตลอดไป

4) นำเสนอข่าวสารด้วยสื่อใด แบบใด ผู้ออกแบบต้องมีความรู้เกี่ยวกับประเภทของสื่อศักยภาพของสื่อชนิดต่าง ๆ คำนึงถึงการเลือกใช้สื่อในการนำเสนอข่าวสารเป็นรูปแบบใด จึงจะได้ผลดีมีความเหมาะสมกับข่าวสาร และผู้ออกแบบควรจะใช้วิธีการจัดการกับข่าวสารนั้น อย่งไร จึงจะสามารถโน้มน้าวจิตใจและสื่อความหมายต่อผู้รับได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเตอร์เน็ต ฯลฯ

การออกแบบกราฟิกที่เกี่ยวข้องกับเอกภาพ ส่วนใหญ่เป็นวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกถึงการสื่อความหมายในลักษณะของตัวอักษรและภาพในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสื่อสารทางทัศนสัญลักษณ์ (Visual form) ดังนั้นในการออกแบบจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการเรียนรู้เกี่ยว

การมองเห็นและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องเอกภาพ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ภายในภาพ ที่มีความเกี่ยวข้องกันผู้ออกแบบไม่ควรใส่ทุกสิ่งทุกอย่างลงในภาพเพราะจะทำให้ภาพ แลดูแน่นเกินไปควรจะมีเฉพาะสิ่งสำคัญที่ถ่ายทอดความคิดของเนื้อหาของภาพเพียงความคิดเดียว เท่านั้น โดยเราสามารถจำแนกได้เป็นเส้นต่างๆ ดังนี้

1) เส้นแนว เป็นการจัดโครงสร้างของสิ่งของภายในภาพว่าจะมีโครงสร้างอยู่ใน ลักษณะของเส้นแนวใดการจัดภาพ ในแนวเส้นลักษณะต่าง ๆ จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจและดึงดูด สายตาให้ผู้ดูส่วนที่ต้องการเน้นได้ ถึงแม้ว่าเส้นแนวจะมี เพียงมิติเดียวแต่สามารถแสดงถึงการ กระทำ ทิศทาง และการเคลื่อนไหวได้เช่นกัน นอกจากนี้ เส้นแนวยังสามารถแสดงถึง การนำไปสู่ ทิศทาง การแบ่งแยกหรือการรวมสิ่งต่างๆ เข้าหากันได้แล้วแต่ว่าสิ่งของนั้นจะถูกจัดอยู่ในลักษณะของ เส้นแนว ชนิดใด

2) เส้นนอน เป็นเส้นที่ช่วยแบ่งความแตกต่างของเนื้อหาภายในภาพ นอกจากนี้ ภาพที่สิ่งของภายในภาพถูกจัดใน ลักษณะของความมั่นคง ความเสถียรภาพ และการทอดสายตา พักผ่อน

3) เส้นตั้ง ลักษณะโครงสร้างของสิ่งของภายในภาพที่อยู่ในแนวตั้งจะแสดงถึงความ แข็งแกร่งและความลึก เส้น ตั้งเป็นเส้นที่ดึงดูดสายตาให้มองขึ้น แต่เส้นตั้งอาจจะขัดกับความรู้สึกนึก คิดของผู้ดูเพราะปกติแล้วเราจะมองดูหรือ "อ่าน" ในแนวนอน

4) เส้นทแยง สิ่งของที่อยู่ในลักษณะเส้นทแยงจะให้ความรู้สึกของการเคลื่อนไหว การกระทำ และพลัง เส้นทแยงมุมที่ตัดกันจะ แสดงถึงความขัดแย้ง

5) เส้นโค้ง สิ่งของภายในภาพที่อยู่บนลักษณะของเส้นโค้งจะแสดงให้เห็นถึงความ เคลื่อนไหวและนุ่มนวลมากกว่า ที่อยู่ในลักษณะของเส้นตรงทั้ง 3 เส้นที่กล่าวมาแล้ว

6) รูปร่าง เป็นการนำเส้นประกอบรวมกันในลักษณะ 2 มิติ เพื่อเป็นเค้าโครง ลักษณะภายในภาพนั้นว่าจะออกมาอยู่ในรูปร่างใด โดยเป็นการจัดในลักษณะตัวอักษร !.T.S.และ Z ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในการจัดและออกแบบภาพ

7) รูปทรง การออกแบบภาพโดยการใช้ของจริงมาประกอบจะทำให้ภาพนั้นมี รูปทรงในลักษณะ 3 มิติ เช่น การนำสำลิมาดิตเป็นรูปก้อนเมฆ หรือการใช้หนังสือมาติดบนกระดาน เทศจะช่วยแสดงความเป็นจริงและดึงดูดสายตาไว้ดีกว่าการวาดรูปหนังสือธรรมดา เป็นต้น

กระบวนการออกแบบภาพประกอบ

1) ออกแบบภาพประกอบ สื่อที่สำคัญในการสอนทักษะการแปลความหมายและ การสร้างเรื่องราวคือ ภาพ ทั้งนี้ อาจเป็นภาพถ่าย ภาพวาด ภาพเขียน ตลอดจนภาพกราฟิกอื่น ๆ ภาพที่ได้จากวัสดุสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ บางครั้งอาจไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ดังนั้นก็ควรผลิตขึ้นมาใช้ให้ตรงกับ วัตถุประสงค์ และยังไม่สามารถนำไปใช้ในการจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ และวัสดุตั้งแสดงอื่นๆ ได้

ทั้งนี้ควรมีการทำแบบร่าง (Lay out) ก่อนเสมอ ๆ ภาพที่ควรมีลักษณะที่ควรนำมาใช้ควรมีลักษณะดังนี้

(1) การจัดองค์ประกอบที่ดี (Good Composition) มีการนำเอาทฤษฎีการจัดองค์ประกอบไปใช้อย่างเหมาะสมไม่ว่าจะเป็นกฎสามส่วน การวางจุดสนใจ การใช้สีแลงเงา

(2) สื่อความหมายได้ชัดเจน (Clear Communication) มีการเน้นเฉพาะจุดที่สื่อสาร มีมีโนทัศน์เดียว เมื่อดูภาพแล้วเข้าใจไม่คลุมเครือ

(3) มีสีให้เห็นชัดเจน (Effective Color) เป็นสีที่ตรงกับความเป็นจริงและเป็นสีธรรมชาติยึดหลักการและทฤษฎีของสี

(4) มีความคมชัดและมีความตัดกันเป็นอย่างดี (Sharpness and Good Contrast) ภาพที่มีการใช้สี แสง เงาที่ดี มีการเน้นเฉพาะที่ต้องการ และมีความคมชัดตัดกัน เป็นอย่างดีจะเป็นภาพที่น่าสนใจยิ่ง โดยคำนึงถึงประเด็นหลัก 2 อย่างคือการเลือกภาพ (Select) ใช้หลัก ABC คือการจัดภาพ (Arrangement) ความสมดุล (Balance) สี (Color) การเพิ่มความสนใจ (to Maximize) ให้กับภาพใช้หลัก DEFG คือ การเคลื่อนไหว (Dynamics) การเน้น (Emphasis) ตรงกับความจริง (Fidelity) กลมกลืนของลายเส้น (Graphic Harmony) การจัดภาพ (Arrangement) ภาพและคำอธิบายควรจัดให้สามารถดึงดูดความสนใจ ของผู้ชม ดังนั้นควรรีต้ององค์ประกอบเบื้องต้นในการจัดภาพได้แก่ เส้นนำสายตาช่องว่าง และวัสดุ อื่น ๆ ตลอดจนรูปทรงทางเรขาคณิตและตัวอักษรที่นำมาใช้ต้องสัมพันธ์กันด้วย

(5) ความสมดุล (Balance) การเลือกรูปร่างและการวางแบบของภาพต้องให้สมดุลหากเลือกใช้การสมดุลแบบเท่ากันทั้งสองด้าน (Formal) จะทำให้ภาพมีระเบียบแบบแผนและมีลักษณะนิ่ง (Static) แต่ถ้าใช้การสมดุลแบบไม่เท่ากันทั้งสองด้าน (Informal) จะทำให้ภาพมีชีวิตชีวาขึ้น (Dynamics)

(6) สี (Color) สีจะช่วยออกแบบและการจัดภาพได้หลายประการคือช่วยให้ภาพดูเป็นจริงยำในเรื่องคล้ายคลึงความแตกต่างและย้ำความสำคัญสร้างอารมณ์และความรู้สึก หน้าที่ของสีในด้านตอบสนองทางอารมณ์ความรู้สึกนั้นต้องอาศัยหลัก ทางจิตวิทยา ผลของการวิจัยพบว่าสีทำให้ความรู้สึกต่าง ๆ กัน ดังนี้สีที่ทำให้รู้สึกเย็น (Cool) มีสีน้ำเงิน สีเขียว สีม่วง สีเหล่านี้ให้ความรู้สึกคล้ายกับว่าอยู่ท่ามกลาง สีที่ทำให้รู้สึกอุ่น ร้อน (Hot) มีสีส้ม และสีแดง สีเหล่านี้เป็นสีที่ดึงดูดความสนใจ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับวรรณะสี (tones) ซึ่งแบ่งเป็น 2 วรรณะวรรณะร้อน (Warm tone) ได้แก่ สีเหลือง ส้มเหลือง ส้ม ส้มแดง แดง และม่วงแดง ให้ความรู้สึกกระฉับกระเฉง ความรื่นเริง ความขัดแย้ง ความตื่นเต้น ความตื่น ตาตื่นใจ ความน่าสนใจและความรุนแรง วรรณะเย็น (Cool tone) ได้แก่ สีเขียวอ่อน เขียว เขียวน้ำเงิน น้ำ เงิน น้ำเงินม่วงและม่วง ให้ความรู้สึกสงบเยือก เย็น สุขสบาย เศร้าสลดหม่นหมอง ข้อสังเกตเกี่ยวกับวรรณะสีก็คือหากใช้สีเย็นที่มีปริมาณน้อย

ร่วมกับสีร้อนที่มีปริมาณมากอาจทำให้เกิดความรู้สึกร้อนแรงได้ ในทางตรงกันข้ามหากใช้สีร้อนที่มีปริมาณน้อยร่วมกับสีเย็นที่มีปริมาณมาก กกว่าอาจทำให้เกิดความรู้สึกเยือกเย็นได้เช่นกัน สียังสามารถกระตุ้นทางด้าน"รส"(Taste) และ"กลิ่น"(Smell) ได้คือ สีน้ำเงิน มองดูแล้วมีรสหวาน สีส้ม มองดูแล้วเหมือนสิ่งรับประทานได้สีชมพู สีน้ำเงินลาเวนเดอร์ สีเหลืองและสีเขียว มองดูแล้วเหมือนมีกลิ่น นอกจากนี้ สียังสามารถบอกสถานะต่าง ๆ ได้ เช่น สีแดงเข้ม สีน้ำตาล จะกระตุ้นความแข็งแรงของภาพที่เกี่ยวกับโลกไม้และหนังสือ สีทอง สีเงิน และสีดำ จะเกี่ยวข้องทางด้านชื่อเสียงและฐานะความมั่นคง

(7) การเคลื่อนไหว (Dynamics) โดยทั่วไปในการเพิ่มความสนใจในภาพให้เกิดความเคลื่อนไหว นี้มักจะใช้เส้นเข้าช่วย เส้น หมายถึง จุดหลายๆ จุดเคลื่อนไหวไปในบริเวณที่ว่าง (Space) ตามทิศทาง ของผู้ลากเส้นหรือออกแบบเส้นที่ต้องการเส้นอาจเกิดจากการลาก ขูด ขีดเขียน ด้วยปากกา ดินสอ หรือด้วยแสงต่าง ๆ

(8) การเน้น (Emphasis) คือ การทำให้เกิดจุดเด่นเพื่อดึงดูดความสนใจ การเน้นอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น การใช้สี การใช้เส้น การใช้รูปร่างและขนาดตัดกันให้เกิดความเด่น หลักสำคัญของการเน้นก็คือต้องเน้นเฉพาะที่ต้องการตรงจุดหมายของการออกแบบและต้องมีความเรียบง่ายดูใจ ให้ผู้ดูสนใจ การเน้นควรพิจารณาประเด็นดังนี้ คือ

- จุดเน้น หมายถึง ต้องเน้นส่วนที่สำคัญที่สุดและส่วนรองลงมาจนถึงส่วนที่ต้องการให้เป็นพื้นหลัง

- วิธีการเน้น ซึ่งทำได้หลายประการ คือจัดกลุ่ม ใช้แสง เงา รูปร่าง ขนาด ลักษณะผิว

- ใช้สีประดับตกแต่ง

- ใช้สีที่แตกต่างกัน

(9) ตรงความจริง (Fidelity) ในการเพิ่มความสนใจให้กับภาพนั้น ต้องยึดหลักตรงตามความเป็นจริงและตรงจุดมุ่งหมาย ซึ่งมีข้อคำนึงดังนี้

- ตรงจุดหมายที่ใช้ (Pertinence) เช่น จะอธิบายเกี่ยวกับสัตว์ พืช หรือการทำงานของเครื่องจักร ก็ต้องพิจารณาว่าภาพนั้น ๆ น่าสนใจไหม สามารถสร้างมโนทัศน์ ที่ถูกต้องหรือไม่ สร้างเจตคติที่ดีได้ไหม ตลอดจนสามารถโนมน้าวใจให้เกิดพฤติกรรมจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่เพียงใด

- ภาพนั้นมีจุดสนใจเด่นชัดหรือไม่ (Organizationed) มีส่วนประกอบ ที่ช่วยเสริมและนำสายตาไปยังจุดที่ต้องการ ในบางครั้งจุดรวมความสนใจของภาพ อาจจะไม่ใช้สิ่งที่แค่เพียงมองเห็นแต่เป็นความคิดหรือจินตนาการก็ได้

- ภาพนั้นมีความถูกต้อง (Accuracy) ทั้งด้านสี ขนาด รูปร่าง ต้อง เป็นจริง

ตามธรรมชาติ และวัตถุที่มีขนาดเล็กบางอย่างที่อยู่ภายในภาพอาจจะมีการเปรียบ เทียบกับวัตถุอื่น ๆ ที่สามารถทำให้เกิดการรับรู้ขนาดแท้จริงด้วย

- คุณภาพด้านศิลป์ (Artistry) เช่น มีสีที่ตัดกัน มีความสมดุลทั้งด้าน สี แสงเงา และได้สัดส่วนที่ถูกต้อง ความกลมกลืนของลายเส้น (Graphic Harmony) งานออกแบบที่เกิดจากการเขียนลายเส้นและภาพ จะเรียกโดยส่วนรวมว่างานออกแบบกราฟิก (Graphic Design) การออกแบบให้กลมกลืน หมายถึง การนำเอาเส้น รูปร่าง ผิว ฯลฯ มาจัดให้ผสมกลมกลืนกันและทำให้การมองเห็นไม่ขัดกันช่วยให้งานสร้างสรรค์ออกมามีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดจนมีเนื้อหาสาระและความหมายเพียงหนึ่งเดียว การออกแบบให้กลมกลืนมีอยู่ 5 แบบใหญ่ๆ คือ (อารี สุทธิพันธ์, 2521 : 116) ความกลมกลืนกันของเส้นและรูปร่าง ความกลมกลืนกันของขนาดและทิศทาง ความกลมกลืนกันของสีและบริเวณว่าง ความกลมกลืนกันของความคิดและความมุ่งหมาย ความกลมกลืนกันของขนาดผิวและจังหวะการออกแบบสำหรับผู้เริ่มต้นควรจัดแบบง่าย ๆ คือ โดยส่วนใหญ่มักจะใช้ทั้งสองแบบผสมผสานกัน เช่น การจัดเกี่ยวกับเส้น สามารถจัด ได้โดยใช้ความกลมกลืนจากการใช้เส้นในแนวตั้ง เส้นในแนวเฉียง เส้นในแนวโค้งหรือการ ผสมของเส้นตั้งและเส้นนอนเป็นคู่หรืออาจใช้การจัดเกี่ยวกับรูปทรงเช่น ใช้ความกลมกลืนจากการใช้รูปทรงพื้นฐานรูปทรงธรรมชาติ หรืออาจใช้การจัดเกี่ยวกับผิวตลอดจนการผสมผสานของเส้นทำให้เกิดผิว เป็นต้น

จากที่กล่าวมาภาพถ่าย จึงเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายและเข้าใจ ได้ง่าย โดยประเทศไทย ได้มีการนำภาพถ่ายมาใช้ประโยชน์ทั้งในทางการเมืองความมั่นคงของประเทศ และพระราชกรณียกิจต่างๆ และมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนนำ แสง สี เข้ามาใช้ ทำให้การถ่ายรูปรูปเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย เกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับระบบงานต่างๆ โดยการนำไปออกแบบเพื่อสร้างสรรค์งานใหม่ นับเป็นนวัตกรรมที่ทันสมัย ที่ทำให้เข้าใจง่าย สวยงาม ดึงดูดความสนใจ อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ นอกจากใช้สื่อสารแล้วยังเป็นอุปกรณ์ที่สามารถบันทึกภาพนิ่ง วิดีโอ ใช้ประโยชน์ได้มากมายจนกลายเป็นปัจเจกที่ 5 หรือบางหน่วยงานนำภาพถ่ายได้มาใช้ในเรื่องการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กลับชุมชนเป็นอย่างมาก

2.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

2.3.1 ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

บำเพ็ญ เขียวหวาน (2556: 18) วัฒนธรรมนั้นเป็นวิถีของสังคม ส่วนสังคมคือกลุ่มชนที่รวมกันอยู่อย่างมีระเบียบภายใต้วิถีชีวิตแบบใดแบบหนึ่ง นั่นคือวัฒนธรรมและสังคมแตกต่างกัน ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมย่อมแตกต่างกันด้วยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural Change) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในระเบียบแบบแผน

ธรรมเนียม ประเพณี ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง พฤติกรรม หรือการกระทำทางสังคม อันเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน

วิเชียร รักการ (2529) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลง หมายถึง การเปลี่ยนสภาพต่างๆ ไป การเปลี่ยนแปลงจะตั้งอยู่บนรากฐานของเวลา ใช้เวลาเป็นเกณฑ์วัดเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเช่นบทบาทและสถานภาพของมนุษย์ กลุ่มคน และสถาบันต่างๆ ที่มีอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไรในแต่ละช่วงเวลา การเปลี่ยนแปลงเกิดจากติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น และชุมชนอื่น การที่ประดิษฐ์คิดค้นสรรพสิ่งต่างๆ ได้การเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในชุมชนตลอดเวลา

งามพิศ สัตย์สงวน (2545: 26-27) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงในครอบครัว เครือญาติ เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การขัดเกลาทางสังคม การศึกษา ศาสนา ความเชื่อ การแพทย์ การสาธารณสุข การสื่อสาร ศิลปะและนันทนาการ ค่านิยม ความเชื่อ อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรม สัญลักษณ์ สถานภาพและบทบาท โลกทัศน์ รวมทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ การค้นพบ การแพร่กระจายเกิดจากการติดต่อทางวัฒนธรรม ภาวะความทันสมัยและนวัตกรรม

นัฐยา แคนฝอย (2546: 36) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระบบย่อย เช่น ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรม การสื่อสาร การนันทนาการ หรือการกระทำอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับระบบโครงสร้างทางสังคม

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2538: 130) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมว่า เกิดจากการปะทะสังสรรค์กันระหว่างวัฒนธรรมคือ

1. วัฒนธรรมที่ถือตัวว่ามีความเหนือกว่า ใหญ่กว่า เจริญกว่า วัฒนธรรมอื่นๆ แล้วทำการครอบงำ (Dominate) หรือดูดกลืน (Assimilation) วัฒนธรรมที่เจริญน้อยกว่า ต้องยอมให้เข้ามา อยู่ใต้อาณาจักรของตนทำให้เกิดการกลืนทางวัฒนธรรม และทำให้วัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่กว่าไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง มีแต่วัฒนธรรมอันที่ด้อยกว่าเท่านั้นที่จะต้องดัดแปลงปรับปรุงตัวเอง เพื่อยกระดับวัฒนธรรมของตนให้สูงขึ้น

2. การที่วัฒนธรรมทั้งหลายอยู่บนระนาบเดียวกัน ทุกวัฒนธรรมมีความ เสมอภาค เท่าเทียมกัน และทุกวัฒนธรรมต่างแลกเปลี่ยนสังสรรค์กันอย่างประสานกลมกลืนกัน (Articulation) ผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน แผนพัฒนา ความทันสมัย การพัฒนาสังคม ผลกระทบต่อสังคม การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา สังคมเปลี่ยนแปลง การพัฒนา สังคมของชุมชน

วิลเบอร์ มัวร์ ซึ่งสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นพิเศษได้ให้คำนิยามของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า “เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการกระทำและการปะทะสังสรรค์รวมทั้งผลของการกระทำและโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปทัสถานอย่างเห็นได้ชัด”

2.3.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

วารสาร สามีโกเศศ (2551) กล่าวว่า กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ประกอบด้วยปรากฏการณ์สำคัญคือ

1. เศรษฐกิจไร้พรมแดน (Borderless) เกิดการเคลื่อนย้ายทางเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคของโลกอย่างไร้พรมแดน ไม่ว่าจะเคลื่อนย้ายแรงงาน การลงทุนในธุรกิจต่างๆ การค้าข้ามชาติ รวมไปถึงการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มีการติดต่อสื่อสารเดินทางกันอย่างรวดเร็วการดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปอย่างไร้พรมแดน

2. เศรษฐกิจแบบการค้าเสรี (Free Trade) ระบบการค้าที่เกิดขึ้นเป็นระบบการค้าแบบเสรี มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ เกิดการสร้างกระแสของการบริโภคนิยม การเน้นวัตถุนิยม เพื่อให้เกิดการบริโภคสินค้าต่างๆ มากขึ้น ตามแนวคิดของการค้าแบบเสรีนิยม เศรษฐกิจการค้าเสรีจะเน้นความสำคัญของภาคเอกชนรวมถึงความพยายามในการเอกราชความเป็นเอกชนไปใส่ในกิจกรรมของรัฐ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานมากขึ้น

3. หมู่บ้านโลก (Global Village) โลกทั้งโลกได้กลายเป็นหมู่บ้านโลก เหตุการณ์ที่เกิดที่บ้านหนึ่งจะมีผลต่อบ้านหนึ่งด้วยความเชื่อมโยงของเทคโนโลยี การแต่งกาย อาหารจะมีความเป็นสากลมากขึ้น

4. การเกิดกระแสความคิดและความเชื่อที่คล้อยไปตามกันในยุคโลกาภิวัตน์ จะเกิดกระแสของเรื่อง “สิทธิเสรีภาพ” โดยเน้นไปที่สิทธิของสตรีและเด็ก สิทธิมนุษยชนตลอดจนกระแสสันติภาพ ที่เกิดการเรียกร้องในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

สนิท สมัครการ (2538: 1-8) กระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ โลกาภิวัตน์ หมายถึง คนที่ตามส่วนต่างๆ ของโลก สามารถติดต่อสื่อสาร และคมนาคม ลักษณะสำคัญของยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ลักษณะสำคัญของยุคโลกาภิวัตน์

1. เทคโนโลยีทางการคมนาคม และการสื่อสาร มีความเจริญก้าวหน้าสูงมาก คือสามารถทำให้ผู้คนที่อยู่ห่างไกลกัน ตามส่วนต่างๆ ของโลก ซึ่งแต่เดิมมาแทบจะไม่ทราบข่าวคราว หรือไม่มีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมต่างที่อยู่ห่างไกลกันเลย หรือถ้าจะพอรู้บ้างก็คือ การอ่านหนังสือ หรือจากการเล่าถ่ายทอดจากผู้ที่มีโอกาสไปสัมผัสมาโดยตรงแต่ในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถติดต่อสื่อสารโดยทางโทรสาร โทรศัพท์ เดินทางโดยเครื่องบิน และรับรู้ข่าวสารได้ทางโทรทัศน์ เป็นต้น

2. ผู้คนต่างวัฒนธรรม มีโอกาสพบกันมากขึ้น การเดินทางมีอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะทางเครื่องบิน ทำให้พบเห็นธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างออกไป ผู้คนมีโอกาสสัมผัสสิ่งที่แตกต่างกันได้โดยตรง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่กลายเป็นเรื่องธรรมดามากขึ้น

3. ความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างกลุ่มชนต่างๆ ได้ลดน้อยลงอย่างมากมีเสรีภาพและความเสมอภาคก่อให้เกิดการรณรงค์ในเรื่องสิทธิมนุษยชนในอนาคตคาดว่าช่องว่างระหว่างความเหลื่อมล้ำจะลดลง

4. ผู้คนตื่นตัวในเรื่องความสูญเสียของสภาพแวดล้อม สืบเนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม

บำเพ็ญ เขียวหวาน (2556: 18-19) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นรวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคม ทั้งส่วนที่เป็นวัตถุและสัญลักษณ์คือความคิด ความรู้ ความเชื่อ ทักษะ ค่านิยม ศิลปะ สิ่งประดิษฐ์ เทคโนโลยี และวัตถุต่างๆ ในชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและพฤติกรรมของแต่ละบุคคล การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม อิทธิพลของวัฒนธรรมที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง มีดังนี้

1. ระบบของความคิด (Ideology) เป็นการคิดที่อยู่บนพื้นฐานของหลักแห่งความจริง คิดอย่างมีระบบแบบแผน อาจกลายเป็นหลักการ แนวคิด รูปแบบ และทฤษฎี เช่นระบบความคิดด้านทุนนิยม (Capitalism) ของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความคิดการใช้เทคโนโลยีในโรงงานอุตสาหกรรม และการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนความคิดการเป็นโลกแห่งพระศรีอารีย์ (Utopian Ideology) ประเทศไทยเริ่มมีนักคิดเพิ่มขึ้นทั้งด้านการเมือง สังคม และการเกษตร ซึ่งสะท้อนให้คนรุ่นใหม่มองเห็นภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local Wisdom) ที่คิดระบบการเกษตรแบบธรรมชาติขึ้นใช้สืบทอดกันมา

2. การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) มีความหมายรวมถึงการค้นพบ (Discovery) อาจได้มาจากการวิจัย ค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์จนสามารถประดิษฐ์ยานอวกาศไปสำรวจดวงจันทร์ การประดิษฐ์เครื่องบิน รถยนต์ การออกแบบระบบความเชื่อ การพัฒนาระบบธรรมเนียมประเพณีให้เหมาะสม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น พิธีแต่งงาน พิธีบวช

3. การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เป็นการแลกเปลี่ยน การยืม และการลอกเลียนแบบ วัฒนธรรมของแต่ละสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้นในสังคม การปฏิสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น โดยทางการทูต การศึกษา การค้า การเผยแพร่ศาสนา ตลอดจนการอพยพย้ายถิ่น และการติดต่อสื่อสาร

4. เทคโนโลยี รวมถึงระบบความรู้ เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการบริการ สินค้าให้มีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีทางสังคม เช่น การบริหารจัดการ ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง

การทำงาน การใช้เทคโนโลยีการเกษตร เช่นการไถนา เครื่องเก็บเกี่ยว เครื่องนวดที่เหมาะสมกับขนาดไร่นา และนิสัยของเกษตรกรไทย ย่อมทำให้สังคมเกษตรกรเปลี่ยนแปลง

สังคมและการเมือง ที่เกี่ยวข้องกับโลกสมัยใหม่ ทำให้มีนวัตกรรมเรื่อง อัตลักษณ์ มีความสำคัญในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยที่อัตลักษณ์เป็นสิ่งชี้ว่าเราเป็นใคร สัมพันธ์กับคนอื่นอย่างไร สัมพันธ์กับโลกที่เราอยู่อย่างไร “อัตลักษณ์” จึงเป็นหนทางในการบ่งบอกว่าเรามีความเหมือนหรืออยู่ในสถานะร่วมกับกับคนอื่น หรือหนทางที่บอกว่าเราแตกต่างไปจากคนอื่นอย่างไร

Wood ward (1997: 1-2) กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่สร้างความเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อัตลักษณ์เสนอหนทางความคิดที่จะเชื่อมโยงระหว่างความเป็นบุคคลและสังคมอันเป็นการพบกันระหว่างจิตใจและสังคม เป็นการก่อรูป และ เป็นที่ตั้งของจิตใจและสังคม (Psycho-social) โดยที่ความแตกต่างทางช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งสะท้อนที่สำคัญที่นำไปสู่จุดรวมของความหมายของอัตลักษณ์

สรุป การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เป็นไปตามทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต ที่มีการพิสูจน์แล้วพิสูจน์อีกเป็นเวลานานจนสังคมมั่นใจว่าเหมาะสมกับสังคมของตนเอง แสดงออกมาในรูปความเชื่อพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ ทัศนกรรม และเทคโนโลยีพื้นบ้าน ที่มีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสังคม และได้รับการสืบทอด เป็นโครงสร้างสังคมที่ก่อให้เกิดทัศนคติเห็นเด่นชัด ซึ่งผู้วิจัยได้มีการนำระบบทางภูมิศาสตร์และการออกแบบมาช่วยในการพัฒนาให้เป็นระบบที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ หมวดยุ่ม ที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก รวดเร็ว ไม่สูญหาย

2.3.3 ระบบสารสนเทศ

2.3.3.1 ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Geographic Information System หรือเรียกย่อๆ ว่า GIS เป็นระบบที่จัดการเกี่ยวกับข้อมูลเชิงพื้นที่ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (อังกฤษ: Geographic Information System, GIS) (สืบค้นวันที่ 13 มิถุนายน 2563 จาก <https://th.wikipedia.org/>) คือ กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลเชิงพื้นที่ (spatial data) ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยการกำหนดข้อมูลเชิงบรรยายหรือคุณลักษณะ (attribute data) และสารสนเทศ เช่น ที่อยู่ บ้านเลขที่ ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ (spatial data) เช่น ตำแหน่งบ้าน ถนน แม่น้ำ เป็นต้น ในรูปของ ตารางข้อมูล และฐานข้อมูล ระบบ GIS ประกอบไปด้วยชุดของเครื่องมือที่มีความสามารถในการเก็บรวบรวม ปรับปรุง

และการสืบค้นข้อมูล เพื่อจัดเตรียม ปรับแต่ง วิเคราะห์และการแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การใช้งาน ซึ่งรูปแบบและความสัมพันธ์ของข้อมูลเชิงพื้นที่ทั้งหลายจะสามารถนำมาวิเคราะห์ด้วย GIS ให้สื่อความหมายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับช่วงเวลาได้

ศรีสะอาด ตั้งประเสริฐ (2539:13) ได้กล่าวถึงระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ว่าเป็นผลมาจากการนำเอาศาสตร์การประมวลผลทางพื้นที่หลายด้าน ที่มีการพัฒนาควบขนานกันมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ซึ่งแท้ที่จริงศาสตร์เหล่านี้มุ่งสู่การดำเนินการในรูปแบบเดียวกันคือ พัฒนาเครื่องมือชุดหนึ่งที่มีความสามารถสูงในการเก็บรวบรวมข้อมูล บันทึก สืบค้น เปลี่ยนแปลง และแสดงข้อมูลพื้นที่จากผิวโลกที่เป็นจริง ที่บรรยายถึงสิ่งต่างๆ ในโลกที่เป็นจริงในเรื่องของตำแหน่งทางระบบพิกัด ลักษณะประจำ (Attribute) ซึ่งไม่เกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้ง เช่น สี ราคา ค่า PH และการเชื่อมโยงกันทางพื้นที่ ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ มีบทบาทมากกว่าการเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้สำหรับการสร้างรหัส การเก็บข้อมูล การเรียกค้น และการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะต่างๆ บนผิวโลก เพราะข้อมูลในระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ คือข้อมูลที่ใช้แสดงแบบจำลอง (Model) ของผิวโลกที่เป็นจริง ผู้ใช้สามารถเรียก แปรรูปดำเนินการกับข้อมูลสลับไปมา จึงเปรียบเสมือนแปลงทดลองสำหรับการศึกษากระบวนการทางสิ่งแวดล้อม หรือการวิเคราะห์คาดการณ์ผลที่อาจเกิดจากแนวโน้มของปรากฏการณ์ หรือผลที่เกิดจากการตัดสินใจตามแผนและสามารถสร้างความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่อาจจะเกิด ก่อนที่ข้อผิดพลาดจะเกิดกับภูมิทัศน์จริง จนไม่สามารถแก้ไขให้กลับคืนดั้งเดิมได้

สรศักดิ์ บุญประดับ (2549: 18) ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ หมายถึง ระบบที่ประกอบด้วยอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โปรแกรม ข้อมูล บุคลากรและวิธีการที่ใช้ทำงานร่วมกันในการนำเข้าข้อมูล บันทึก แก้ไข การจัดการข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล และการแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่ ทั้งยังเชื่อมโยงผสมเข้ากับข้อมูลตามลักษณะ เพื่อนำไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจ วางแผน และจัดการเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมศักดิ์ พันธุ์หนองหว้า (2542: 18) ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ หมายถึงระบบที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสามารถจัดการกับข้อมูลเชิงพื้นที่ ที่มีปริมาณมารวบรวมจากแหล่งต่างๆ ทั้งข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียม ภาพถ่ายทางอากาศ และข้อมูลเชิงบรรยาย จากกระบวนข้อมูลสามารถทำการ จัดเก็บ เรียกค้น วิเคราะห์ เปรียบเทียบและแสดงผล (Out Put) ตามความต้องการของผู้ใช้

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2534: 200-203) ได้กล่าวถึงพื้นฐาน การทำงานของระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ไว้ดังนี้

1. การจัดเก็บข้อมูล (Data Capture) เป็นขั้นตอนสำรวจข้อมูลด้านต่างๆ และการรวบรวมข้อมูลในเชิงพื้นที่ เช่นการใช้ที่ดิน การคมนาคม เป็นต้น

2. การเก็บบันทึกและเรียกค้นข้อมูล (Data Storage and Retrieval) ข้อมูลที่จะเข้าสู่ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ จะต้องมัลักษณะเป็นข้อมูลตัวเลข (Digital) ดังนั้นจะต้องมีการแปลงข้อมูลแผนที่ ซึ่งอยู่ในรูปข้อมูลภาพ (Analog) ให้เป็นข้อมูลตัวเลข ในขั้นตอนนี้ทำโดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Digitizer และวิธีการแปลงข้อมูลในลักษณะนี้เรียกว่า Digitizing ขั้นตอนนี้ นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งจะสามารถบอกได้ว่างานนั้นจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

3. ประเภทข้อมูลที่เข้าสู่ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ มีดังนี้

3.1 ข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) เป็นข้อมูลที่ระบุตำแหน่งพิกัดที่ตั้ง ข้อมูลประเภทนี้เป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เป็นระบบข้อมูลที่มีการอ้างอิงทางภูมิศาสตร์ (Geo-Referenced) ที่ถูกต้อง

3.2 ข้อมูลที่ไม่อยู่ในเชิงพื้นที่ (Non Spatial Data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้นๆ (Associated Attributes) ข้อมูลเหล่านี้ได้แก่ ข้อมูลการใช้ที่ดิน คุณสมบัติของดิน เป็นต้น

4. การนำข้อมูลเข้าสู่ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ครอบคลุม 3 ตอนย่อยดังนี้

4.1 นำข้อมูลเชิงพื้นที่สู่ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ โดยใช้วิธีแปลงเป็นข้อมูลตัวเลข ซึ่งอาจจะทำได้โดยการกำหนดจุดค่าที่พิกัดทางภูมิศาสตร์ (Ground Control Point) ตาม Projection ต่างๆ ที่มีอยู่ส่วนมากมักจะใช้ค่า Latitude, Longitude และระบบพิกัด UTM

4.2 นำข้อมูลที่ไม่อยู่ในเชิงพื้นที่เข้าสู่ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ โดยวิธีการลากขอบเขต (Digitize) ของพื้นที่นั้น

4.3 เชื่อมข้อมูลทั้งสองประเภทข้างต้น เข้าด้วยกัน

ปรัชญา อารีกุล (2560: 23-24) การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ของประเทศไทยในปัจจุบัน ถูกใช้งานอย่างกว้างขวางในหลายๆ ด้าน ในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เนื่องจากโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ได้ถูกพัฒนาให้ใช้งานง่าย สะดวก และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต โดยตัวอย่างของการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านป่าไม้ เช่น ประยุกต์ใช้ร่วมกับการสำรวจระยะไกลเพื่อสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ ตรวจสอบการบุกรุกทำลายป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ เป็นต้น
2. ด้านการเกษตร เช่น ประยุกต์ใช้ร่วมกับภาพถ่ายดาวเทียมสำหรับการกำหนดศักยภาพพื้นที่เพื่อการเกษตร หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษที่สำคัญของประเทศ (ข้าวอ้อยและยางพาราฯ) เป็นต้น
3. ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น การจัดหา ฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อประกอบการวิเคราะห์ ตัดสินใจวางแผนจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินใหม่ความเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เป็นต้น

4. ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่อประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดมลพิษด้านต่างๆ (อากาศ น้ำ เสียง ฯลฯ) เพื่อประกอบการวางแผนเพื่อป้องกันมลพิษที่จะเกิดขึ้น เป็นต้น
5. ด้านการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดทำระบบแผนที่ภาษี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ (ภาษีที่ดิน ภาษีโรงเรือน ภาษีป้าย) ของเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น
6. ด้านการจัดการสาธารณสุข เช่น การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิด อหิวาต์ ภัยแล้ง อุทกภัย และดินโคลนถล่ม ฯลฯ เพื่อประกอบการวางแผนป้องกัน และเตือนภัยแก่ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงภัยนั้นๆ เป็นต้น
7. ด้านอาชญากรรม เช่น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่และเวลาต่อการเกิดอาชญากรรม รวมถึงการวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรมแต่ละประเภท เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนป้องกันและปราบปราม เป็นต้น
8. ด้านสาธารณสุข เช่น การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคระบาด (ท้องร่วง ใช้เลือดออก มาลาเรีย ฯลฯ) รวมถึงการวิเคราะห์ขอบเขต และศักยภาพของระบบการให้บริการด้านสาธารณสุข ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจวางแผนเฝ้าระวัง เตือนภัยโรคระบาดรวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการ เป็นต้น
9. ด้านการบริหารจัดการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ เช่น ใช้ประกอบการวางแผนเพื่อซ่อมบำรุงจัดทำ และขยายเครือข่ายการให้บริการ โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ได้แก่ โครงข่ายถนน โทรศัพท์ ไฟฟ้าและประปา เป็นต้น
10. ด้านธุรกิจ สามารถใช้เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาคุณภาพด้านการให้บริการขององค์กรในภาคธุรกิจให้มีความทันสมัย อำนวยความสะดวกในการจัดจำหน่ายสินค้า การติดตามลูกค้าและการลดความซ้ำซ้อนในพื้นที่ปฏิบัติงาน ตัวอย่างเช่น ประยุกต์ใช้งานแผนที่ร่วมกับการกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกด้วยดาวเทียม (GPS) และระบบลูกค้าสัมพันธ์ (Call Center) ที่ทำให้ทราบถึงตำแหน่งของลูกค้าที่ติดต่อเขา เพื่อให้ผู้ให้บริการหรือเจ้าของธุรกิจสามารถทราบถึงพื้นที่ที่เกิดปัญหาของลูกค้าได้ทันทีเช่น ธุรกิจการประกันภัย หรือการให้บริการระบบมือถือ เป็นต้น

2.3.3.2 ระบบสารสนเทศ Application

ธนาภรณ์ พูลเลิศ(2561:6) Google Maps Platform คือชุดคำสั่งของทาง Google ที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้เราสามารถเรียกใช้แผนที่และบริการต่าง ๆ ของทาง Google ที่มีประสิทธิภาพสูง ใช้งานง่าย และให้ข้อมูลของธุรกิจท้องถิ่น เพื่อให้ผู้พัฒนานำชุดคำสั่งเหล่านี้ไปช่วยพัฒนาเว็บ

แอปพลิเคชันหรือแอปพลิเคชันมือถือ โดยที่ Google ทำงานผ่านระบบดาวเทียมในการสื่อสารอธิบายดังนี้

จีพีเอส (GPS) คือ ระบบระบุตำแหน่งบนพื้นโลก ย่อมาจากคำว่า Global Positioning System ซึ่งระบบ GPS ประกอบไปด้วย 3 ส่วนหลัก คือ

1) ส่วนอวกาศ ประกอบด้วยเครือข่ายดาวเทียมหลัก 3 ค่าย คือ อเมริกา รัสเซีย และยุโรปในปัจจุบันประชาชนทั่วโลกสามารถใช้ข้อมูลที่ได้รับจากดาวเทียมได้ฟรีจากดาวเทียมของทางอเมริกาเนื่องจากรัฐบาลสหรัฐมีนโยบายสิทธิการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารสำหรับประชาชน จึงเปิดให้ทั่วไปสามารถใช้ข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาได้ในระดับที่ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ความแม่นยำในระดับบวกหรือลบ 10 เมตร

2) ส่วนควบคุม เป็นส่วนของสถานีควบคุมระบบภาคพื้นดิน กระจายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีหน้าที่ปรับปรุงข้อมูล ของดาวเทียมให้มีความทันสมัย ถูกต้อง อยู่ตลอดเวลา

3) ส่วนผู้ใช้งาน เป็นส่วนที่ผู้ใช้งานที่ต้องมีเครื่องรับสัญญาณที่สามารถรับคลื่น และแปรรหัสจากดาวเทียม เพื่อนำมาประมวลผลให้เหมาะสมกับลักษณะการใช้งานในรูปแบบต่าง ๆ มากกว่า 1 ฐานข้อมูล เช่น ฐานข้อมูลบุคลากรฐานข้อมูลลูกค้า ฐานข้อมูลสินค้า เป็นต้น

สารานุกรมวิกิพีเดีย ให้ความหมายเกี่ยวกับ ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (อังกฤษ: Android) เป็นระบบปฏิบัติการที่มีพื้นฐานอยู่บนลินุกซ์ ในอดีตถูกออกแบบมาสำหรับอุปกรณ์ที่ใช้จอสัมผัส เช่น สมาร์ทโฟน และแท็บเล็ตคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันได้แพร่ไปยังอุปกรณ์หลายชนิดเพราะเป็นมาตรฐานเปิด เช่น Nikon S800C กล้องดิจิทัลระบบแอนดรอยด์ หม้อหุงข้าว Panasonic ระบบแอนดรอยด์ และ Smart TV ระบบแอนดรอยด์ รวมถึงกล่องเสียบต่อ TV ทำให้สามารถใช้ระบบแอนดรอยด์ได้ด้วย Android Wear นาฬิกาข้อมือระบบแอนดรอยด์ เป็นต้น สำหรับอุปกรณ์พกพา โดย สมาร์ทโฟนที่ใช้ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์เครื่องแรกของโลกคือ เอกซ์ทีซีดีริ่ม วางจำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. 2551 แอนดรอยด์เป็นระบบปฏิบัติการโอเพนซอร์ซ และกุเกิล ได้เผยแพร่ภายใต้ลิขสิทธิ์ ออปาเซ ซึ่งโอเพนซอร์ซจะอนุญาตให้ผู้ผลิตปรับแต่งและวางจำหน่ายได้ (ภายใต้เงื่อนไขที่กุเกิล กำหนด) รวมไปถึงนักพัฒนาและผู้ให้บริการเครือข่ายด้วย อีกทั้งแอนดรอยด์ยังเป็นระบบปฏิบัติการที่รวมนักพัฒนาที่เขียนโปรแกรมประยุกต์ มากมาย ภายใต้ภาษาจาวา แอนดรอยด์มีแอปพลิเคชันที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งผู้ใช้สามารถซื้อและดาวน์โหลดได้จากกุเกิล เพลย์ หรือ แอเมซอน แอปสโตร์ และสามารถที่จะดาวน์โหลดไฟล์ APK ได้จากเว็บไซต์ต่างๆ แอปพลิเคชันจากเพลย์สโตร์อนุญาตให้ผู้ใช้สามารถดาวน์โหลด และอัปเดตได้จากกุเกิล และนักพัฒนาที่พัฒนาแอปนั้นๆ รวมไปถึงความสามารถในการติดตั้งกับอุปกรณ์ที่สามารถเข้ากันได้กับแอปพลิเคชัน ซึ่งนักพัฒนาอาจจำกัดด้วยเหตุผลทางด้านอุปกรณ์, ประเทศ หรือเหตุผลทางธุรกิจ เมื่อซื้อแอปแล้วสามารถขอคืนเงินได้ภายใน 15 นาที หลังจากการดาวน์โหลดและบางผู้ให้บริการจะเก็บเงินด้วยใบเสร็จจากการซื้อแอปบนกุเกิล เพลย์

ณัฐวดี หงส์บุญมี(2559) การพัฒนาแอปพลิเคชันบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ เป็นระบบปฏิบัติการที่ทำงานบนอุปกรณ์พกพา Mobile Device ซึ่งทำงานได้ทั้ง Smartphone หรือ Tablet โดยมี Google เป็นเจ้าของหลัก แต่ทั้งนี้ความสำเร็จของแอนดรอยด์ไม่ใช่เพียงแค่ Google แต่ยังมีพันธมิตรทางธุรกิจ ด้านการสื่อสารโทรคมนาคม รวมไปถึงบริษัทผลิตแอปพลิเคชัน และบริษัทผู้ผลิตอุปกรณ์ต่างๆรวมตัวกันก่อตั้งองค์กร ที่มีชื่อว่า Open handset alliance โดยระบบแอนดรอยด์นั้น อยู่ในกลุ่มของ Open Source Project มีการเปิดเผย Sourcecode ให้นักพัฒนาทั่วโลกสามารถพัฒนาต่อยอดได้ นอกจากนี้ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ ยังมีชุมชนนักพัฒนาซอฟต์แวร์ขนาดใหญ่ ที่คอยสร้างสรรค์แอปพลิเคชันต่างๆ ให้กับโทรศัพท์มือถือที่มีระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ โดยปัจจุบันมีโปรแกรมต่างๆ มากมาย และในการเขียน หรือการพัฒนาโปรแกรมบนแอนดรอยด์ สามารถเขียนได้โดยใช้ภาษาจาวาเพื่อควบคุมอุปกรณ์ต่างๆโดยผ่านทาง Google-developed Javalibraries

สุกัญญา สุดดี,(2555 : 9-11) ระบบปฏิบัติการที่เป็นซอฟต์แวร์แพลตฟอร์มบนมือถือที่ใช้ควบคุมการทำงานบนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ สำหรับโทรศัพท์มือถือและอุปกรณ์พกพาสร้างขึ้นมาจากระบบปฏิบัติการลินุกซ์(Powered by the Linux kernel) พัฒนาขึ้นมาโดยกูเกิล (Google) เปิดให้นักพัฒนาสามารถเข้ามาจัดการเขียน โค้ดต่างๆ ได้ด้วยภาษาจาวาและเขียนควบคุมอุปกรณ์ต่างๆผ่านทางจาวาไลบรารีที่ทางกูเกิลพัฒนาขึ้นโดยเฉพาะ (Google-developed Java libraries) โปรแกรมต่างๆที่รันบนแอนดรอยด์สามารถเขียนได้ด้วยภาษาซี (C) และภาษาอื่นได้เช่นกัน แอนดรอยด์ ได้เปิดตัวเป็นครั้งแรกในวันที่ 5 พฤศจิกายน พ. ศ. 2550 โดยทางกูเกิล ได้เปิดตัวพร้อม กับรายชื่อบริษัทที่ร่วมเป็นหุ้นส่วนด้วยทั้งหมด 34 บริษัท และ ได้นำมาให้ใช้งานกันอย่างเป็นทางการในช่วงปี 2551 ลิขสิทธิ์ของแอนดรอยด์นั้นจะอยู่ในลักษณะของฟรีซอฟต์แวร์และ โอเพ่นซอร์ส โดยอยู่ภายใต้สิทธิบัตรของ ครีเอทีฟ คอมมอนส์ แอททริบิว 2.5 ซึ่งทำให้ผู้ใช้นั้นสามารถดาวน์โหลดซอฟต์แวร์ ของแอนดรอยด์ไปใช้ได้ฟรี และยังสามารถนำซอฟต์แวร์ที่ได้ไปแจกจ่ายต่อได้ แต่ไม่อนุญาตนำเอาชื่อผู้เขียนซอฟต์แวร์หรือรายการสิทธิบัตร ของซอฟต์แวร์นั้นนอกจากตัวโปรแกรม สถาปัตยกรรมของแอนดรอยด์นั้นเป็นซอฟต์แวร์ที่มีโครงสร้างแบบเรียงทับซ้อนหรือ Stack ซึ่งรวมเอาระบบปฏิบัติการ (Operating System), มิดเดิลแวร์ (Middleware) และแอปพลิเคชันที่สำคัญเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อใช้สำหรับทำงานบนอุปกรณ์พกพาเคลื่อนที่ (Mobile Devices) การทำงานของแอนดรอยด์ มีพื้นฐานอยู่บนระบบลินุกซ์เคอร์เนล (Linux Kernel) ซึ่งใช้ Android SDK (Software Development Kit) และภาษา Java ในการพัฒนา โดยถูกแบ่งออกเป็นลำดับชั้น ดังนี้

1. ชั้นแอปพลิเคชัน (Application) เป็นชั้นที่อยู่บนสุดของโครงสร้างสถาปัตยกรรมแอนดรอยด์ ซึ่งเป็นส่วนของแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมาใช้งานอยู่ในรูปแบบของไฟล์ .apk

2. ชั้นแอปพลิเคชันเฟรมเวิร์ค (Application Framework) นักพัฒนาสามารถเรียกใช้งานผ่าน API (Application Programming Interface) ซึ่งแอนดรอยด์ได้ออกแบบไว้เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการใช้งานส่วนประกอบของแอปพลิเคชัน (Application Component)

3. ชั้นไลบรารี (Library) แอนดรอยด์ได้รวบรวมกลุ่มของไลบรารีต่างๆที่สำคัญ และมีความจำเป็นเอาไว้เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักพัฒนาง่ายต่อการพัฒนาโปรแกรม ภายในมี Android Runtime ประกอบด้วย Dalvik VM (Virtual Machine) ถูกเขียนด้วยภาษา Java เพื่อใช้เฉพาะในอุปกรณ์เคลื่อนที่ และไลบรารีมาตรฐาน (Core Java Library) ที่มีความแตกต่างจากไลบรารีของ Java SE (Java Standard Edition) และ Java ME (Java Mobile Edition)

4. ชั้นลินุกซ์เคอร์เนล (Linux Kernel) แอนดรอยด์นั้นถูกสร้างบนพื้นฐานของระบบปฏิบัติการ Linux การทำงานจะเกี่ยวข้องกับฮาร์ดแวร์โดยตรง เช่นการจัดการหน่วยความจำ (Memory Management) การจัดการกระบวนการ (Process Management) การเชื่อมต่อเครือข่าย (Networking) เป็นต้น

Google Photos (จากอินเทอร์เน็ต <https://play.google.com/store/apps/>) คือศูนย์รวมสำหรับรูปภาพและวิดีโอทั้งหมดของคุณ ซึ่งจะช่วยจัดระเบียบรายการต่างๆ โดยอัตโนมัติและช่วยให้แชร์ได้อย่างง่ายดาย สร้างขึ้นให้เหมาะกับการถ่ายภาพ ในปัจจุบันและมีฟีเจอร์ที่สำคัญต่างๆ เช่น อัลบั้มที่แชร์ ผลงานอัตโนมัติ และชุดโปรแกรมแก้ไขขั้นสูง นอกจากนี้บัญชี Google ทุกบัญชียังมาพร้อมพื้นที่เก็บข้อมูลฟรีขนาด 15 GB และสามารถเลือกสำรองข้อมูลรูปภาพและวิดีโอทั้งหมดในคุณภาพสูงหรือคุณภาพต้นฉบับโดยอัตโนมัติ จากนั้นก็เข้าถึงรายการที่อัปโหลดไว้ได้จากอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อทุกเครื่องและที่ photos.google.com

สรุป ระบบสารสนเทศ เป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่ทำงานร่วมกันเพื่อสำรวจ วิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม รวบรวม วิเคราะห์ จัดเก็บข้อมูล เพื่อพัฒนาเป็นระบบสารสนเทศที่แสดงตำแหน่งทางระบบพิกัดใช้ค่า Latitude, Longitude ด้วยการจัดทำเป็นแอปพลิเคชันผ่านระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในหลายๆ ด้าน ทั้งในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน

2.4 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุ ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนา คุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว และสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ

โดยนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้แก่ นโยบายหลัก ประการที่ 2 ว่าด้วยการรักษาและวางแผนมรดกทางวัฒนธรรม ดังนี้

นโยบายข้อ 2.3 ผลักดันนโยบายการจัดการพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่

1. ตรวจสอบข้อมูล และสำรวจพื้นที่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อจัดทำแผนการบูรณาการการบริหารจัดการพื้นที่มรดกวัฒนธรรม

2. บูรณาการการบริหารจัดการพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม ระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาการบุกรุกมรดกวัฒนธรรม และแนวทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีประโยชน์

นโยบายข้อ 2.4 ส่งเสริมการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สนองต่อนโยบายการเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 มาประยุกต์ใช้ เพื่อการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง และบูรณปฏิสังขรณ์แหล่งศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมโบราณสถาน โบราณวัตถุ

กระทรวงวัฒนธรรม ได้ทบทวนปรับปรุง วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี กรอบทิศทางตามนโยบายการพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0 กรอบทิศทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) รวมทั้งข้อคิดเห็นจากสมาชิกสภานิติบัญญัติที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม และบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยได้กำหนดพันธกิจของกระทรวงวัฒนธรรม ดังนี้

1) เติบโตสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมให้มีการรักษา สืบทอดและพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) สร้างจิตสำนึก สร้างค่านิยม และวิถีชีวิตที่ดีงามในสังคมไทย

3) ส่งเสริมการพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

4) จัดการศึกษา วิจัย บริหารจัดการองค์ความรู้ และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

5) ส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เพื่อนำความเป็นไทยสู่สากล

6) พัฒนาการบริหารจัดการ กลไก มาตรการแผน ยุทธศาสตร์ และกฎหมายต่างๆ ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

สรุป กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ ในการดำเนินงานด้าน วัฒนธรรมทั้งแบบเชิงรุก และเชิงรับ เพื่อเป็นการป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาสังคมควบคู่กับการ พัฒนาเศรษฐกิจ ให้เกิดความสมดุลพร้อมๆ กันไป โดยกำหนดวิสัยทัศน์ของกระทรวง คือ “เป็น องค์กรหลักที่อนุรักษ์ สืบสาน และสร้างสรรค์วัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เพื่อ เสริมสร้างรากฐานการพัฒนาสังคมที่เข้มแข็ง และเศรษฐกิจที่ยั่งยืน” โดยจะส่งเสริมการพัฒนา อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการ ที่มีมูลค่าสูง โดยเริ่มจากสินค้าและบริการทาง วัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5F คือ 1) อาหาร (Food) 2) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) 3) การออกแบบและ แฟชั่น (Fashion) 4) มวยไทย (Fighting) และ 5) เทศกาล ประเพณี (Festival) โดยจะร่วมมือกับ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ชาติ

2.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม (Cultural Ecology)

เป็นการกล่าวถึงปฏิภพวิทยา ตอบโต้กันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสัจวัตได้ให้ ความหมายนิเวศวิทยาว่า คือการปรับตัวเข้าหากันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์การปรับตัวของมนุษย์ นั้นแตกต่างจากสัตว์ตรงเงื่อนไขทางวัฒนธรรม นิเวศวิทยาวัฒนธรรมคือการศึกษาถึงการปรับตัวหรือ ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติการศึกษาวัฒนธรรมคือการวิเคราะห์ ระบบนิเวศวิทยาของสังคม เพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมแต่ละแห่ง หลักนิเวศวิทยา เป็นองค์ประกอบสำคัญของสถาบันทางสังคม และไม่มีใครสามารถ อธิบายองค์ประกอบทาง วัฒนธรรมได้หมด ทุกด้าน ด้วยแนวคิดทางด้านการปรับตัวทางนิเวศวิทยา

ทฤษฎีทางนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม อาจจะสรุปได้ว่าคนที่มีธรรมชาติทางแนวความคิดดี (หมายถึง ธรรมชาติในร่างกาย) จะสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้มาเป็นวัฒนธรรมได้ดี ขณะเดียวกัน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีจะส่งเสริมให้ความคิดของคนดีขึ้นและสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ดีขึ้น ด้วย ทฤษฎีนิเวศทางวัฒนธรรมจึงสร้าง”ความสัมพันธ์สองทางและสวนทางระหว่างคนกับธรรมชาติ และธรรมชาติกับวัฒนธรรม”

ทฤษฎีเชิงนิเวศวิทยา ก่อให้เกิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมหรือการพัฒนาวัฒนธรรมของมนุษย์ ในสังคมโดยตรง ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อมออกเป็น 4 ประเภท ทั้ง 4 ประเภทนี้ จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรม 4 ระดับ ระบบนิเวศน์ 4 ประเภท ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้
2. สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำการเกษตรได้อย่างจำกัด
3. สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำการเกษตรได้อย่างไม่จำกัด

4. สิ่งแวดล้อมที่สามารถเพิ่มผลิตทางเกษตรได้

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีของจูเลียนสจีวิต มาใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัยโดยนำทฤษฎีมาใช้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรของจังหวัดกาฬสินธุ์ และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจะช่วยให้อ่านใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ประชากร สิ่งแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางกายภาพในสังคมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะได้นำภาพถ่ายจากการเก็บข้อมูลภาคสนามจากวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเกิดจากการปรับตัวตามระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปมาใช้ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์

2.5.2 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม เห็นว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นโครงสร้างทางจิตของมนุษย์โดยมีการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมเน้นศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมในสังคมที่ต่างกันวิธีการศึกษาเปรียบเทียบ องค์ประกอบวัฒนธรรมของทุกชนชาติแสดงให้เห็นขบวนการทางจิตของมนุษย์ชาติในโลกซึ่งเป็น ขบวนการทางจิตที่เป็นแบบเดียวกันสะท้อนให้เห็นโครงสร้างความคิดร่วมกันของมนุษย์ชาติลักษณะ ธรรมชาติของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ได้มีข้อสมมติที่สำคัญกล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ดังนี้ คือ

2.5.2.1 ทุกสังคมประกอบขึ้นด้วยการบูรณาการรวมหน่วย (Integration) ของหน่วยต่าง ๆ หรือส่วนประกอบหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ทางสังคม

2.5.2.2 ทุกองค์ประกอบของสังคมแต่ละส่วนจะทำหน้าที่หรือทำประโยชน์ซึ่งกันและกันเพื่อความสมบูรณ์และความอยู่รอดทางสังคม

2.5.2.3 ทุกสังคมมีแนวโน้มที่จะรักษาสมดุลภาพ

2.5.2.4 ทุกสังคมจะมีความมั่นคงเนื่องจากสมาชิกภายในสังคมมีความสอดคล้องและเข้าใจซึ่งกันและกันในเรื่องของสถานภาพค่านิยม

แนวความคิดของแรคคลิฟฟ์-บราวน์ (A.R.Radcliffe-Brown)

การจะเข้าใจระบบเศรษฐกิจ นั้นจะต้องเข้าใจถึงโครงสร้างสังคมก่อนและระบบเศรษฐกิจเป็นผลที่เกิดจากโครงสร้างสังคม แนวคิดนี้เชื่อว่า “สังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นและก้าวหน้าขึ้น โดยมีหลักการของทฤษฎีคือ การคงตัวอยู่ได้ของสังคม (Social Structure) ประกอบด้วยโครงสร้างส่วนย่อย 6 ด้าน (Sub-Social Structure) ดังนี้

1. ระบบครอบครัวและเครือญาติ
2. ระบบการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี
3. ระบบเศรษฐกิจ
4. ระบบการปกครอง

5. ระบบความเชื่อและศาสนา

6. ระบบสาธารณสุข

โดยสรุปแล้วทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของระบบต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่การนำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ลงสู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสำรวจวิถีชีวิตทางสังคม วัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ บันทึกภาพไว้เป็นหลักฐานไม่ว่าจะเป็นระบบความเชื่อ ที่ทำให้เกิดพิธีกรรมงานประเพณี ในสังคมที่ทำหน้าที่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด ก่อให้เกิดการรักษาสมดุลขึ้นในสังคมของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งระบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม มีการสนับสนุนเชื่อมโยงกันทั้งระบบ มีการทำหน้าที่ที่ทำให้เกิดความสมดุล และมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวิถีชีวิต วัฒนธรรมในจังหวัดกาฬสินธุ์

2.5.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับฐานความรู้และระบบฐานความรู้

ฐานความรู้ (Knowledge-based) คือ แหล่งเก็บรวบรวมข้อมูล ที่เป็นความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ สาขาใดสาขาหนึ่งเพื่อไว้ใช้ในการแก้ปัญหาหรือใช้เป็นฐานในการตัดสินใจของเครื่องคอมพิวเตอร์ในระบบผู้เชี่ยวชาญ (ทักษิณา สวานานนท์, 2539: 169) ความรู้ที่จัดเก็บในฐานความรู้ เป็นความรู้ที่ฝังตัวอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) หรือเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล ที่ใช้ทำความเข้าใจกับสิ่งต่างๆ คือความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ ในบางครั้ง จึงเรียกว่า เป็นความรู้แบบนามธรรม (Abstraction Knowledge) ฐานความรู้ มักจะถูกพัฒนาร่วมกับระบบผู้เชี่ยวชาญ และถูกนำไปใช้งานในหลากหลายสาขา อาทิเช่น การผลิต (Production) การตรวจสอบ (Inspection) การประกอบชิ้นส่วน (Assembly) การบริการ (Field Service) การซ่อมแซมอุปกรณ์ (Equipment Repair) การคำนวณ ภาษี (Tax Accounting) การวางแผนด้านการเงิน (Financial Planning) การบริการของรัฐ (Human Service Agency) และ การทำนายทางการแพทย์ (Medical Prognosis)

ระบบฐานความรู้ คือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ที่ถูกออกแบบขึ้นมา เพื่อจำลองความสามารถในการแก้ไขปัญหาของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นมนุษย์ (Kitti, 1997: 1) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว ระบบฐานความรู้เป็นโปรแกรมที่สร้างขึ้นมา เพื่อเลียนแบบการแก้ปัญหาของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา (domain expert) ส่วนประกอบที่สำคัญของระบบฐานความรู้ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ฐานความรู้(knowledge base) และส่วนที่ 2 กลไกในการหาเหตุผลจากฐานความรู้ (inference engine) ซึ่งทั้งสองส่วนนี้จะแยกจากกันอย่างเด็ดขาด

การเขียนโปรแกรมโดยใช้ระบบผู้เชี่ยวชาญ แตกต่างจากการโปรแกรม ในแบบเดิม Knowledge - Based (KB) Inference Engine อย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ การโปรแกรมในแบบดั้งเดิม

นั้นจะเน้นไปที่ข้อมูล (data) และวิธีการแก้ปัญหา (algorithm) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ ส่วนการเขียนโปรแกรมระบบผู้เชี่ยวชาญจะเน้นในเรื่องของ ความรู้ (knowledge) กล่าวคือ จะเน้นการโมเดลความรู้ที่ใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะทาง ซึ่งสามารถ รวบรวมจากแหล่งต่างๆ รวมถึงประสบการณ์ที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา และทำการ แปลงความรู้เหล่านั้นให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถประมวลผลได้โดยคอมพิวเตอร์การที่แยกฐานความรู้ ออกจากส่วนที่ใช้ในการค้นหา มีผลทำให้การแก้ไขหรือเพิ่มเติมความรู้ลงในโปรแกรมระบบฐานความรู้สามารถทำได้โดยง่าย ซึ่งมักเหมาะสมกับการแก้ปัญหาที่ต้องอาศัยประสบการณ์ นอกเหนือไปจาก วิธีการแก้ปัญหาที่มีรูปแบบตายตัว ในส่วนของการพัฒนาระบบฐานความรู้ โดยทั่วไป สามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน โดยในแต่ละขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาถึงความเหมาะสมของวิธีการในการแก้ปัญหา และกำหนดขอบ เขตของปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมความรู้ (Knowledge Acquisition) โดยในขั้นตอนนี้ จะเริ่มต้นจากการระบุแหล่งของความรู้ที่ต้องการ อาทิเช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านนั้นๆ (domain expert) และจากเอกสารต่างๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบระบบฐานความรู้ โดยในขั้นตอนนี้ จะมีการจัดการโครงสร้าง และหาเทคนิคที่เหมาะสมในการโมเดลความรู้ (Knowledge Representation) จากนั้นจึงจะ เริ่มต้นออกแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งในการออกแบบ เริ่มต้นด้วย การทดลองสร้างแบบจำลอง (Prototype) ขึ้นมา เพื่อให้เข้าใจปัญหา และทำการทดสอบผลลัพธ์ที่ได้จากแบบจำลองกับผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ ว่าผลลัพธ์ที่ได้มีความถูกต้อง เพียงพอสำหรับปัญหานั้นๆ หรือไม่ ก่อนที่จะทำการ พัฒนาเป็นระบบฐานความรู้ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความถูกต้องของโปรแกรม (System Validation) เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้น ทั้งในส่วนของโปรแกรมและฐานความรู้ ในส่วนประโยชน์ของการจัดเก็บความรู้ในระบบฐานความรู้ มีดังนี้

- 1) ช่วยรักษาความรู้ที่อาจสูญหาย เมื่อผู้เชี่ยวชาญลาออก
- 2) ช่วยทำให้ข้อมูลมีคุณภาพ ที่จะนำไปใช้งาน
- 3) ช่วยทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่
- 4) ช่วยแก้ปัญหาความไม่มีเสถียรภาพของมนุษย์ เช่น ความเมื่อยล้า ความ สับสน หรือแม้แต่อารมณ์ซึ่งไม่คงที่
- 5) ช่วยเป็นแหล่งสารสนเทศกับงานด้านการตลาด การลดต้นทุนและการปรับปรุง หรือพัฒนาสินค้า เป็นต้น

ธนาภรณ์ พูลเลิศ(2561,น.7) ระบบฐานข้อมูล (Database System) คือ ระบบที่ทำการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีระบบมีความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่าง ๆ ที่ชัดเจน ในระบบฐานข้อมูลจะประกอบไปด้วยแฟ้มข้อมูลหลายๆแฟ้มที่มีข้อมูล เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบและยังเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานสามารถใช้งานและดูแลรักษาป้องกันข้อมูลเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีซอฟต์แวร์ ที่เปรียบเสมือนสื่อกลางระหว่างผู้ใช้งานและโปรแกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ฐานข้อมูล เรียกว่า ระบบจัดการฐานข้อมูล (Data Base Management System)DBMS มีหน้าที่ช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายสะดวกและมีประสิทธิภาพ การเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้อาจจะเป็นการสร้างฐานข้อมูล การแก้ไขฐานข้อมูล หรือการตั้งคำถามเพื่อให้ได้รับข้อมูล โดยผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องรับรู้เกี่ยวกับรายละเอียดภายในโครงสร้างของฐานข้อมูล ส่วนประกอบแฟ้มข้อมูล (File)ระเบียบ (Record) และ เขตข้อมูล (Field) และถูกจัดการด้วยระบบเดียวกัน โปรแกรมคอมพิวเตอร์จะเข้าไปดึงข้อมูลที่ต้องการได้ อย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจเปรียบฐานข้อมูลเสมือนเป็น electronic filing system การเข้าถึงข้อมูลในฐานข้อมูลจึงจำเป็นต้องมีระบบการจัดการฐานข้อมูล มาช่วยเรียกว่า(Data Base Management System : DBMS) ซึ่งจะเป็นตัวช่วยให้ผู้ใช้สามารถจัดการกับข้อมูล ตามความต้องการได้ ในหน่วยงานใหญ่ๆอาจมีฐานข้อมูลมากกว่า 1 ฐานข้อมูล เช่น ฐานข้อมูลบุคลากรฐานข้อมูลลูกค้า ฐานข้อมูลสินค้า เป็นต้น

หลังจากที่ได้มีการสำรวจวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ที่นับว่าเป็นความรู้เกี่ยวกับ อັตลักษณ์ของท้องถิ่น และเมื่อได้ถูกพัฒนาร่วมกับระบบผู้เชี่ยวชาญ และนำไปใช้งานผ่านระบบปฏิบัติการของโทรศัพท์มือถือนับได้ว่าเป็นการพัฒนาาระบบ ที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการรักษาความรู้ที่อาจสูญหาย หรือการจัดเก็บข้อมูลที่อยู่กระจัดกระจายให้เป็นระบบเป็นข้อมูลที่มีคุณภาพ ที่จะนำไปใช้งาน เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ หรือเป็นแหล่งสารสนเทศสำหรับงานด้านวัฒนธรรม

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

อาณัติ มาขรงค์ (2543:76-78) ศึกษาเรื่องแนวโน้มการใช้กล้องถ่ายภาพดิจิทัล ในการถ่ายภาพในงานหนังสือพิมพ์และนิตยสารในระยะเวลาอีก 5 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2543-2547) โดยใช้เทคนิค เดลฟาย เป็นการวิจัยอนาคต เมื่อมีกล้องถ่ายภาพดิจิทัลเกิดขึ้น เทคโนโลยีใหม่จะมีบทบาทและได้รับการยอมรับในงานหนังสือพิมพ์และนิตยสารมาน้อยเพียงใด นอกจากนี้กล้องถ่ายภาพธรรมดาที่ใช้กันอยู่ในงานหนังสือพิมพ์และนิตยสารจะยังคงมีบทบาทเช่นเดิมหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่าในระยะเวลาอีก 5 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2543-2547) จะมีความนิยมนำกล้องถ่ายภาพ

ดิจิทัล ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษในเรื่องการจัดเก็บภาพ การตกแต่งแก้ไขภาพความสวยงามและความสะดวกไปใช้ในงานหนังสือพิมพ์และนิตยสารมากขึ้น แต่ปัญหาสำคัญคือราคากล้องถ่ายภาพดิจิทัลและอุปกรณ์ยังแพงเกินไป อย่างไรก็ตามกล้องถ่ายภาพดิจิทัลจะเข้ามามีบทบาทและส่งผลกระทบต่องานหนังสือพิมพ์และนิตยสารอย่างแน่นอน

สุวัฒน์ บุศย์เมือง (2551) การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่นเพชรบูรณ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา จิตรกรรมฝาผนังวัดนาทราย และประติมากรรมหลวงพ่โหว่ใหญ่ วัดตาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า 1) สภาพทั่วไปของวัดนาทราย และจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์ พบว่าในบริเวณโดยรอบวัดไม่ได้รับการสนับสนุนให้พร้อมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ไม่ปรากฏป้ายแสดงสถานที่ของวัดอย่างชัดเจนเป็นที่สังเกตได้ ทางเข้าวัดเป็นเส้นทางที่ค่อนข้างแคบ ผิวทางชำรุด ชรุขระ สภาพโบสถ์ภายนอกยังคงแข็งแรง แต่ทางเข้าโบสถ์ด้านหน้าอยู่ในสภาพทรุดโทรม โดยเฉพาะภาพเขียนภายในโบสถ์ที่ฝาผนังทั้ง 4 ด้าน ที่ต้องทำการซ่อมแซมโดยผู้เชี่ยวชาญจากกรมศิลปากร สำหรับการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์วัดนาทราย ในปัจจุบันยังไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรงในการบำรุงรักษา สภาพทั่วไปของวัดตาล และหลวงพ่โหว่ใหญ่ พบว่าในบริเวณโดยรอบวัดไม่ได้รับการสนับสนุนให้พร้อมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ทางเข้าวัดเป็นทางแคบ เล็ก อยู่ตรงเสาไฟฟ้าพอดีและมีถังขยะสาธารณะตั้งอยู่ตรงทางเข้า ซึ่งเป็นรั้วบ้านของชาวบ้าน ป้ายแสดงชื่อวัดเป็นป้ายไม้แม้ว่าจะทำอย่างประณีต แต่ก็ไม่เหมาะสมกับความเป็นโบราณสถานที่สำคัญ ภายในวัดยังไม่ได้รับการปรับปรุง มีอาคารที่ยังสร้างไม่เสร็จปรากฏอยู่ วิหารที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่โหว่ใหญ่ได้รับการบูรณะเป็นอย่างดี 2) แนวทางการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง ในโบสถ์วัดนาทราย และประติมากรรมหลวงพ่โหว่ใหญ่ วัดตาล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมีวิธีการหรือการดำเนินการดังนี้คือ ควรมีผู้เชี่ยวชาญจากกรมศิลปากร มาดำเนินการดูแลซ่อมแซมอย่างสม่ำเสมอ นอกจากการอนุรักษ์โดยชุมชนและหน่วยงานราชการร่วมมือกันแล้ว ยังควรพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และเป็นแหล่งโบราณคดี โดยให้หน่วยงานในท้องถิ่นหรือทางอำเภอรับผิดชอบโดยตรง รวมทั้งควรทำการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลทางสื่อที่หลากหลายด้วย

นภนาท อนุพงศ์พัฒน์ (2557) หากเราต้องการศึกษาประวัติศาสตร์สิ่งหนึ่งที่เราต้องมี คือ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอยู่มากมายหลากหลาย โดยทั่วไปนักประวัติศาสตร์มักจะใช้หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหลักซึ่งได้แก่ เอกสารลายมือเขียนไปจนถึงสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ส่วนหลักฐานทางประวัติศาสตร์อีกอย่างหนึ่ง คือประเภทที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร อาทิ สิ่งก่อสร้าง วัตถุสิ่งของต่างๆ งานประติมากรรมรวมถึงภาพเขียน ภาพพิมพ์ หรือภาพถ่าย ซึ่งกำลังเพิ่มความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์มากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ของโลกสมัยใหม่ แม้ว่ามนุษย์จะรับรู้โลกผ่านทางอายตนะหลายอย่าง แต่ในปัจจุบันการรับรู้ด้วยสายตาเป็นสิ่งที่จำเป็น

ต่อชีวิตในสังคมสมัยใหม่มากขึ้น การพัฒนาของเทคโนโลยีการถ่ายภาพนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ทำให้ภาพเป็นสื่อในการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ได้ง่ายมากขึ้นรวมทั้งสามารถแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวางรวดเร็ว พ้นไปจากข้อจำกัดของภาพเขียนที่ใช้กันได้แต่คนจำนวนไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ภาพยังเป็นหลักฐานที่ใช้กันอย่างจำกัด ทั้งในแง่ของประเด็นที่นำมาใช้จนถึงวิธีการหรือข้อพิจารณาต่างๆ ในการใช้ภาพเป็นหลักฐานเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์

พันธ์ทิพย์ จงโกทรย และชนมณี ทองใบ (2557) ศึกษาารูปแบบการกระจายเชิงพื้นที่เมืองว่ามีการกระจายตัวไปในรูปแบบใด วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของการกระจายเชิงพื้นที่เมืองและแนวโน้มสถานะการเป็นเอกนครในประเทศไทย โดยใช้วิธีการผสมผสานวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพการแปลภาพถ่ายจากดาวเทียมประกอบการสำรวจภาคสนามโดยตรง ข้อมูลเชิงปริมาณรวบรวมจากเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อประโยชน์ต่อการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะการเป็นเอกนครของประเทศไทยมีความเป็นปัจจุบัน อันจะส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการเมืองและการแก้ไขปัญหาาระบบการตั้งถิ่นฐานมนุษย์

ประทีป สุธาทองไทย (2558) การสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายจากภาพสะท้อนวัฒนธรรมการบูชาวัตถุมงคล เป็นโครงการวิจัยเพื่อการสร้างสรรค์ โดยได้แรงบันดาลใจมาจากการที่การใช้อินเทอร์เน็ตประเภทเว็บไซต์เป็นพื้นที่เผยแพร่และเป็นตลาด เพื่อการซื้อขายวัตถุมงคลสะท้อนพิจารณาความหมายและวัฒนธรรมการบูชาวัตถุมงคลกำลังเปลี่ยนไป โดยศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางความหมายและรูปแบบการสร้างวัตถุมงคลมาสร้างศิลปะภาพถ่ายด้วยเทคนิคโฟโต้มอนтаж ผลการศึกษาพบว่า 1) ความหมายของวัตถุมงคลในปัจจุบันเป็นวัตถุที่สร้างขึ้นเป็นสิ่งบูชา เพื่อผลทางโลกมากกว่าทางธรรม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสร้างตามลักษณะความเชื่อร่วมสมัย ทำให้วัตถุมงคลสามารถซื้อขายในฐานะสินค้าบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตโดยใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อกลาง 2) ผลการสร้างสรรคศิลปะภาพถ่ายเกิดจากการเก็บข้อมูลภาพถ่ายจากเว็บไซต์ยูทูบและเฟซบุ๊กที่มีการซื้อขายวัตถุมงคลจำนวน 3 กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำภาพข้อมูลมาประกอบสร้างตามหลักองค์ประกอบศิลป์ เรื่องการประสานรูปทรงด้วยการซ้ำตามลักษณะสำคัญของภาพถ่ายวัตถุมงคล เพื่อพรารูปทรงวัตถุมงคล และสื่อความหมายทางนามธรรม ด้วยเทคนิคโฟโต้มอนтажในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อพิมพ์ลงบนกระดาษ จำนวน 3 ชิ้น ซึ่งทำให้เกิดผลลัพธ์ทางทัศนศิลป์จากการใช้หลักดุลยภาพแบบสมมาตร (Symmetry Balance) และปฏิเสธ หลักการสร้างเอกภาพจากความเป็นเด่น (Dominance) ในภาพ

พรจิต พีระพัฒนกุล (2559) การจัดทำแผนที่มรดกภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ชุมชนชาวกะเหรี่ยง จังหวัดชลบุรี มีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย การศึกษาภาคสนาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ การสำรวจภาคสนาม การสังเกตการณ์ และ

การสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลโดยการสำรวจสภาพทางกายภาพของอาคารพักอาศัยจากภาพถ่ายและแผนที่ นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ โดยวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ ความเหมือนและความต่าง วิเคราะห์ ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย รวมทั้งเอกลักษณ์ของอาคารที่มีคุณค่าต่อการศึกษา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น พบว่าชุมชนตลาดซากแก้ว หรือ ชุมชนซากแก้ว หรือ ชุมชนบ้านหนองซากแก้ว เป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานและวิวัฒนาการของชุมชนมายาวนานกว่าร้อยปีภูมิประเทศจะมีลักษณะ เป็นที่ราบเนินเขา หรือที่ราบลูกฟูก รวมถึงมีบึงและลำคลองในบริเวณพื้นที่ ประกอบกับพื้นที่ ที่มีระยะห่างจากทะเลราว 8-9 กิโลเมตร ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีลักษณะเป็นป่ารกชัฏ มีไม้เด่นหลายชนิด เช่น ต้นจ๊ว ต้นพะยอม ต้นตะแบก ปัจจุบันบริเวณชุมชนบ้านหนองซากแก้ว มีผู้คน อาศัยอยู่ประมาณ 1,000 คน หรือประมาณ 300 หลังคาเรือน ถึงแม้อาคารบ้านเรือนและร้านค้าต่าง ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงสภาพไปเป็นอาคารปูนหรือตึกแถว 2-3 ชั้นในบางส่วน แต่ยังคงมีบางบริเวณ ที่ยังคงรักษาสภาพอาคารและสถาปัตยกรรมที่เคยรุ่งเรืองในยุค พ.ศ. 2490-2515 รวมถึงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตยังคงคุณค่าความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน เป็นชุมชนขนาดเล็กถ้อยที่ถ้อยอาศัย ปัจจุบันชุมชน บ้านหนองซากแก้วเหลือเพียงผู้สูงอายุเท่านั้นที่อยู่กับบ้านและอยู่ในพื้นที่ โดยลูกหลานส่วนใหญ่จะ ออกไปเรียนและทำงานนอกพื้นที่ เมื่อถึงวันสำคัญและประเพณีต่างๆ ของพื้นที่ ลูกหลานจะกลับมา ร่วมงานประเพณีประจำและต่อเนื่อง ซึ่งบ่งบอกได้ถึงความรัก ความสามัคคี และความเป็นน้ำหนึ่ง ใจเดียวกันของผู้คนที่มาต่อกันและต่อชุมชนบ้านหนองซากแก้ว ซากแก้วมีประเพณีที่จัดแต่ละปีถึง 5 ครั้ง ได้แก่ 1) ประเพณีเฉลิมฉลอง จัดก่อนถึงวันตรุษจีน 30 วัน โดยจะมีการแสดงงิ้วและประมุขของ 2) งานวันเกิดเจ้าแม่ทับทิม จัดขึ้นหลังวันตรุษจีน 12-15 วัน โดยจัดให้มีงานเฉลิมฉลองนานถึง 3 วัน 3 คืน 3) งานประเพณีไหว้พระจันทร์ 4) เทศกาลงานออกผนวชของเจ้าแม่กวนอิม จัดที่ศาลเจ้าแม่ทับทิม และ 5) งานประเพณีไหว้พระจันทร์ และเทศกาลเทกระจาด ซึ่งงานที่จัดยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวซากแก้ว คือเทศกาลไหว้พระจันทร์ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10

บัณฑิต จุลาสัย (2560) ร้อยปีจุฬาฯ ในแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศพื้นที่ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาจากแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ จำนวน 11 รายการ แสดงให้เห็น วิวัฒนาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ครั้งที่ยังเป็นพื้นที่โล่ง ไม่มีอาคาร สิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่เกษตรจนมาเป็นหมู่อาคารขนาดต่างๆ สร้างจนเต็มพื้นที่การเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวแบ่งได้เป็น 4 ช่วงเวลา ศึกษาแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2430 จนถึงปัจจุบัน ได้แก่แผนที่ประวัติศาสตร์ พ.ศ. 2430 พ.ศ. 2440 พ.ศ. 2450 ร.ศ. 129 และ พ.ศ. 2475 ภาพถ่าย ทางอากาศ พ.ศ. 2495 พ.ศ.2530 พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2559 และแผนที่ พ.ศ. 2512 และ พ.ศ. 2550 พบการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจน ทั้งอาคารสิ่งก่อสร้างที่ว่าง และทางน้ำแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ จึงเป็นอีกหลักฐานสำคัญ ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราว ทางสถาปัตยกรรมและชุมชนสื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทางกายภาพ

ได้อย่างชัดเจน นับตั้งแต่การทำแผนที่แบบตะวันตก ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา มีการพัฒนาวิธีการจัดทำแผนที่จากการใช้เดินเท้าสำรวจวัดระยะ มาสู่การใช้ภาพถ่ายทางอากาศ จนกระทั่งเป็นภาพถ่ายดาวเทียมในปัจจุบัน ที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยดำเนินการ เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นพัฒนาการของพื้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมา จากอาคารสิ่งก่อสร้างคือ วังใหม่เพียงหลังเดียว มาสู่อาคารสิ่งก่อสร้างทั้งในเขตการศึกษา และเขต จัดหาผลประโยชน์จากพื้นที่สวน ปลูกพืชผัก มาเป็นพื้นที่สีเขียวกลางพระนคร โดยแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ นำเสนอข้อมูลการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน

อุษา ศิลป์เรืองวิไล (2561) เสนอการท่องเที่ยวไทยผ่านการวิเคราะห์ภาพถ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เผยแพร่ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ภายใต้กรอบแนวคิดของสำนักสัญญาวิทยา:กรณีศึกษา กระบี่ กรุงเทพมหานคร โคราช พัทยา และอยุธยา ศึกษาภาพถ่ายนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ปรากฏบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ จำนวน 250 ภาพ โดยเลือกศึกษาเฉพาะภาพถ่ายที่สืบค้นจาก www.google.com ใช้คำสำคัญสืบค้น #(Hashtag) เก็บข้อมูลช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2559 พื้นที่การวิจัยคือเมืองท่องเที่ยวหลักได้แก่ กรุงเทพฯ กระบี่ โคราช พัทยา และอยุธยา การวิจัยพบว่า เสนอการท่องเที่ยวไทยที่ถูกสะท้อนผ่านภาพถ่ายการท่องเที่ยวกระบี่ในประเด็นการเป็นนักสำรวจมากที่สุด ภาพถ่ายการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครในประเด็นชีวิตที่ตื่นตันทึ่งมีสีสันมากที่สุด ภาพถ่ายการท่องเที่ยวโคราชในประเด็นความประทับใจในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งและประเด็นความสุขมากที่สุด และภาพถ่ายการท่องเที่ยวพัทยาและอยุธยาในประเด็นประสบการณ์อันสุนทรีย์มากที่สุด

ศักรินทร์ สุทธิสาร (2561) แนวทางการจัดการภาพถ่ายโบราณในประเทศไทยศึกษา กระบวนการเก็บรักษา อนุรักษ์ และใช้งานเป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า จัดแสดงและเผยแพร่ มุ่งเสนอความสำคัญของภาพถ่ายโบราณในฐานะเอกสารเพื่อการศึกษา โดยใช้เครื่องมือเมตาดาตา (Metadata) อธิบายข้อมูลภาพถ่าย ซึ่งเป็นข้อมูลที่ใช้กำกับและอธิบายข้อมูลหลักหรือกลุ่มข้อมูล อธิบายรายละเอียดของข้อมูลหรือสารสนเทศ แบบสัมภาษณ์จากกลุ่มหน่วยงาน ที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทภาพถ่ายโบราณ จำนวน 10 แห่ง และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีประสบการณ์ในการใช้งานภาพถ่ายโบราณ จำนวน 2 คน ใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบ ไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่าสถานการณ์ทั่วไปของการจัดเก็บภาพถ่ายโบราณในประเทศไทยได้รับการนำไปใช้งานในหลายสถานะ เช่น จดหมายเหตุ มรดกทางวัฒนธรรม หรือสืบบันทึกทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น มีองค์กรที่จัดเก็บภาพถ่ายได้แก่ หอจดหมายเหตุทั้งรัฐและเอกชน และหน่วยงานอื่นๆ เนื่องจากมีการใช้งานภาพถ่ายในองค์กร เพื่อบันทึกเหตุการณ์ เรื่องราว กิจกรรม หรือใช้เพื่อการเรียนการสอนและการวิจัยอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก โดยจัดอยู่ในกลุ่มโสตทัศน จดหมายเหตุ ที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเอกสารจดหมายเหตุในรูปแบบอื่น ๆ ภาพถ่ายเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมให้เอกสารจดหมายเหตุ

ในกลุ่มเดียวกันมีความสมบูรณ์ในเนื้อหามากยิ่งขึ้น ภาพถ่ายยังสะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรมปรากฏการณ์ บุคคล สถานที่ แฟชั่น ความนิยม ในยุคนั้นสมัยนั้นรวมถึงเทคโนโลยีในการบันทึกภาพในยุคสมัยต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ผลการวิเคราะห์แนวทางในการจัดเก็บภาพถ่ายโบราณ ประกอบด้วย 1) การแสวงหารวบรวม ทำการลงทะเบียนภาพถ่าย 2) การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าภาพถ่าย 3) การทำการอธิบายภาพถ่ายและจัดหมวดหมู่ แบ่งเป็นสถานที่ กิจกรรม บุคคล และอื่นๆ ใช้มาตรฐานในการจัดทำคำอธิบายคือ ISAD(G) และ Dublin Core metadata 4) การอนุรักษ์ภาพถ่ายจากสาเหตุภายในและภายนอก และ 5) การให้บริการ

วารี ฉัตรอุดมผล (2561) ศิลปะการเล่าเรื่องด้วยภาพถ่ายแบบพรรณนา ศึกษาการวิจัยแบบ Practicebased Research โดยศึกษาวิจัยแนวทางการสื่อสารผ่านภาพถ่ายเล่าเรื่องแบบภาพพรรณนา (Tableau Staged Photography) และนำผลการศึกษามาปรับใช้เพื่อทดลองสร้างสรรค์ชิ้นเป็นผลงานศิลปะภาพถ่ายชุด THE SHOW โดยศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์หรือศาสตร์ด้านภาพและการแสดงหลายแขนงประกอบด้วย ผลงานจิตรกรรม ศิลปะการละคร ศิลปะภาพยนตร์ และศิลปะภาพถ่าย แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านการวิจัยและด้านการพัฒนา (Research and Development) งานวิจัยสร้างสรรค์เรื่อง การถ่ายภาพเล่าเรื่องแบบ Tableau Staged Photography มุ่งเน้นการศึกษาแนวทางในการสร้างสรรค์และเทคนิคการเล่าเรื่องของ “ภาพถ่ายพรรณนา” หรือ “Tableau Staged Photography” จากผลการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเกิดจากการนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการทดลองสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายเล่าเรื่องชุด THE SHOW โดยให้การปฏิบัติเป็นเครื่องมือนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานสร้างสรรค์ในสาขาศิลปะการถ่ายภาพ และศิลปะการสื่อสารด้วยภาพ (Visual Communication Arts) เป็นการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์ ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านการปฏิบัติ ในด้านทฤษฎีนั้นสร้างให้เกิดองค์ความรู้ในเชิงลึกเกี่ยวข้องกันกับแนวทางในการสื่อสารแบบภาพถ่ายพรรณนา ส่วนในด้านการปฏิบัตินั้นก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ในการสร้างผลงานด้านศิลปะภาพถ่าย และเกิดแนวทางในการพัฒนาด้านเทคนิคการสื่อสารผ่านภาพถ่ายได้ 2 ประการคือ “เทคนิคด้านภาพ” หรือเทคนิคกล้อง ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเนื้อหา และอารมณ์ และ “การสร้างมีส์ของแซน” (mise en scène) ทำหน้าที่ในการเป็นสัญลักษณ์ใช้เพื่อสร้างความหมาย

จิราภา สุวรรณรัชฎากร (2561) การรับรู้ภาพถ่ายสถานที่ท่องเที่ยว ในเฟซบุ๊กมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจท่องเที่ยวเมืองเลห์ลาดัก ประเทศอินเดีย โดยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่วันที่ 1-11 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 จำนวน 8 คน ได้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย กลุ่มวัยทำงาน อายุตั้งแต่ 23-45 ปี ในกรุงเทพมหานคร กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามความเหมาะสมของระยะเวลาในการเก็บข้อมูล เป็นเวลา 11 วัน แบ่งช่วงอายุ ออกเป็น 4 ช่วง ช่วงอายุละ 2 คน ได้แก่ 23-29 ปี, 30-35 ปี, 36-40 ปีและ 41-45 ปี เนื่องจากในแต่ละช่วงอายุนั้น อาจมีปัจจัยเรื่องของรายได้และมี

ระยะเวลาสำหรับการท่องเที่ยว ที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า ภาพถ่ายไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และก่อให้เกิดการตัดสินใจท่องเที่ยวได้ในทันทีแต่สามารถกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกต้องการท่องเที่ยว เนื่องจากการตัดสินใจท่องเที่ยวนั้นต้องอาศัยความชื่นชอบและความสนใจส่วนตัวที่มีต่อสถานที่นั้น ๆ ต้องมีแรงจูงใจ และต้องเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในอุดมคติอันดับต้น ๆ รวมถึงสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่แตกต่างกัน จึงต้องมีการวางแผนและหาข้อมูล นอกจากนี้ ผลการศึกษาเบื้องต้นพบว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท หรือเริ่มทำงานช่วง 1-2 ปีแรก ซึ่งคำนึงถึงความพร้อมเรื่องเงินและเวลาเป็นอันดับแรก

จากงานวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีการถ่ายทอดกันมารุ่นสู่รุ่น โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางปัจจัย 4 ที่ใช้ในการดำรงชีวิต ผ่านพิธีความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ ทัศนคติ เทคโนโลยีพื้นฐานที่ถูกสร้างขึ้น โดยใช้ภาพถ่ายเป็นส่วนสำคัญในการบันทึกเหตุการณ์เรื่องราว กิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเอกสารจดหมายเหตุในรูปลักษณะอื่นๆ และยังสะท้อนให้เห็นถึง กิจกรรม ปรากฏการณ์ บุคคล สถานที่ แฟชั่น ความนิยม ในยุคนั้นสมัยนั้นรวมถึงเทคโนโลยีในการบันทึกภาพในยุคสมัยต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และได้มีการนำองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์หรือศาสตร์ด้านภาพและการแสดงหลายแขนงประกอบด้วย ผลงานจิตรกรรม ศิลปะการละคร ศิลปะภาพยนตร์ และศิลปะภาพถ่าย เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเนื้อหา และอารมณ์ และทำหน้าที่ในการเป็นสัญลักษณ์ ใช้เพื่อสร้างความหมาย โดยภาพถ่ายก่อให้เกิดการตัดสินใจท่องเที่ยวได้ในทันที หรือสามารถกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกต้องการท่องเที่ยว

2.6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

Ramsa (2004) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยชุมชนโดยการเรียนรู้จะสามารถช่วยพัฒนาและอนุรักษ์ธรรมชาติในมาเลเซีย โดยกล่าวว่า การให้อำนาจชุมชนจัดการและปกครองตนเองภายในพื้นที่ จะช่วยลดการรั่วไหลของเงินมีผลกระทบน้อยและเกิดคุณประโยชน์ต่อพื้นที่อย่างมากมหาศาลและการจัดการ ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการสนับสนุนของรัฐบาลสามารถรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ และมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และยังสามารถส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น

Xie (2004) ได้วิจัยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ไหหลำ ประเทศจีน (Authenticating Cultural Tourism: Folk Villages in Hainan, China) จากการวิจัยพบว่า การไปเที่ยวที่ไหหลำเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมประจำเผ่าที่สืบทอดต่อกันมา ในขณะเดียวกันก็มีการพิจารณาว่ามีความเหมาะสมกับการลงทุนหรือไม่ นักวิจัยได้ทำการวิจัยให้เห็นว่าเกาะไหหลำเป็นสถานที่เปี่ยมไปด้วยวัฒนธรรมอันเก่าแก่ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือนำเอาวัฒนธรรมของชนเผ่าลีมาพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งคนที่เข้ามาส่วนใหญ่คือรัฐบาล นักลงทุน

นักท่องเที่ยว และกลุ่มชนพื้นเมือง โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานการพัฒนาปี ค.ศ. 1989 เกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสินค้า วิวัฒนาการทางวัฒนธรรม ตัวการที่เกี่วกับรักษาวัฒนธรรมความมีเสีรภาพของชนเผ่า และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ แม้ว่าวัฒนธรรมหลายอย่างค่อนข้างจะสมบูรณ์และสวยงาม มีเอกลักษณ์ แต่นักลงทุนบางคนมีความคิดเห็นขัดแย้งก่ความตึงเครียดในกลุ่มนักลงทุน เนื่องจากรัฐบาลสนใจเรื่องเสีรภาพของประชาชนมากกว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ฝ่ายนักลงทุนเข้าใจเจตนาของชนเผ่าผิดไปว่าพวกเขาต้องการงาน และเงิน แต่พวกเขาต้องการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของพวกเขามากกว่า งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ได้อยู่แล้วไม่ควรจะไปให้ใครประเมินค่า เพื่อทำให้เกิดความสนใจอีกทั้งเกาะไหหลำนี้ ควรยึดความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์ของตนไว้ ไม่ควรยึดมาตรฐานพื้นฐานการพัฒนา

Boi (2004) ได้ศึกษาทัศนคติและการรับรู้ต่ออุทยานแห่งชาติและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน Ghana: กรณีของชุมชน ใน อุทยานแห่งชาติ Digna โดยทั่วไปการจัดตั้งสวนสาธารณะมักจะขัดแย้งกับการใช้ประโยชน์ของแหล่งธรรมชาติการวิจัยนี้ใช้กรณีศึกษาตรวจสอบทัศนคติและการรับรู้ของผู้ที่อาศัยในชุมชน Dome จนถึงอุทยานแห่งชาติDigna และการพัฒนาการท่องเที่ยวในกานา ใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นแหล่งข้อมูลหลัก ศึกษาความสำคัญของอุทยานต่อผู้อาศัย และวิธีการรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นและทางเลือกในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวประเมินจากลักษณะทางกายภาพและผลผลิตทางวัฒนธรรมของชุมชน Dome การรับรู้ของผู้อาศัยต่อการท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ผู้อาศัยเข้าใจผลกระทบทางลบของการท่องเที่ยวแต่ก็มีการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวมากมาย แม้ว่าการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในอุทยานจะเพิ่งเริ่มต้นด้วยการศึกษาเพื่อหลีกเลี่ยงความคาดหวังที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายของผู้ที่อาศัยในชุมชน Dome

Chan (2005: 9) ได้ศึกษาธุรกิจการค้าขายและการท่องเที่ยวในลาวไกลเวียดนาม กรณีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจีน-เวียดนาม และการพัฒนาชายแดน งานวิจัยนี้ชี้บอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและจีน ทางวัฒนธรรม การเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นแน่ชัดว่าสังคมได้มีความสัมพันธ์ที่ติระหว่างชาวเวียดนามและจีน ในแง่เศรษฐกิจ การค้า และการท่องเที่ยวในบริเวณชายแดนของจีนและเวียดนาม ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ การพัฒนาสภาพแวดล้อม และเศรษฐกิจได้มีการฟื้นฟูขึ้นมาตั้งแต่ปี 1990 ได้มีการขยายขอบเขต ในการติดต่อในขณะที่ศึกษาพบว่าการค้าระหว่างพรมแดนขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การร่วมงานการใช้กลยุทธ์ และหนทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากรัฐ มีการสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์ที่ดี ลดความซับซ้อนยุ่งยากในการแข่งขัน สิ่งสำคัญที่สุดใน การพัฒนาเศรษฐกิจและเศรษฐกิจประสบความสำเร็จจะต้องมีเป้าหมาย มีทัศนคติ มุมมองจาก จุดเริ่มต้นด้วยกัน นอกจากนี้ต้องศึกษาเรียนรู้มานุษยวิทยาและวัฒนธรรมที่นำไปสู่ความทันสมัยต่อไป

Terry (2006) ได้วิเคราะห์ประวัติศาสตร์และการแสดงออกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของแคนาดาโดยการดูที่ประวัติศาสตร์และการฟื้นฟู ของ Dundurn Castle บ้านทาง ประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์การครองชีพ ซึ่งอยู่ที่ Hamilton Ontario และโดยการตีความ The Dundurn Castle Christmas Evening Tour ซึ่งเป็นสถานที่ที่จัดธุรกิจมานาน เป็นรายการที่มีชื่อเสียงมากที่สุด Dundurn Castle นำเสนอ Christmas Evening Tour ซึ่งเป็น การนำเสนอเรื่องราวทางชาติพันธุ์ที่เป็นวันหยุดทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ของชาวแคนาดาที่มีรากฐานมาจากชาวอังกฤษ

Soper (2006) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางสู่โลกของการด้อยพัฒนา กลายมาเป็นที่ยอมรับเพราะโลกยุคโลกาภิวัตน์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปไกล ๆ เพื่อค้นหาภูมิภาค อื่นๆ คนสามารถเดินทางรอบโลกซึ่งเป็นสิ่งท้าทายเพื่อค้นหาประสบการณ์ที่สมบูรณ์และยังคงมีการปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิม ปัจจัยที่สำคัญที่กระตุ้นให้ไปเยือนจากต่างประเทศคือความเชื่อมั่นของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ

Lu (2006:1561-A) ได้ศึกษาอำนาจการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์: การวางแผนของเกาะแห่งหนึ่งที่มีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมในประเทศไต้หวัน พบว่า เกาะหลันหยู ซึ่งมีประชากรดั้งเดิมคือชาวยามิ ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมแต่เผชิญกับความกดดันจากนโยบาย การอนุรักษ์ ธรรมชาติ การกลมกลืนทางวัฒนธรรมกระแสหลักและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เมื่อประเมินผลกระทบจากด้านต่างๆ 3 ด้าน สรุปได้ว่า ให้มีข้อเสนอแนะเป็นกลยุทธ์ในการ วางแผนและพัฒนา เกาะหลันหยูเพื่อให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนพื้นเมืองดั้งเดิมชาวหลันหยูสามารถอยู่ได้

Aspinall (2007) ได้วิจัยการเปลี่ยนแปลง การสนับสนุนทางสังคมกับการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเมืองที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตของผู้คนในเมืองที่มีการท่องเที่ยวเป็นตัวอย่างในการวิจัย การวิจัยนี้มีเป้าหมายคือต้องการทราบว่า การท่องเที่ยวมีผลต่อผู้คนในสังคมอย่างไร โดยตรวจสอบสถานะสังคมก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลง วิชยานิพนธ์นี้จะประเมินค่าความเหมาะสมในการตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมีจุดประสงค์ ที่สำคัญคือ ประเมินคุณภาพชีวิตจากการท่องเที่ยว ประเมินสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว และประเมินความพึงพอใจจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ชุมชนใน ชนบทอาจมีศักยภาพการท่องเที่ยวต่ำกว่าสังคมเมือง และมีขีดจำกัดเกี่ยวกับสังคมและยังพบว่า คุณภาพชีวิตก็ด้อยกว่า การประเมินเกี่ยวกับสังคม การประเมินไม่อาจนำมาใช้ได้ เพราะเรื่องอย่างนี้ ขึ้นอยู่กับจิตใจด้วย

Preissing (2007) ได้ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สำหรับชุมชนในชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ประสบความสำเร็จ พบว่า แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในโครงการที่ประสบความสำเร็จนั้น เน้นในด้าน การเตรียมการของชุมชนก่อนการ

พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อศึกษาจุดด้อยและจุดเด่นของชุมชน ประการที่สองให้ความสำคัญกับการตรวจสอบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนมีและวิธีการที่จะนำทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่นั้นไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยไม่ทำลายสภาพ สิ่งแวดล้อมจนเสื่อมโทรม ประการที่สาม ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการผลิตของชุมชนให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประการที่สี่ แผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีวิสัยทัศน์ กว้างไกลและเห็นคุณค่าของตนเองและชุมชน ประการที่ห้า แผนยุทธศาสตร์ในการสร้างเครือข่าย ระหว่างชุมชนของตนเองและชุมชนอื่น ๆ

Mitz (2007) ได้ศึกษามุมมองของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่ามีมุมมองที่คับแคบในหลายด้าน จำเป็นต้องมีมุมมองที่เป็นระบบมากกว่านี้เพื่อร่วมมือกันภายใน อุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวผู้มีส่วนได้เสียต้องมองภายในชุมชนและสำรวจคุณค่าและวิสัยทัศน์ที่จะบอกพื้นฐานที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต ต้องสร้างผู้นำภายในชุมชนเพื่อรักษา สมรรถภาพทางการผลิตและการทำงานที่มีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอและขอแนะนำให้ผู้มีส่วนได้ เสียควรเริ่มใช้เครื่องมือประเมินเพื่อเริ่มสร้างสำนึกในขั้นตอนต่อไปสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

Diedrich (2007) ได้ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งทะเลเมืองเบลีเซ สหรัฐอเมริกา พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเบลีเซ กำลังมีอิทธิพลทางบวกต่อจิตสำนึกทางการอนุรักษ์แนวหินปะการัง และการสนับสนุนของคนในท้องถิ่น มีสหสัมพันธ์ทางบวกระหว่างระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวกับผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจทั้งทางบวกและทางลบ นักท่องเที่ยวชมทางเรือและนักท่องเที่ยวที่ค้างคืนบนเรือส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบ บทบาทสำคัญของอุตสาหกรรมที่พักผ่อนทางทะเล จึงอยู่ที่การลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อแนวหินปะการังเมโสอเมริกันให้เหลือน้อยที่สุด วิธีแก้ปัญหานาคของเมืองเบลีเซ ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวคือ จะต้องตระหนักถึงตำแหน่งที่มีประโยชน์ของเมืองนี้ ซึ่งยังมีพลังพอที่จะปรับอนาคตของตัวเองได้

Fiona (2009) ได้ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศสิงคโปร์ โดยใช้วิธีการสำรวจความเป็นไปได้ในการเกิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศสิงคโปร์ การเติบโตด้านการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ต้องมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างเจ้าของบ้านพักแบบโฮมสเตย์กับนักท่องเที่ยว เนื่องจากประเทศสิงคโปร์เป็นเมืองอุตสาหกรรมในขั้นแรกดูเหมือนไม่น่าจะเป็นสถานที่สำหรับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ แต่ผลจากการสำรวจและแนวโน้มในปัจจุบันบ่งชี้ว่ามีศักยภาพสำหรับการพัฒนาได้ในอนาคต ซึ่งต้องอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาโฮมสเตย์สามารถเพิ่มความหลากหลายทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวและส่งผลกระทบต่อการแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น

Cascante, D. Matarrita (2010) ได้ศึกษาเรื่องชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยศึกษาชุมชนใน La Fortuna, Costa Rica ซึ่งได้ศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ

ชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์บุคคลและการวิจัยเชิงสำรวจแบบมีส่วนร่วมในการหาข้อมูลการศึกษาพบว่า เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจะมีความยั่งยืนได้ เนื่องจากชุมชน โครงสร้างความสัมพันธ์ ท้องถิ่นจะเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งภายในและภายนอก คือการเปิดรับทัศนคติ การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว การแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

เมื่อผู้วิจัยได้ทฤษฎีและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานแล้ว ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยในขั้นตอนต่อไป คือ การนำความรู้ที่ได้เหล่านี้มาออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศ โดยเริ่มจากสำรวจวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม และวิเคราะห์ภาพถ่ายที่ได้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ตามปัจจัย 4 ความเชื่อพิธีกรรม ประเพณี ศิลปะ ทัศนกรรม และเทคโนโลยี พื้นบ้าน ดังที่จะกล่าวไว้ในบทที่ 3 ดำเนินการวิจัย

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการถ่ายภาพและบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับภาพจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ระบุพิกัดตำแหน่ง วัน เดือน ปี ทำการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดโครงสร้างหน้าที่ และนิเวศวิทยา และทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เพื่อทำการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบสามารถใช้งานได้สะดวก โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 2.1

การพัฒนาสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ภาพถ่าย วิธีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต ทางสังคม วัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนดหัวข้อเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่ในการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย
3. เครื่องมือวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 พื้นที่ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากจังหวัดกาฬสินธุ์ มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่อำเภอ ดังคำขวัญจังหวัดกาฬสินธุ์ “หลวงพ่อดิ่งคำลือเลื่อง เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไท ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี” ประชาชน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แตกต่างกันไป วิถีชีวิตเหล่านี้ยังไม่ได้ถูกบันทึกด้วยภาพถ่ายและไม่ปรากฏหลักฐานที่เป็นภาพถ่าย

3.1.1 พื้นที่วิจัยในการศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยข้อมูลในแต่ละด้านได้จากเครือข่ายทางวัฒนธรรมคือ สภาวัฒนธรรมอำเภอที่อยู่ในพื้นที่การวิจัย ที่ผู้วิจัยได้ส่งเคราะห์ ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

- 1) ปัจจัย 4 คือชุดผู้ไทย อำเภอคำม่วง บ้านผู้ไทยวัดวังคำ อำเภอเขาวง ปลาสาม อำเภอสหัสขันธ์ และสมุนไพรบ้านแก้งกะอาม อำเภอสมเด็จ
- 2) ความเชื่อพิธีกรรม ประเพณี คือพิธีเหยาบ้านโคกโก่ง อำเภอภูผินารายณ์ และบุญบั้งไฟทะเลล้ำน บ้านกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์

- 3) ศิลปะ คือหลวงพ่อดำ วัดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ โบราณสถานพระธาตุยาคู อำเภอกมลาไสย และโป่งกลางกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
- 4) หัตถกรรม คือ ผ้าไหมแพรวา อำเภอก้ามวง
- 5) เทคโนโลยีพื้นบ้าน คือ สะดุ้งใหญ่ บ้านท่าเรือภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์

3.2 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิต ทางสังคม วัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร และกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

3.2.1 ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ครู นักเรียน ประชาชนทั่วไปในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์

3.2.2 กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประชาชนทั่วไป ดังนี้

3.2.2.1 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต และประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย

- 1) ภาครัฐ ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ ครู จำนวน 7 คน
- 2) ภาคชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน จำนวน 12 คน

3.2.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่ทราบเรื่องวิถีชีวิต และสถานที่สำคัญ ตลอดจนประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม จำนวน 21 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3.2.2.3 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง (General Informants) ได้แก่ นักท่องเที่ยว จำนวน 10 คน ประชาชนทั่วไป 10 คน รวมจำนวน 20 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึก การสนทนากลุ่ม

3.3 เครื่องมือวิจัย

โดยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้

- 1) อาจารย์ ดร.สุชานาถ สิงหาปัด ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษาการวิจัย
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ ตรวจสอบด้านการวัดผลและประเมินผล
- 3) รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ตรวจสอบด้านเนื้อหา ภาษา สถิติ การวัดและประเมินผล

3.3.1 ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3.3.2 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

3.3.2.1 แบบสำรวจ (Basic Surver) เพื่อใช้สำรวจข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ ออกเป็น 5 ประเภท

3.3.2.2 แบบสังเกต (Observation Schedule) มีลักษณะเป็นหัวข้อที่กำหนดขึ้นสำหรับใช้สังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและสภาพการดำเนินงานของข้อมูลทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องและเหตุการณ์สำคัญๆ ที่ผู้วิจัยได้พบเห็นในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3.3.3 แบบสัมภาษณ์ (Interview Guideline) มี 2 แบบ ดังนี้

3.3.3.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Guidelines) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์วิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมผ่านภาพถ่าย

3.3.3.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview Guidelines) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้แบบไม่เป็นทางการเพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎีในลักษณะสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) มีจุดสนใจในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ผ่านภาพถ่าย จังหวัดกาฬสินธุ์

3.3.4 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Worksheet) ผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มในการสนทนากลุ่มเพื่อหาข้อมูลเชิงลึกที่เป็นข้อยุติของกลุ่มเกี่ยวกับวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมผ่านภาพถ่าย โดยกำหนดสนทนากลุ่ม ให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ และนำไปวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยร่วมกับข้อมูลที่ได้จากวิธีการอื่นๆ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

3.4.1 วิธีการศึกษาเอกสารต่างๆ (Documentary Study) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารจะกระทำการค้นคว้าก่อนที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติม ในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนามและหลังจากการเสร็จสิ้นการศึกษาภาคสนาม ประกอบด้วย การค้นคว้าจากงานวิจัยต่างๆ จากแหล่งข้อมูล ห้องสมุด หรือหน่วยงานที่ให้บริการเรื่องความรู้ เอกสาร และทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาเอกสาร (Document Analysis) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น หนังสือภาพเก่า ภาพเก่า ศิลปะ

และลักษณะสังคมวัฒนธรรม กฎหมาย บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านบุคคลสำคัญที่มีภาพถ่าย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ และหนังสือประวัติศาสตร์เมืองกาฬสินธุ์

3.4.2 ศึกษาเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3.4.3 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3.4.4 กำหนดแผนปฏิบัติงานภาคสนาม เพื่อลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาสรุป เพื่อจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเข้าสู่กระบวนการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบ เป็นการระดมความคิดเห็นและพิจารณาร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และมีขั้นตอนการดำเนินงาน แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม

ระยะที่ 2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านภาพถ่าย

ระยะที่ 3 การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ในรูปแบบ Application

3.4.5 การออกแบบระบบสารสนเทศ ทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยใช้ภาพถ่ายจากภาคสนาม ระบุวันเดือนปีที่ถ่ายภาพ

- ถ่ายภาพด้วยกล้องที่มีความละเอียด ตั้งแต่ 2 ล้านพิกเซล (Pixel) ขึ้นไป

- วิเคราะห์ภาพถ่าย ด้านปัจจัย 4 ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ศิลปะ ทัศนกรรม และเทคโนโลยีพื้นบ้าน

- นำภาพถ่ายภาคสนาม จัดทำเป็น Application ทางโทรศัพท์มือถือ ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ โดยใช้ ibuildapp

- ออกแบบ app โดยใช้ภาพถ่ายจากภาคสนาม จัดทำเป็น Icon ดังนี้

(1) ปัจจัย 4

(2) ความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณี

(3) ศิลปะ

(4) ทัศนกรรม

(5) เทคโนโลยีพื้นบ้าน

(6) วิเคราะห์วิถีชีวิตด้วยภาพถ่าย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การจัดกระทำข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนามมาจัดกระทำ ดังนี้

3.5.1.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียดพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้

3.5.1.2 นำข้อมูลจากภาคสนามที่เก็บรวบรวมได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ผ่านภาพถ่าย ข้อมูลที่ได้นำมาแยกประเภทจัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการวิจัย

3.5.1.3 นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำมานั้นถูกต้องหรือไม่

3.5.1.4 นำข้อมูลในแต่ละครั้งมาสรุปและจัดหมวดหมู่ เพื่อตอบคำถามการวิจัย และความมุ่งหมายของการวิจัย

3.5.1.5 เพิ่มเติมประเด็นที่ขาดหายไปจากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต ทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ในส่วนของวิจัยเชิงคุณภาพได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (ทรงคุณ จันทจร, 2555)

3.5.2.1 การสังเกต นำแบบสังเกต และเครื่องมือที่ช่วยในการสังเกตทำการบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก บางกรณีอาจใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกข้อมูลการสนทนา ตลอดถึงการถ่ายภาพ

3.5.2.2 การสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ประเด็น ทำการจัดหมวดหมู่ พร้อมทั้งนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิควิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation) ในแต่ละประเด็นแล้วนำมาสรุปในเชิงพรรณนา

3.5.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการทันทีที่การสนทนากลุ่มสิ้นสุดลงโดยสรุปจากความคิดเห็นของผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จดบันทึก เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกและจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม หรือรายงานการประชุม ที่ผู้วิจัยได้บันทึกไว้

โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มแล้วสรุปข้อค้นพบจากการเก็บข้อมูลโดยนำเสนอตามประเด็นที่กำหนด

3.5.2.4 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก การสังเกต การสำรวจ การสนทนากลุ่ม ที่ผู้วิจัยได้บันทึกไว้ โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้แล้วสรุปข้อมูลจากการค้นพบโดยข้อมูลโดยนำเสนอตามประเด็นที่กำหนด

3.5.2.5 การวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีทางวัฒนธรรม ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม มาวิเคราะห์ความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และวิเคราะห์วิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ผ่านภาพถ่าย และใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับฐานความรู้และระบบฐานความรู้

3.6 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัย หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนหนึ่งแล้ว และเพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและมีความสอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้มีการสนทนากลุ่มเพื่อการอภิปรายประเด็นข้อมูลวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลควบคู่กับองค์ความรู้ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยและตอบสนองความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคม และวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลทั่วไปของชุมชนและในพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยและได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ของจังหวัดกาฬสินธุ์

ระยะที่ 3 การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคม วัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

ระยะที่ 1 การสำรวจวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อสำรวจวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม และลักษณะทางภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จะได้กล่าวถึง ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม และลักษณะทางภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลในแต่ละพื้นที่การวิจัย และสนทนากลุ่มย่อยกับประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ สภาวัฒนธรรมอำเภอกมลาไสย สภาวัฒนธรรมอำเภอคำม่วง สภาวัฒนธรรมอำเภอกุฉินารายณ์ สภาวัฒนธรรมอำเภอเขาวง สภาวัฒนธรรมอำเภอสมเด็จ และสภาวัฒนธรรมอำเภอสหัสขันธ์ กำหนดประเด็นในเรื่องที่เป็นอัตลักษณ์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดกาฬสินธุ์ และศึกษาข้อมูลจากเอกสารตำรา วิชาการ และการสัมภาษณ์ผู้นำ ผู้รู้ในชุมชน จนได้ข้อสรุปในการสำรวจวิถีชีวิตทางสังคม และวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ ในแต่ละด้านดังนี้

1. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านปัจจัย 4 ซึ่งได้ข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มจากสภาวัฒนธรรมอำเภอต่างๆ ดังนี้ ชุดผู้ไทย อำเภอคำม่วง บ้านผู้ไทยวัดวังคำ อำเภอเขาวง ปลาสามสหัสขันธ์ อำเภอสหัสขันธ์ และชุมชนไพรบ้านแก่งกะอาม อำเภอสมเด็จ

2. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเชื่อพิธีกรรมคือพิธีเหยา บ้านโคกโก่ง และประเพณีบุญบั้งไฟทะเลล้ำน อำเภอกุฉินารายณ์

3. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านศิลปะ คือหลวงพ่อดังค์ คำ วัดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ โบราณสถานพระธาตุยาคุ อำเภอกมลาไสย และ โปงกลางกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

4. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านหัตถกรรม คือ ผ้าไหมแพรวา อำเภอคำม่วง

5. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้านคือ สะดุ้งใหญ่ บ้านท่าเรือภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์

1. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านปัจจัยสี่

ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านปัจจัยสี่ ได้แก่ ชุดผู้ไทย บ้านผู้ไทย ปลาสามสหัสขันธ์ และสมุนไพรบ้านแก้งกะฮาม

1.1 ชุดผู้ไทย ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ความเป็นมา บ้านโพน เป็นชุมชนชาวผู้ไทย ซึ่งมี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ดั้งเดิม อันมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่น (Highlight) ของตำบลโพน ความเป็นมา และสภาพทั่วไปของชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโพน ประวัติความเป็นมาในการเดินทางมาสร้างบ้านแปลงเมือง ของชาวผู้ไทยบ้านโพน บ้านโพน ตำบลบ้านโพน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งขึ้นในราว พ.ศ. 2400 ก่อนตั้งบ้านขึ้นครั้งแรกมีคนมาด้วยกัน 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพ่อเผ่าพรมบุตร 2) กลุ่มตาโต 3) กลุ่มเผ่าซุน ได้อพยพมาจากกุดบาก (อำเภอกุดบาก) มาตั้งครั้งแรกที่บ้านหนองจอก (ห่างจากบ้านโพน ปัจจุบันไปทางบ้านหนองซ่างประมาณ 2 กม.) และได้ปักหลักทำมาหากินอยู่นานประมาณ 10 ปี ต่อมาเห็นว่าบ้านหนองจอก คับแคบและชุมชนมากจึงย้ายออกไปคนละทางพวกหนึ่งได้ย้ายไปอยู่หนองซ่าง อีกพวกหนึ่งได้ย้ายมาอยู่บ้านนาหลุบ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของบ้านโพน ห่างจากบ้านโพนประมาณ 10 เส้น ทำมาหากินได้ประมาณ 4-6 ปี เห็นว่าบ้านนี้ยังคับแคบอีก จึงถอยมาหาที่ตั้งบ้านใหม่ ซึ่งตั้งอยู่จนถึงวันนี้ โดยให้นามว่า “บ้านโพนไทย” ตั้งเผ่าซุนเทพบริหารเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และหมื่นภูธรเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ได้ทำมาหากินกันอย่างมีความสุข

ชาวผู้ไทย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดรองลงมาจากกลุ่มไทลาว ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีแม่น้ำโขงแยกกลุ่มนี้ออกจากภูไทในภาคเหนือของลาว และญวน กลุ่มผู้ไทย กลุ่มใหญ่ที่สุดอาจจะอยู่แถบลุ่มน้ำโขง และแถบเทือกเขาภูพาน เช่น จังหวัดนครพนม ได้แก่ อำเภอคำชะอี ธาตุพนม เรณูนคร นาแก จังหวัดสกลนคร ได้แก่ อำเภวาริชภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ เขาวง สหัสขันธ์ ส่วนภูไทเข้าสู่ภาคกลางในจังหวัดราชบุรี และเพชรบุรี ในย่านนั้นเรียกว่า “ลาวโซ่ง”

การแต่งกาย ผู้ชาย นิยมนุ่งกางเกงขาก๊วย สีดำหรือนุ่งโสร่งตาหมากรุก เสื้อใช้ผ้าสีคราม หรือดำชนิดเดียวกับกางเกง สวมเสื้อคอกลมแคบชิดคอหรือคอจีน ตัวเสื้อผ่าอกตลอด ชายเสื้อผ่าข้าง

จะเป็นแขนยาวหรือแขนสั้นก็ได้ มีผ้าคาดเอว และโพกศีรษะ ผู้ชายโบราณ มักนิยมสักแขนขาลาย ด้วยหมึกสีดำ แดง ถือเป็นเครื่องราง และแสดงออกถึงความเป็นชายชาตรี ส่วนผู้หญิง นิยมนุ่งผ้าชิ้นที่ทำจากผ้า ซึ่งลักษณะเด่นของชิ้นภูไท คือ การทอและลวดลาย เช่น ทอเป็นลายนาคเล็กๆ นอกจากนี้มีลายอื่นๆ เช่น หมี่ปลา หมี่กระจิง หมี่ซ้อ หมี่ขอ ทำเป็นหมี่คั่นหรือหมี่ลวด ต่อด้วยหัวชิ้น และตีนชิ้นทั้งขิดและจก นอกจากนี้ยังพบผ้ามัดหมี่ฝ้ายสีขาวสลัปดาห์ย้อมใบครามหรือมะเกลือสีดำ เย็บต่อด้วยหัวชิ้นตีนชิ้น สวมเสื้อแขนกระบอก คอตั้งแบบเสื้อคอจีน ติดกระดุมกะลา กระดุมเงิน หรือเหรียญสตางค์ เช่น เหรียญสตางค์ห้า สตางค์สิบ มาติดเรียงเป็นแถว ตัวเสื้อนิยมใช้ฝ้ายย้อมครามเข้มหรือสีดำ บางท้องถิ่นนิยมตกแต่งสาบเสื้อด้วยผ้าลวดลายต่างๆ ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม นิยมนวมเครื่องประดับที่ทำด้วยเงินหรือทอง หญิงผู้ไทยทุกคนไม่ว่าสาวหรือแก่ไว้ผมยาวเกล้ามวยสูง ใช้ผ้ามนหรือแพรมน (แพรพอย) ทำเป็นผ้าสี่เหลี่ยมเล็กๆ ม้วนผูกมวยผม

เครื่องนุ่งห่ม ทำเครื่องนุ่งห่ม โดยเฉพาะผ้าห่มจนเหลือใช้ (แม้กระทั่งในปัจจุบัน ชาวผู้ไทยยังทำผ้าห่มไว้มาก แยกมาเย็บมาปักมีให้ห่มอย่างพอเพียง) ส่วนเสื้อผ้านี้ก็มีใช้ไม่พุ่มเพอຍ ในอดีตวัสดุในการผลิตผ้าหามาเองโดยการปลูกหรือเอาจากที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการต่างๆ จนเป็นเครื่องนุ่งห่มล้วนมาเอง ทำขึ้นเองทั้งสิ้น เช่น ฝ้าย เริ่มตั้งแต่การปลูก จนถึงขั้นทอเป็นผ้า ในปัจจุบันนี้มีโรงงานที่ทันสมัยที่ผลิตวัสดุที่จะทำเครื่องนุ่งห่มแล้ว ราคาไม่แพง สี ลวดลาย แบบ มีให้เลือกมากมาย

วัสดุที่ใช้ในการทำเครื่องนุ่งห่ม วัสดุที่ใช้ทอผ้าก็มีฝ้ายเป็นหลัก และไหม สีย้อมผ้าก็เป็นสีที่ได้จากธรรมชาติ และสีที่ชาวภูไทชอบใช้มากที่สุด คือ สีดำที่ได้จากต้นคราม การใช้ผ้าของชาวภูไทในอดีตนั้นผ้าบางชนิดก็มีกาลเทศะในการใช้ เช่น "ผ้าจ่อง" เป็นผ้าที่ทออย่างดี สีย้อมด้วยครั่ง จะใช้คลุมหีบศพ (ผู้มั่งมี) ผ้าสี่เหลื่อกี่ใช้คลุมหีบศพได้เช่นกัน เสื้อผ้าที่ตัดเย็บใหม่ๆ เรียกว่า "สังเอาบุญ" หรือ "ชุดเอาบุญ" จะไม่ใส่เล่นจะเก็บไว้ให้ในหีบอย่างดีพอมิงานบุญจะเอาออกมาใช้ โสร่งไหมเป็นผ้าชั้นดีหายากจะมีเฉพาะผู้ที่มีภรรยาหรือแม่ที่เลี้ยงไหม หรือผู้ที่มีฐานะดีสามารถนุ่งไปจีบสาวได้ เวลานั้นใกล้สาวจะถลกโสร่งขึ้นเลยเข้าอวดขาลาย หากเมื่อสมัย 60 ปีก่อน บ่าวใดมีขาลายผู้สาวจะรักมาก ส่วนผ้าขาวม้าเป็นผ้าอเนกประสงค์

ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม จะเห็นแต่ผ้าคลุมหีบศพ เมื่อหามศพลงเรือผ้าคลุมหีบศพจะปลดออกไว้ใช้ต่อไป ก่อนจะนำมาใช้จะมีพิธีโยนผ้าก่อน ในปัจจุบันการโยนผ้าก็ยังปฏิบัติกันอยู่ และนอกจากนี้ประเพณีของชาวผู้ไทยเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม 4 อย่างนี้ คือ ผ้าห่ม ที่นอน หมอน ผ้าขาวม้า หญิงสาวชาวผู้ไทยต้องจัดสร้างขึ้นมาไว้หลายๆ เมื่อหนุ่มมาขอแล้วฝ่ายสาวต้องเร่ง ส้างเค็ง คือ สร้างเครื่องนุ่งห่มนั่นเอง ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีติดถือประเพณีนี้อยู่ เพียงแต่ว่าหญิงสาวทุกวันนี้ต้องเรียนหนังสือ หรือไปทำงานต่างถิ่นไม่มีเวลาทำ เมื่อใกล้จะแต่งงาน อาจจะให้ญาติๆ ช่วยทำ หรือซื้อสำเร็จรูป

จากที่กล่าวมาชุดผู้ไทยบ้านโพธิ์ มีการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น โดยยังคงดำเนินวิถีชีวิตที่ว่าผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักรสาน ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ว่าพื้นที่ตำบลโพธิ์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสินค้าทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวผู้ไทยที่นับว่าเป็นสินค้าที่เป็นที่นิยมและมีจำหน่ายอย่างแพร่หลาย และสร้างรายได้ให้กับชุมชนผู้ประกอบการในพื้นที่อำเภอคำม่วงและจังหวัดเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นผ้ามัดหมี่ ผ้าย้อมคราม ผ้าแพน เครื่องจักรสาน โดยจังหวัดกาฬสินธุ์ มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรำลึกถึงการตั้งเมืองกาฬสินธุ์ ทุกวันที่ 13 กันยายนของทุกปี จะมีการแต่งกายด้วยชุดผู้ไทย ฟ้อนบวงสรวงพระยาชัยสุนทร อดีตเจ้าเมืองกาฬสินธุ์ และจังหวัดกาฬสินธุ์ มีการรณรงค์ให้แต่งกายด้วยชุดผ้าท้องถิ่น ทุกวันอังคาร และวันศุกร์ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้หญิงจะแต่งกายด้วยเสื้อผู้ไทย ที่มีหลากหลายสีสัน

1.2 บ้านผู้ไทย วัดวังคำ ตำบลสงเปลือย อำเภอ่าวไทย จังหวัดกาฬสินธุ์

วัดวังคำ เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยชาวบ้านนาหวีและหมู่บ้านใกล้เคียงประกาศตั้งเป็นวัดเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานเขตวิสุงคามสีมาแก่วัดวังคำสถาปตยกรรมที่โดดเด่นของวัดวังคำ ได้แก่ “สิมไทเมืองวัง” คือ พระอุโบสถรูปทรงศิลปะล้านช้างที่มีความอ่อนช้อยงดงาม โดยพระอุโบสถมีหลังคามุข 3 ชั้น มีฉัตรตรงกลาง 9 ยอด หลังคาโค้งยาวลงมา ผนังด้านหลังพระอุโบสถมีรูปต้นโพธิ์ลวดลายประดับด้วยกระจกสีมีความงดงามมาก ลักษณะคล้ายกับวัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อมาในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2547 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (ในรัชกาลที่ 9) พระราชทานพระราชานุญาตให้เชิญตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ (12 สิงหาคม พ.ศ. 2547) ประดิษฐานที่หน้าบันสิมไทเมืองวัง นอกจากนี้ยังมีเจดีย์สีทององค์ใหญ่กลางวัด รูปแบบเดียวกับเจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนศาลาการเปรียญด้านในเป็นที่ประดิษฐาน “หลวงปู่วังคำ” พระประธานศิลปะล้านช้าง และยังมีธรรมมาสน์ไม้ฝีมือช่างอันวิจิตรงดงามให้ได้ชม วัดวังคำนับเป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมศิลปะแบบล้านช้างให้ได้ชมอย่างหลากหลาย

วัดวังคำพุทธสถานศิลปกรรมล้านช้าง สถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตชนเผ่าผู้ไทย หรือภูไทเขาวง บ้านนาหวี ตำบลสงเปลือย อำเภอ่าวไทย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในพื้นที่จำนวน 8 ไร่ เริ่มจากกุฎิศาลาเล็กๆ หลังคามุงหญ้าคา หรือแฝก แต่ด้วยแรงศรัทธาจากญาติโยมจึงได้พัฒนามาเรื่อย โดยนำหลักแนวคิดตามแบบศิลปะล้านช้างมาสร้างเป็นสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตชนเผ่าผู้ไทย แม้วัดวังคำจะมีการจำลองโบสถ์ หรือสิม จากวัดเชียงทองก็ตามแต่วัดแห่งนี้ ก็ได้มีการประยุกต์สร้างเป็นสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตชนเผ่าผู้ไทย ได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันแม้วัดวังคำยังสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์นัก แต่ก็ยังมีนักท่องเที่ยวใกล้เคียงก็ยังคงเดินทางลี้ไกลมาเที่ยวชมวัดแห่งนี้อย่างต่อเนื่อง

โดยทางวัดวังคำ ได้มีการอนุรักษ์เรือนผู้ไทย เช่นเดียวกับเรือนชาวอีสานโดยทั่วไป แต่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือเครื่องเรือนที่นำมาก่อสร้างจะทำจากไม้ทั้งหลัง ตั้งแต่โครงสร้างของบ้าน ฝ้า ฝา และหลังคา ล้วนแต่นำมาจากไม้ทั้งนั้น ลักษณะของเรือนพักของชาวผู้ไทยในอดีตนั้นมีการศึกษาไว้ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ เรือนแบบทรงสูง เรือนแบบทรงสูง 2 ชั้น และเรือนผู้ไทยแบบทรงต่ำ

การสร้างบ้านของชาวผู้ไทยตั้งแต่สมัยโบราณมักเลือกทำเล ที่ตั้งอยู่ตามที่ราบลุ่มที่มีแม่น้ำสำคัญ ไหลผ่าน รวมทั้งอาศัยอยู่ตามริมหนองบึง ถ้าตอนใดน้ำท่วมถึงก็จะขยับไปตั้งอยู่บนโคกหรือเนินสูง ดังนั้นชื่อหมู่บ้านในภาคอีสานจึงมักขึ้นต้นด้วยคำว่า โคน โนน หนอง เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะหมู่บ้านภาคอีสานนั้นมักจะอยู่รวมกัน เป็นกระจุก ส่วนที่ตั้งบ้านเรือนตามทางยาวของลำน้ำนั้น มีน้อย ผิดกับทางภาคกลางที่มักตั้งบ้านเรือนตามทางยาว ทั้งนี้เพราะมีแม่น้ำลำคลองมากกว่า

ความเชื่อและภูมิปัญญาการสร้างบ้านเรือนของชาวผู้ไทยจะคล้ายกับของชาวอีสาน มีความเชื่อในการสร้างเรือนให้ด้านกว้างหันไปทางทิศตะวันออกและ ตะวันตก ให้ด้านยาวหันไป ทางทิศเหนือและใต้ ซึ่งเป็นลักษณะที่เรียกว่า วางเรือนแบบ “ล่องตาเวิน” (ตามตะวัน) เพราะถือกันว่า หากสร้างเรือนให้ “ขวางตาเวิน” แล้วจะ “ชะล่า” คือเป็นอัมภมคผลทำให้ผู้อยู่ไม่มีความสุข

บริเวณรอบๆ เือนไม่นิยมทำรั้ว เพราะเป็นสังคมเครือญาติมักทำยุ่งข้าวไว้ใกล้เรือน บางแห่งทำเพิงต่อจากยุ้งข้าว มีเสารับมุงด้วยหญ้าหรือแป้นไม้ เพื่อเป็นที่ติดตั้งครกกระต๋องไว้ตำข้าว ส่วนใต้ถุนบ้านซึ่งเป็นบริเวณที่มีการใช้สอยมากที่สุด จะมีการตั้งหูกไว้ทอผ้า ก็ทอเสื่อ แคร่ไว้ปั่นด้วย และเลี้ยงลูกหลาน นอกจากนั้นแล้ว ใต้ถุนยังใช้เก็บไหมหมักปลาร้า และสามารถกั้นเป็นคอกสัตว์เลี้ยง ใช้เก็บเครื่องมือเกษตรกรรม ตลอดจนใช้จอดเกวียน

การจัดวางผังของห้องและองค์ประกอบต่างๆ ในเรือนไทยอีสานมีดังนี้

1. เรือนนอนใหญ่ จะ วางด้านจั่วรับทิศตะวันออก-ตะวันตก (ตามตะวัน) ส่วนมากจะมีความยาว 3 ช่วงเสา เรียกว่า “ เรือนสามห้อง” ใต้ถุนโล่ง ชั้นบนแบ่งออกเป็นสามส่วนคือ

1.1 ห้องเปิง เป็นห้องนอนของลูกชายมักไม่กั้นห้องด้านหัวนอนมีหิ้งประดิษฐานพระพุทธรูป หรือสิ่งเคารพบูชา เช่น เครื่องราง ของขลัง เป็นต้น

1.2 ห้องพ่อ-แม่อาจกั้นเป็นห้องหรือบางทีก็ปล่อยโล่ง

1.3 ห้องนอนลูกสาว มีประตูเข้ามีฝากั้นมิดชิดหากมีลูกเขยจะให้นอนในห้องนี้ซึ่งชาวอีสานเรียกว่า ห้องส่วม ส่วนชั้นล่างของเรือนนอนใหญ่ อาจใช้สอยได้อีกกล่าวคือ กั้นเป็นคอกวัวควาย ตั้งแคร่นอนพักผ่อนในตอนกลางวัน และทำหัตถกรรมจักรสานถักทอของสมาชิกในครอบครัว เก็บอุปกรณ์การทำนาทำไร่ เช่น จอบ เสียม คราด ตลอดจนเกวียน เป็นต้น

2. เกย (ชานโล่งมีหลังคาคลุม) เป็น พื้นี่ลดระดับลงมาจากเรือนนอนใหญ่ มักใช้เป็น ที่รับแขก ที่รับประทานอาหาร และใช้เป็นที่ลับนอนของลูกชายและแขกหรือที่กลับมาจากงานบุญในตอนค่ำคืน ส่วนของใต้ถุนจะเตี้ยกว่าปกติ ซึ่งอาจใช้เป็นที่เก็บฟืนหรือสิ่งของที่ไม่ใหญ่โตนัก

3. เรือนแฝด เป็น เรือนตรงจั่วเช่นเดียวกับเรือนนอน ในกรณีที่พื้นที่ทั้งสองหลังเสมอกัน โครงสร้างทั้งคานพื้นและช่อหลังคาจะฝากไว้ กับเรือนนอน แต่หากเป็นเรือนแฝดลดพื้นลงมามากกว่า เรือนนอนก็มักเสริมเสาเหล็กมารับคานไว้ อีกแถวหนึ่งต่างหาก

4. เรือนโ่ง มีลักษณะเป็นเรือนทรง จั่วเช่นเดียวกับเรือนนอนใหญ่ แตกต่างจากเรือนแฝดตรงที่ โครงสร้างของเรือนโ่ง จะแยกออกจากเรือนนอนโดยสิ้นเชิง สามารถรื้อถอนออกไปปลูกใหม่ได้โดยไม่กระทบกระเทือนต่อเรือนนอน การต่อเชื่อมของชายคาทั้งสองหลังใช้รางน้ำ โดยใช้ไม้กระดาน 2 แผ่น ต่อกันเป็นรูปตัววีแล้วอุดด้วยชั้นผสมซีเมนต์ ในกรณีที่เรือนไม่มีคร่าวก็สามารถใช้พื้นที่ส่วนเรือนโ่งนี้ทำคร่าว ชั่วคราวได้

5. เรือนไฟ (เรือนคร่าว) ส่วนมากจะเป็นเรือน 2 ช่วงเสามีจั่วโปร่งเพื่อระบายควันไฟ ฝานิยมใช้ไม้ไผ่สานลายทแยงหรือลายขัด

6. ชานแดด เป็นบริเวณนอกชานเชื่อมระหว่างเกย เรือนแฝดกับเรือนไฟ มีบันไดขึ้นด้านหน้าเรือน มี “ฮ้างแอ่งน้ำ” (ร้านหม้อน้ำ) อยู่ตรงขอบของชานแดด บางเรือนที่มีบันไดขึ้นลงทางด้านหลังจะมี “ชานมน” ลดระดับลงไปเล็กน้อยโดยอยู่ด้านหน้าของเรือนไฟ เพื่อใช้เป็นที่ล้างภาชนะตั้งโอ่งน้ำและวางกระบะปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ

คนเผ่าไทยเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย และอาณาจักรล้านช้าง โดยได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคอีสาน และมาจากที่ต่างๆ การสร้างบ้านของผู้ไทย จะปรับสภาพตามสภาพแวดล้อม มีความเชื่อและภูมิปัญญาการสร้างบ้านเรือนของชาวผู้ไทยเหมือนกับของชาวอีสาน โดยนิยมสร้างบ้านแบบยกพื้นใต้ถุนสูง ส่วนใต้ถุนบ้านซึ่งเป็นบริเวณที่มีการใช้สอยมากที่สุด จะมีการตั้งหูกไว้ทอผ้า กี่ทอเสื่อ แคร่ไว้ปั่นด้วย และเลี้ยงลูกหลาน

1.3 ปลาส้มหัสชันธุ์ อำเภอสหัสชันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำปลาส้ม ของอำเภอสหัสชันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการถนอมอาหารตามวิถีชีวิตชุมชน ที่เกิดขึ้นจากการคิด วิเคราะห์ ด้วยกระบวนการค้นพบ จากการได้สังเกต การได้ลองผิดลองถูก จนเกิดเป็นองค์ความรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้ ไปสู่รุ่นถัดไป จนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การถนอมอาหารจากปลา จึงเป็นเทคนิคที่ภูมิปัญญาได้ค้นพบ ได้ลองผิดลองถูก จนกระทั่ง สามารถเก็บอาหารที่มีปริมาณมากเกินความต้องการ ไว้รับประทาน ในยามขาดแคลนอาหาร หรือ ในภาวะที่ไม่มีวัตถุดิบเหล่านั้น ตามฤดูกาล ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าเป็นสารควบคุมการเน่าเสียของปลา

ปลาส้มของอำเภอสหัสชันธุ์ ใช้ปลาน้ำจืดจากเขื่อนลำปาว ที่นำมาหมักทั้งตัวหรือเอาเฉพาะเนื้อร่วมกับข้าวเหนียว และกระเทียม จนได้ผลิตภัณฑ์ปลาส้มที่มีรสเปรี้ยว เนื้อปลานุ่ม มีกลิ่นหอม นิยมรับประทานกันในทุกภาคการผลิตปลาส้ม เป็นการถนอมอาหารจากภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดกันมายาวนาน ซึ่งปัจจุบันแพร่กระจายมากบริเวณเขื่อนลำปาว ในเขตอำเภอสหัสชันธุ์ และยัง

พบว่าในต่างชุมชนก็มีสูตรที่แตกต่างกัน ทั้งการเลือกใช้ชนิดปลา และส่วนผสม จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ปลาต้มหลายแบบในแต่ละท้องถิ่น โดยปลาที่นิยมใช้ทำปลาต้ม ได้แก่ ปลาตะเพียน (นิยมมากที่สุด) ปลานวลจันทร์ ปลาขาวสร้อย ปลาจีน ฤดูการผลิต และจำหน่ายปลาต้มที่ออกสู่ตลาดมากจะอยู่ในช่วงต้นฤดูฝนจนถึงต้นฤดูหนาว เพราะเป็นช่วงที่จับปลาได้มาก อุณหภูมิในการทำปลาต้มพอเหมาะ ส่วนในฤดูร้อนจะควบคุมคุณภาพได้ยาก ปลาต้มมักมีรสเปรี้ยวมาก และเสียเร็วการสร้างความรู้

จากนโยบายการสร้างเขื่อนลำปาว เมื่อ พ.ศ. 2506 และสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2511 เพื่อปิดกั้นลำน้ำปาว โดยกรมชลประทานได้ดำเนินการสร้างเขื่อนลำปาวเพื่อกักเก็บน้ำใช้ในการเกษตร ซึ่งเป็นเขื่อนดินมีพื้นที่ขนาดใหญ่กินพื้นที่หลายตารางกิโลเมตร มีผลทำให้น้ำท่วมบ้านเรือนของราษฎร อำเภอสหัสขันธ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งเดิม ชาวบ้านเรียกบ้านเก่า หรืออำเภอเก่า มาตั้งบ้านเรือนอยู่โคกภูสิงห์ ซึ่งเป็นพื้นที่การปกครองของนิคมสร้างตนเองลำปาว แต่เดิมที่ตั้งบ้านหมู่ที่ 1 อยู่ในเขตตำบลภูสิงห์ แต่ด้วยตำบลภูสิงห์มีพื้นที่กว้างใหญ่มากจึงได้แยกออกเป็น 3 หมู่บ้าน อยู่ในเขตของตำบลโนนบุรี ในสมัยของนายอำเภอเรืองบุญ สิริรังสี โดยซื้อตำบลโนนบุรี ใช้ชื่อนี้เพื่อเป็นเกียรติกับท่านนายบุรี พรหมลักขโณ ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ในสมัยนั้น

เขื่อนลำปาวเป็นเหมือนเส้นเลือดใหญ่ของชาวกาฬสินธุ์ได้มีน้ำไว้ทำนา ทำประมง เป็นเขื่อนที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นเขื่อนดินที่มีความยาวที่สุดในประเทศไทย เป็นแหล่งน้ำสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชนนี้ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีรายได้ การใช้ชีวิตของคนอำเภอสหัสขันธ์ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย วิถีชีวิตชุมชนริมเขื่อนลำปาว ต่อยอดอาชีพของผู้คนริมเขื่อนให้มีแหล่งทำกินที่สร้างรายได้ที่ยั่งยืน เช่นในฤดูฝนที่ตกในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์อย่างต่อเนื่องในช่วงนี้ ก็ส่งผลให้ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงบริเวณท้ายเขื่อนลำปาว จับปลาได้มากขึ้นและสร้างรายได้ให้ชาวประมงและพ่อค้าแม่ค้าอย่างงดงาม บริเวณสองข้างทางสายสหัสขันธ์-คำม่วง ติดกับท้ายเขื่อนลำปาว เป็นตลาดปลาสดและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาขนานย่อมๆของชาวบ้านในหลายหมู่บ้านของตำบลโนนแหลมทอง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ที่ได้รับความนิยม ในแต่ละวันจะมีพ่อค้าแม่ค้าที่แวะซื้อปลา ไปขายต่อ และมีนักท่องเที่ยว มีผู้สนใจทั่วไปที่เดินทางผ่านไปมาได้แวะซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่อง สินค้าประเภทปลาสดก็มีให้เลือกซื้อกันหลากหลาย เช่น ปลาสร้อย ปลานิล ปลาตะเพียน ปลานาง ปลากระแยง ปลาควาย ปลาคัง ปลากลาย และปลาซิวแก้ว ส่วนผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาก็ได้แก่ ปลาต้ม หมูไช้ปลาต้มปลาตองทราย ปลาแดดเดียว โดยในช่วงฤดูนี้จะมีรายได้สูงถึงวันละ 8,000-10,000 บาท

1.4 สุม่นไพรบ้านแก่งกะอาม ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ผาเสวยอยู่บนเทือกเขาภูพาน เป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารและยารักษาโรคให้กับชุมชนได้

สมุนไพรไทย มีความเป็นมาอันยาวนานควบคู่สังคมไทย เป็นเอกลักษณ์ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมความเป็นชาติไทยที่ได้สั่งสมมาแต่โบราณกาล ประเทศไทยมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการใช้สมุนไพร เพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ทั้งเพื่อเป็นเครื่องประกอบอาหารคาวหวาน เป็นยารักษาโรค และการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยศาสตร์การแพทย์พื้นบ้าน เป็นผลิตภัณฑ์ดูแลรักษาความสวยงาม รักษาบาดแผล หรือแม้แต่ใช้เป็นยาอายุวัฒนะ ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้รับการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น โดยอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทย ทำให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและน่าสนใจ (แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2556-2564, น. 14) สร้างคุณค่าและมูลค่า ให้แก่สมุนไพรไทยจนถึงปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์นายสถิตพน กิตะชัย นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญ ผู้ประสานงานด้านวัฒนธรรมอำเภอสมเด็จ ได้กล่าวว่าชุมชนในพื้นที่อำเภอสมเด็จ มีการใช้พืชสมุนไพรมายาวนาน ซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าตั้งแต่เมื่อไหร่ ข้อมูลเรื่องการใช้สมุนไพรมีการใช้ในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน ยังคงเห็นได้ไม่ว่าจะเป็นใช้ในการประกอบอาหาร ในขณะที่เดียวกันก็ใช้เป็นยารักษาโรค ซึ่งนับว่าเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เป็นมรดกอันล้ำค่าตกทอดมารุ่นสู่รุ่น โดยนำมาใช้ได้หลายแบบ โดยมีเป้าหมายแตกต่างกัน ซึ่งได้มีการเรียนรู้เป็นกันหลายรูปแบบ เช่น

1. รู้จักลักษณะสรีรวิทยาของต้นพืช ใบ ดอก เนื้อผล ราก เมล็ด อย่างครบทุกระบบ
2. รู้จักการขยายพันธุ์แบบธรรมชาติและหาเทคนิคทันสมัยเพื่อเร่งขยายพันธุ์
3. รู้จักลักษณะพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อการปลูกให้เจริญเติบโตได้ผลผลิตดีและมีคุณภาพ

ตามต้องการ

4. รู้จักคุณภาพทางชีวเคมีของทุกๆ ส่วนของพืชสมุนไพร ซึ่งได้แก่ การรู้ฤทธิ์เด่นชัดของสารpenยาที่มีอยู่ตามธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ เพราะสวนต่างๆของพืชอาจสะสมสารต่างชนิดกัน และควรทราบวสารออกฤทธิ์penสารประเภทใดเช่น มีสารpenยาสำหรับบำบัดอาการโรคใดฤทธิ์อ่อนแรงอย่างไรมีพิษมากน้อยเพียงใด

5. รู้จักวิธีปรับปรุงพืชสมุนไพร เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย เสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรงอายุยืนนานโดยไม่มีผลข้างเคียงรวมทั้งเพื่อการผลิตเป็นสินค้าพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

บ้านแก้งกะอาม ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ตามเส้นทางกาฬสินธุ์-สกลนคร ทางหลวงหมายเลข 213 ประมาณ 55 กิโลเมตร มีทางลูกรังแยกซ้ายไปอีก 300 เมตร มีแก่งหินเรียงรายเป็นแนวยาว มีลานหินกว้างเหมาะแก่การพักผ่อน เป็นน้ำตกที่กำลังได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งที่อยู่ใกล้ทางหลวงแผ่นดิน บริเวณใกล้แก่งมีผาเสวย อยู่บนเทือกเขาภูพาน เขตบ้านแก้งกะอาม เดิมชาวบ้านเรียกว่า “ผารั้งแร้ง” เมื่อ พ.ศ. 2497 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จผ่านและเสวยพระกระยาหารกลางวัน จึงเรียกที่

ประทับนั้นว่า “ผาเสวย” ลักษณะตั้งอยู่บนเทวโลก หน้าผาสูงชันชาวบ้านเรียกว่า “เหวห้าหาด” บนหน้าผาเสวยสามารถชมทัศนียภาพและเป็นที่พักผ่อนได้เป็นอย่างดี

เนื่องจากบริเวณเขตป่าไม้แก่งกะอาม กาฬสินธุ์ ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขามีสันไม้หนาแน่น ทำให้เป็นแหล่งที่มีสมุนไพรธรรมชาติเกิดขึ้นเยอะ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านพืชพรรณ สมุนไพร และพันธุ์ไม้นานาชนิด เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ชาติ ไม้แดง ไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้พยุง ไม้ชิงชัน ไม้พะยอม ไม้ประดู่ และไม้ชนิดอื่นๆ ซึ่งมีคุณค่า และมีของป่า ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ จำนวนมาก ด้วยเหตุนี้กระทรวงเกษตร จึงได้ออกกฎกระทรวงตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 กำหนดให้ป่าแก่งกะอาม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ โดยประกาศเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2509 เป็นต้นมา ป่าสงวนแห่งชาติแก่งกะอาม อำเภอสมเด็จ มีพื้นที่ประมาณ 88,500 ไร่

พื้นที่ป่าในเขตบ้านแก่งกะอาม ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เคยมีป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ป่าสมุนไพรที่ชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ทั้งด้านอาหาร ยารักษาโรค ต้นน้ำ การเกษตร ฯ หากแต่ในปัจจุบันพื้นที่ป่าได้ถูกลุกล้ำและถูกทำลายโดยคนในชุมชนเพราะชุมชนไม่เห็นถึงความสำคัญประโยชน์ และการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อให้คงอยู่อย่าง บ้านแก่งกะอาม มีการรวมกลุ่มสมุนไพร เพื่อผลิตจำหน่ายสมุนไพรในท้องถิ่น และใช้รักษาโรคต่างๆ ในชุมชน ในเขตพื้นที่ป่าสมุนไพรของชุมชน โดยมุ่งการยกระดับรายได้ของคนและส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากแหล่งเรียนรู้ป่าสมุนไพรของชุมชน

จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร มีมายาวนาน เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ สมุนไพรถูกนำมาใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค โดยมีพิธีกรรมความเชื่อที่ปลูกฝังสืบทอดกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณี เช่นการนับถือผีป่า การทำบุญบูชา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการรักษาโรค จะมีพิธีกรรมที่นับถือครูบาอาจารย์โดยมีการยกขัน อาจจะเป็นขัน 5 ขัน 8 เพื่อขอเป็นลูกศิษย์ ซึ่งอดีตการสืบทอดจะส่งต่อกันทางสายเลือด บรรพบุรุษ

2. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเชื่อ พิธีกรรม คือ เหยาบ่านโคกโก่ง และประเพณี คือบุญบั้งไฟทะเล่ล้าน ซึ่งมีความเป็นมาตามลำดับดังนี้

2.1 เหยาบ่าน เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องผี ซึ่งเป็นพิธีกรรมหนึ่งในการรักษาสุขภาพของคนในชุมชนผู้ไทยที่สืบทอดมาแต่ครั้งโบราณ สืบเนื่องจากความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือผี เป็นการทำพิธีเพื่อติดต่อดูระหว่างผีกับคน เพื่อให้ผีช่วยเหลือแก้ปัญหาความเดือดร้อนโดยเฉพาะการเจ็บไข้ได้ป่วย เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีสถานพยาบาลที่เพียงพอ และส่วนใหญ่ใช้สมุนไพรพื้นบ้านที่มีในท้องถิ่น ในการรักษาและดูแลสุขภาพและให้ผีเป็นผู้วินิจฉัยโรคบอกวิธีการรักษา และบางครั้งแม้โรคบางโรคจะไม่มีทางรักษาหายได้ แต่พิธีเหยาก็ทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจดีขึ้น และทำให้คนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขเมื่อเกิดความเจ็บ

ไข้ได้ป่วย จึงต้องมีการรักษาพยาบาลตามความเชื่อ เรียกหมอเหยามารักษาให้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย พิธีเหยามีการทำอยู่ 2 ช่วงดังนี้

ช่วงการเลี้ยงเหยาประจำปี ทำกันในช่วงเดือน 3 และเดือน 4 ตรงกับวันแรม 5 ค่ำ 6 ค่ำ จะประกอบพิธีเลี้ยงผี เพื่อเป็นการบูชาผีและความอยู่ดีกินดีของบุคคลในหมู่บ้าน

ช่วงงานประจำปีของหมู่บ้าน คือ บุญเวส จะมีพิธีกรรม ขอรูปเป็นพิธีกรรมที่เล่นกันอย่างสนุกสนาน และการเสี่ยงทายเพื่อความอยู่ดีกินดี พิธีกรรมเหยาเพื่อรักษาคนป่วย จึงกระทำได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นวันพระ (วันพระ)

การเลี้ยงเหยาการประกอบพิธีกรรมเหยา มีขั้นตอนพิธีกรรม 9 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 มอบเครื่องคายเป็นหมอเหยา และหมอแคน

ขั้นที่ 2 เหน่าป่าผีลง

ขั้นที่ 3 เหยาเสี่ยงทายดูขวัญคนไข้

ขั้นที่ 4 เหยาสอดส่องหาสาเหตุการเจ็บป่วย

ขั้นที่ 5 เหยาแก้ไขหรือเหยาหาวิธีรักษา

ขั้นที่ 6 เหยาเรียกขวัญคนไข้

ขั้นที่ 7 เหยารับขวัญคนไข้

ขั้นที่ 8 ทำพิธีสู่ขวัญคนไข้

ขั้นที่ 9 การปลงคาย

เครื่องคายที่ใช้ในการประกอบพิธีเหยารักษาคนไข้ ประกอบด้วย ข้าวสารเหนียว 2 ชัน ไข่ไก่ต้ม 2 ฟอง ชัน 5 และชัน 8 เงินฮ้อยหรือเงินฮาง 1 เหรียญ ถ้าเป็นเงินราชฎร์ 2 ราชฎร์ และเครื่องประกอบคาย เช่น ชัน 1 ผืน ผ้าแพรขาว 1 ผืน เหล้าขาว 1 ขวด ดาบ 1 ดวง

พิธีเหยามีบทบาทในการรักษาคนเจ็บป่วย บำรุงขวัญ ให้กำลังใจแก่ผู้เจ็บป่วยสร้างความสามัคคีในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติให้มีความเอื้อเฟื้อ อาหาร ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจ ก็สนับสนุนให้มีระบบซื้อขายสินค้าบางอย่างในการประกอบพิธีกรรมผู้เป็นหมอเหยาไม่ได้เรียกหรือเอาทรัพย์สินเงินทองแต่ประการใด บทบาทที่สำคัญคือ เป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านให้สืบต่อไป

หมู่บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการสืบสานพิธีเหยา ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการรักษาโดยการแพทย์พื้นบ้านประเภทหมอเหยา เดิมนั้น พิธีเหยา ได้นำพาและขับเคลื่อนโดยแม่เถื่อน สอาดแพน ที่เริ่มเป็นหมอเหยาจากอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง รักษาโดยวิธีต่างๆ แล้วไม่ได้ผล จึงไปรักษาและได้รับการถ่ายทอด ความรู้จากหมอเหยา ท่านหนึ่ง จากนั้นได้ทำการรักษาผู้อื่นตั้งแต่ พ.ศ. 2511 จนถึงปัจจุบัน การเป็นหมอเหยาต้องใช้การเหยา “คุมผีลง” และผู้ที่รับการรักษา วิธีนี้จะมีฐานะเป็นศิษย์เรียก “ลูกเมือง” เมื่อได้รับการรักษาผู้อื่นจึงกลายเป็นหมอเหยา

ในการประกอบพิธีเหยา ผู้ป่วยจะมาติดต่อและแม่หมอ จะบอกกล่าวแก่ผี จากนั้นเตรียมสถานที่และเครื่องคายได้แก่ เหล้าขาว ไช้ไก่ ข้าวสาร เทียนเล่มเล็ก เหยียนธูปและอื่นๆ เป็นต้น รวมถึงการแต่งกายพื้นเมือง เมื่อทุกอย่างพร้อมจึงทำการบูชาครู ลำเชิญผีลงเพื่อสอบถามอาการเจ็บป่วยจากผีแล้วเหยา ไปตามเสียงแคนเป็นสื่อกลางในการทำพิธีเหยาและใช้การเสี่ยงทายถามหาสาเหตุ โดยโรยเมล็ดข้าวสารลงบนไข่แล้วเจรจาแก่ผีว่าต้องการสิ่งใดเพื่อให้อาการเจ็บป่วยหายไป สุดท้ายจะมีการเรียกขวัญผู้ป่วยและการเชิญลาผี ประจำหมอเหยากลับคืนถิ่นเดิม

พิธีเหยา ที่ตกทอดมาหลายชั่วอายุคน และยังเชื่อในความลึกลับที่จะช่วยปัดเป่าโรคร้ายให้หายหรือคลายลงก่อนส่งเข้ารับรักษาสถานพยาบาลในตัวเมือง “เหยา” มีใช้มนต์คำแบบพอมดหมอผี หรือลัทธิลี้ลับดึกดำบรรพ์ แต่เป็นกระบวนการด้านอุปาทานของกลุ่มคนเชื้อสายผู้ไท ในการรักษาผู้ป่วยแต่โบราณ โดยยึดหลักการทำพิธีขมาผีที่เชื่อว่า ทำให้ใครคนนั้นเกิดอาการป่วยไข้ขึ้นมาได้ พิธีเหยาจะมี “หมอเหยา” ที่มีความรู้ความชำนาญด้านการประกอบพิธีของชุมชน หรือหมู่บ้าน ในฐานะผู้สืบทอด ทำหน้าที่เป็นหมอใหญ่ โดยจะมี “เหยาพ่อเมือง” หรือ “เหยาแม่เมือง” ชายหรือหญิงร่วมประกอบพิธีอาจมี “เหยาลูกเมือง” ผู้รับการถ่ายทอดวิชาพร้อมเรียนรู้

2.2 บุญบั้งไฟตะไลล้าน

ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีหนึ่งของภาคอีสานของไทยรวมไปถึงลาว โดยมีตำนานมาจากนิทานพื้นบ้านของภาคอีสานเรื่องพระยาคนคาก เรื่องผาแดงนางไอ่ ซึ่งในนิทานพื้นบ้านดังกล่าวได้กล่าวถึง การที่ชาวบ้านได้จัดงานบุญบั้งไฟขึ้นเพื่อเป็นการบูชา พระยาแถน หรือเทพวัสสกาลเทพบุตร ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่า พระยาแถนมีหน้าที่คอยดูแลให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล และมีความชื่นชอบไฟเป็นอย่างมาก หากหมู่บ้านใดไม่จัดทำกรจัดงานบุญบั้งไฟบูชา ผนก็จะไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาล อาจก่อให้เกิดภัยพิบัติกับหมู่บ้านได้ ช่วงเวลาของประเพณีบุญบั้งไฟคือเดือนหกหรือพฤษภาคมของทุกปี

ประเพณีบุญบั้งไฟมีมาแต่ครั้งไหนยังหาหลักฐานที่แน่ชัด มีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีบุญบั้งไฟในแง่ต่างๆ ความเชื่อของชาวบ้านกับประเพณีบุญบั้งไฟ ชาวบ้านเชื่อว่ามีโลกมนุษย์ โลกเทวดา และโลกเทวดา มนุษย์อยู่ใต้อิทธิพลของเทวดา การรำผีฟ้าเป็นตัวอย่งที่แสดงออกทางด้านการนับถือเทวดา และเรียกเทวดาว่า “แถน” เมื่อถือว่ามีแถนก็ถือว่า ผน ฟ้า ลม เป็นอิทธิพลของแถน หากทำให้แถนโปรดปราน มนุษย์ก็จะมีความสุข ดังนั้นจึงมีพิธีบูชาแถน การจุดบั้งไฟก็อาจเป็นอีกวิธีหนึ่งที่แสดงความเคารพหรือส่งสัญญาณความภักดีไปยังแถน ชาวอีสานจำนวนมากเชื่อว่าการจุดบั้งไฟเป็นการขอฝนจากพญาแถน และมีนิทานปรัมปราเช่นนี้อยู่ทั่วไป แต่ความเชื่อนี้ยังไม่พบหลักฐานที่แน่นอน นอกจากนี้ในวรรณกรรมอีสานยังมีความเชื่ออย่างหนึ่งคือ เรื่องพญาคันคากหรือคางคก พญาคันคากได้รับกับพญาแถนจนชนะแล้วให้พญาแถนบันดาลฝนลงมาตกยังโลกมนุษย์

คำว่า “บั้งไฟ” ในภาษาถิ่นอีสานมักจะสับสนกับคำว่า “บ้องไฟ” แต่ที่ภูนั้นควรเรียกว่า “บั้งไฟ” ความแตกต่างของคำทั้งสองไว้ว่า บั้งหมายถึง สิ่งที่เป็นกระบอก เช่น บั้งทิง สำหรับใส่น้ำดื่ม

หรือบั้งข้าวหลาม เป็นต้น ส่วนคำว่า บ้อง หมายถึง สิ่งของใดๆ ก็ได้ที่มี 2 ชั้น มาสวมหรือประกอบเข้ากันได้ ส่วนนอกเรียกว่า บ้อง ส่วนในหรือสิ่งที่เอาไปสอดใส่จะเป็นสิ่งใดก็ได้ เช่น บ้องมิด บ้องขวาน บ้องเสียม บ้องวัว บ้องควาย ดังนั้น คำว่า บั้งไฟ ในภาษาถิ่นอีสานจึงเรียกว่า บั้งไฟ ซึ่งหมายถึง ดอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง มีหางยาวเอาดินประสิวมาคั่วกับถ่านไม้ทำให้เข้ากันจนละเอียดเรียกว่า หมื่อ (ดินปืน) และเอาหมื่อนั้นใส่กระบอกไม้ไผ่ทำให้แน่นเจาะรูตอนท้ายของบั้งไฟ เอาไม้ท่อนอื่นมัดติดกับกระบอกให้ใส่หมื่อโดยรอบ เอาไม้ไผ่ยาวลำหนึ่งมามัดประกบต่อออกไปเป็นหางยาว สำหรับใช้ถ่วงหัวให้สมดุลกัน เรียกว่า “บั้งไฟ” ในทัศนะของผู้วิจัย บั้งไฟ คือการนำเอากระบอกไม้ไผ่ เล้าเหล็ก ท่อเอสลอน หรือเล้าไม้อย่างใดอย่างหนึ่งมาบรรจุหมื่อ (ดินปืน) ตามอัตราส่วนที่ช่างกำหนดไว้แล้วประกอบท่อนหัวและท่อนหางเป็นรูปต่างๆ ตามที่ต้องการ เพื่อนำไปจุดพุ่งขึ้นสู่อากาศ จะมีควันและเสียงดัง บั้งไฟมีหลายประเภท ตามจุดมุ่งหมายของประโยชน์ในการใช้สอย

ตำบลกุดหว้า เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นชุมชนที่มีประชาชนชาวผู้ไท มีนิสัยส่วนตัวรักความสงบอยู่อย่างสันติ มีความรักหวงแหนในเผ่าพันธุ์ของตนเอง มีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมการแต่งกาย ดนตรี ความเชื่อและภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองทั้งมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติส่งผลให้ชุมชนตำบลกุดหว้าสามารถพัฒนาในด้านการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบทางวัฒนธรรมประเพณีทรัพยากรธรรมชาติโดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกเช่นที่พักแบบโฮมสเตย์ เช่น โฮมสเตย์บ้านโคกโก่ง นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายของที่ระลึกผ้าไหมแพรวาผ้าทอมือชุดไทยเสื้อมือมัดแขนมัดหมี่ย้อมครามเครื่องดนตรีพื้นบ้านเช่นกระจับปี่ โปงกลาง พิณ แคน โหวด โดยมีการแสดงวงดนตรีพื้นบ้านรูปแบบการรำภูไทไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวและที่สำคัญมีการจัดประเพณีที่เป็นที่โดดเด่นของตำบลกุดหว้าอำเภอกุฉินารายณ์จังหวัดกาฬสินธุ์คือการจัดงานประเพณีวัฒนธรรมผู้ไทบุญบั้งไฟตะไลล้าน ซึ่งมีลักษณะการจัดงานที่เน้นการแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวผู้ไทตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คือการทำบั้งไฟตะไลล้าน ประกอบเรื่องราวในตำนานท้าวผาแดง นางไอ่ ภายใต้การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลกุดหว้า และองค์การบริหารส่วนตำบลกุดหว้า

จากตำนานดังกล่าว บ้านกุดหว้าได้มีการสืบสานจนกลายเป็นประเพณีบุญบั้งไฟอันโดดเด่นของตำบลกุดหว้า เป็นเอกลักษณ์และมีการสืบทอดภูมิปัญญาโบราณอีสานดั้งเดิม ซึ่งจัดขึ้นในวันเสาร์-อาทิตย์ สัปดาห์ที่ 3 ของเดือนพฤษภาคม ของทุกปี ในงานมีการจัดประกวดขบวนแห่บั้งไฟตะไล แข่งขันจุดบั้งไฟตะไล การจุดบั้งไฟบูชาพระยาแถน ซึ่งเป็นการสืบสานงานวัฒนธรรมของผู้ไท บุญบั้งไฟของที่นี่เป็นทางเลือกของนักท่องเที่ยวที่ต้องการดูบุญบั้งไฟแบบชาวบ้าน โดยบั้งไฟตะไลถูกคิดค้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2519 โดยนายพิศดา จำพล เป็นผู้คิดค้นและเป็นช่าง บั้งไฟ เดิมทีก็มีการจัดทำบั้งไฟหาง แต่พบปัญหาตรงที่เวลาบั้งไฟหางตกลงมาจะเป็นอันตรายต่อชาวบ้าน และผู้มาเที่ยวชมงาน จึงมีการ

คิดค้นวิธีการทำบั้งไฟจากบั้งไฟหางมาเป็นบั้งไฟตะไล และทำการจุดปล่อยมา ต่อมาได้แนวคิดใหม่ ทำการทดลองตีดรัม เพื่อเป็นการบังคับทิศทางทรงของบั้งไฟตะไล จนประสบผลสำเร็จป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อผู้มาเที่ยวชมงานอีกทางหนึ่งด้วย ชาวบ้านกุดหว้าได้คิดค้นการทำบั้งไฟตะไล เพื่อให้แตกต่างจากพื้นที่อื่นจนเป็นที่มาของการจัดทำบั้งไฟตะไลแสนและมีการจุดบั้งไฟตะไลบั้งแรกในงานบุญบั้งไฟ เมื่อปี พ.ศ. 2521

3. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านศิลปปะคือ หลวงพ่อองค์ดำ โบราณสถานพระธาตุยาคู และโปงลางกาฬสินธุ์ ซึ่งมีความเป็นมาตามลำดับดังนี้

3.1 หลวงพ่อองค์ดำ

พระพุทธสัมฤทธิ์นโรครันตราย หรือหลวงพ่อกองค์ดำ วัดกลาง พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความเป็นตั้งแต่เริ่มแรกนั้นในรัชกาลที่ 1 กวาดต้อนประชาชนชาวผู้ไทยมาจากลาว ประเทศลาวมีบ่อคำแดงมากบริเวณสะพานนาครีเขต มีคณะที่อพยพมาจากประเทศลาวไปอยู่ที่เมืองภูแล่นช้าง ซึ่งปัจจุบันคือตำบลนาขาม อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ และหนึ่งในคณะอพยพมีญาติครู ซึ่งเป็นพระเกจิอาจารย์ ได้นำทองแดงและทองคำที่ได้มาจากประเทศลาว เพื่อประกอบพิธีหล่อองค์พระพุทธรูปเมื่อ พ.ศ. 2353 โดยมีช่างจากล้านนาโบราณที่เชี่ยวชาญมาช่วยในการหล่อ แต่ว่าทองแดงไม่พอจึงกลับไปเอาทองแดงอีกครั้ง เมื่อหล่อองค์พระพุทธรูปเสร็จปรากฏว่าทองแดงที่ใช้เป็นส่วนประกอบของพระพุทธรูปนั้นทำปฏิกิริยากับออกซิเจนในอากาศ ทำให้เกิดปฏิกิริยาออกซิเดชัน เกิดเป็นสนิมสีดำเกาะทั่วพระพุทธรูป เมื่อขัดสนิมออกแล้วก็จะเห็นสีของทองแดงแต่เมื่อเวลาผ่านไปหนึ่งสัปดาห์ก็กลับมาเป็นสีดำเช่นเดิม ชาวบ้านจึงเรียกพระพุทธรูปนี้ว่า หลวงพ่อกองค์ดำ

ต่อมาได้มีการนำไปประดิษฐานที่วัดนาขาม โดยมีพุทธลักษณะเป็น ปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบ วัสดุทองสัมฤทธิ์ ขนาดหน้าตัก กว้าง 41 เซนติเมตร ฐานสูง 37 เซนติเมตร สูงจากฐานถึงยอดพระเมาลี 75 เซนติเมตร ที่ฐานมีจารึกอักษรลาวตัวธรรมสมัยหลวงพระบาง ความว่า 'สังกราช ราชชาติฮ้อย 72 ตัว ปีกด สะง่า เดือน 2 ขึ้น 15 ค่ำ วัน 5 มี้อ ฮ้วงเหมา นักขัตตะฤกษ์ อีกน้อยชื่อว่า ปุสสยะ สังฆะ สะมะดี มีเจ้าครุณาขาม (กิว) เป็นเค้าเป็นเจ้าอธกศรัทธา ทายก อุปสก อุปาสิกา พำพร้อม น้อมนำมายังตัมพะโลหาเป็นเอกศรัทธา สร้าง พระพุทธรูปองค์นี้ไว้ให้ไว้ได้เป็นที่ไหว้และบูชา แก่คนและเทวดา ตาบต่อเท่า 5000 วัสสา นิพพาน ปัจจโย โหติ นิจจิง ฐวัง ฐวัง ในสมัยพระยาชัยสุนทร (เก) เจ้าเมืองกาฬสินธุ์ องค์ที่ 11 ได้เดินทางไปตรวจราชการที่บ้านนาขาม แล้วได้พบเห็นหลวงพ่อกองค์ดำที่วัดนาขาม เป็นพระที่มีลักษณะงดงาม จึงมีความต้องการที่จะนำไปประดิษฐานไว้ที่โฮงผู้ว่าฯ (จวนผู้ว่าฯ) เพื่อเป็นการเสริมบารมีแต่ชาวบ้านในละแวกนั้น ไม่ต้องการให้นำหลวงพ่อกองค์ดำไปจากหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านมีความเคารพนับถือและเลื่อมใสศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อกองค์ดำ พระยาชัยสุนทร(เก) จึงได้นำช่าง 5 เชือก มาสร้างอำนาจในการขมขู่ ทำให้ชาวบ้านยอมถวายหลวง

พ้องค์ดำแก่พระยาชัยสุนทร(เก)ด้วยความไม่เต็มใจ เมื่อนำหลวงพ้องค์ดำไปประดิษฐานที่โงงผู้ว่าฯ ก็เกิดเหตุอาเพศ ได้แก่ พ้อตาศีเสียชีวิตด้วยโรคแปลกประหลาด เกิดการทะเลาะกันระหว่างนางสนมของพระองค์ ไฟไหม้โงง แม่นายเสียชีวิต และพระองค์ตกหลังช้างจนได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น ทำให้หลวงพ้องค์ดำประดิษฐานที่โงงผู้ว่าฯ ได้เพียง 1 ปีเศษ ต่อมาพระยาชัยสุนทร (เก) จึงได้นำไปถวายวัดกลาง พระอารามหลวง ซึ่งในขณะนั้นญาคูอ๋ม เป็นเจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ แต่ได้ไปจำพรรษาที่วัดเหนือ และต่อมาได้จำพรรษาที่วัดกลาง จนถึงสมัยของพระครูสุขุมวาทรวงคุณ (สุข สุขโณ) ท่านได้นำหลวงพ้องค์ดำ ไว้ที่กุฏิเพื่อป้องกันการสูญหาย แต่ทว่าด้วยชื่อเสียงเรียงนามของหลวงพ้องค์ดำ ทำให้ชาวบ้านอยากมาสักการบูชา หลวงปู่สุข จึงได้นำหลวงพ้องค์ดำ ไปแห่รอบๆ เมืองเพื่อขอฝน และเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาวาเมืองกาฬสินธุ์ ทันใดนั้นก็เกิดอภินิหารฝนตกลงมา ทำให้ชาวบ้านเรียกหลวงพ้องค์ดำอีกนามหนึ่งว่าหลวงพ่อบุญเย็น

จากนั้นก็มีการไหว้ต่างๆ เกิดขึ้นอีก ยกตัวอย่างเช่น คนที่แต่งงานแล้วไม่มีลูก ก็มาขอลูกกับหลวงพ้องค์ดำก็จะสมหวังและยังมีชาวต่างชาติอย่างมาเลเซีย และสวีเดนมากราบไหว้สักการะกันอีกด้วย เมื่อเกิดภัยแล้งชาวบ้านจะนำเอาหลวงพ้องค์ดำมาแห่เพื่อขอฝน เมื่อนำหลวงพ้องค์ดำพ้นเขตวัดก็เกิดท้องฟ้ามีดครึ้มและฝนตก เมื่อนำไปแห่ครั้งไหนก็เกิดฝนตก จึงเป็นประเพณีวันสงกรานต์ที่จะนำหลวงพ้องค์ดำมาแห่ เวลาที่พระเทพปัญญาเมธี (ปราชญ์ อุกกโชโต) เจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวงเดินทางไปที่ใดก็จะนำเหรียญหลวงพ้องค์ดำ ใส่ย่ามไปด้วยไม่ว่าจะไปงานบวชหรืองานต่างๆ ก็จะมีเกิดสภาพอากาศครึ้มฟ้าครึ้มฝน เมื่อมีการพุทธาภิเษกสิ่งของมงคลทางวัดจะนำหลวงพ้องค์ดำไปเป็นองค์พระประธานและจะเกิดฝนตกทุกครั้ง และอภินิหารล่าสุดที่เกิดกับพระเทพปัญญาเมธี ในขณะที่ท่านกำลังเดินทางไปจังหวัดสกลนคร ได้เกิดอุบัติเหตุรถยนต์พลิกคว่ำสภาพรถพังยับเยิน จนผู้พบเห็นคิดว่าท่านได้มรณภาพแล้ว แต่กลับรอดมาได้และบาดเจ็บเพียงนิดหน่อยเท่านั้นนับเป็นปาฏิหาริย์ที่หลวงพ้องค์ดำได้ช่วยชีวิตของเจ้าอาวาสและผู้ร่วมเดินทางไว้

ในสมัยที่พระครูสุขุมวาทรวงคุณ (สุข สุขโณ) เป็นเจ้าอาวาส กรมศิลปากร ได้มาติดต่อขอให้นำหลวงพ้องค์ดำไปไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แต่หลวงปู่สุขไม่ยินยอม เนื่องจากท่านคิดว่าหลวงพ้องค์ดำ เป็นพระของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ จะยกให้ใครไปไม่ได้ และเมื่อถึงประเพณีสงกรานต์ ก็จะได้มีการอัญเชิญหลวงพ้องค์ดำมาแห่รอบเมืองเพื่อขอความชุ่มเย็น ซึ่งหลวงปู่สุข ท่านกลัวว่าหากเอางค์จริงมาแห่อาจจะทำให้ไม่ปลอดภัยและอาจโดนขโมยได้ ท่านจึงหลอ้งค์จำลองขึ้นมาแห่แทนในปี พ.ศ.2537, 2539, 2544 แต่เวลาทำพิธีพุทธาภิเษกก็ต้องเอาสายสิญจน์โยงไปที่หลวงพ้องค์ดำองค์จริง เมื่อนานเข้าชาวบ้านเริ่มรู้แล้วว่าองค์ที่เอามาแห่ไม่ใช่ของจริงแต่เป็นองค์จำลอง หลวงปู่สุขจึงสร้างกุฏิขึ้นมา เพื่อประดิษฐานองค์จริงไว้ข้างในเพื่อให้ประชาชนได้กราบไหว้และได้ตั้งชื่อหลวงพ้องค์ดำอีกชื่อว่า พระพุทธสัมฤทธิ์นิโรคันตราย

สรุป หลวงพ่อองค์ดำ เป็นพระพุทธรูปประทับขัดสมาธิราบปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบ วัสดุทองสัมฤทธิ์ ขนาดหน้าตัก กว้าง 41 เซนติเมตร ฐานสูง 37 เซนติเมตร สูงจากฐานถึงยอดพระเมาลี 75 เซนติเมตร ที่ฐานมีจารึกอักษรธรรมล้านช้าง มีความเชื่อว่าที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่กราบไว้แก่คนและเทวดา ขอให้เป็นปัจจัยได้บรรลุนิพพานที่เที่ยงแท้มั่นคงตามที่มุ่งหวัง ซึ่งนับว่าเป็นศิลปะสมัยล้านช้างที่สร้างจากเนื้อโลหะทองแดง

3.2 พระธาตุยาคู

พระธาตุยาคูเป็นโบราณสถาน ที่ค้นพบในบริเวณเมืองฟ้าแดดสงยาง ตั้งอยู่บ้านเสมา หมู่ที่ 12 ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ชาวบ้านจะมีการบูชาบวงสรวงพระธาตุทุกวันเพ็ญเดือน 6 ของทุกปี การบวงสรวงคือ การบูชาไฟ ในเมืองโบราณฟ้าแดดสงยางนี้ยังมีใบเสมา ซึ่งทำจากศิลาแลง เป็นการทำให้เป็นหลักแบ่งเขต หรือยึดเขตแดนในทางพุทธศาสนา และบนใบเสมายังมีภาพจำหลักอย่างสวยงามอีกด้วย

เมืองฟ้าแดดสงยางแห่งนี้เป็นแหล่งที่มีการค้นพบใบเสมาจำนวนมากและเป็นที่ตั้งของพระธาตุยาคูจนถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์และเป็นที่มาของชื่อบ้านเสมาในปัจจุบัน ใบเสมาที่ค้นพบมีใบเสมาหินทรายสีแดงที่มีทั้งเป็นแท่ง หินกลม เหลี่ยมและแผ่นศิลา แผ่นหินทรายเกลี้ยง แผ่นหินทรายสลักลวดลายจารึกตัวอักษรโบราณ ภาพสำคัญคือภาพจำหลักเรื่องราวพุทธประวัติและมหานิบาตชาดกที่งดงามมากทำให้ทราบถึงความเชื่อความนิยม รวมถึงการแต่งกายและสถาปัตยกรรมเครื่องไม้ในสมัยนั้น เมืองฟ้าแดดสงยาง จึงเป็นแหล่งเสมาหินขนาดใหญ่และสำคัญที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พระธาตุยาคู เดิมเรียกว่า “พระธาตุใหญ่” เป็นพระสถูปสมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 เจดีย์ได้แก่ทรวดโถมปรักหักพังไปตามกาลเวลาเพราะขาดการทะนุบำรุง ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้สร้างเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ก่ออิฐถือปูนซ้อนทับฐานเดิม และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการสร้างต่อเติมส่วนยอดให้สูงขึ้นอีก จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2510-2522 กรมศิลปากร ได้ทำการขุดแต่งและบูรณะเจดีย์องค์นี้ รวมทั้งได้จดทะเบียนเป็นโบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 54 วันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2480 และประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 99 ตอนที่ 155 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2525

ลักษณะเด่นเป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดในเมืองฟ้าแดดสงยาง ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมก่อด้วยอิฐปรางูการก่อสร้าง 3 สมัยด้วยกันคือ ส่วนฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมมีบันไดทางขึ้น 4 ทิศ มีปูนปั้นประดับสร้างในสมัยทวารวดี ถัดขึ้นมาเป็นฐานรูปแปดเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ฐานกว้าง 10 เมตร ยาว 10 เมตร ซึ่งสร้างซ้อนทับบนฐานเดิมเป็นรูปแบบเจดีย์ในสมัยอยุธยา ส่วนองค์ระฆังและส่วนยอดสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ สร้างซ้อนกันเป็นลักษณะแบบจัตุรมุข สูงจากฐานถึงยอด 8 เมตร บริเวณรอบพระธาตุยาคู มีใบเสมาหินทรายปักล้อมรอบ 8 ทิศ จำนวน 11 หลัก (มีทั้งแบบสลักภาพเรื่องราวชาดก และแบบเรียบไม่มีลาย) เจดีย์ราย ตั้งเรียงอยู่ทางทิศใต้

จำนวน 5 องค์ ปัจจุบันเหลือเพียงส่วนฐาน ปัจจุบันจะเห็นได้เพียง 4 องค์ เนื่องจากเจดีย์อีกองค์หนึ่งชำรุดมากจึงใช้ทรายฝังกลบไว้ องค์พระธาตุพบใบเสมาแกะสลักภาพนูนต่ำเรื่องพุทธประวัติ ชาวบ้านเชื่อกันว่าในองค์พระธาตุบรรจุอัฐิของพระเถระผู้ใหญ่ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ สังเกตได้จากเมื่อเมืองเชียงใหม่ชนะสงคราม ได้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างในเมืองฟ้าแดดแต่ไม่ได้ทำลายพระธาตุยาคู จึงเป็นโบราณสถานที่ยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์

สรุป โบราณสถานพระธาตุยาคู เป็นพระสถูปสร้างขึ้นสมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้มีการบูรณะสร้างเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ก่ออิฐถือปูนซ้อนทับฐานเดิม และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการสร้างต่อเติมส่วนยอดให้สูงขึ้นอีก ซึ่งนับว่าเป็นเจดีย์ที่มีการบูรณะซ่อมแซม และเป็นศิลปะร่วม 3 สมัย ที่ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

3.3 โปงกลางกาฬสินธุ์

โปงกลาง เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่มีถิ่นกำเนิดในพื้นที่อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีผู้ประกอบการที่จัดทำโปงกลางเป็นอาชีพหลัก และได้มีการพัฒนาต่อยอดจากการเครื่องดนตรีพื้นบ้านเป็นของฝากของที่ระลึก ได้แก่ นายธงชัย คำโสภา และนายเชษฐา ฉายรัมย์ (ทายาทศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2529) อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ปฏิบัติที่มีบุคคลภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านโปงกลางอยู่อย่างหนาแน่น ทั้งในภาคการผลิต การบรรเลง และการแสดง ตลอดจนมีความสืบเนื่องของพัฒนาการการสืบสานสืบทอดมาหลายรุ่นนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีศูนย์กลางของการปฏิบัติสำคัญ คือ พื้นที่ของอาจารย์เปลื้อง ฉายรัมย์ศิลปินแห่งชาติ สาขาดนตรีพื้นบ้าน ประเภทโปงกลาง ผู้บุกเบิกเส้นทางพัฒนาดนตรีโปงกลางในฐานะดนตรีประจำจังหวัดกาฬสินธุ์ให้รู้จักอย่างแพร่หลาย ชุมชนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในฐานะหมู่บ้านโปงกลางในขณะนี้สามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มโพนทอง-หามแห กลุ่มหนองสอ-หนองกุง กลุ่มดอนจาน และกลุ่มวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์

ปัจจุบันวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ทำหน้าที่เป็นแหล่งอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ทางด้านนาฏศิลป์ โปงกลางเป็นสาขาหนึ่งส่งเสริมในเรื่องการเรียน การสอน และการอนุรักษ์เผยแพร่แก่สาธารณชนทั่วไป จนเป็นที่ยอมรับกันว่าโปงกลางเป็นที่รู้จักเป็นที่ชื่นชม และเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญของจังหวัด กาฬสินธุ์ สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดและยังทำให้คนทั่วไปรู้จักจังหวัดกาฬสินธุ์มากขึ้น โดยได้กำหนดเป็นงานประเพณีของจังหวัดที่จัดกิจกรรมการแสดง ประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงกลาง เป็นประจำทุกปี ระหว่างวันที่ 26 กุมภาพันธ์ - 7 มีนาคม

4. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านหัตถกรรมผ้าไหมแพรวา

4.1 ผ้าไหมแพรวา บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

การทอผ้าไหมแพรวา เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทรงคุณค่าของชาวผู้ไทบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดไม่ได้ จากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงรับไว้ในโครงการศิลปะชีพ และชาวบ้านโพนได้พัฒนาผ้าไหมแพรวาให้มีความงดงาม ทั้งในด้านคุณภาพและความคงทน จนเป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไปตลอดจนจังหวัดกาฬสินธุ์ได้จดทะเบียนผ้าไหมแพรวา และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยกระทรวงพาณิชย์เรียบร้อยแล้วตั้งแต่วันที่ 21 พฤษภาคม 2546 จึงนับได้ว่า ผ้าไหมแพรวาเป็นสมบัติล้ำค่าของชาวกาฬสินธุ์ อย่างแท้จริงผ้าแพรวา เป็นผ้าชนิดหนึ่ง ที่นิยมทำกันในหมู่ชาวผู้ไท โดยเฉพาะชาวผู้ไทที่บ้านโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ซึ่งมีชื่อเสียงในการทอผ้าแพรวา ผ้าแพรวาเป็นผ้าที่ทอด้วยมือ มีลักษณะเฉพาะตัว ลวดลายผ้า การให้สีสันทึ่สะดุดตา และการใช้เส้นไหมน้อยหรือไหมยอที่มีความลื่นมัน ประกอบกับกรรมวิธีการเก็บลวดลายหรือเก็บขีดแบบจกที่ประณีตสวยงาม ทำให้ผ้าแพรวามีสีสันทึ่แพรวพราวลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้ามีความเรียบเนียนเป็นเนื้อเดียวกันกับพื้นของผืนผ้า

ผ้าแพรวา เป็นชื่อเฉพาะที่เรียกผ้าชนิดหนึ่ง ที่ใช้สำหรับคลุมไหล่หรือห่มสไบเฉียงของชาวผู้ไท ซึ่งใช้ในงานเทศกาล บุญประเพณีหรืองานสำคัญอื่นๆ เป็นผ้าที่ทอด้วยมือ แพรว หมายถึง ผ้า วา หมายถึง ความยาวของผ้า 1 วา คำว่า แพรวา จึงมีความหมายว่า ผ้าที่มีความยาวประมาณ 1 วา ชาวผู้ไท เป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากประเทศจีนตอนใต้ ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่แถบเทือกเขาภูพาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเป็นส่วนใหญ่ โดยยังรักษาวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ การแต่งกาย และการทอผ้าไหม ผู้หญิงจะถูกฝึกทอผ้าแพรวาตั้งแต่อายุ 9-15 ปี ชาวผู้ไทที่ทอผ้าแพรวาส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมด้วยการเก็บลาย หรือเก็บขีดแบบจกที่มีลวดลายโดดเด่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ประกอบการเลือกใช้เส้นไหมน้อย หรือไหมยอที่มีความลื่นมัน ผ้าไหมแพรวาถือว่าเป็นของล้ำค่าและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวผู้ไทจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างแท้จริง ดังคำขวัญจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ว่า “เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไท ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี”

ผ้าไหมแพรวา บ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ได้รับฉายาว่าเป็น “แพรวาราชีนีไหมไทย” เนื่องจากเป็นผ้าไหมที่มีคุณภาพที่สุด ในผ้า 1 ผืน จะประกอบด้วยลวดลายต่างๆ ซึ่งผู้ทอจะต้องใช้ทั้งทักษะ ฝีมือและความชำนาญ นอกจากผ้าไหมแพรวาแล้ว ชุมชนบ้านโพนยังได้จัดกิจกรรม Home Stay เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวผู้ไท

ผ้าแพรวา มีความหมายรวมกันว่าผ้าทอเป็นผืนที่มีขนาดความยาว 1 วา หรือ 1 ช่วงแขน ใช้สำหรับคลุมไหล่หรือห่มสไบเฉียง ที่เรียกว่าผ้าเบี่ยงของชาวผู้ไท ซึ่งใช้ในโอกาสที่มีงานเทศกาล

บุญประเพณี หรืองานสำคัญอื่นๆโดยประเพณีทางวัฒนธรรมของหญิงสาวชาวไทย จะต้องยึดถือปฏิบัติคือ จะต้องตัดเย็บผ้าทอ 3 อย่างคือ เสื้อดำ ตำแพรว (หมายถึง การทอผ้าแพรวา) และชิ้นไหม ผ้าแพรวา มีความหมายตามรูปศัพท์ซึ่งเป็นคำผสมระหว่างคำมูล 3 คำคือ ผ้า หมายถึง วัสดุอย่างหนึ่งที่ลักษณะเป็นผืน ได้จากการเอาเส้นใยของฝ้าย ไหม ป่าน ปอ ฯลฯ ซึ่งผ่านกรรมวิธีหลายอย่าง เป็นต้นว่าการปั่น เส้นใยทำเป็นด้าย ย้อมสี ฟอกสี การฟั่นเกลียว การเคลือบผิว ฯลฯ แล้วนำมาทอเข้าด้วยกันให้เป็นผืน มีขนาดความกว้าง ความยาว แตกต่างกันไปตามความต้องการใช้สอยประโยชน์ เมื่อทอเสร็จเป็นผืนแล้ว จะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามชื่อวัสดุที่นำมาใช้ถักทอ เช่น ถ้าทอจากใยฝ้าย เรียกว่าผ้าฝ้าย หรือถ้าทอจากเส้นใยไหม เรียกว่าผ้าไหม แพรว หรือ แพ (ภาษาอีสาน) หมายถึง ผ้าที่ยังไม่ได้แปรรูปให้เป็นเสื้อ หรือช่อง (โสังหรือกางเกง) คือยังมีลักษณะเป็นผืนผ้าที่เสร็จจากการถักทอ มักเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามลักษณะวัสดุที่ใช้ เช่น แพรวไหม แพรวฝ้าย แพรวอีโป เป็นต้นว่า หมายถึง มาตรการวัดความยาว ได้จากการกางแขนทั้ง 2 แขนออกไปจนสุดแล้วทาบกับสิ่งที่ต้องการวัดขนาดความยาว ด้วยการทาบลงไปให้แขนตรงเป็นเส้นขนาน ทำอย่างนี้แต่ละครั้งเรียกว่า 1 วา (ต่อมาปรับปรุงมาตรการวัดนี้ใหม่กว่า 1 วา มีขนาดเท่ากับ 4 ศอก) ดังนั้นคำว่า ผ้าแพรวา จึงมีความหมายรวมกันว่า ผ้าทอเป็นผืนที่มีขนาดความยาว 1 วาหรือ 1 ช่วงแขน

ผ้าแพรวาได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากโครงการศูนย์ศิลปาชีพพิเศษในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมพสกนิกรชาวอำเภอคำม่วง ได้ทอดพระเนตรเห็นชาวภูไทบ้านโนน แต่งตัวโดยใช้ผ้าแพรวาหม่มตามแบบสไบเฉียง หรือเรียกว่าผ้าเบี่ยงทรงสนพระทัยมาก จึงโปรดให้มีการสนับสนุน และได้มีพระราชดำริให้ขยายหน้าผ้าให้กว้างขึ้น เพื่อที่จะนำไปใช้เป็นผ้าผืนสำหรับตัดเสื้อผ้าได้ อีกทั้งพัฒนาลวดลายให้เหมาะสมตามความต้องการของตลาด การพัฒนาการทอผ้าแพรวา เกิดขึ้นเพราะพระบารมีของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงทอดพระเนตรเห็นความงาม และคุณค่าแห่งศิลปะและต้องการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับประชาชนชาวไทย

ภาพ 1 นางคำใหม่ โยคะสิงห์ และคณะแสดงฟ้อนถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
แหล่งที่มา : ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิษฐ์

เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จเยี่ยมพสกนิกรในอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ทอดพระเนตรเห็นชาวผู้ไทยแต่งชุดพื้นเมือง ห่มสไบเฉียงแพรวาสีแดง เข้าเฝ้ารับเสด็จและแต่งชุดผ้าแพรวา โดยนุ่งผ้าชิ้นใหม่มัดหมี่ เสื้อดำแขนกระบอกแถบด้วยเงิน ห่มทับด้วยผ้าสไบแพรวา พอท่านเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรเรื่อยไป ถึงกลุ่มชาวบ้านบ้านโพนที่รอรับอยู่ ท่านเห็นชาวบ้านโพนแต่งตัวแบบนั้น

ท่านก็เลยถามว่า	เอาผ้านี้มาจากไหน
ก็ตอบเสด็จฯ ท่านว่า	ทำกันเอง
ท่านบอกว่า	ยากได้ สวย มีไหม จะทำให้ได้ไหม
ตอบว่า	ได้ค่ะ

ที่มาบทสนทนาจากสำนักงานเทศบาลตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ท่านก็ส่งเสริมให้ทำมากๆ ทำแบบออกสู่ท้องตลาด ทำแบบตัดเสื้อตัวผ้าได้ ท่านก็เลยให้เอาชาวบ้าน เอาประธานกลุ่มกับเลขากลุ่มไปฝึกย้อมสี และสั่งว่าให้ทำหลายๆ สี

ทำออกมาสู่ท้องตลาดให้หลายๆ คนใส่ ไม่ใช่จะทำแต่แบบสไบอย่างเดียว ก็เลยพากันทำ ท่านก็สนับสนุน ครั้งแรกท่านสนับสนุนเป็นเงินหนึ่งหมื่นบาท ให้มาปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ครั้งที่สองอีกก็เป็นเงินหนึ่งหมื่นห้าพันบาท ให้ซื้อฟืม ซื้อฟืมมาทอผ้าไหมแพรวา ก็เลยทำ ขยายหน้าฟืมออกกว้าง ๆ บ้าง ท่านบอกว่าให้คนอ้วนใส่ได้ด้วย เป็นหน้า สมัยก่อนเป็นฟืมสิบสอง ต่อมาเป็นฟืมสิบห้า ฟืมสิบห้านี้คนอ้วนก็ยังใส่ไม่ค่อยได้เท่าไร ใส่ได้แต่คนรูปร่างบางๆ ต่อมาก็ขยายออกเป็นฟืมสิบเจ็ด ตอนนี่ถึงฟืมยี่สิบ ฟืมยี่สิบห้า ซึ่งท่านก็บอกว่าให้ทำเพื่อให้ได้ใส่ได้หลายๆ คน

เหยียบไม้ขึ้นยกไหม	กระสวยสอดเป็นไหมสี
ก้อยน้อยมีน้อยนี้	ค่อยคัดลายค่อยขีดลาย
ดอกดาวก็พรวดวง	ดอกตาบั้งสลักระบาย
ดอกจอกดอกจันทร์กระจาย	จนดอกส้านก็แดงใส
บัวน้อยงูลอยน้ำ	หางปลาวาวะวาวไหว
ใบปุ่นก้านก่องใบ	นาคหัวจุ่ม ก้ามปูประจัน
ก้อยน้อยสะกิดเน้น	เป็นลายพันมหาพัน
แพรวผ้าแพรวาฝัน	สไบสาวภูไทยสวย

ที่มาบทกลอน นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ณ 30 มิถุนายน 2534

สรุป ผ้าไหมแพรวา นับเป็นภูมิปัญญาที่แสดงออกให้เห็นถึงคุณค่าในทางหัตถกรรม ที่กว่าจะมาเป็นพื้นผ้าที่สวยงาม ได้มีการคิดค้น ออกแบบไม่ว่าจะเป็นเรื่องสีลวดลาย ตลอดจนฝีมือการทออันปราณีต จนสามารถสร้างรายได้และชื่อเสียงให้จังหวัดกาฬสินธุ์ จนได้กำหนดเป็นคำขวัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ และมีการรณรงค์การใช้ และอนุรักษ์อย่างแพร่หลาย โดยมีภูมิปัญญาที่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ด้านทัศนศิลป์ ในปีพ.ศ.2559 จากกระทรวงวัฒนธรรม คือคุณแม่คำสอน สระทอง

5. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้านคือ สะดุ้งใหญ่

5.1 สะดุ้งใหญ่

ภาคอีสาน ได้ชื่อว่าเป็นภาคที่แห้งแล้ง ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกมีคุณภาพต่ำ การเพาะปลูกอาศัยน้ำฝน ต้นฤดูกาลเพาะปลูกฝนตกน้อยทิ้งช่วงทำให้ขาดแคลนน้ำ แต่ปลายฤดูฝนฝนตกหนัก ทำให้เกิดอุทกภัยเป็นอยู่อย่างนี้ตลอดมา นับว่าเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการเพาะปลูก เป็นเหตุให้ราษฎรเดือดร้อน ยากจน และทิ้งถิ่นฐานเข้าเมืองรับจ้างใช้แรงงาน ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาระยะนี้ ส่วนหนึ่งคือการจัดหาแหล่งน้ำ, พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อให้

ราษฎร ได้ใช้ในการเกษตร อุปโภคและบริโภค เช่น ก่อสร้างอ่างเก็บกักน้ำทั้งขนาดเล็ก, ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ให้ราษฎรได้มีน้ำไว้ใช้ทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง

ลำปาว เป็นลำน้ำสาขาหนึ่งของลำน้ำชี มีต้นน้ำอยู่ที่อำเภอหนองหาร อำเภอกุมภวาปี ได้ไหลผ่าน อำเภอศรีธาตุ และ อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี จากนั้นไหลลงมาเข้าเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอท่าคันโท อำเภอหนองกุงศรี อำเภอห้วยเม็ก อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสามชัย อำเภอคำม่วง อำเภอเมือง อำเภอฆ้องชัย แล้วไหลลงลำน้ำชีที่ อ.กมลาไสย รวมความยาว 250 กิโลเมตร เชื่อมลำปาวได้ถูกสร้างปิดกั้นลำน้ำปาว ซึ่งเชื่อมลำปาวอยู่ในพื้นที่ตำบลลำปาว อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ประมาณ 36 กิโลเมตร พื้นที่เพาะปลูกในลุ่มน้ำลำปาวส่วนใหญ่ทำนา น้ำฝนต้นฤดูฝนมีฝนตกน้อย หรือ ทิ้งช่วง ปลายฤดูฝน ฝนตกหนักเกิดอุทกภัย น้ำล้นตลิ่งท่วมพื้นที่อาคารบ้านพักอาศัย ทางคมนาคมถูกตัดขาด ก่อให้เกิดความเสียหายแทบทุกปี ในฤดูแล้งราษฎรขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคและการเพาะปลูก ดังนั้นรัฐบาล โดยกรมชลประทาน จึงได้เริ่มศึกษาพิจารณาวางโครงการเพื่อการก่อสร้างเขื่อนปิดกั้นลำปาว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 และเริ่มก่อสร้างโครงการในปี พ.ศ. 2506 สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2511 (ระยะที่ 1) ผลจากการสร้างเขื่อนลำปาว ทำให้อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ถูกย้ายที่ตั้งอำเภอเป็นครั้งที่ 5 ในปี พ.ศ. 2510 เนื่องจากเกิดน้ำท่วมอำเภอ จึงมีการอพยพและย้ายราษฎรไปตั้งอยู่ที่ตำบลภูสิงห์ (ปัจจุบันตำบลโนนบุรี) การสร้างเขื่อนจึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างมาก โดยเฉพาะวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเลี้ยงปลาในกระชัง การคมนาคมทางน้ำจะใช้แพขนานยนต์ สัญจรไปมาระหว่างอำเภอสหัสขันธ์-หนองกุงศรี จนกระทั่งได้มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำชีขึ้น โดยเมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2553 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ว่า “สะพานเทพสุดา” ซึ่งหมายถึงสะพานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เขื่อนลำปาว เป็นเขื่อนดินที่อยู่ในพื้นที่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเขื่อนเพื่อการชลประทาน บริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาสร้างอาชีพประมงพื้นบ้าน และยังมีเป็นสถานที่ยาวที่ขึ้นชื่อของจังหวัดกาฬสินธุ์ ตามรอยไดโนเสาร์ที่ภูกุ่มข้าว พบเรื่องราวไดโนเสาร์ที่ครบถ้วนทุกรูปแบบที่ พิพิธภัณฑ์สิรินธร และชมวัดพุทธาวาสภูสิงห์ เรียนรู้วิถีประมงพื้นบ้านที่ภูสิงห์ และเส้นทางจักรยานสะพานเทพสุดา ชาวบ้านริมเขื่อนลำปาว โดยเฉพาะชาวอำเภอสหัสขันธ์ จะมีวิถีชีวิตผูกพันกับเขื่อนลำปาวซึ่งถือเป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำหล่อเลี้ยงชีวิต ชาวสหัสขันธ์ และอำเภออื่นๆ โดยชาวบ้านหาอยู่หากินอยู่กับการตกปลาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน โดยหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวชาวบ้านจะมีกิจกรรมตกปลาโดยใช้เครื่องมือหาปลาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คนหาปลาในเขื่อนลำปาวบางคนใช้เวลาว่างเพื่อประดิษฐ์เครื่องมือในการหาปลาของตัวเอง จะใช้ช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากการหาปลาผลิตเครื่องมือหาปลาหรือซ่อมแซมเครื่องมือหาปลาประเภทต่างๆ นอกจากคนหาปลาจะรู้เรื่องการใช้

เครื่องมือในการหาปลา แล้วคนหาปลายังได้ถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ ไปสู่คนที่ไม่รู้รุ่นลูกหลาน โดยการถ่ายทอดความรู้นั้นก็มีการปฏิบัติจริงคือการใช้เครื่องมือประเภทนั้นๆ

เครื่องมือหาปลาในเขื่อนลำปาว มิได้หมายถึงสิ่งของที่ทำไว้เพื่อใช้ในการจับปลาเท่านั้น แต่เครื่องมือหาปลายังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่อยู่ในชุมชนและนอกชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับเขื่อนลำปาว การหาปลาจึงก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างพี่น้อง ในชุมชนและต่างชุมชนจนเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของคนหาปลา การจับสัตว์น้ำเป็นอาชีพรองจากการทำนาของชาวอำเภอเสหัสขันธ์ มีเครื่องมือจับปลาที่ใช้มีหลายชนิด เช่น แห สวิง เบ็ด ไซ ตุ่ม จัน ลอบ สะดุ้ง โพงพาง ฯลฯ สำหรับเครื่องมือจับปลาน้ำลึกของชาวอำเภอเสหัสขันธ์ ที่นิยมจับปลาที่เขื่อนลำปาว และยังพบเห็นในปัจจุบัน คือ สะดุ้ง คล้ายกับ “การยกยอ” แต่มีขนาดใหญ่กว่ามาก การยกสะดุ้งจึงใช้รอกช่วยทุ่นแรง สะดุ้งมีอยู่ 2 ลักษณะตามพื้นที่การวางเครื่องมือนี้ คือ “สะดุ้งริมฝั่ง” กับ “สะดุ้งกลางน้ำ” ปลาที่จับได้ ปลาที่ได้ส่วนมากเป็นปลาที่มาดูไฟ เล่นไฟ เช่น ปลาชีวก้าวปลาคับของปลาปักไม้ เป็นต้น

แพสะดุ้งใหญ่ หรือแพยอใหญ่ เป็นวิถีชีวิตของคนหาปลา ในเขื่อนลำปาว ที่บ้านท่าเรือ ภูสิงห์ ตำบลภูสิงห์ อำเภอเสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในเวลาน้ำลดเดือนเมษายน-พฤษภาคม ของทุกปี ผืนดินที่ถูกลำน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากบางแห่งจะโผล่ให้เห็นเป็นบริเวณกว้าง ชาวบ้านที่มีอาชีพหาปลาก็จะเคลื่อนแพสะดุ้ง หรือแพยอใหญ่ไปตามลำน้ำ เพื่อหาปลาต่อไป เมื่อถึงฤดูน้ำหลากก็จะลากแพเข้าฝั่ง และมีการจัดแพให้เป็นทั้งสถานที่ท่องเที่ยว จุดชมวิวน้ำเขื่อนลำปาว โดยมีพ่อค้าแม่ค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากปลาจำหน่าย มีอาหาร เครื่องดื่มบริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นครอบครัวที่ต้องการนำอาหารเครื่องดื่มเองก็ทำได้ สามารถนำเสื่อมาปูได้ เพื่อนั่งรับลมชมวิว ช่วงเย็นจะเห็นแสงสีทองของพระอาทิตย์ตกดินที่สวยงาม

สรุป จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของคนอำเภอเสหัสขันธ์ ได้มีการปรับตัวโดยการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือพื้นบ้านที่ใช้ในการดำรงชีวิต เลี้ยงชีพจากแหล่งน้ำทั้งธรรมชาติและสร้างขึ้น จากขนาดเล็กจนเป็นขนาดใหญ่ที่เรียกว่าเป็นเทคโนโลยี โดยเห็นได้จากการสร้างแพสะดุ้งใหญ่ ที่สามารถจับปลาได้ปริมาณที่มากขึ้น และสามารถเคลื่อนที่ได้ในน้ำลึก นอกจากนี้ที่ย้ายยกยออยู่ตามพื้นฝั่ง

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ ของจังหวัดกาฬสินธุ์

หลังจากที่ได้มีการสำรวจวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ ในพื้นที่ 7 อำเภอ โดยได้มีการสนทนากลุ่มย่อยกับคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยนำข้อมูลที่ได้มาศึกษา สัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ตามลำดับดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านปัจจัยสี่ คือชุดผู้ไทย บ้านผู้ไทยวัดวังคำ ปลาสามสหัสขันธ์ และสมุนไพรบ้านแก่งกะอาม อำเภอสมเด็จ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเชื่อพิธีกรรมของเหยาบ้านโคกโก่ง และประเพณี บุญบั้งไฟทะเลล้านบ้านกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านศิลปะคือหลวงพ่องค์ดำ โบราณสถานพระธาตุยาคู และโปงลางกาฬสินธุ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านหัตถกรรมผ้าไหมแพรวา อำเภอคำม่วง

5. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้านคือสะดุ้งใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์

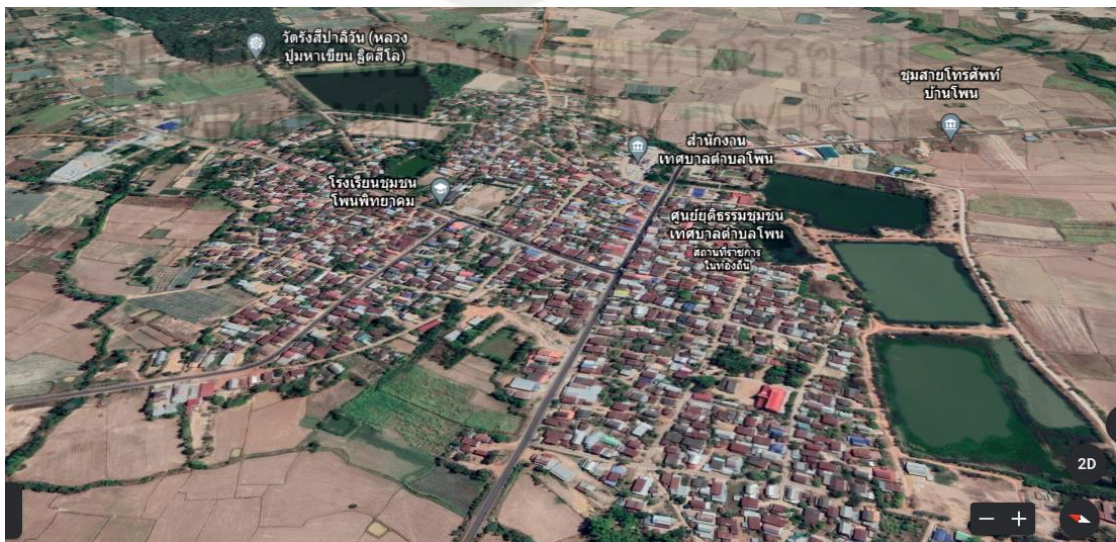
1. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ปัจจัยสี่

1.1 ชุมผู้ไทย ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.905445959291406, 103.61865962890728

ชุมผู้ไทย บ้านโพน อำเภอคำม่วง

ภาพ 2 แผนที่ตั้งอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพ 3 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ แหล่งที่มา: จากอินเทอร์เน็ต Google earth เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2564

บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ตั้ง 16.6182077,103.4773905,10.25 อยู่ระหว่าง อำเภอสามชัย กับอำเภอสมเด็จ มีเนื้อที่ประมาณ 7.66 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวจังหวัดกาฬสินธุ์ ประมาณ 68 กิโลเมตร และอยู่ห่างจาก กรุงเทพมหานคร ประมาณ 560 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบสลับเนินเขาภูมิอากาศเขตร้อน สูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 180 เมตร สภาพภูมิอากาศของบ้านโพนตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ แบบมรสุมเขตร้อน (Tropical Monsoon Climate) มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน อากาศร้อนอบอ้าว ประมาณ 38-41 องศาเซลเซียส มีพายุหมุนเขตร้อน ผ่านเวียดนามสู่ประเทศไทย ช่วงเดือน กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ฤดูฝนเริ่มจากเดือน พฤษภาคม-ตุลาคม และฤดูหนาวมีสภาพอากาศ เย็น ถึงเย็นมาก ในช่วงเดือน ตุลาคม-กุมภาพันธ์ ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทราย ฤดูแล้งขาดน้ำ โดยสภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ และประชาชน ที่ความสัมพันธ์ ระหว่างกับสังคมวัฒนธรรมของ ชาวผู้ไทย ดังจะเห็นได้จากสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับเนินเขา ซึ่งมีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ทำอาชีพกสิกรรม ยามว่างของผู้หญิง หลังจากฤดูการทำนาหรือว่างจาก งานประจำอื่นๆ ได้ถนุบ้านแต่ละบ้านจะกางมุ้งกันแมลงทุกคร้วเรือน โดยผู้หญิงในวัยต่างๆ จะสืบทอดกันมาผ่านการจดจำและปฏิบัติจากวัยเด็กทั้งลวดลายสีสัน การย้อมและการทอ ผ้าที่ทอ ด้วยมือจะนำไปใช้ตัดเย็บทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม หมอน ที่นอน ผ้าห่ม และการทอผ้ายังเป็นการเตรียมผ้า สำหรับการออกเรือนสำหรับหญิงสาว ทั้งการเตรียมสำหรับตนเองและเจ้าบ่าว ทั้งยังเป็นการวัด ถึงความเป็นกุลสตรี เป็นแม่เห้าย่าแม่เรือนของผู้หญิงชุดผู้ไทย เป็นเสื้อผ้าของชนเผ่าพื้นเมืองของคน ทางภูมิภาคอีสาน ที่เรียกว่าผ้าผู้ไทย ซึ่งชนเผ่านี้ก็อยู่อาศัยในจังหวัดต่างๆ ของภาคอีสาน สำหรับ ชุดผู้ไทย ของจังหวัดกาฬสินธุ์ พบได้มากที่อำเภอคำม่วง สามชัย เช่น บ้าน โพน เสื้อผู้ไทย จึงเป็น เอกลักษณ์อย่างหนึ่งของกลุ่มคนผ้าผู้ไทยในภาคอีสาน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านตั้งแต่สมัยโบราณ และสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นจวบจนปัจจุบัน โดยมีการพัฒนาและต่อยอดให้มีความสวยงาม มีอัตลักษณ์เฉพาะชาวผู้ไทย ผ้าที่ทอขึ้นจำแนกออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. ผ้าทอสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน จะเป็นผ้าพื้นไม่มีลวดลาย เพราะต้องการความ ทนทาน จึงทอด้วยฝ้ายย้อมสีตามต้องการ
2. ผ้าทอสำหรับโอกาสพิเศษ เช่น ใช้ในงานบุญประเพณีต่างๆ งานแต่งงาน งานพอรำ ผ้าที่ทอจึงมักมีลวดลายที่สวยงามวิจิตรพิสดาร มีหลากหลายสีสัน

ภาพ 4 ผู้หญิงชาวผู้ไทยมีกี่ทอผ้าในบริเวณบ้าน สำหรับทอยามว่าง
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

วิเคราะห์จากภาพ จะเห็นได้ว่าในเรื่องภาพลักษณะการแต่งกายได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผู้หญิง สวมเสื้อแขนกระบอกสีดำแนวปกคอเสื้อและแนวกระดุมตกแต่งด้วยผ้าแถบลายแพรวาสีแดง กั้นขอบลายผ้าด้วยผ้ากั้นสีเหลืองและขาว ประดับด้วยกระดุมเงิน ท่มผ้าสไปไหมแพรวาสีแดง นุ่งผ้าขึ้นมัดหมี่สีดำมีตีนซิ่น ผมห่อล้ามวยมัดมวยผมด้วยฝ้ายภูไท หรือผ้าแพรพอย และสวมเครื่องประดับเงิน ผู้ชาย สวมเสื้อสีดำมีการตกแต่งเสื้อด้วยแถบผ้าลายแพรวาว นุ่งกางเกงขาก๊วย ใช้ผ้าแพรวาวแดงมัดเอว โดยปัจจุบันเสื้อผ้าที่สวมใส่จะเป็นผ้าที่สวมใส่สบาย เหมาะกับสภาพอากาศ และให้สะดวกสำหรับการทอผ้า ส่วนผ้าถุงยังคงเป็นสิ่งที่ผู้หญิงชาวผู้ไทย ยังคงสวมใส่ แต่ที่แตกต่างจากอดีตคือผ้าถุงที่ใช้จะเป็นผ้าที่จัดหาจากตลาด เนื่องจากมีราคาถูก สะดวก ง่าย ในการจัดหา เพราะถ้าท่อนับว่ามีต้นทุนการผลิตที่สูง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวัตถุดิบ ระยะเวลาในการทอ ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเวลามากกว่าการซื้อจากท้องตลาด

ภาพ 5 เส้นไหมที่ได้จากตัวด้งแต่ที่เลี้ยง จัดเตรียมสำหรับการทำเส้นด้ายสำหรับทอ
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 6 ที่ตั้งกลุ่มทอผ้าที่เป็นแหล่งศึกษาดูงานสำหรับผู้สนใจมาดูแหล่งต้นน้ำ
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 7 อุปกรณ์สำหรับทอผ้าที่เรียกว่าหลา สำหรับปั่นเส้นไหมใส่ในหลอด
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ปัจจุบันการแต่งกายด้วยชุดผู้ไทย ผู้ที่สวมใส่จะไม่ใช่ว่าจะเป็นชาวผู้ไทยเท่านั้น เพราะได้มีการผลิตจำหน่ายอย่างแพร่หลาย คนเผ่าผู้ไทยเองก็ไม่ได้สวมใส่เป็นประจำเหมือนอดีต ประเพณี ที่คู่กันมากับการทอผ้าคือการลงช่วง โดยบรรดาสาว ๆ ในหมู่บ้านจะพากันมารวมกลุ่มก่อกองไฟ บ้างก็สาวไหม บ้างก็ปั่นฝ้าย กรอฝ้าย ฝ้ายชายก็ถือโอกาสมาเกี่ยวพาราสีและนั่งคุยเป็นเพื่อน บางครั้งก็มีการนำดนตรีพื้นบ้านอย่างพิณ แคน โหวด มาบรรเลงจ่ายผลญาโต้ตอบกัน นั้นไม่มีให้เห็นแล้ว เพราะการทอผ้าไว้ใช้ภายในบ้านได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการทอเพื่อจำหน่าย และเด็ก เยาวชน ทุกวันนี้ก็ไม่ได้มีความสนใจในการทอผ้าจากบรรพบุรุษเหมือนดังเช่นอดีต เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความนิยมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการแต่งกายชุดผู้ไทยจะปรากฏให้เห็นในช่วงเทศกาล ประเพณี งานของชุมชน ท้องถิ่น ดังจะเห็นการจัดงานบุญบั้งไฟ หรืองานพุทราหวาน ซึ่งเป็นงานประเพณีที่สำคัญของตำบลโพน ในส่วนของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการรณรงค์ให้มีการแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ผ้าไทย ผ้าถิ่น ตลอดจนเป็นการช่วยเหลือผู้ประกอบการที่ทอผ้า จึงทำให้เกิดการขยายผลการแต่งกายด้วยชุดผู้ไทยไปทั้งจังหวัด โดยมีการรวมกลุ่ม ใช้ชื่อว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมมีสมาชิก 70 คน ต่อมาปี 2538 ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน มีสมาชิก 450 คน และในปี 2551 ได้ขอจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพนกาฬสินธุ์ จำกัด ปัจจุบันมีสมาชิกครอบคลุม 4 อำเภอ ได้แก่ อ. คำม่วง อ. สมเด็จ อ. สามชัย และ อ. สหัสขันธ์ เป็นสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพนกาฬสินธุ์ จำกัด เป็นสหกรณ์ฯ ที่สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้พัฒนาคุณภาพชีวิตดีขึ้น ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามวิถีแห่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งศูนย์ฯ ดังกล่าว เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมของคนผู้ไทย การสาธิตการผลิตผ้าไหมแพรวา และเปิดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว และศูนย์จำหน่ายสินค้าโดยเฉพาะผ้าไหมแพรวา ซึ่งได้ขึ้นชื่อว่าเป็นราชินีแห่งไหมกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน (ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย) ที่ตั้ง : 173 ม. 5 ต. โพน อ. คำม่วง จ. กาฬสินธุ์

ภาพ 8 ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 9 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 10 การแต่งกายชุดผู้ไทย ของบ้านโพน อำเภอคำม่วง ในงานสาธิตการทอผ้า
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย 26 พฤศจิกายน 2563

ภาพ 11 การแต่งกายชุดผู้ไทย ของบ้านโพน อำเภอคำม่วง
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย 26 พฤศจิกายน 2563

ภาพ 12 ชุดผู้ไทย ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่สวมใส่ได้ทุกโอกาส
แหล่งที่มา : ณิชฐวดี รอดภัย มีนาคม 2564

สรูปเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เป็นหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐาน ที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน แต่เสื้อผ้าไม่ใช่เป็นเพียงแค่สิ่งที่นำมาปกปิดร่างกายหรือให้ความอบอุ่นเท่านั้น เสื้อผ้ายังสะท้อนถึงเอกลักษณ์ คุณค่า ความเป็นมา กระบวนการต่างๆ และถูกหลอมรวมจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ และถือว่าเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติอย่างหนึ่งของไทย เนื่องจากสามารถสะท้อนถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มีการประสานสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน เชื้อชาติตลอดจนถึงระบบความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งจะเห็นได้จากเนื้อผ้าที่ใส่สบาย เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย อีกทั้งคนไทยยังถูกบ่มเพาะให้มีความรักนวลสงวนตัว รูปแบบของชุดเสื้อผ้าไทยจึงมีลักษณะที่สุภาพเรียบร้อย สามารถสวมใส่ได้ทุกสถานที่ จนกระทั่งความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี มีการนำเครื่องจักรที่ทันสมัยเข้ามาใช้ และการได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา ทำให้ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนหันมาสวมใส่ชุดเสื้อผ้าสำเร็จรูป ที่มีดีไซน์ทันสมัยตามยุคตามกระแสมากขึ้น และในทางกลับกันกลุ่มคนที่สวมชุดใส่ผ้าไทย ผ้าท้องถิ่นกลับกลายเป็นวัยผู้ใหญ่จนถึงผู้สูงอายุ

1.2 บ้านผู้ไทย ตำบลสงเปลือย อำเภอ่าวขวาง จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดภูมิศาสตร์ 16.650368992012602, 104.15815271602973 โดยผู้วิจัยจะนำเสนอสภาพทางภูมิศาสตร์สังคม และวัฒนธรรมวิเคราะห์ภาพถ่ายวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม ตามลำดับดังนี้

บ้านผู้ไทย วัดวังคำ อำเภอ่าวขวาง

ภาพ 13 แผนที่ตั้งบ้านผู้ไทย วัดวังคำ อำเภอ่าวขวาง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพ 14 ภาพถ่ายทางอากาศภูมิประเทศ ตำบลสงเปลือย อำเภอ่าวขวาง จังหวัดกาฬสินธุ์ แหล่งที่มา :อินเทอร์เน็ต google earth เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2564

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลสงเปลือย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะเป็นอำเภอที่มีภูเขาล้อมรอบมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่นแม่น้ำลำพะยางที่ใช้ในการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์และยังมีอ่างเก็บน้ำลำพะยางตอนบนใช้เก็บน้ำเพื่อการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ สำหรับป่าไม้ในเขตตำบลสงเปลือยอยู่ในพื้นที่ป่าภูสีฐาน ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์ ภูเขาที่ล้อมรอบตำบลสงเปลือยอำเภอเขาวงเป็นภูเขาในแนวเทือกเขาภูพาน โดยตำบลสงเปลือยตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ห่างจากอำเภอเขาวงประมาณ 7 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ประมาณ 116 กิโลเมตร ขนาดพื้นที่โดยประมาณ 56 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลสงเปลือยเป็นพื้นที่ราบบริเวณกว้างมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะมีภูเขาล้อมรอบอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางที่ระดับ 262 เมตร ต่ำสุด 168 เมตร ดินเหมาะสมแก่การทำเกษตรการทำไร่ทำนาได้ดี สภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน เนื่องจากที่ตั้งอำเภอเขาวงมีภูเขาล้อมรอบอากาศจึงค่อนข้างหนาวและลมค่อนข้างแรงตามบริเวณเชิงเขาฤดูหนาว จะเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนอุณหภูมิสูงสุดเดือนเมษายนและอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม สภาพของดินในพื้นที่ตำบลสงเปลือยส่วนมากเป็นดินร่วน มีลักษณะเป็นดินทรายโคลนตมและดินเหนียวโดยมีปริมาณดินทรายและดินเหนียวไม่มากนักดังนั้นน้ำแร่อากาศจึงไหลผ่านได้ดีเหมาะแก่การทำเกษตร

วัดวังคำ ตั้งอยู่ที่บ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภายในบริเวณวัดได้มีการอนุรักษ์บ้านเรือนของชาวไทยในอดีตไว้ให้นักท่องเที่ยวได้มาเรียนรู้ศึกษา ซึ่งเป็นเรือนแบบทรงสูง เป็นเรือนผู้ไทยแบบดั้งเดิม จะยกพื้นสูงทั้งนี้เพราะในอดีตในบางพื้นที่จะเป็นที่ราบลุ่มเพื่อป้องกันน้ำท่วม และป้องกันสัตว์ร้ายต่าง ๆ เพราะในอดีตเป็นป่าดงดิบ เพื่อประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์และเป็นพื้นที่หัตถกรรมในครอบครัว โดยลักษณะของโครงหลังคา และวัสดุหลังซึ่งทำจากไม้ หน่าจั่วหรือ “บ้านลม” วัสดุที่นำมาสร้างเรือนแบบทรงสูงจะทำจากไม้ทั้งหมด เริ่มจากเสาไม้เนื้อแข็งทั้งต้นมีขนาดใหญ่อาจากเป็นเสากลมหรือเสาเหลี่ยมตามสภาพการใช้งาน เช่นเดียวกันกับโครงหลังคาจะทำจากไม้เนื้อแข็ง มุงด้วยหญ้าคาหรือใช้ไม้เนื้อแข็งที่เรียกว่า “แป้นมุง” ส่วนรูปแบบของหลังคาอาจเป็นจั่วเดี่ยวหรือจั่วสองหลังติดกันที่เรียกว่าเรือนแฝด โดยมีลักษณะโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์คือ “บ้านลม” จะนิยมตกแต่งโดยการแกะสลักไม้เป็นลวดลายต่าง ๆ ไว้สวยงาม ส่วนการยึดส่วนต่าง ๆ ของบ้านจะใช้สลักไม้ สลักเหล็ก ตามความเหมาะสม

ภาพ 15 เือนผู้ไทย ภายในวัดวังคำ อำเภอเขาวง
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย 31 มกราคม 2564

ภาพ 16 เือนผู้ไทย ภายในวัดวังคำ อำเภอเขาวง
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย 31 มกราคม 2564

สำหรับฝ้ายบ้านจะใช้ไม้เนื้อแข็งโดยเลื่อยเป็นแผ่นตามความยาว แล้วนำมาตียึดตามแนวนอน ส่วนฝ้ายบ้านอีกลักษณะหนึ่งจะเรียกว่า “ฝ้ายขัดแตะ” โดยนำไม้ฝ้ายมาสานเป็นเป็นแผ่นขนาดใหญ่ หรืออาจสานเป็นลายห่าง 2 แผ่น แล้วนำใบตองกุงมาวางซ้อนอยู่ข้างในเรียกว่า “ฝ้ายใบตองกุง” ส่วนพื้น

ทำจากไม้เนื้อแข็งหน้ากว้างปูเป็นแนวยาวของเรือน หรืออาจใช้ไม้ไผ่ที่เรียกว่า “ฟากไม้ไผ่” ฟากไม้ไผ่ จะใช้ในเรือนขนาดเล็ก หรือเถียงนาสำหรับการพักอาศัยในฤดูกาลทำนา เรือนผู้ไทยแบบทรงสูงจะใช้ บันไดหรือ “กะได” เพื่อขึ้นสู่ตัวเรือน จะมีลักษณะเป็นบันไดเจาะไม่มีราวสามารถเคลื่อนย้ายได้

ภาพ 17 เรือนผู้ไทย ภายในวัดวังคำ อำเภอเขาวง

แหล่งที่มา : ญัฐติ รอดภัย 31 มกราคม 2564

ที่อยู่อาศัย สภาพบ้านเรือนของชาวผู้ไทยในอดีตสมัย 40 ปี มาแล้วเป็นเรือนทรงมนิลา คือ มีหลังคาทรงเหลี่ยมยอดแหลมตั้งสูง ใต้ชานสูงประมาณ 2 เมตร มีฝาล้อมรอบ มีประตูหน้าบ้านเข้า 2 ประตู มีหน้าต่างเดี่ยวเล็กๆ พอเอาศีรษะลอดเข้าออกได้ ภาษาผู้ไทยเรียกว่า "ประตูบอง" ถ้าเป็นบ้านของผู้มีฐานะหน่อยหน้าต่างจะสูงเท่าประตู หน้าต่างจะมี "เส้าปากข้าง" หรือ "เส้าคาข้าง" คำทอดบ้านตรงหน้าต่าง ภาษาภูไทเรียก "หอนทอด" จะตีติดเคร่า เส้าคางข้าง หรือ ปากข้างจะ ปาดเป็นปาด้าทอดไว้ จะเป็นเส้าใหญ่กว่าเส้าบ้านทุกต้น เป็นเส้าโชว์พิเศษสลักเส้าลวดลาย ปลายเส้า จะปาดเป็นรูปกลีบบัว หรือ กาบพรหมศร การใช้บริเวณบ้าน พอกกล่าวได้ดังนี้

1. ใต้ถุนบ้านจะเป็นที่ผูกควาย คือ ทำเป็นคอกควาย โดยตีไม้ล้อมรอบ มีประตูชุด เอาเส้าบ้านเป็นเส้าคอกและมีเส้าเสริมอีกเพื่อให้แข็งแรง บางคนที่ไม่ชอบผูกวัวควายไว้ใต้ถุนบ้าน ก็ออกผูกนอกใต้ถุนข้างๆ บ้าน เรียกว่า "แลงควาย" (แหล่งควาย) หรือ "แลงโง" (แหล่งวัว)

2. ด้านหลังบ้าน หรือด้านข้างจะสร้าง"เล้าข้าว"(ยุ้งข้าว)ใต้ยุ้งข้าวจะทำเล้าไก่หรือเล้าหมู

3. หน้าบ้าน ปล่อยโล่งไว้นั่งผิงแดดเรียกว่า "ลานหน้าบ้าน" มีปลูกไม้ยืนต้นพอเป็นร่ม

จากการสัมภาษณ์นายประกิจ คนชื่อ ผู้ใหญ่บ้านนาวิ และกรรมการวัดวัดวังคำ ได้เล่าให้ฟังว่าส่วนใหญ่ชาวผู้ไทยบ้านนาวิจะเป็นครอบครัวเดี่ยว แปรนพื้นบ้าน เรียบง่ายไม่ซับซ้อน ประกอบด้วยเรือนนอน เถียง ชาน ครัว และรั้วน้ำ บางหลังจะมีเรือนโง่เพิ่มขึ้นอีก 1 หลัง เรียกว่า

เรือนโคง เรือนส่วนใหญ่เปิดโล่ง เนื้อที่ที่ใช้กันห้องเป็นสัดส่วนมีน้อย ไม่อาจแยกเป็นห้องๆ อย่างชัดเจนได้

ในปัจจุบัน มีการจัดการบ้านและการดำรงชีวิต ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งวัฒนธรรมและการเข้ามามีบทบาทของเทคโนโลยี ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อพื้นที่ภูมิทัศน์พื้นถิ่น หลากหลายรูปแบบเช่น การตั้งถิ่นฐานการวางผัง เส้นทางสัญจร บ้านเรือนที่อยู่อาศัยพื้นที่เกษตรกรรม และการใช้พืชพรรณ เป็นต้น ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์บ้านเรือน และปัจจัยการการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เพราะการเปลี่ยนค่านิยมใหม่ให้ความทันสมัย ส่งผลให้มีการรื้อถอนบ้านเดิมและสร้างใหม่ตั้งนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงชุมชน บ้านเรือนชาวผู้ไทยแบบดั้งเดิม ซึ่งจะมีความเด่นชัดน้อยลง

ภาพ 18 บ้านชาวผู้ไทยบ้านนาวิ ตำบลสงเปือย อำเภอเขาวง
แหล่งที่มา : ณิชวุฒิ รอดภัย 31 มกราคม 2564

สรุปถึงแม้ว่าชาวผู้ไทยตำบลสงเปือย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ จะร่ำรวยด้วยวัฒนธรรมเก่าแก่ และมีทรัพยากรธรรมชาติงดงามมากแต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและเทคโนโลยี ทำให้การออกแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือน มีการพัฒนาและผสมผสานไปมาก ด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่ายตามขนบธรรมเนียมของคนท้องถิ่น ทำให้รูปแบบของบ้านเรือนแตกต่างไปจากเดิม มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในลักษณะรูปลักษณะ และการใช้ประโยชน์แบบผสมผสานให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตในปัจจุบัน

1.3 ปลาสำ้มหัสซันธุ์ ตำบลโนนแหลมทอง อำเภอหัสซันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยจะนำเสนอสภาพทางภูมิศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมของตำบลโนนแหลมทอง การวิเคราะห์ภาพถ่ายวิถีชีวิต และการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัฒนธรรม ตามลำดับดังนี้ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.732721001822775, 103.61422832177524

ปลาสำ้ม อำเภอหัสซันธุ์

ภาพ 19 แผนที่ตั้งแหล่งผลิตปลาสำ้ม บ้านคำเชียงวัน ตำบลโนนแหลมทอง อำเภอหัสซันธุ์
แหล่งที่มา : ธีรชาติ รอดภัย 31 มกราคม 2564

ภาพ 20 ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงสภาพภูมิศาสตร์ตำบลโนนแหลมทองติดเขื่อนลำปาว
แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ต Google earth เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของตำบลโนนแหลมทอง มีอาณาเขต การปกครองมีพื้นที่ 17,515.625 ไร่ คิดเป็น 28.025 ตารางกิโลเมตรลักษณะอากาศเป็นแบบมรสุม 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน เริ่มจากเดือน กุมภาพันธ์-เดือน พฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มจากเดือน มิถุนายน-เดือน กันยายน ฤดูหนาว เริ่มจากเดือน ตุลาคม-เดือน มกราคม การประกอบอาชีพ การเกษตร และประมง โดยมีพื้นที่ติดกับลำปาว ซึ่งถือเป็นแหล่งอาหารและการประกอบอาชีพประมงของท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพทำนา ยามว่างก็หาปลาไปขายที่ตลาด แต่สมัยก่อนมีปลามากจนเหลือกินเหลือขาย จึงนำมาหมักรวมกับส่วนผสมต่างๆ เป็นปลาร้า ปลาจ่อม ปลาต้ม(ปลาสด) ตามภูมิปัญญาของชาวอีสาน ปลาส้ม เป็นอาหารพื้นถิ่น ทำมาจากเนื้อปลา นำมาหมักกับเกลือ ข้าว กระเทียม โดยไม่ใส่สารกันบูด

จากการสัมภาษณ์นางกัลยา จรเอียด เกษตรอำเภอสหัสขันธ์ ได้เล่าให้ฟังว่ากลุ่มผู้ผลิตปลาส้ม ในพื้นที่อำเภอสหัสขันธ์ มีภูมิปัญญาการทำปลาส้มที่ถ่ายทอดผ่านมาทางบรรพบุรุษ และส่งต่อกันในเครือญาติ จนกลายเป็นบ่อเกิดแห่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของบ้านคำเซียงวัน ตำบลโนนแหลมทอง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และนอกจากจะมีอาชีพเกษตรกรรมแล้ว ยังมีอาชีพประมงพื้นบ้าน หาปู หาปลามาดำรงชีพตั้งแต่บรรพบุรุษ เมื่อชาวบ้านหาปลามาได้แล้วก็มีวิธีการถนอมอาหารให้เก็บไว้กินได้นานๆ จึงเกิดภูมิปัญญาชาวบ้านในการแปรรูปอาหารจากปลาต่างๆ เช่น ย่าง หมัก ตากแดด ปลาร้า ปลาจ่อม ฯลฯ รวมทั้งการนำมาทำ “ปลาส้ม” ซึ่งนับว่าเป็นอาหารพื้นถิ่นที่เริ่มจากการเตรียมวัตถุดิบ ประกอบด้วย เนื้อปลา เช่น ปลาตะเพียน ปลาขาว สร้อย แร่ผักละเอียด เกลือปน กระเทียมบดละเอียด ข้าวสุก น้ำตาลทรายขาว สำหรับใ้บดองกล้วยน้ำ

หว่า ให้ทำความสะอาดเพื่อนำมาใช้ห่อ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขนาด คือ ใบตองใหญ่ มีขนาดกว้างประมาณ 5-6 นิ้ว ใบตองเล็กมีความกว้างประมาณ 3-4 นิ้ว นำมาซ้อนกัน 3 ชั้น พันให้แน่น แล้วรัดด้วยตอกไม้ไผ่ให้แน่น หรือหนังยาง

ภาพ 21 ปลายัมฟักที่ห่อด้วยใบตอง
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาพ 22 ตลาดปลาหนองหมาโน เส้นทางสหัสขันธ์-คำม่วง
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

ภาพ 23 ปลาต้มตัว จากตลาดปลาหนองหมาโน้ เส้นทางสหสขันธ์-คำม่วง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

ปลาต้มตัวบ้านคำเชียงวัน ตำบลโนนแหลมทอง อำเภอสหสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นปลาต้มตัวหรือปลาต้มปลาตะเพียน คือ ปลาต้มที่ทำจากปลาเป็นตัวๆ โดยที่ไม่ต้องสับหรือหั่นเป็นชิ้น ปลาต้มตัวบ้านคำเชียงวัน ส่วนใหญ่จะทำจากปลาตะเพียน เพราะเนื้อปลาจะเยอะและแน่นอร่อย แต่ถ้าปลาต้มของจังหวัดอื่นก็จะเป็ปลาตามพื้นที่นั้นๆ เช่นปลาจีน เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ นางสาวชมพิศ ปิ่นเมือง ประธานชมรมท่องเที่ยวอำเภอ สหสขันธ์ ได้เล่าขั้นตอนการทำปลาต้มตัว ว่ามีวิธีการทำที่เพื่อสืบทอดสูตรกันมารุ่นต่อรุ่นภายในครอบครัว มีวัสดุอุปกรณ์ในการทำปลาต้มตัว เช่น กะละมังสำหรับแช่หรือหมักปลา ปลาตะเพียน ข้าวเหนียวนึ่งสุก เกลือ กระเทียม โคลกหยาบๆ น้ำตาลทราย โดยนำปลาตะเพียน มาล้างทำความสะอาด ผ่าท้องควักไส้ ขอดเกล็ดออกให้หมด แล้วล้างอีกรอบให้สะอาด บั้งตามยาวของตัวปลา ประมาณ 3 ซีด แล้วใช้มีดหรือสาก ทูบตัวปลาให้อ่อน แล้วนำเกลือมาทาทั่วตัวปลา ใส่เกลือเข้าไปในท้องปลาและในเหงือกของปลาที่เราทุบจนอ่อนแล้ว หาดาดหรือผ้าหม้อมาปิด หมักไว้ 1 คืน

เมื่อหมักไว้ครบหนึ่งคืนแล้ว นำปลาที่หมักไว้มาล้างน้ำสะอาด ให้เกลือออกให้หมด ประมาณ 4-5 น้ำ แล้วแช่น้ำเปล่า ไว้ประมาณ 3 ชั่วโมง เพื่อให้ปลาหมดความเค็ม แช่จนเนื้อปลาขาว ชิมดูก็ได้ว่าเนื้อปลาจืดแล้วก็เป็อันใช้ได้ ในระหว่างที่ล้าง แล้วนำปลาไปแช่น้ำเปล่านั้น ให้เตรียมเครื่องปรุงร่อ คือ ข้าวเหนียวนึ่งสุก ให้นำไปแช่น้ำประมาณ 2-3 ชั่วโมง แช่จนข้าวเหนียวบวมน้ำ แล้วก็กรองเอาน้ำออก และนำกระเทียมมาโคลกให้พอหยาบๆ นำเครื่องปรุงมาใส่ในท้อง ในเหงือกของปลา แล้วก็บีบนิ้ว

ตัวปลาให้น้ำ ให้เครื่องเข้าไปในเนื้อปลามากที่สุด แล้วก็นำมาเรียงในกะละมังที่เตรียมไว้ ให้สวยงาม โดยวางตัวปลาทับกัน หากตามาปิดทับบนตัวปลา แล้วใช้ครกทับไว้ ประมาณ 3 วันก็นำมาประกอบอาหารโดยการทอดหรือหนึ่ง หรือจะรับประทานสดๆ พร้อมพริกสดและกระเทียม พร้อมข้าวเหนียวร้อนๆ ซึ่งได้ให้ข้อมูลว่าสูตรนี้เป็นสูตรดั้งเดิม แบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ทำกินในครัวเรือน

ภาพ 24 ตลาดปลาหนองหมาโน เส้นทางสหัสขันธ์-คำม่วง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 4 ธันวาคม 2564

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาพ 25 ปลาส้มปักห่อใบตอง ตลาดปลาหนองหมาโน เส้นทางสหัสขันธ์-คำม่วง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 4 ธันวาคม 2564

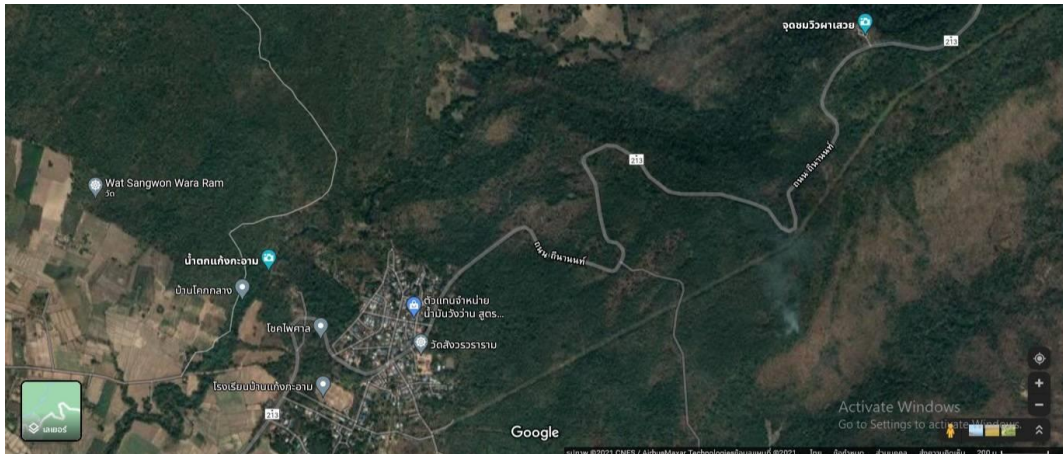
ตลาดหนองหมาโน เส้นทางสหัสขันธ์-คำม่วง มีแม่ค้าที่มาสร้างเป็นเพิงพักจำหน่ายพลาสติกผลิตภัณฑ์ปลาแปรรูปมากมาย ตลอดจนได้เพิ่มทางเลือกให้ลูกค้าจำหน่ายอาหารตามสั่ง เครื่องดื่ม เนื่องจากว่าเป็นตลาดปลาที่ตั้งอยู่ริมถนน ที่สะดวกสำหรับผู้สัญจรไปมา ทำให้ตลาดยิ่งขยายสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนและผู้ประกอบการมากขึ้น มีกระบวนการผลิตที่ถูกต้องลักษณะ และการใช้วัสดุอุปกรณ์แทนแบบดั้งเดิม เช่น การใช้เครื่องบดปลา แทนการใช้มีดฟัก การใช้ถุงพลาสติกแทนใบตองที่หายาก การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ปลาสามแบบแผ่น แบบชิ้นที่สะดวกต่อการบริโภค และการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำให้การยกระดับปลาสามอำเภอสหัสขันธ์สามารถพัฒนาการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานด้านความสะอาดและปลอดภัย เพื่อการกระจายสินค้าไปทั่วประเทศ

ภาพ 26 การบรรจุภัณฑ์ ปลาสามฟักจะนำไปบรรจุในถุงพลาสติกแทนการใช้ใบตอง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

ภาพ 27 การบรรจุภัณฑ์ ปลาสามฟักบรรจุในถุงพลาสติก/ใบตอง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

ภาพ 29 ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงสภาพภูมิศาสตร์ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ
แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ต Google earth เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ตำบลผาเสวย ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร อยู่ระหว่างอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร กับ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ถนนถีนานนท์ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 213 เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ มีเนื้อที่โดยประมาณ 93 ตารางกิโลเมตร หรือ 58,125 ไร่ ลักษณะภูมิศาสตร์ พื้นที่ส่วนใหญ่ ทิศเหนือเป็นหุบเขาและตอนใต้เป็นที่ราบเหมาะแก่พื้นที่ทำการเกษตรและทางน้ำธรรมชาติและหนองน้ำที่สร้างขึ้น สภาพภูมิประเทศ ตั้งอยู่เชิงเขาภูพาน ลักษณะพื้นที่ทั่วไป เป็นเนินดินสูงๆ ต่ำสลับกับพื้นที่ป่า ดินเป็นดินลูกรังผสมดินทราย เหมาะกับการทำสวนผลไม้และทำไร่ และการปศุสัตว์ ลักษณะภูมิอากาศอากาศร้อนชื้นแห้งแล้ง อุณหภูมิสูงสุด ประมาณ 36 องศา ต่ำสุด 14 องศา ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 60 มิลลิเมตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การค้าขายก็เป็นการค้าขายพืชผลทางการเกษตร มีรายได้ไม่แน่นอนและไม่มากนัก การคมนาคมเป็นไปด้วยความสะดวก มีทางหลวงหมายเลข 213 ผ่าน 1 สาย คือ สายกาฬสินธุ์ – สกลนคร ระยะทางจากองค์การบริหารส่วนตำบลผาเสวยถึงจังหวัด 48 กิโลเมตร

จากสภาพภูมิศาสตร์ของบ้านแก่งกะเบา ที่มีพื้นที่ติดกับหุบเขา สภาพเป็นพื้นที่ป่า ทำให้มีพืชพรรณ สมุนไพรอุดมสมบูรณ์ โดยมีนายบุญจันทร์ ไร่สงวน เป็นหมอยาสมุนไพรพื้นบ้าน ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน และมีตำรับยามากมายที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการศึกษาเพิ่มเติม

ภาพ 30 การสัมภาษณ์ นายบุญจันทร์ ไร่สงวน
แหล่งที่มา : ธีรัฐดี รอดภัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ภาพ 31 สมุนไพรพื้นบ้านที่เก็บรักษาไว้ในบ้านเลขที่ 169 บ้านแก่งกะฮาม
แหล่งที่มา : ธีรัฐดี รอดภัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

จากการสัมภาษณ์ นายบุญจันทร์ ไร่สงวน ซึ่งเป็นหมอยาประจำหมู่บ้านแก่งกะฮาม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เล่าให้ฟังว่า จุดเริ่มต้นของการใช้สมุนไพรรักษาโรคมะเร็งมาจากบรรพบุรุษ และการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยได้สมัครเป็นสมาชิกของโครงการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยสมุนไพรพื้นบ้านตามพระราชดำริ และเป็นผู้นำเผยแพร่ภูมิปัญญาไทยพื้นบ้านการเกษตรปลอดสารพิษสมุนไพรเพื่อการอนุรักษ์-ศึกษา-ศึกษาร่วมใจด้านยาเสพติด ตลอดจนเข้ารับการอบรมเรื่องสมุนไพรกับหน่วยงานสถาบันต่างๆ เช่น อบรมวิชาสมุนไพรหลักสูตรพิเศษ ระดับผู้นำเผยแพร่สมุนไพร

ภาพ 32 ประกาศนียบัตรรับรองการเป็นหมอยาสมุนไพร
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

จากการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต ฯลฯ โดยเฉพาะความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีการพัฒนาเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีการสังเคราะห์ และผลิตยาจากสารเคมี ในรูปที่ใช้ประโยชน์ได้ง่าย สะดวกสบายในการใช้มากกว่าสมุนไพร ทำให้ความนิยมในใช้ยาสมุนไพรลดลงมาเป็นอันมาก การรักษาในรูปแบบที่หมอยา สามารถรักษาผู้ป่วยได้โดยตรงเริ่มจะทำได้ยาก เพราะมีระเบียบกฎหมายต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก เช่นบางครั้งหากผู้ป่วยได้รับการรักษาแล้วมีผลข้างเคียง หรือทำให้เสียชีวิต หมอยาก็อาจจะมีความผิด จะเห็นได้ว่าการต่อสู้กับปัญหาโรคร้ายไข้เจ็บเป็นสิ่งที่มนุษย์ในทุกยุค ทุกสมัย และทุกสังคมได้ต่อสู้ เรียนรู้และหาทางเอาชนะมาตลอดด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมในการรักษาโรคของมนุษย์ที่มีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรค รูปแบบของการรักษาโรคในแต่ละสังคม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชนิดของโรค อาการของโรค และกรรมวิธีในการรักษาจากแง่มุมทางวิทยาศาสตร์อย่างเดียว หากแต่เกี่ยวกับความเชื่อที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ โลกทัศน์ การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดโรค วิธีการรักษา ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ ของผู้รักษาและผู้ป่วย ฯลฯ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อพฤติกรรมป้องกันและรักษาโรคในสังคม

ภาพ 33 สมุนไพรที่ใช้รักษาโรค ต่างๆ

แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2564

ภาพ 34 การต้มสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคปวดเมื่อย บำรุงร่างกาย

แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2564

การรักษาโรค จะมีการนำสมุนไพร หลายชนิดมาผสมผสาน เข้าด้วยกันเรียกว่าเป็นตำรับยา ที่ใช้รักษาโรคเฉพาะ โดยวิธีการกินคือต้องนำไปต้มกับน้ำร้อน ตุ่นไปเรื่อยๆให้ตัวยาลงจากสมุนไพรออกฤทธิ์มาเป็นน้ำยาสมุนไพร ดื่มกินได้เรื่อยๆ

ภาพ 35 ใบประกอบโรคศิลป์ สาขาการแพทย์แผนไทยของนายทองไสย คงสมมาตร บุตรเขย
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

นายสตีฟพน กิตะชัย ได้กล่าวว่า ภาครัฐได้มีการพัฒนาสมุนไพรไทยไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลลัพธ์ต่อประชาชน และผลลัพธ์ในเชิงเศรษฐกิจของประเทศ เช่น นำศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ (Long Term Care) ผ่านกลไกของชมรมผู้สูงอายุ ส่งเสริมการจัดบริการด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ผ่านการรับรองคุณภาพตามมาตรฐาน HA ในโรงพยาบาลทุกระดับ ส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพรไทยโดยใช้ยาที่พัฒนาจากสมุนไพรเป็นลำดับแรก เช่น ยาขมิ้นชัน สำหรับบรรเทาอาการแน่น จุกเสียด ท้องอืด ท้องเฟ้อ ยาฟ้าทะลายโจร สำหรับบรรเทาอาการเจ็บคอ และอาการของโรคหวัด เช่น เจ็บคอ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ โดยหมอยา นายบุญจันทร์ ไร่สงวน บ้านแก้งกะฮาม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ปัจจุบันยังมีการรักษาโรคด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน ด้วยคิดว่าเป็นการทำบุญทำให้คนหาย เป็นความสุข ได้บุญได้กุศล และได้มีทายาทในการรักษาโรคคือนายทองไสย คงสมมาตร บุตรเขย ได้รับใบประกอบโรคศิลป์ สาขาการแพทย์แผนไทย ประเภท เกษัชกรรมไทย

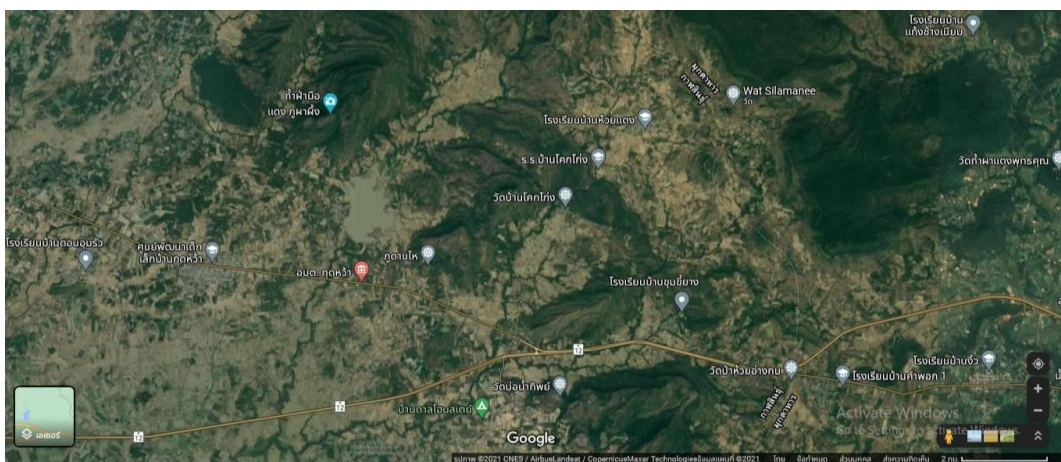
2. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี

2.1 พิธีเหยา ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยจะนำเสนอสภาพทางภูมิศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมวิถีชีวิต และการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัฒนธรรม ตามลำดับดังนี้ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.53252479174817, 104.18998002980244

ความเชื่อ พิธีกรรมเหยา บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์

ภาพ 36 แผนที่ตั้งบ้านโคกโก่ง โฮมสเตย์ ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพ 37 ภาพถ่ายทางอากาศ อดต.นาไคร้ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ตgoogle earth เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2564

บ้านโคกโก่ง อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาไคร้ มีพื้นที่ 102 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 63,750 ไร่ สภาพภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบลุ่มและที่ราบสูงเล็กน้อย ซึ่งมีหลายระดับ ตั้งแต่ลาดชันเพียงเล็กน้อยจนถึงลาดชันระดับปานกลาง ประกอบด้วยภูเขาและป่าไม้ ลักษณะพื้นที่ ป่าไม้เป็นป่าโปร่ง มีลำธารลำห้วยซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากภูเขาหลายสาย สภาพสังคม เป็นแบบเรียบง่าย ดำรงชีพด้วยการทำการเกษตรตามวิถีบรรพบุรุษแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก สะท้อนให้เห็นถึงการ ดำรงวิถีชีวิตสัมพันธ์กับป่า ประชาชนยึดมั่นและสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่นและ ต่อเนื่อง เชื้อสายเผ่าพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นชาวผู้ไทย ลักษณะจิตใจดีงาม กิริยามารยาท อ่อนน้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ภาษาพูดมีความเป็นเอกลักษณ์ คือภาษา ผู้ไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ และยังคงถือปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ “ ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ ” วัฒนธรรมประเพณีที่ควรอนุรักษ์ พื้นฟูให้คงมีอยู่ต่อไป เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ พิธีเหยา พิธี บายศรีสู่ขวัญ การรำเต้ย การรำวงไท การลำพญา เป็นต้น สำหรับประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของ ตำบลกุดหว้า ได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ตะไลล้าน ซึ่งจัดเสาร์ที่สามของเดือนพฤษภาคม ของทุกปี

ภาพ 38 การสาธิตพิธีเหยาประจำฐานเรียนรู้บ้านโคกโก่ง

แหล่งที่มา : ณัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

การจัดเครื่องการเหยาและหมอแคนให้เรียบร้อยแล้วยกเครื่องคาย (เครื่องไหว้ครู) มาวาง ตรงหน้าหมอเหยา หมอแคนจะนั่งอยู่ข้าง ๆ หมอเหยา คนป่วยจะนั่งหรือนอนอยู่ใกล้ๆ หมอเหยา กรณีสผู้ป่วยไม่สามารถอยู่ในพิธีได้ให้เอาเสื้อผ้าของคนป่วยมาวางไว้หน้าพิธีที่จะเหยา โดยหมอเหยาจะ เริ่มบูชาครูก่อนแล้วลำเชิญผีสิง หรือเรียกผีให้มาเข้าทรง เพื่อจะได้ถามว่าคนป่วยนั้นเป็นอะไร เมื่อผี เข้ามาทรงแล้วจะมีการแต่งตั้งให้หมอเหยาใหม่ คือ ถ้าผีเข้ามาทรงนั้นเป็นผีเจือก ผิงู หมอเหยาจะเอา

ผ้าแดงมัดศรีษะ ถ้าเป็นผีปามาสิงหรือผีบ้านธรรมดา หมอเหยาจะมัดศรีษะด้วยฝ้ายดอกไม้ ถ้าเป็นผีนักมวยใช้ผ้าแดงมัดศรีษะเหมือนกัน แต่เวลาร่ายรำหมอเหยาจะกำปั้นเหมือนจะชกมวย หมอเหยาจะร้องรำไปตามทำนองแคน การเหยาช่วงนี้ใช้เวลานานแล้วแต่ผีจะบอกให้แก้ไขอย่างไร ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับคนป่วยนั้นทำผิดอะไรและต้องทำตามผีบอกด้วย นอกจากกรณีที่ไม่สามารถทำได้ในเวลานั้นก็จะบนบานไว้ เมื่อเสร็จพิธีเหยาแล้วจะผูกแขนให้คนป่วย โดยให้หมอเหยาผูกก่อนตามด้วยญาติพี่น้อง ใช้ฝ้ายผูกแขนที่อยู่ในกายผูกข้อมือให้คนป่วยพร้อมอวยพรให้หายวันหายคืน มีสุขภาพแข็งแรงตลอดไป ผูกแขนเสร็จมีการ "ปงคาย" โดยใช้ผ้าขาวที่รองคายนั่นห่อสิ่งของที่อยู่ในคายนั่นไปด้วยเป็นอันเสร็จพิธี

ภาพ 39 เครื่องคายประกอบพิธีเหยาบ้านโคกโก่ง

แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

การทำพิธีรักษาด้วยเหยาเดิมต้องนำ "เครื่องคาย" ไปบูชาหมอเหยา ซึ่งประกอบด้วยไข่ดิบ ข้าวสาร ฝ้ายที่เข็นแล้ว ดอกไม้ 1 คู่ ที่อาจเป็นดอกพุทธรักษา จำปา หรือสีลาวดี กับเหล้าขาวหรือเหล้ากลั่นเอง สิ่งของเครื่องคายทั้งหมดนี้ จะต้องวางประดับไว้บนพาน ปูด้วยผ้าขาวที่ดูสะอาด เช่นการถวายขันธุ์ 5 ของชาวพุทธ พร้อมกันนั้นยังมีปัจจัยเป็น "ค่าคาย" บูชาหมอเหยาแต่เดิมเคยคายกันแค่ 25 บาท และมีการปรับเพิ่มเป็น 100 บาท ระหว่างการประกอบพิธีตามวันเวลาดำหนด ณ บ้านผู้ป่วย ผู้ร่วมพิธีซึ่งประกอบด้วยผู้รับการรักษาและญาติมิตร จะนั่งล้อมเป็นรูปวงรีรอบองค์หมอเหยา โดยมีหมอแคน หมอพิณ และหมอเป่า คอยบรรเลงเพลงเป็นสื่อสัญญาณถึงผีบรรพบุรุษ คือ ผีปู่สียา ผีบ้านผีเถื่อน ผีตาแสด (ผู้รักษานาข้าว) และพระแม่ธรณีเมื่อพิธีกรรมเสร็จสิ้น หมอเหยาจะปล่อยให้ผู้รับการรักษาได้พักผ่อนร่างกายจนสิ้นคืนสู่ปกติ โดยไม่น่าเชื่อว่าจจะไร้อาการป่วยไข้ได้ราวอัศจรรย์

พิธีเหยาในยุคนี้ ไม่น่าจะใช่เรื่องเวทมนตร์หรืออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ที่ช่วยให้อาการป่วยไข้หายขาดได้ แต่คงเป็นเพราะความเชื่อ ที่ดลบันดาลให้เกิดขึ้นจากอุปาทานสมานจิตใต้สำนึก จึงช่วยให้โรคภัยที่เกิดขึ้นกับสุขภาพร่างกายทุเลาบรรเทาและคลายลงได้

จากการสัมภาษณ์นางสมบัติ สมสวย ผู้ใหญ่บ้านโคกโก่ง ยอมรับว่าพิธีกรรมเกี่ยวกับเหยาได้เปลี่ยนไปจากอดีตมาก ซึ่งทุกวันนี้ลูกบ้านคนไหนป่วยไข้เราก็ส่งไปรักษายังสถานพยาบาลก่อน แล้วถึงค่อยกลับมาทำพิธีเหยาอีกครั้งยังหมู่บ้าน เท่ากับว่าเราปรับทัศนคติใหม่ด้วยการเลือกรักษาตามแผนปัจจุบัน แล้วรักษาจิตใจไปกับพิธีเหยาโบราณขณะเดียวกันพิธีเหยา ยังมีการขยายผล เข้าสู่การรับขวัญสู่ขวัญแก่ชาวภูไทที่ไปเจริญก้าวหน้าในการดำรงชีวิต ตลอดจนหน้าที่การงานในถิ่นอื่น อีกทั้งยังใช้เป็นพิธีการต้อนรับอาคันตุงะผู้มาเยือน เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว เช่น ภาษา ในการพูดเหยา บางครั้งต้องปรับให้สามารถฟังเข้าใจได้ง่าย การใช้ดอกไม้เครื่องคายปรับไปใช้ตามความสะดวก และจัดหาได้ง่าย ไม่ได้จำเป็นต้องเป็นดอกไม้ชนิดไหน แต่สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือเหล้า 40 ดีกรี(เหล้าขาว) ที่ในช่วงทำพิธีกรรม ที่หมอเหยาจะต้องใช้ดื่มกินเป็นระยะประกอบกับการร่ายรำ

ภาพ 40 การสาธิตพิธีกรรมเหยา ต้อนรับนักท่องเที่ยว
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

ภาพ 41 ภาพการแสดงเหย้าต้อนรับนักท่องเที่ยว ณ ลานวัฒนธรรมของชุมชน วัดศรีภูซันต์
แหล่งที่มา: จากกองการศึกษาเทศบาลตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์

ภาพ 42 ภาพสัมภาษณ์นายธนศ นุสนทลา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

จากการสัมภาษณ์นายธเนศ นุสนทลา ผู้บริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านโคกโก่ง ตำบล กุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ ที่อธิบายถึงการนำพิธีการเหยามาใช้ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยจัดเป็นรายการสาธิตการแสดงพิธีกรรม ให้นักท่องเที่ยวชม หรือจัดเป็นฐานความรู้ต่างๆ ให้นักเที่ยวเดินเที่ยวชมรอบหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจคือพิธีเหยาของชาวผู้ไทย ช่วงประมาณปี พ.ศ.2541 ที่ทางบ้านโคกโก่ง จัดกิจกรรมการต้อนรับนักท่องเที่ยวได้มีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวมาเป็นระยะ โดยประกอบพิธีเหยาต้อนรับนักท่องเที่ยว ณ จัดบริการลานวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง วัดศรีภูษันธ์ และต่อมาได้กำหนดเป็นฐานเยี่ยมชมวิถีวัฒนธรรมผู้ไทย เช่น ฐานจักรสาน เหยา ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

ภาพ 43 พิธีเหยาประจำฐานเรียนรู้ต้อนรับนักท่องเที่ยว
แหล่งที่มา:ณัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

การจัดพิธีเหยาของบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งการนำพิธีเหยามาเป็นส่วนหนึ่งในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งคุณค่าทางจิตใจได้ลดน้อยไป นับเป็นจุดเปลี่ยนที่ได้รับความสนใจ และสร้างชื่อเสียงให้บ้านโคกโก่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ภาพ 44 ภาพถ่ายการต้อนรับหน้าป้ายทางเข้าสู่ศูนย์วัฒนธรรมภายในวัดศรีภูซันต์
แหล่งที่มา: ธีรัฐดี รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

ภาพ 45 ภาพถ่ายหน้าป้ายทางเข้าสู่ศูนย์วัฒนธรรมภายในวัดศรีภูซันต์
แหล่งที่มา: ธีรัฐดี รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนการให้บริการนำเที่ยวทางวัฒนธรรม
รายการนำเที่ยวทางวัฒนธรรมในหมู่บ้านโคกโก่งนั้น ชาวบ้านในหมู่บ้านโคกโก่งทุกคนได้ร่วมกันคิด
และจัดทำเป็นรายการนำเที่ยว 2 วัน 1 คืน อัตราค่าบริการท่องเที่ยว ค่าที่พัก Home Stay ค่าอาหาร

พื้นเมือง 3 มีพิธีต้อนรับ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย การนำชมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวผู้ไทย รายละเอียดดังนี้

- กลุ่มนักท่องเที่ยว 5-9 คน ท่านละ 1,000 บาท
- กลุ่มนักท่องเที่ยว 10-19 คน ท่านละ 800 บาท
- กลุ่มนักท่องเที่ยว 20 คนขึ้นไป ท่านละ 700 บาท

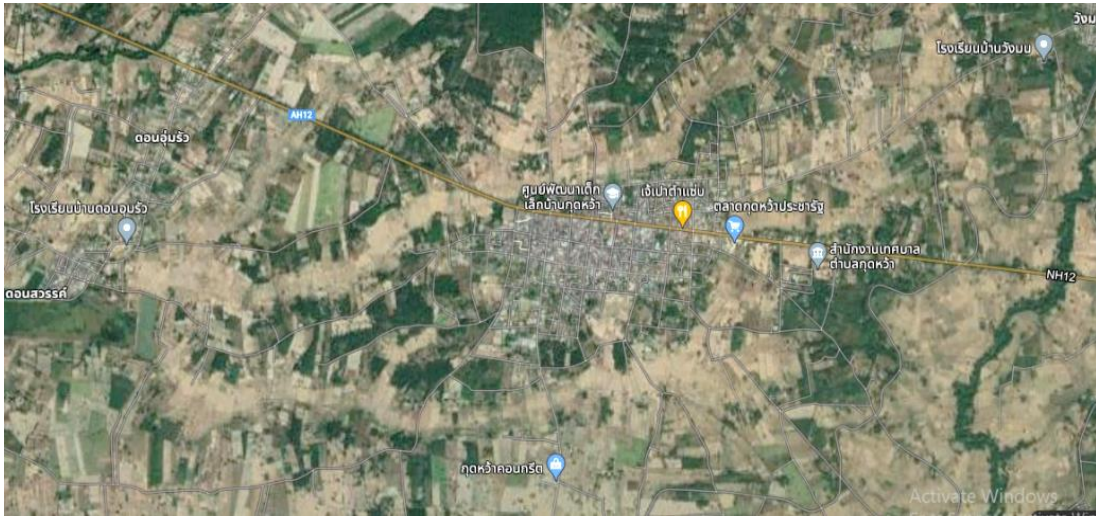
บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอภูฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงเป็นหมู่บ้านผู้ไทย ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีผู้ไทย ที่นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้ชุมชน และจังหวัดอย่างมากมาย ซึ่งการใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ได้มีปรับสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019(Covid-19) ได้มีผลกระทบอย่างมาก ที่ทำให้บ้านโคกโก่งโฮมสเตย์ ได้ปิดให้บริการ

2.2 บุญบั้งไฟทะเล้าน ตำบลกุดหว้า อำเภอภูฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัย จะนำเสนอสภาพทางภูมิศาสตร์สังคม และวัฒนธรรม วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม พิกัดภูมิศาสตร์ 16.521034240591806, 104.1093053480369

ประเพณีบุญบั้งไฟทะเล้าน อำเภอภูฉินารายณ์

ภาพ 46 แผนที่ตั้งบ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอภูฉินารายณ์

ภาพ 47 ภาพถ่ายทางอากาศ ตำบลกุฉินารายณ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ตgoogle earth เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2564

เทศบาลตำบลกุฉินารายณ์เดิมเป็นสุขาภิบาลแต่ได้ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติยกฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบล พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 พร้อมกันทั่วประเทศ มีพื้นที่ทั้งหมด 4.2 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลกุฉินารายณ์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ห่างจากจังหวัดประมาณ 85 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอกุฉินารายณ์ประมาณ 5 กิโลเมตร เทศบาลตำบลกุฉินารายณ์ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 สภาภูมิประเทศ เทศบาลตำบลกุฉินารายณ์ อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลสูงสุด 400 ฟุต ต่ำสุด 164 ฟุต ลักษณะเป็นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ เป็นลูกคลื่นลอนตื้น สภาพภูมิอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดูได้แก่ ฤดูร้อน, ฤดูฝน, ฤดูหนาว ลักษณะของดิน เป็นดินร่วนหยาบลึกถึงลึกมากที่เกิดจากตะกอนลำน้ำหรือวัตถุต้นกำเนิดเนื้อหยาบ ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดเป็นกลาง มีจุดประสีเทา การระบายน้ำดีปานกลางถึงค่อนข้างเร็ว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เหมาะสำหรับปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ปอ ข้าวโพด และถั่ว

ตำบลกุฉินารายณ์ มีการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟทะเลล้าน ขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันเสาร์ - อาทิตย์สัปดาห์ที่สามของเดือนพฤษภาคม ณ เทศบาลตำบลกุฉินารายณ์ งานประเพณีที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของตำบลกุฉินารายณ์และเป็นแห่งแรกที่ทำบั้งไฟทะเล ทะเลที่มีขนาดใหญ่ โดยมีการจัดขบวนแห่ ประดับตกแต่งอย่างสวยงาม นับว่าเป็นงานประจำปีในระดับจังหวัด ที่คนนิยมมาเที่ยวชมซึ่งจะให้เห็นวิถีวัฒนธรรมของชาวภูไท ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการแต่งกาย อาหารพื้นเมือง การจัดงานมี จำนวน 2 วันโดยในวันที่1 ชมการจัดนิทรรศการและการจำหน่ายสินค้า OTOP ประกวอดขบวนแห่จากหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบล กุฉินารายณ์ ชมศิลปะการแสดงพื้นเมือง กลางคืน

มีมโหรีสพสมโภชตลอดคืน และในวันที่ 2 เป็นกิจกรรม จุดบั้งไฟทะเลแสน บั้งไฟทะเลล้าน บั้งไฟทะเล 2 ล้าน และบั้งไฟทะเล 10 ล้านติดร่ม

ภาพ 48 การประกวดขบวนแห่บั้งไฟ
แหล่งที่มาภาพ จากเทศบาลตำบลกุตุหว่า

ภาพ 49 การประกวดขบวนแห่บั้งไฟ
แหล่งที่มาภาพ จากเทศบาลตำบลกุตุหว่า

การประดับตกแต่งบั้งไฟ เดิมชาวบ้านจะนำบั้งไฟที่ทำเสร็จแล้วมาทำการตกแต่ง หรือที่เรียกว่าการเอ้บั้งไฟ โดยเริ่มจากการการนำบั้งไฟที่ทำเสร็จแล้ว ขึ้นวางบนขาหยั่งหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "ขาเขี่ย" ที่ทำจากไม้ ตกแต่งบั้งไฟในส่วนหัวจะใช้กระดาษตัดเป็นวงกลมหรือรูป ซึ่งปัจจุบันรูปแบบของการตกแต่งจะไปเน้นที่ขบวนแห่ โดยเป็นการประกวดในระดับหมู่บ้าน ตำบลไม่ได้เน้นที่การประดับตัวบั้งไฟ ในส่วนของบั้งไฟ ได้มีการพัฒนาสูตร และวัสดุในการทำกระบอกบั้งไฟ ตลอดจนได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการทุนแรงอัดดินปืนโดยใช้ไฮโดรลิกบั้งไฟที่ผ่านการอัดดินปืนด้วยเครื่องไฮโดรลิก จะมีความหนาแน่นของดินปืนสูงทำให้การเจาะรูบั้งไฟแบบเดิมที่ใช้เหล็กเจาะรูไม่สามารถเจาะรูบั้งไฟได้ ต้องใช้เครื่องเจาะรูบั้งไฟที่ใช้พลังงานจากไฟฟ้าโดยเฉพาะ และการใช้เครื่องเจาะรูบั้งไฟจะทำให้รูของบั้งไฟมีขนาดรูเท่ากันในแต่ละช่วงที่แน่นอนทำให้รูบั้งไฟสามารถปล่อยแรงขับออกมาได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ลักษณะการพุ่งตัวของบั้งไฟออกมาในลักษณะที่ขึ้นตรง ไม่เลี้ยวไป เลี้ยวมา กลางอากาศ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "บั้งไฟลาดาบ" เครื่องเจาะรูบั้งไฟจะต้องเป็นเครื่องเจาะรูเฉพาะขนาดของบั้งไฟ ดังนั้นต้นทุนในการทำบั้งไฟจึงมีราคาสูงขึ้น การพัฒนาเหล่านี้ส่วนหนึ่งมาจากกระแสการแข่งขันจุดบั้งไฟ คือการเล่นพนันในประเพณีบุญบั้งไฟอย่างแพร่หลาย ในช่วงแรกจะเป็นการโยนลงตมถ้าหากบั้งไฟที่ผู้เดิมพันหายไปแล้วจุดไม่ขึ้น หรือมีการพนันกันด้วยสิ่งของ ต่อมาจึงเริ่มมีการพนันด้วยเงินเล็กๆน้อยๆ ซึ่งชาวบ้านถือว่าการเล่นการพนันในงานบุญบั้งไฟ ถือเป็นสิ่งไม่มีความผิดอะไรเพราะถือเป็นงานบุญที่ทุกคนจะมาร่วมเล่นสนุกกัน และเงินในการเติมพันในการเล่นพนันบั้งไฟในอดีตก็ไม่ได้มีมูลค่าสูงเหมือนในปัจจุบัน การจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองผู้ร่วมงานที่ต้องการเล่นการพนันหรือผู้ร่วมงานที่ขอความสนุกสนานกับกิจกรรมต่างๆภายในงานสามารถสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้านชุมชนได้อย่างมหาศาลจนกล่าวได้ว่าประเพณีบุญบั้งไฟทะเล่ล้านของบ้านกุดหว้า ได้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น

จากการสัมภาษณ์นายณาริ ศรีกำพล ภูมิปัญญาการทำบั้งไฟทะเล่ ได้เล่าให้ฟังถึงการทำบั้งไฟทะเล่ล้าน ที่มีเทศบาลตำบลกุดหว้า เป็นหน่วยงานให้การสนับสนุนให้มีการจัดงานประเพณีอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2521 เรื่อยมาจนได้มีการบันทึกสถิติโลกบั้งไฟทะเล่ล้านกุดหว้า และได้รับประกาศนียบัตร จาก พิพิธภัณฑน์ริบลิส์ “เชื้อหรือไม้” พัทยา (ประเทศไทย)ในวันที่ 16 พฤษภาคม 2558 เพื่อให้การรับรองสถิติบั้งไฟทะเล่ล้านที่ใหญ่ที่สุดในโลก ความยาวรอบบั้งทะเล่ 18.86 เมตร ลักษณะของบั้งไฟทะเล่ มีลักษณะเป็นวงคล้ายล้อ ประกอบด้วยกระบอก หรือแป็บเหล็กข้างในอัดแน่น ด้วยดินปืน มีหลายขนาด ได้แก่ ทะเล่จิว ทะเล่หมื่น ทะเล่แสน ทะเล่ล้าน ทะเล่สองล้าน และทะเล่สิบล้าน ซึ่งบั้งไฟทะเล่ล้าน และบั้งไฟทะเล่สองล้าน จะมีความยาวบั้ง 6 เมตร ขอบของบั้งไฟเป็นวงกลมทำด้วยไม้ไผ่ผ่าให้แบน เรียกว่า “ กง ” มีหน้าที่บังคับทิศทางในการขึ้นสู่ท้องฟ้า หรือเพื่อรักษาความสมดุลของบั้งไฟเวลาที่บั้งไฟอยู่ในอากาศ ในการทำบั้งไฟทะเล่แต่ละอันข้างจะนำดินประสิวบรรจุเข้าไปในท่อเหล็ก โดยใช้แรงดันจากเครื่องอัด ไฮดรอลิกค่อยๆ ดันอัดดินเข้าไป โดยต้อง

คอยเติมดินประสิวเข้าไปเป็นระยะและอัดต่อจนกว่าจะเต็มดินประสิวที่ใช้มีส่วนผสมต่างกัน 3 ชนิด ซึ่งจะเผาไหม้ตามลำดับ และส่งพลังงานออกมาอย่างต่อเนื่อง โดยประเพณีบุญบั้งไฟทะเลล้าน ที่บ้าน กุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สะท้อนวิถีชีวิตและประเพณีดั้งเดิม เกิดขึ้นตามความเชื่อ ของชาวบ้านสมัยก่อนด้วย เชื่อว่า การส่งบั้งไฟขึ้นบนท้องฟ้า จะเป็นสัญญาณบอกให้พญาแถนที่อยู่ บนสวรรค์รู้ว่าถึงฤดูกาลทำนาแล้ว เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ประชาชนชาวตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จะมีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟ ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นไม่เหมือนใครในประเทศ เรียกว่า “บั้งไฟทะเล” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาผู้ไทยสืบทอดต่อ ให้ลูกหลาน นับเป็นความภาคภูมิใจของประชาชนชาวตำบลกุดหว้า ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันดีของ นักท่องเที่ยว

ภาพ 50 บั้งไฟทะเลล้านของชาวผู้ไทย

แหล่งที่มาภาพ : ธีรวิฑู รอดภัย เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564

ตามโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เดิมการจัดกิจกรรมนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อของโลกศักดิ์สิทธิ์ และได้มีการแปรเปลี่ยนเป็นเพียงองค์ประกอบขั้นตอนหนึ่งในการดำรงชีวิต มีคุณค่าใหม่ในฐานะทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของสังคมผู้เป็น กลายมาเป็นประเพณีที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน มากกว่าเป็นประเพณีที่ตอบสนองทางด้านจิตใจและความเชื่ออย่างแท้จริง แต่ยังคงมีช่วยในการอนุรักษ์ประเพณีบุญบั้งไฟให้คงอยู่ แต่ถ้ามองในมุมกลับก็ส่งผลเสียด้วยเช่นกัน โดยทำให้คุณค่าและรูปแบบดั้งเดิมบางอย่างของประเพณีเสื่อมหายไป เนื่องจากการเข้ามาสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยมีการลดทอนกิจกรรมบางอย่างออกไป เช่น การลดและห้ามแสดงสัญลักษณ์ทางเพศในขบวนแห่บั้งไฟที่แสดงถึงความลามกอนาจาร ซึ่งเป็น

สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ในประเพณีบุญบั้งไฟ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงรูปแบบการฟ้อนรำในขบวนแห่บั้งไฟให้คงอยู่แต่ก็เป็นการพัฒนาในรูปแบบใหม่มีการขยายวันในการจัดงาน มีการสร้างกิจกรรมใหม่ในแต่ละปี โดยที่ไม่ต้องอยู่ภายใต้กิจกรรมตามแบบดั้งเดิม เช่น เกิดกิจกรรมเวทีกองเชียร์ การจัดนิทรรศการต่างๆ เนื้อหาจะปรับเปลี่ยนไปตามมติที่ประชุมก่อนการจัดงาน จนกลายเป็นกิจกรรมใหม่ที่เป็นส่วนหนึ่งของงานโดยปริยาย การเปลี่ยนแปลงรูปแบบก่อให้เกิดธุรกิจอย่างหนึ่งที่แฝงตัวอยู่ในงานบุญบั้งไฟ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจการรับแทงพนัน ธุรกิจการเช่าร่ม โต๊ะ เก้าอี้ดูบั้งไฟ

ภาพ 51 บั้งไฟตะไลล้านของชาวไทย
แหล่งที่มาภาพ : ณิชฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564

สรุป ในอดีตแต่ละพื้นที่ในภาคอีสาน มักจะมีการจัดงานที่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดเล็กๆน้อยๆของงานตามแต่ละพื้นที่ แต่ส่วนใหญ่แล้วก็มักจะมีรูปแบบการจัดงานที่คล้ายคลึงกันโดยรูปแบบการจัดประเพณีบุญบั้งไฟ มีระยะเวลาในการจัดประเพณีเป็นจำนวนสองวัน คือวันแห่บั้งไฟ และวันจุดบั้งไฟ มักจะจัดใน อาทิตย์ที่สองของเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงก่อนการทำนาชาวบ้านจะมีเวลาว่างในการจัดงาน จากคำบอกเล่าของภูมิปัญญาช่าง ทำบั้งไฟของชุมชนแล้วว่า ก่อนการจัดงานชาวบ้านจะมีการประชุมระหว่างชาวบ้านและผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลกุดหว้า โดยบ้านกุดหว้า หมู่ 8 ใช้วัดกุดต้อง เป็นที่รวมตัวของชาวบ้านในการจัดประเพณีต่างๆมาตั้งแต่อดีต และวัดยังถือเป็นสถานที่รวมตัวและเป็นสถานที่จัดงานทำบุญตักบาตรก่อนวันจุดบั้งไฟ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านศิลปะ ผู้วิจัยจะนำเสนอ ตามลำดับดังนี้

3.1 หลวงพ่อองค์ดำ วัดกลางพระอารามหลวง พิกัดทางภูมิศาสตร์

16.435209188409377, 103.50245671032773

หลวงพ่อกองค์ดำ วัดกลาง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพ 52 แผนที่ตั้งวัดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

ภาพ 53 ภาพทางอากาศพื้นที่เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์

แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ต Google Earth เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทเทศบาลเมือง ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ครอบคลุมตำบลกาฬสินธุ์ทั้งตำบล ภายในเขตเทศบาลเป็นที่ตั้งของหน่วยงานการบริหาร สถานศึกษา สถานพยาบาลและสาธารณสุข ตลอดจนเป็น ศูนย์กลางการคมนาคมของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร 513 กิโลเมตร ตำบลกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลข้างเคียง เรียงจาก ทิศเหนือตามเข็มนาฬิกา ได้แก่ ตำบลโพหนอง ตำบลหลุบ ตำบลเหนือ และตำบลลำพาน ภูมิอากาศ โดยทั่วไปของจังหวัดกาฬสินธุ์ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับจังหวัดอื่นๆในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มีอากาศร้อนและค่อนข้างหนาวในฤดูหนาว ส่วนฤดูฝนจะมีฝนตกชุกช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือน ตุลาคม จังหวัดกาฬสินธุ์มีฝนตกเฉลี่ย 1398.4 มิลลิเมตร/ปี อุณหภูมิสูงสุด 41.5 องศาเซลเซียสและ อุณหภูมิต่ำสุด 12.7 องศาเซลเซียส (ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยากาฬสินธุ์ ข้อมูล เฉลี่ย รอบ 17 ปี) ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดกาฬสินธุ์นับถือศาสนาพุทธ

ภาพ 54 พระพุทธรูปमारวิชัย (मारविชัย)

แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564

พระพุทธรูปमारวิชัย (มาระวิชัย) หรือ ชนะमार หรือ มารสะดั่ง อยู่ในพระอิริยาบถนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาวางคว่ำลงที่พระชานุ นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงที่พื้นธรณีใน คราวที่พระองค์ทรงเอาชนะमारได้ เป็นพระพุทธรูปหลวงพ่องค์ดำ ที่ได้อัญเชิญมาจากอำเภอนาคู

ภาพ 54 นายวินัย วิทยานุกูล ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ สรงน้ำหลวงพ่องค์ดำ
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2559

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพ 55 การอัญเชิญหลวงพ่องค์ดำมาประกอบพิธีเจริญพุทธมนต์
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2561

การอัญเชิญพระพุทธรูปหลวงพ่อดำจากวิหาร เพื่อประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์สมโภชพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ถวายเป็นพระราชกุศลและเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 66 พรรษา

ภาพ 56 พิธียกมณฑปหลวงพ่อดำจำลอง ประดิษฐานข้างพระวิหารหลวงพ่อดำ
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2564

ภาพ 57 ภาพถ่ายป้ายวัดกลางพระอารามหลวง
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564

ภาพ 58 มณฑปที่ใช้ประดิษฐานหลวงพ่องค์ดำ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2529
แหล่งที่มา: ฌัฏฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2564

ภาพ 59 พิธีอัญเชิญหลวงพ่องค์ดำ ขึ้นพระวิหารฯ
แหล่งที่มา: ฌัฏฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2564

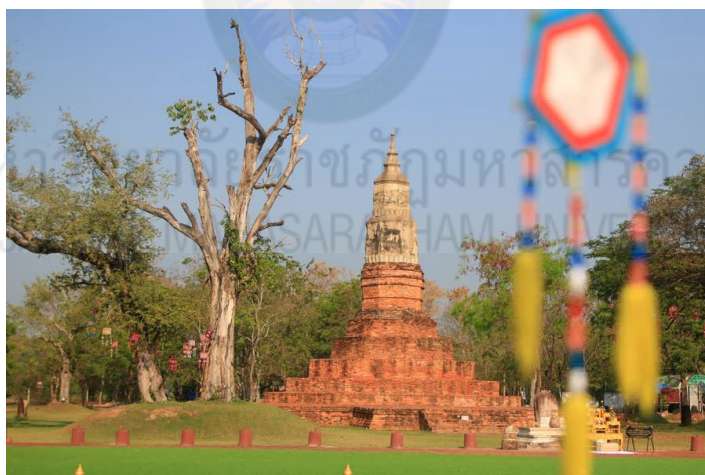

ภาพ 60 ภาพหุ่นน้อยแพรวา ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นทูตวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองฯ
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2564

พระครูปัญญาภิรมย์มานุกุล กล่าวว่า จากที่ผ่านมารั้วเหตุเหตุหลวงพ่องค์ดำ ออกมาจากในพื้นที่ที่เก็บรักษา ซึ่งมีประตูเหล็ก ปิดประตูลงกลอนอย่างแน่นหนา จะมีการอัญเชิญ ลงมาให้ผู้คนได้สักการะปีละครั้งในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี เรียกว่าวันน้ำทิพย์กัตถุญ โดยจะอัญเชิญหลวงพ่องค์ดำลงมาให้ประชาชน ได้สร่งน้ำขอพร ปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆ ทำให้มีการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ป้องกันการสูญหายของหลวงพ่องค์ดำ โดยมีการติดกล้องวงจรปิด และกระจกนิรภัย ทำให้พุทธศาสนิกชน สามารถเข้ามากราบสักการะ ได้สะดวก และง่าย การอัญเชิญหลวงพ่องค์ดำ ก็กระทำได้หลายครั้งตามแต่จะมีมติที่ประชุม เช่นการจัดงานวันสำคัญต่างๆ การจัดงาน 175 ปีหลวงพ่องค์ดำ ถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปแต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนคือความเคารพ ศรัทธา ที่มีต่อหลวงพ่องค์ดำยังไม่เสื่อมคลาย

แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ต Google Earth เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

เทศบาลตำบลหนองแวน ตั้งอยู่ในเขตอำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์ ระยะทางประมาณ 24 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ระยะทางประมาณ 495 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบต่ำ และเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งน้ำมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย มีบึงและหนองน้ำคลองชลประทานลำปาวตัดผ่าน มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 3,829 ไร่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวน ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายนิยมทำบุญตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน ตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น การทำบุญตามฮีตสิบสองคองสิบสี่เหมือนชาวอีสานโดยทั่วไปโดยมีประเพณีสำคัญที่จัดทำเป็นประจำทุกปี ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะโบราณสถานพระธาตุยาคู ตั้งอยู่ในเขตบ้านเสมา หมู่ 7 ตำบลหนองแวน กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนพระธาตุยาคูเป็นโบราณสถานโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 54 วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2480 และประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอน 155 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2522 พื้นที่ประมาณ 6 ไร่ 2 งาน โดยได้ก่อสร้างพิพิธภัณฑ์เมืองฟ้าแดดสงยางเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลอิงประวัติศาสตร์

ภาพ 63 โบราณสถานพระธาตุยาคู ตำบลหนองแวน อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์

แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2563

กรมศิลปากร ได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานพระธาตุยาคู ตามกฎหมายพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 15 โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย และมาตรา 16 ในกรณีที่โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วชำรุด หักพัง

เสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายสถานที่เก็บรักษา ให้ผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุชิ้นนั้นแจ้งเป็นหนังสือไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันชำรุด หักพัง เสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายนั้น ทำให้หน่วยงานอื่น เช่น จังหวัดกาฬสินธุ์/อำเภอ/ชุมชน/เทศบาลตำบลหนองแปน จะเข้าไปกระทำการใดๆในบริเวณพระธาตุยาकुไม่ได้

ภาพ 64 เจดีย์ฟ้าหายาด ผลงานนายนิวัฒน์ ชินเสริม เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2562
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพ 65 เจดีย์นางเขียวค่อม ผลงานนายนิวัฒน์ ชินเสริม
แหล่งที่มาภาพ: ถ่ายเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2562

ภาพ 66 ภาพเจดีย์รายตั้งเรียงอยู่ทางทิศใต้

แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564

เจดีย์ฟ้าหายาด เจดีย์นางเขียวค่อม และเจดีย์ราย ซึ่งเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งในบริเวณเมืองฟ้าแดดสงยาง ซึ่งนายนิวัฒน์ฯ ได้ถ่ายไว้เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2562 และผู้วิจัย ได้ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564 จะเห็นได้ว่าการทำป้าย การดูแลรักษาโบราณสถานต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 จึงทำให้ไม่สามารถที่จะเข้าไปพัฒนา หรือบริหารจัดการได้อย่างเต็มที่ จนเป็นเหมือนกับว่าชุมชนไม่ดูแลเอาใจใส่ สภภาพเจดีย์ฟ้าหายาด จึงดูเหมือนซากปรักหักพังที่ไม่น่าสนใจ

พระมหารัตนะ หงส์อินทร์ กล่าวว่าตั้งแต่ค้นพบพระธาตุดุจจนกระทั่งได้มีขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานจาก กรมศิลปากรแล้ว โดยตัวสภาพขององค์พระธาตุดุจ ไม่ได้มีเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิมแต่ที่มีการเปลี่ยนแปลงคือการที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ภาคประชาสังคม เริ่มจะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่บริเวณพระธาตุดุจ เช่น จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการจัดงานวิสาขปุณณมี ประเพณีสงกรานต์พระธาตุดุจประจำจังหวัด มีการจัดมหรหรรคมโงกลาง เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงตำนานออกไปสู่ภายนอกอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะนโยบายด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ และการต่อยอดผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ โดยสถาบันการศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญในการฝึกอบรม และถ่ายทอดความรู้ สู่เด็ก เยาวชน/ประชาชนในพื้นที่ อย่างสม่ำเสมอ

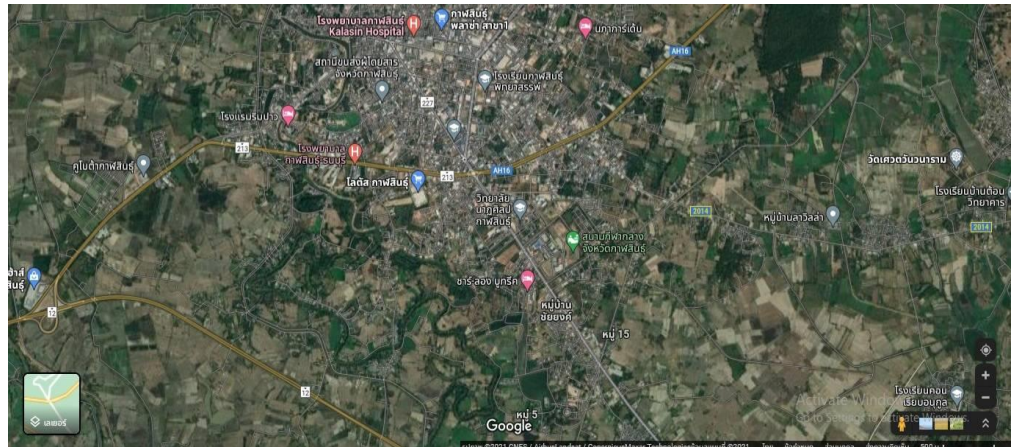
นายอร่าม กล้าวิจารณ์ ประธานกลุ่มท่องเที่ยวบ้านเสมา ได้เล่าให้ฟังว่าจังหวัดกาฬสินธุ์ให้ความสำคัญกับโบราณสถานพระธาตุยาคู โดยได้ยกระดับงานประเพณีในพื้นที่ให้มีความยิ่งใหญ่และโดดเด่นยิ่งขึ้น เช่น การจัดงานทะเลชุงที่มีแห่งเดียวในโลก การจัดงานวันสำคัญทางศาสนา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา ซึ่งเป็นรักษาประเพณีที่ดั้งเดิมของชุมชน หน่วยงานสถานศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้มาศึกษาและวิจัยเพื่อพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรม ออกแบบชุดประจำท้องถิ่น พัฒนาธูงออกมาในหลายมิติ

ภาพ 67 การจัดงานทะเลชุง

แหล่งที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์

ดร.เกษร แสนศักดิ์ กล่าวว่าโดยสภาพของพื้นที่ที่เคยเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณยุคสมัยทวารวดี จึงทำให้พื้นที่นี้นับว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยได้มีการกำหนดไว้ในคำขวัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ และได้มีการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่เรื่อยมาจนเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาจนสามารถสร้างชื่อเสียงให้ประเทศ จนได้ชื่อว่าเมืองแห่งทะเลชุง โดยหลายหน่วยงานได้มีการพัฒนาบูรณาการกับหน่วยงานในพื้นที่อำเภอภมกลาไสยอย่างต่อเนื่อง เช่นมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้มีการแสดงการถ่ายทอดผลวิจัยสู่ชุมชนพื้นที่วัฒนธรรมทวารวดี เมืองฟ้าแดดสงยาง ภายใต้โครงการ "มหาวิทยาลัยกับการขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่" ด้วยการแสดงร่ำมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาพื้นที่วัฒนธรรมทวารวดีเมืองฟ้า

ภาพ 69 ภาพถ่ายทางอากาศ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ต Google Earth เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ภาพ 70 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
แหล่งภาพ : จากหนังสือกาฬสินธุ์ 220 ปี

จากการสัมภาษณ์นายธงชัย คำโสภา ประธานหอศิลป์กาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2533 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จมาทรงโปงลางที่วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ ทรงร่วมวงโปงลาง บรรเลงลายเต้ยโขงและลายลมพัดพร้าว ที่พลีหัววานจับใจ นับเป็นพระมหากษัตริย์องค์หญิงต่อชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ และยังผลให้ดนตรีโปงลางมีความตื่นตัวยิ่งขึ้นไปอีก โดยจังหวัดได้ส่งเสริมดนตรีพื้นเมืองโปงลาง ด้วยการสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษา และมีการจัดประกวดดนตรีโปงลางในระดับต่างๆ รวมทั้งการจัดงานมหกรรมโปงลางแพร

วาและงานกาชาดประจำปี โดยจัดให้มีการประกวดวงดนตรีพื้นบ้านในช่วงเวลาของงานเทศกาลประจำปีที่ยิ่งใหญ่นี้คือ งานมหกรรมประกวดดนตรีโปงลาง งานเทศกาลผ้าไหมแพรวา ที่เป็นสุดยอดของดีเอกลักษณ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ อีกทั้งยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานถ้วยรางวัลชนะเลิศการประกวดดนตรีโปงลางระดับประชาชน ถ้วยรางวัลชนะเลิศระดับมัธยมศึกษา พระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี และถ้วยรางวัลชนะเลิศระดับประถมศึกษาจากเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จากปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นมา

ภาพ 71 การจัดงานโปงลางและงานแพรวาจังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2564
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2564

ภาพ 72 โป่งกลางใหญ่ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ตั้งไว้ที่วงเวียนหน้าศาลากลางจังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา : ภัทรวิภา รัตภักดิ์ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2564

โป่งกลางใหญ่ตั้งอยู่บริเวณวงเวียนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ หน้าสถานีตำรวจภูธรเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งภายหลังเรียกว่า “วงเวียนโป่งกลาง”

จากการสัมภาษณ์นายเชษฐา ฉายรัศมี ทายาทศิลปินแห่งชาติปี พ.ศ.2529 ได้เล่าให้ฟังว่า การทำโป่งกลางได้รับการสืบทอดมาจากบิดาคือนายเปลื้อง ฉายรัศมี โดยได้ทำเป็นอาชีพ ซึ่งรูปแบบการทำไม่ได้แตกต่างไปจากอดีตมากนัก ที่เพิ่มมาคือจำนวนลูกโป่งกลาง ซึ่งปัจจุบันนิยม 13 ลูก 6 เสียงและได้นำเครื่องเทียบเสียงจูนเนอร์ สมัยก่อนใช้แคนเทียบเสียง นับเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะช่วยให้สะดวกและเสียงไม่เพี้ยน ในเรื่องของกาฬสินธุ์โป่งกลาง ได้มีการนำโป่งกลางมาเล่นร่วมวงกับดนตรีอีสานชนิดอื่น เช่น แคน ซอ พิณ กลอง หมากก็บแก็บ ไห เกิดความไพเราะและได้รับความสนใจจากผู้ที่ได้ชมเป็นจำนวนมาก และได้มีการจัดทำโป่งกลางเป็นของที่ระลึก โดยสภาพของโป่งกลาง ที่เป็นเครื่องดนตรี ที่ทำมาจากไม้เนื้อแข็ง ที่มีอายุของเนื้อไม้ ไม่ต่ำกว่า 20 ปี ทำให้ไม้ที่จะมาใช้ในการผลิตเริ่มจะหาได้ยาก และบางชนิดก็เป็นต้นไม้ที่อยู่ในการควบคุม ทำให้ราคาของโป่งกลางมีราคาสูงขึ้นจากอดีต และกว่าจะได้แต่ละราง/ชิ้น ต้องใช้ระยะเวลาในการจัดทำนาน ราคาต้นทุนต่อหน่วยจึงสูง ทำให้เกิดการนิยมเฉพาะกลุ่ม และใช้ได้เฉพาะพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นส่วนใหญ่

ภาพ 73 โปงกลางของที่ระลึก

แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564

ภาพ 74 โปงกลางของที่ระลึก

แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564

ภาพ 74 โปงกลางที่ประกอบเสร็จแล้วรอส่งมอบลูกค้า
แหล่งที่มา : ณัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564

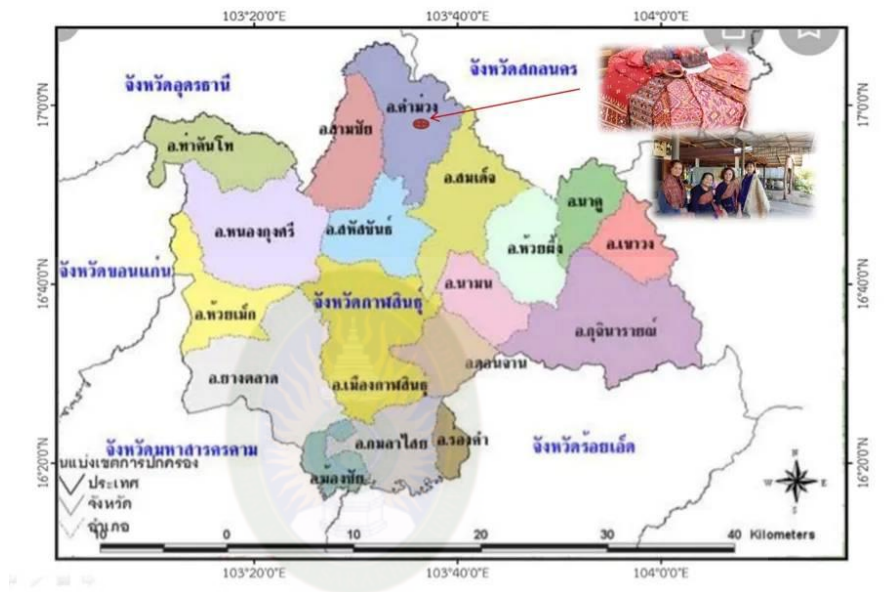
ภาพ 74 เตรียมไม้มะหาดสำหรับทำโปงกลาง
แหล่งที่มา : ณัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564

งานมหกรรมโปงลาง แพรวาและงานกาชาดจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นงานประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดที่จัดเป็นประจำทุกปี เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ประชาชนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย ชาวต่างประเทศต่างให้ความสนใจกับงาน เทศกาลนี้ โดยในแต่ละปีจะเดินทางมาเที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองเลื่องชื่อของ จังหวัดไปปีละเป็นจำนวนมาก เป็นการส่งเสริมรายได้อุตสาหกรรมท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย วัตถุประสงค์หลักของงานนี้มุ่งเผยแพร่ พื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนเผยแพร่ความรู้ด้านเทคโนโลยีและผลงานของส่วนราชการทั้งภาครัฐ และเอกชนของจังหวัด แก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป จุดเน้นสำคัญของงานคือขบวนแห่ในพิธีเปิดงานที่มีโห่พาทที่แสดงให้เห็นถึง ประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างขึ้นจากคำขวัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ว่า "โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรม ผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี" ที่แสดงถึงความรักสามัคคี ความพร้อมเพรียง การรวมใจเป็นหนึ่งของผู้คนที่ช่วยกันจรรโลง เชิดชูเกียรติ ชื่อเสียง และเอกลักษณ์ของเมืองกาฬสินธุ์ให้เป็นที่รู้จักสืบไป จวบจนปัจจุบันยังคงมีการจัดเป็นประจำทุกปี ถึงแม้ว่าจะมีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019(Covid-19) และปฏิบัติตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข และผู้มาร่วมกิจกรรมต้องสวมใส่หน้ากากตลอดเวลา มีการคัดกรองตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้าร่วมงาน

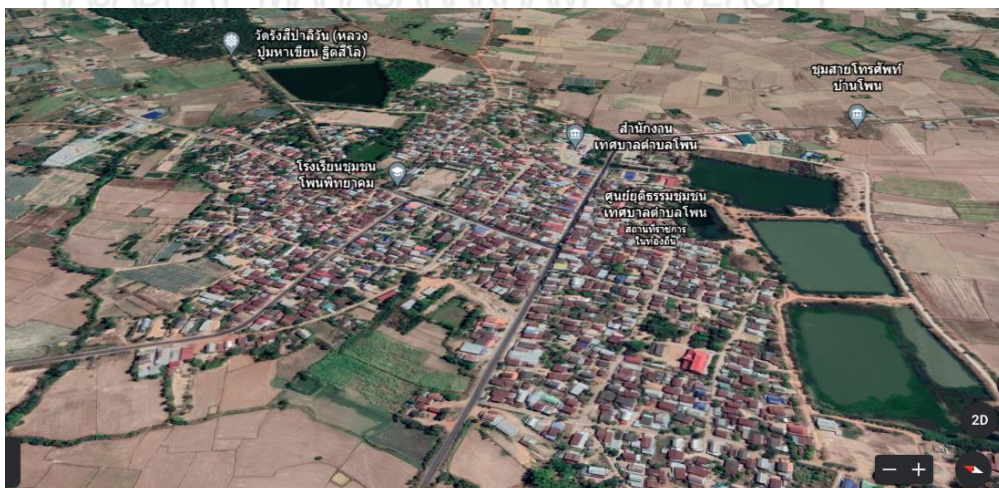
4. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านหัตถกรรม

4.1 ผ้าไหมแพรวา อำเภอคำม่วง ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.851749503852318, 103.62816452787811

หัตถกรรม ผ้าไหมแพรวา อำเภอคำม่วง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
BAJABHA MAHASARAKHAM UNIVERSITY
ภาพ 75 แผนที่อำเภอคำม่วง แหล่งผลิตผ้าไหมแพรวาที่มีคุณภาพ

ภาพ 76 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลโพธิ์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา: จากอินเทอร์เน็ต google earth เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564

บ้านโปง ตำบลโปง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่ระหว่าง อำเภอสามชัย กับ อำเภอสมเด็จ มีเนื้อที่ประมาณ 7.66 ตารางกิโลเมตรอยู่ห่างจากตัวจังหวัดกาฬสินธุ์ ประมาณ 68 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 560 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ สลับเนินเขาภูมิอากาศเขตร้อน สูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 180 เมตร สภาพภูมิอากาศของบ้านโปงตำบลโปง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ แบบมรสุมเขตร้อน (Tropical Monsoon Climate) มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อนอากาศร้อนอบอ้าว ประมาณ 38 – 41 องศาเซลเซียส มีพายุหมุนเขตร้อน ผ่านเวียดนามสู่ประเทศไทย ช่วงเดือน กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ฤดูฝนเริ่มจากเดือน พฤษภาคม – ตุลาคม และฤดูหนาวมีสภาพอากาศเย็น ถึงเย็นมาก ในช่วงเดือน ตุลาคม – กุมภาพันธ์ มีงานประจำปีได้แก่ งานมหัศจรรย์ถิ่นผู้ไทย ราชนิโหมแพรวา พุทธานมบ้านโปง (Amazing Phuthai) อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เปิดให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าชมงาน โดยแต่ละคนต่างสวมใส่ชุดผู้ไทย และผ้าไหมแพรวา ร่วมงานอย่างสวยงาม ที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมผู้ไทยผ้าไหมแพรวาบ้านโปง ตำบลโปง อำเภอคำม่วง โดยมีส่วนราชการ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน ตลอดจนนักท่องเที่ยว ที่ต่างสวมใส่ชุดผู้ไทย และผ้าไหมแพรวา ร่วมงานอย่างสวยงาม โดยงานนี้ กำหนดจัดขึ้นในช่วงมกราคม

ภาพ 77 นางคำสอน ศิลปินแห่งชาติ ปีพ.ศ.2569

แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

ภาพ 78 นางสาวภาวินี ดีปะติ ช่างทอผ้าแพรวาบ้านโนน
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

จากการสัมภาษณ์ นางคำสอน สระทอง ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ.2559 ได้เล่าให้ฟังเรื่อง การทอลวดลายผ้าแพรวา นับเป็นผ้ามรดกของครอบครัว โดยในแต่ละครัวเรือนจะมีผ้าแซว ซึ่งเป็นผ้าไหม ส่วนใหญ่ทอพื้นสีขาว ขนาดประมาณ 25 x 30 เซนติเมตร มีลวดลายต่างๆเป็นต้นแบบ ลายดั้งเดิมแต่โบราณ ซึ่งทอไว้บนผืนผ้าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ บนผ้าแซวผืนหนึ่งๆ อาจมีลวดลายมากถึงประมาณกว่า 100 ลาย การทอผ้าจะดูลวดลายจากต้นแบบในผ้าแซว โดยจะจัดวางลายโดยตรงส่วนไหนหรือให้สีใด ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ทอ เกิดเป็นเอกลักษณ์ของผ้าแพรวาจากการวางองค์ประกอบของลวดลายต้นแบบ และการให้สีสันทนของผู้ทอลวดลายของแพรวา มีลักษณะคล้ายคลึงกับลายชิตอีสาน แตกต่างกันบ้างที่ความหลากหลายของสีสันทนในแต่ละลวดลาย แต่มีลักษณะรวมกันคือ ลายหลักมักเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานของลายผ้า ส่วนสีสันทนผ้าแพรวาแต่เดิมนิยมพื้นสีแดงคล้ำ ย้อมด้วยครั่งมีลายจกสีเหลือง สีน้ำเงิน สีขาว และสีเขียวเข้ม กระจายทั้งผืนผ้าสอดสลับในแต่ละลาย แต่ละแถวลวดลายที่ปรากฏบนผ้าทอแพรวา ที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ประกอบด้วยตัวลาย ทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้

1) ลายหลัก คือลายที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งปรากฏอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของลายผ้าในแนวอนลายหลักแต่ละลายมีความ กว้างของลายสม่ำเสมอคือกว้างประมาณแถวละ 8 - 12 เซนติเมตร ในแพรวาผืนหนึ่งๆ จะมีลายหลักประมาณ 13 แถว ลายหลักต่างๆ เช่น ลายนาค ลายสีแชน ลายพันธุ์

มหา ลายดอกสา ฯลฯ ส่วนประกอบสำคัญของลายหลัก คือ ลายนอก ลายใน และลายเครือ ลายนอก คือส่วนที่มีลักษณะเป็นตารางสามเหลี่ยมประกอบ 2 ข้างของลายใน มีลวดลายครึ่งหนึ่งของลายใน ตลอดความกว้างของผืนผ้า ลายใน คือส่วนที่อยู่ตรงกลางของแถวหลัก มีลวดลายเต็มรูปอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ตลอดความกว้างของผืนผ้าเช่นกัน ลายเครือ คือส่วนที่อยู่ในกรอบแถวบนของกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ในแต่ละแนวมี กึ่งกลางของลายหลักเป็นส่วนยอดของลายเครือ

2) ลายคั่น หรือลายแถบ คือลายที่มีขนาดเล็กอยู่ในแนวขวางผืนผ้า ความกว้างของลาย ประมาณ 4 – 6 เซนติเมตร ทำหน้าที่เป็นตัวแบ่งลายใหญ่ออกเป็นช่วงสลับกันไป เช่น ลายตาไก่ลายงู ลอย ลายขาเข ฯลฯ

3) ลายช่อปลายเชิง หรือลายเชิงผ้า คือลายที่ปรากฏอยู่ตรงช่วงปลายของผ้าทั้ง 2 ข้าง ทอดติดกับลายคั่น ทำหน้าที่เป็นตัวเริ่มและตัวจบของลายผ้า มีความกว้างประมาณ 4 – 10 เซนติเมตร เช่น ลายช่อชั้นหมาก ลายดอกบัวน้อย ฯลฯ

ภาพ 79 ผ้าแพรวาบ้านโพน

แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

จากคำบอกเล่าของนางสาวภาวิณี ดีปะติ ทำงานเป็นครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลโพน และช่างทอผ้าแพรวาบ้านโพน การทอเป็นผ้าผืนหน้ากว้างทำให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย มีการพัฒนาลวดลาย กระบวนการผลิต สำหรับตัดเป็นเสื้อผ้าสวมใส่ นำไปประดับตกแต่ง หรือใช้งาน ด้านการออกแบบหลากหลายมากกว่าอดีตที่ใช้เป็นผ้าสไบ โดยเฉพาะในช่วงที่มีการจัดงานมหัศจรรย์ถิ่นผู้ไทยราชินีไหมแพรวา พุทธาณมบ้านโพน เป็นงานที่สามารถสร้างรายได้และชื่อเสียงให้กับชาวตำบลโพนอย่างงาม โดยมีการจัดเวทีจัดแสดงนิทรรศการถ่ายทอดต้นกำเนิดผ้าไหมแพรวา ที่เกิดขึ้น

จากฝีมือของชาวบ้านโพน อำเภอคำม่วง ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง อีกทั้งสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านโพน มีการต่อยอดกลายเป็นผืนผ้าที่ วิจิตรงดงามจนได้รับการกล่าวขานว่าเป็นราชินีแห่งไหม นอกจากนี้ยังมีผลผลิตทางการเกษตรอย่างพุทราหนามที่มีรสชาติหวาน กรอบ ถือเป็นผลไม้เศรษฐกิจ

ภาพ 80 ร้านจำหน่าย ผ้าไหมแพรวาบ้านโพน

แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

นายสุพรม พิณรัตน์ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอคำม่วง กล่าวว่าการสืบสานและถ่ายทอดตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องนั้น นับว่ายังไม่มี การพัฒนามากนัก โดยสามารถวิเคราะห์ได้ตามองค์ประกอบต่อไปนี้

(1) ด้านบุคคลภูมิปัญญา จังหวัดกาฬสินธุ์มีบุคคลภูมิปัญญานับตั้งแต่ ยุคบุกเบิก คือ ผู้ที่มีการคิดค้นลวดลายหรือการผลิตมาตั้งแต่ต้น แต่ก็ยังไม่ได้รับการสนับสนุน อย่างทั่วถึง จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันที่มีการทอผ้าแพรวาสืบต่อกันอย่างแพร่หลายในหมู่เยาวชนตามโรงเรียน ต่าง ๆ โดยมีครูอาจารย์และปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดให้ อย่างต่อเนื่องยาวนาน และกลุ่มบุคคลเหล่านี้บางคนยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน นับว่าเป็นจุดเด่นจุดหนึ่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ ขณะเดียวกันบุคคลภูมิปัญญาเหล่านี้วันแต่จะร่วงโรยไปตามกาลเวลา โดยขาดการยกย่องเชิดชูดูแล เอาใจใส่และให้ความสำคัญจากคนรุ่นใหม่ ทำให้สถานภาพปัจจุบันบุคคล เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ถูกทิ้งไว้ เปร่าประโยชน์ไปอย่างน่าเสียดาย ที่สำคัญบุคคลที่เป็นต้นภูมิปัญญาเหล่านี้มีจำนวนน้อยมากในปัจจุบัน

(2) ด้านผู้รับการสืบสานและถ่ายทอด ปัจจุบันผู้รับการสืบทอดการทอผ้าแพรวาของจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนในโรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในรูปแบบของกลุ่มอาชีพ มีการสืบทอดการทอผ้าแพรวาตลอดเวลาที่ผ่านมาอย่างไม่ขาดสาย แต่ในงานด้านการผลิตกลับไม่มีการสืบทอดกันในหมู่เยาวชน ทำให้ปัจจุบันจังหวัดกาฬสินธุ์อยู่ในสภาพขาดบุคคลภูมิปัญญาด้านการผลิต หรือขาดช่างฝีมือในการทอผ้าแพรวา ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนใหญ่ต้องเดินทางไปซื้อผ้าแพรวาจากบ้านโพนและสถานที่ใกล้เคียง

(3) ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ วัตถุดิบในการผลิต เดิมมีการเพาะปลูกในพื้นที่ แต่ปัจจุบันเส้นไหมต้องนำเข้ามาจากแหล่งผลิตภายนอก เนื่องจากการเลิกปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ถ้าซื้อเส้นไหมทำให้สะดวกรวดเร็ว

(4) ด้านนโยบาย จังหวัดกาฬสินธุ์ยกย่องให้ผ้าแพรวาว่าเป็นผ้าประจำจังหวัด มีการกำหนดยุทธศาสตร์ของจังหวัดในการพัฒนาจังหวัด จัดมหกรรมผ้าแพรวา ส่งเสริมสนับสนุนให้ มีการประกวดธิดาแพรวาระดับเยาวชนและประชาชนทั่วไปเป็นประจำทุกปี แต่กลับพบว่านโยบายอื่นในการส่งเสริมให้เกิดการ การผลิตผ้าแพรวาอย่างแพร่หลายนั้นยังมีน้อย โดยเฉพาะนโยบายด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ และการต่อยอดผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์

(5) ด้านสังคม ปัญหาค่านิยมทางสังคมที่มองว่าผ้าแพรวามีราคาที่สูงเกินไป ทำให้คนส่วนมากที่รายได้น้อยไม่สามารถซื้อมาได้ ตลอดจนกรรมวิธี ขั้นตอนในการดูแลรักษายุ่งยาก และสภาพอากาศในท้องถิ่นร้อน

(6) ด้านเทคโนโลยี กระแสเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่ เป็นผลให้เด็กและเยาวชนหันไปสนใจกับโลกออนไลน์ที่แปลกใหม่มากกว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรม ทำให้มองข้ามวัฒนธรรมพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

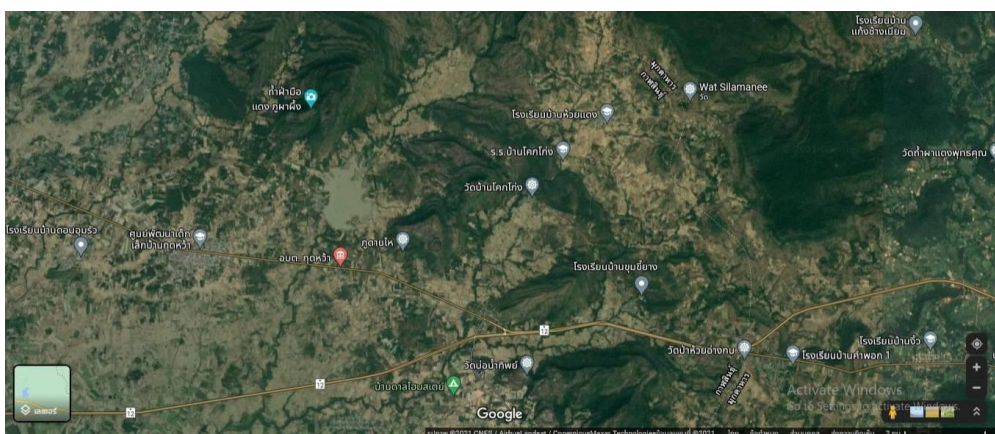
บทสรุป ผ้าแพรวาเป็นผ้าที่หญิงชาวไทยใช้เบี่ยง (หม่ม) เป็นสไบหรือคลุมไหล่สวมใส่กับชุดชาวไทยคือเสื้อแถบและซิ่นหมี่ในงานมงคล เช่น งานบวช งานแต่ง การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในฐานะราชินีใหม่ไทย เกิดขึ้นเมื่อครั้งการจัดการประกวดผ้าไหม ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนครในทุก ๆ ปี ผ้าไหมแพรวา จึงถูกนิยามเป็นราชินีใหม่ไทย ด้วยความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ และเป็นการแสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่น เรื่องการตลาดการค้าและการท่องเที่ยวกลายเป็นพื้นที่ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ถูกแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นสินค้าในการแสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การนำคุณค่าของผ้าไหมแพรวามาสร้างมูลค่าและสร้างความหมายทั้งยังเป็นสิ่งของเตือนความทรงจำ ในฐานะสินค้าที่ระลึกทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้ผ้าแพรวาในฐานะสินค้าวัฒนธรรมถูกขับเคลื่อนด้วยอิทธิพลของระบบทุนนิยม สังคมและกระแสของการท่องเที่ยว

5. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน เครื่องมือหาปลา ค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.725558862797243, 103.47622405820667

เทคโนโลยีพื้นบ้าน สะดุ้งใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์

ภาพ 81 แผนที่ตั้งอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพ 82 ภาพถ่ายทางอากาศอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา: จากอินเทอร์เน็ต google earth เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564

ตำบลภูสิงห์ ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเนื้อที่ ๓๕.๑๐ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๕๔,๓๗๕ ไร่ ตั้งอยู่ที่ทิศเหนือของอำเภอสหพันธ์ อยู่ห่างจากตัวอำเภอ สหพันธ์ ประมาณ ๔ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ประมาณ ๓๖ กิโลเมตร โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นที่ราบสูง มีเขื่อนลำปาวล้อมรอบ ประชาชนมีอาชีพกสิกรรม และทำการประมงโดยการจับสัตว์น้ำ ในเขื่อนลำปาว การจับปลาในบริเวณรอบเขื่อนลำปาว ในอดีตที่ผ่านมา ชาวบ้านมีวิธีการ จับปลาโดยเริ่มจากการใช้มือจับปลาตามพงหญ้าริมฝั่งที่น้ำท่วมถึง และตามซอกหรือมุมต่อมาได้มีการ ผลิตเครื่องมือจับปลาจากวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นคือ ไม้ไผ่ ปอ และใย เส้นปอและฝ้าย ถักเป็นสวิง เป็นแห ยอ และได้มีการประยุกต์เปลี่ยนมาเป็นเส้นด้ายแทน เพราะมีความคงทนกว่า การประดิษฐ์ เครื่องมือจับปลาแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพึ่งพาตนเองของชุมชนในบริเวณเขื่อนลำปาว เป็น การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำตามสภาพแวดล้อม เป็นวิถี ชีวิตประจำวันในการนำปลามาบริโภค และจำหน่าย จนกระทั่งการก่อสร้างเขื่อนลำปาวส่งผลต่อชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่บริเวณรอบเขื่อน โดยเฉพาะชุมชนตำบลภูสิงห์ ที่เป็นพื้นที่วิจัยภาคสนามครั้งนี้ ชุมชนต้องพบกับภาวะเสี่ยง เช่น กระบวนการผลิตของครัวเรือนมีต้นทุนสูงขึ้น ส่งผลให้ตนในชุมชน ต้องปรับตัว เปลี่ยนจากการทำนา ทำไร่ มาทำอาชีพประมง วิถีชีวิตที่ดีต้องปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมธรรมชาติ มีภาวะเรียนรู้ธรรมชาติของปลาที่สัมพันธ์กับนิเวศแหล่งน้ำของเขื่อนลำปาว การพัฒนาเครื่องมือจับต้องปรับเปลี่ยนให้มีประสิทธิภาพ ต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ สะดุ้ง หรือยอใหญ่ที่ถือว่าเป็นเทคโนโลยีที่ชุมชนได้มีการพัฒนามาจากยอเล็กให้สามารถดักจับปลาใน ลุ่มน้ำลึกได้

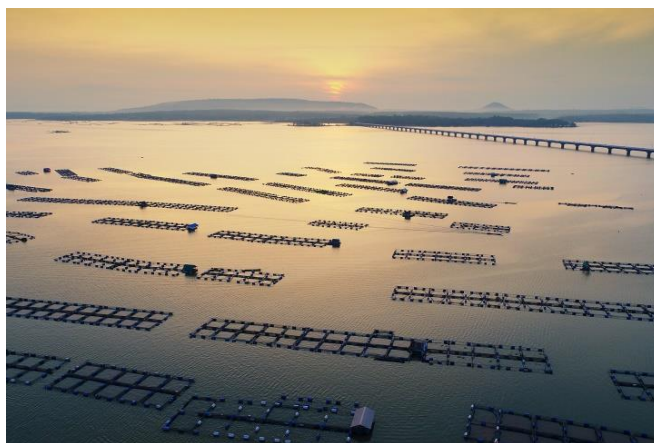

ภาพ 83 ยอหาปลา กุ้ง ของชาวบ้านที่ยังมีใช้อยู่ตามลำน้ำปาว
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2563

การยกยอปลา เป็นวิธีการจับปลา ซึ่งเป็นเครื่องมือจับปลาชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นแหผืนสี่เหลี่ยม มุมทั้งสี่ผูกติดกับค้ำไม้ไผ่ที่เหลาเป็นก้านเล็ก ๆ ไขว้กันเป็นกากบาท ปลายทั้งสี่ผูกติดกับมูม ร้างแห ตรงกลางจะผูกติดกับไม้คานสำหรับยก ยอมีทั้งขนาดเล็กและใหญ่ เป็นเครื่องมือช่วยผ่อนแรง และลดเวลาในการจับปลา เนื่องจากการวางยอหนึ่งครั้งสามารถจับปลาได้จำนวนมาก โดยชาวบ้านที่ทำการประมงเป็นอาชีพ ได้พัฒนาอ โดยการทำเป็นแพ และเพิ่มขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้สามารถเคลื่อนที่ไปตามลำน้ำปาว และทำให้สามารถดักจับปลาได้ปริมาณเพิ่มขึ้น นอกจากประโยชน์ที่นำแพมาต่อเข้ากับสะดึงใหญ่ เพื่อให้เคลื่อนที่ไปมาดักจับปลาได้แล้วชาวประมงยังอาศัยแพเป็นที่พักผ่อนในช่วงดึก เข้มมืด เพื่อบรรเทาตากปลา กุ้งแม่น้ำในเชือก โดยใช้เบ็ด

ภาพ 84 สะดุ้งใหญ่ บ้านท่าเรือภูสิงห์ ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2563

ภาพ 85 กระชังปลาของชาวประมงในพื้นที่ตำบลภูสิงห์อำเภอสหัสขันธ์
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2564

นางกฤษณา เขามีทอง ประมงอำเภอเสด็จสหัสขันธ์ กล่าวว่าจากเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของแหล่งน้ำ สภาพแวดล้อมแหล่งน้ำที่อยู่อาศัย เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอด นอกเหนือไปจากความอุดมสมบูรณ์ของปลาและสัตว์น้ำอื่นทั้งในธรรมชาติรวมถึงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งนี้เพราะอุณหภูมิจะเป็นตัวควบคุมกระบวนการทางสรีรวิทยา เช่น การทำงานของฮอร์โมนและเซลล์ต่างๆ รวมทั้งการเติบโต และพฤติกรรมต่างๆ ในการดำรงชีวิต เช่น การกินอาหาร การสืบพันธุ์ วางไข่ และการอพยพ โดยที่ปลาและสัตว์น้ำแต่ละชนิดจะมีวิวัฒนาการปรับตัวกับช่วงอุณหภูมิของน้ำที่เหมาะสมแตกต่างกันไป หากอุณหภูมิแหล่งน้ำเปลี่ยนแปลงเกินขอบเขต จะทำให้มันไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในแหล่งน้ำนั้นได้อีกต่อไป หรืออาศัยอยู่โดยสรีระไม่พัฒนา หรือไม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ อย่างสมบูรณ์

นายกิตติพร อินทะสีดา ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเสด็จสหัสขันธ์ กล่าวว่าด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศวิทยา ปลาน้ำจืดในทุกสายพันธุ์และสัตว์น้ำจืดที่ไม่มีกระดูกสันหลังในพื้นที่เขื่อนลำปาว พบกับสภาพปัญหาปลาน้ำจืด ปลาที่มีอยู่ในธรรมชาติ ลดปริมาณลง ปลาหายากจับไม่ค่อยได้ ถ้าจะบริโภคก็ต้องไปซื้อเอาราคาแพงมาก ในขณะที่ความต้องการปลาเพิ่มมากขึ้นส่วนหนึ่งคือคนรักสุขภาพได้หันมานิยมรับประทานปลา ทำให้เกิดอาชีพการประมงขึ้นในกลุ่มแม่น้ำปาวคือการเลี้ยงปลาในกระชัง ซึ่งนอกจากจะเป็นการเลี้ยงปลาแล้วยังกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอเสด็จสหัสขันธ์ ที่ผู้คนนิยมมาชมทิวทัศน์ยามเย็น และดูวิถีชีวิตชาวประมงในการเลี้ยงปลา โดยปลาที่เลี้ยงส่วนใหญ่จะเป็นปลานิล

ภาพ 86 กระชังปลาของชาวประมงในพื้นที่ตำบลภูสิงห์อำเภอเสด็จสหัสขันธ์
แหล่งที่มา: ธีรวัช รัตภัย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2564

ขนาดกระชัง ที่ใช้เลี้ยงปลาจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความต้องการของ ชาวประมง ขนาดกระชังที่นิยมใช้โดยทั่วไปคือ กระชังสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 4 x 2 x 2.5 เมตร สำหรับต้นทุนค่าสร้างกระชังต้นทุนต่อปริมาตรจะลดลงเมื่อขนาดของกระชังใหญ่ขึ้นแต่ผลผลิตต่อ ปริมาตรก็จะลดลงด้วยเนื่องจากกระชังใหญ่กระแสน้ำไม่สามารถหมุนเวียนได้ทั่วถึง ความลึกของ กระชังส่วนใหญ่ที่ใช้จะมีความลึก 2.5 เมตร เมื่อสอยกระชังจะให้กระชังจมอยู่ในน้ำเพียง 2.2 เมตร โดยมีส่วนที่โผล่พ้นน้ำประมาณ 20 - 25 เซนติเมตร ความลึกของกระชังมีผลต่อการเจริญเติบโตของ ปลาเช่นกัน ปกติระดับออกซิเจนที่จะละลายในน้ำจะสูงบริเวณผิวน้ำ ที่ระดับความลึกประมาณ 2 เมตร ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำเพียง 50 - 70 % ของปริมาณออกซิเจนที่ผิวน้ำเท่านั้น ดังนั้น การ สร้างกระชังไม่ควรให้ลึกเกินไป เนื่องจากปลาจะหนีลงไปอยู่ในส่วนที่ลึกซึ่งมีปริมาณออกซิเจนต่ำ และ จะส่งผลให้ปลากินอาหารน้อยมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำ ดังนั้นขนาดกระชังขึ้นอยู่กับปัจจัยเป็น องค์ประกอบของการเลี้ยงซึ่งผู้เลี้ยงต้องตัดสินใจโดยพิจารณาถึงจำนวนปลาที่ปล่อย กระชังขนาดเล็ก ที่ปล่อยหนาแน่นให้ผลผลิตต่อปริมาตรสูง ดูแลจัดการง่าย แต่ผลผลิตรวมอาจต่ำกว่ากระชังขนาดใหญ่ นอกจากนี้บริเวณผนังกระชังด้านบน ยังใช้มุ้งเขียวขนาดความกว้างประมาณ 90 เซนติเมตร ซึ่งทับไว้ เพื่อป้องกันมิให้อาหารหลุดออกนอกกระชังในระหว่างการให้อาหาร

ภาพ 87 อนุสาวรีย์เจ้าเชียงใหม่(พระธรรมแห่งลุ่มน้ำปาว)
แหล่งที่มา: ฐฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2564

นางสาวชมพิศ ปิ่นเมือง กล่าวว่าในอดีตนั้นชาวประมงมีความเชื่อพื้นฐานเรื่องผีปูด่า ผีเงือกที่อยู่ในน้ำ ผีมีลำเนาที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถให้คุณให้โทษต่อคน ดังนั้นในการจับปลาต้องทำพิธีบน (บา) เพื่อให้จับปลาได้เป็นจำนวนมาก ความคิดความเชื่อในเรื่องผี โชคลาง ของชาวประมงในเขื่อนลำ

ปาว และยังคงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพประมง ถึงแม้ว่าจะมีคนใหม่ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่เป็นจำนวนมากแต่คนเหล่านั้นส่วนมากก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่มีวัฒนธรรมในความเชื่อในเรื่องผี ในแต่ละปีชาวประมงยังคงทำสัญลักษณ์แทน คน สิ่งของ เช่น เรือสำหรับหาปลาไปถวายปู่ตา และเจ้าเมืองเชียงโฮม บอกกล่าวให้ช่วยปกป้องคุ้มครองภัยอันตราย นอกจากผีปู่ตาแล้ว ชาวประมงยังนับยังนับถือเจ้าเมืองเชียงโฮม หรือพระธรรมแห่งลุ่มน้ำปาว ซึ่งเป็นผีที่ใหญ่เหนือกว่าผีปู่ตา เป็นผู้ที่ปกป้องรักษาผู้คนที่ย้ายอยู่บริเวณลุ่มน้ำปาว อำเภอสหพันธ์ ได้มีการจัดสร้างอนุสาวรีย์เจ้าเมืองเชียงโฮมไว้บริเวณลานข้างสะพานเทพสุดา

ภาพ 88 ร้านแม่แดงปลาส้ม บ้านท่าเรือภูสิงห์

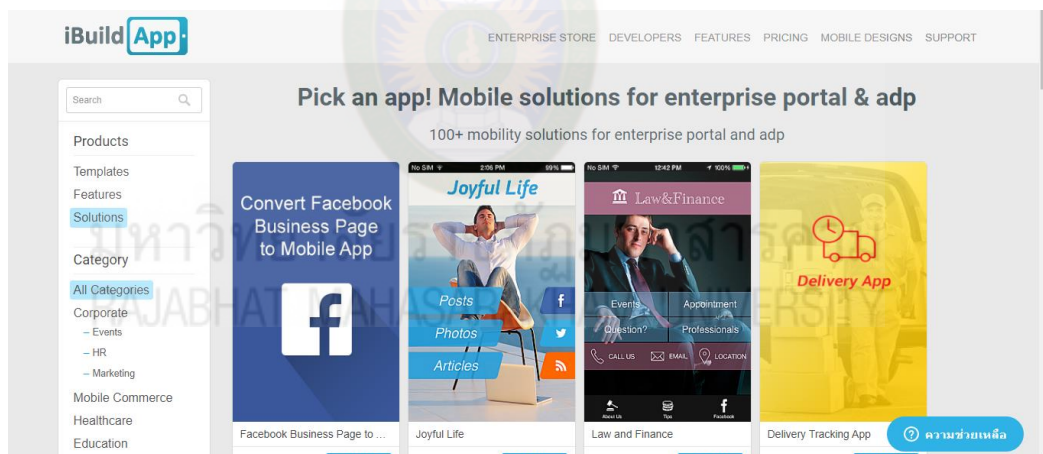
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2564

จากผลกระทบการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ทำให้เกิดภาวะการว่างงาน และย้ายถิ่นฐาน ส่วนหนึ่งต้องเลิกทำอาชีพประมง และบางคนต้องปรับเปลี่ยนจากที่เป็นคนหาปลา มาทำอาชีพเลี้ยงปลาในกระชังแทน โดยเครื่องมืออุปกรณ์หาปลาถูกพัฒนาให้มีความคงทนถาวร เช่น การใช้กระชังอวนลอยน้ำ ซึ่งเป็นกระชังที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงปลาบริเวณชายฝั่งน้ำลึก กระชังแบบนี้ตัวกระชังจะถูกแขวนอยู่บนแพหรือหุ่นลอยน้ำ เหมาะสำหรับการเลี้ยงปลานิลซึ่งเป็นปลาเศรษฐกิจ การเลี้ยงปลานิลเป็นองค์ความรู้ที่เป็นรากฐานของชาวประมงซึ่งได้มีการพัฒนา สืบสานภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม และรับภูมิปัญญาใหม่จากภายนอกเป็นการผสมผสาน มีการศึกษารูปแบบการเลี้ยง สัดส่วนการให้อาหาร ระยะเวลา ขนาดของปลาที่ตลาดต้องการ ในขณะที่เครื่องมือ หาปลาที่เป็นภูมิปัญญาเดิมก็ยังมีใช้อยู่ภายในครัวเรือน ซึ่งเอาไว้หาปลาสำหรับบริโภคภายในครอบครัว จากปริมาณปลาธรรมชาติที่ลดลงทำให้มีการนำปลาจากพื้นที่จังหวัดอื่นมาจำหน่ายและแปรรูป โดยบ้านท่าเรือภูสิงห์ ตำบลภูสิงห์ ได้มีการรวมกลุ่มแปรรูปอาหารจากปลาชื่อว่าแม่แดง ที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายที่ใหญ่ และมีชื่อเสียง เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กลุ่มต่างๆมากมาย

ระยะที่ 3 การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิธีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลและภาพถ่ายที่ได้จากภาคสนามที่ผ่านการวิเคราะห์ โดยแหล่งที่มาของข้อมูล จากกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว ประชาชนในชุมชน และภาพถ่ายได้จาก พื้นที่ภาคสนามลงวันที่กำกับ นำมาจัดเป็นระบบหมวดหมู่ และพัฒนาเป็นระบบสารสนเทศทาง ภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิธีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งให้ผู้ช่วยวิจัย นำไปจัดสร้าง เป็น Application ผ่านระบบมือถือระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ ชื่อ ibuildapp.com มีกระบวนการทำ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการเข้าสู่เว็บ ibuildapp.com
2. ขั้นตอนการสร้างหน้าแรกของ Application
3. ขั้นตอนการสร้างแต่ละหน้าของ Application
4. ขั้นตอนการทดลองใช้งาน Application ที่สร้าง

ภาพ 89 แอปที่ใช้ในการสร้างระบบสารสนเทศ

ภาพ 90 คิวอาร์โค้ด สำหรับการเข้าแอปพลิเคชันระบบสารสนเทศ

ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์สังคม และวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วย Application ผ่านโทรศัพท์มือถือระบบ แอนดรอยด์ โดยประกอบด้วยเมนูใช้งาน จำนวน 6 เมนู ได้แก่

1. ปัจจัย 4 ประกอบด้วยข้อมูลความเป็นมาชุดผู้ไทยอำเภอคำม่วง บ้านผู้ไทยอำเภอเขาวงปลา สัมผัสชั้น อำเภอสหัสชั้น สมุนไพรมันแก้งกะอาม อำเภอสมเด็จ และพิกัดทางภูมิศาสตร์ ดังนี้

1.1 ชุดผู้ไทย ตำบลโพธิ์ อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.905445959291406, 103.61865962890728

1.2 บ้านผู้ไทย ตำบลสงเปลือย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.650368992012602, 104.15815271602973

1.3 ปลา สัมผัสชั้น ตำบลโนนแหลมทอง อำเภอสหัสชั้น จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.732721001822775, 103.61422832177524

1.4 สมุนไพรมันแก้งกะอาม ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.78411286003378, 103.83459673030981

2. ด้านความเชื่อ ประกอบด้วยข้อมูลความเป็นมาความเชื่อ พิธีกรรมเหยา และประเพณี บุญบั้งไฟทะเลล้ำน และพิกัดทางภูมิศาสตร์พื้นที่อำเภอกุฉินารายณ์

2.1 พิธีเหยา ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.53252479174817, 104.18998002980244

2.2 บุญบั้งไฟทะเลล้ำน ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.521034240591806, 104.1093053480369

3. ด้านศิลปะ ประกอบด้วยข้อมูลความเป็นมาของหลวงพ่อดำ โบราณสถานพระธาตุยาคู โป่งกลางกาฬสินธุ์ และพิกัดทางภูมิศาสตร์พื้นที่อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอกมลาไสย

3.1 หลวงพ่อดำ วัดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมืองฯ จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.435209188409377, 103.50245671032773

3.2 โบราณสถานพระธาตุยาคู บ้านเสมา ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.31939761347242, 103.52031021217438

3.3 โป่งกลางกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดกาฬสินธุ์ พิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.449622424262639, 103.51071894487599

4 ด้านหัตถกรรม ผ้าไหมแพรวา ประกอบด้วยข้อมูลความเป็นมาผ้าไหมแพรวา บ้านโพน อำเภอคำม่วง และพิกัดทางภูมิศาสตร์ 16.851749503852318, 103.62816452787811

5. ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน ประกอบด้วยข้อมูลความเป็นมาสะดุ้งใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์ และพิกัดทางภูมิศาสตร์พื้นที่ 16.725558862797243, 103.47622405820667

6. วิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ผ่านภาพถ่าย

ภาพ 91 ระบบสารสนเทศผ่านระบบโทรศัพท์มือถือ Application

วิธีการเข้าไปใช้งาน Application

1. โหลดแอปพลิเคชัน ผ่านระบบ pay store หรือ QR-code
2. ปรากฏชื่อแอป GTK
3. คลิกที่แอป GTK ประกอบด้วย 6 Icon คือ ปัจจัย 4 ความเชื่อพิธีกรรม ศิลปะ ทัศนกรรม เทคโนโลยีพื้นบ้าน และวิเคราะห์วิถีทางวัฒนธรรม

ภาพ 92 Icon Application

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต ทางสังคม วัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ร่วมกับข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ และทุติยภูมิ และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาความเป็นมา ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต ทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยนำเสนอสาระสำคัญของการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุป
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

5.1 ความมุ่งหมายของการวิจัย

5.1.1 เพื่อสำรวจความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

5.1.2 เพื่อวิเคราะห์ภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัฒนธรรม ของจังหวัดกาฬสินธุ์

5.1.3 เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

5.2 สรุปผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต ทางสังคม วัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีผลการวิจัยที่นำมาสรุปผลได้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

1. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ปัจจัยสี่ ชุมผู้ไทย บ้านผู้ไทย ปลาสามสหัสขันธ์ และสุมนไพรบ้านแก้งกะอาม ซึ่งชุมชนไทยถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

โดยเกิดขึ้นจากชาวผู้ไทยที่เป็นชนกลุ่มหนึ่งในจังหวัดกาฬสินธุ์ การแต่งกายดั้งเดิมนิยมนุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าสีดำซึ่งเป็นผ้าที่ทำจากฝ้ายที่ปลูกเอง เป็นชุมชนชาวผู้ไทย ซึ่งมี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ดั้งเดิม อันมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่น (Highlight) การแต่งกายชุดผู้ไทย มีผ้าแพรมนคลุมศีรษะและมีแพรเปี่ยงห่มสะพักเป็นสไบ โดยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถทอดพระเนตรแล้วทรงสนพระทัย ได้ขอเข้าไปให้ทอดพระเนตรใกล้ชิดและพระองค์ มีกระแสรับสั่งถามว่าผ้าอะไร ก็ได้รับคำกราบบังคมทูลว่าผ้าแพรมน เมื่อทอดพระเนตรผ้าแพรเปี่ยง พระองค์ท่านคลื่อนออกมาเห็นยาว 1 วา พระองค์จึงรับสั่งว่า เรียกผ้าแพรวา และได้รับสมญานามว่าเป็นราชินีแห่งไหม ศิลปะการทอผ้าแพรวาไว้ใช้ห่มสไบจึงได้แพร่หลายเป็นวงกว้าง ชุดผู้ไทย เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ถูกแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นสินค้าในการแสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การนำคุณค่าของผ้าไหมแพรวามาสร้างมูลค่าและสร้างความหมายทั้งยังเป็นสิ่งของเตือนความทรงจำในฐานะสินค้าที่ระลึกทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้ผ้าแพรวาในฐานะสินค้าวัฒนธรรมถูกขับเคลื่อนด้วยอิทธิพลของระบบทุนนิยม สังคมและกระแสของการท่องเที่ยว ทำให้ผ้าแพรวาถูกนำมาใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันภายใต้บริบทใหม่ในการผลิตใหม่ทางวัฒนธรรมของชาวชุมชนบ้านโพน

บ้านผู้ไทย มีการบันทึกไว้ว่า ชาวผู้ไทยอพยพมาจากแคว้นสิบสองจุไทย และได้เข้ามาอยู่ในดินแดนกาฬสินธุ์เมื่อประมาณสองร้อยกว่าปีที่ผ่านมา วิถีแห่งผู้ไทยได้ปรากฏให้เห็นจนปัจจุบัน บ้านผู้ไทย ชาวผู้ไทยจะเรียกเรือนพักอาศัยว่า “เฮือน” เช่นเดียวกับชาวอีสานโดยทั่วไป แต่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือเครื่องเรือนที่นำมาก่อสร้างจะทำจากไม้ทั้งหลัง ตั้งแต่โครงสร้างของบ้าน พื้น ฝา และหลังคา ล้วนแต่นำมาจากไม้ทั้งนั้น ถึงลักษณะของเรือนพักของชาวผู้ไทยในอดีตนั้นมีการศึกษาไว้ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ เรือนแบบทรงสูง เรือนแบบทรงสูง 2 ชั้น และเรือนผู้ไทยแบบทรงต่ำความเป็นมา ความเชื่อ และภูมิปัญญาการสร้างบ้านเรือนอีสาน โดยชาวอีสานมีการยึดถือปฏิบัติตั้งนี้การสร้างบ้านของอีสาน ตั้งแต่สมัยโบราณมักเลือกทำเล ที่ตั้งอยู่ตามที่ราบลุ่มที่มีแม่น้ำสำคัญ ไหลผ่าน รวมทั้งอาศัยอยู่ตามริมหนองบึง ถ้าตอนใดน้ำท่วมถึงก็จะขยับไปตั้งอยู่บนโคกหรือเนินสูง ดังนั้นชื่อหมู่บ้านในภาคอีสานจึงมักขึ้นต้นด้วยคำว่า โคน โนน หนอง เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะหมู่บ้านภาคอีสานนั้นมักจะอยู่รวมกันเป็นกระจุก ส่วนที่ตั้งบ้านเรือนตามทางยาวของลำน้ำนั้นมีน้อย ผิดกับทางภาคกลางที่มักตั้งบ้านเรือนตามทางยาว ทั้งนี้เพราะมีแม่น้ำลำคลองมากกว่า

ปลาสามรสชั้นดี ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำปลาสาม ของอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการถนอมอาหารตามวิถีชีวิตชุมชน ที่เกิดขึ้นจากการคิด วิเคราะห์ ด้วยกระบวนการค้นพบจากการได้สังเกต การได้ลองผิดลองถูก จนเกิดเป็นองค์ความรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้ ไปสู่รุ่นถัดไป จนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การถนอมอาหารจากปลา จึงเป็นเทคนิคที่ภูมิปัญญาได้ค้นพบได้ลองผิดลองถูก จนกระทั่ง สามารถเก็บอาหารที่มีปริมาณมากเกินความต้องการ ไว้รับประทาน

ในยามขาดแคลนอาหาร หรือ ในภาวะที่ไม่มีวัตถุดิบเหล่านั้น ตามฤดูกาล ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่า เป็นสารควบคุม การเน่าเสียของปลา

ปลาส้มของอำเภอสหัสขันธ์ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อและสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ตามวิถีชีวิตของกลุ่มชนลุ่มน้ำป่าว โดยใช้ปลาน้ำจืดจากเขื่อนลำปาว ที่นำมาหมักทั้งตัวหรือเอาเฉพาะ เนื้อร่วมกับข้าวเหนียวสุก และกระเทียม จนได้ผลิตภัณฑ์ปลาส้มที่มีรสเปรี้ยว เนื้อปลานุ่ม มีกลิ่นหอม นิยมรับประทานกันในทุกภาคการผลิตปลาส้ม เป็นการถนอมอาหารจากภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอด กันมายาวนาน ซึ่งปัจจุบันแพร่กระจายมากบริเวณเขื่อนลำปาว ในเขตอำเภอสหัสขันธ์ และยังพบว่าใน ต่างชุมชนก็มีสูตรที่แตกต่างกัน ทั้งการเลือกใช้ชนิดปลา และส่วนผสม จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ปลาส้ม หลายแบบในแต่ละท้องถิ่น โดยปลาที่นิยมใช้ทำปลาส้ม ได้แก่ ปลาตะเพียน (นิยมมากที่สุด) ปลานวลจันทร์ ปลาขาวสร้อย ปลาจีน ฤดูกาลผลิต และจำหน่ายปลาส้มที่ออกสู่ตลาดมากจะอยู่ ในช่วงต้นฤดูฝนจนถึงต้นฤดูหนาว เพราะเป็นช่วงที่จับปลาได้มาก

สมุนไพรมันแก้มกะอาม ตำบลดงเสวย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งอยู่ใกล้บริเวณ ดงเสวยอยู่บนเทือกเขาภูพาน เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหาร และยารักษาโรคให้กับชุมชนได้ สมุนไพรมันแก้มกะอาม มีความเป็นมาอันยาวนานควบคุมสังคมไทยเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมความเป็นชาติไทยที่ได้สั่งสมมาแต่โบราณกาล ประเทศไทยมีองค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรมันแก้มกะอามเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ทั้งเพื่อเป็นเครื่องประกอบอาหารคาวหวาน เป็นยารักษาโรคและการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยศาสตร์การแพทย์พื้นบ้าน เป็นผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพความสวยงาม รักษาบาดแผล หรือแม้แต่ใช้เป็นยาอายุวัฒนะ ภูมิปัญญา เหล่านี้ได้รับการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น มีการรวมกลุ่มสมุนไพรมันแก้มกะอาม เพื่อผลิตจำหน่าย สมุนไพรมันแก้มกะอามในท้องถิ่น และใช้รักษาโรคต่างๆ ในชุมชน ในเขตพื้นที่ป่าสมุนไพรมันแก้มกะอามของชุมชน โดยมุ่ง การยกระดับรายได้ของคนและส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ป่าสมุนไพรมันแก้มกะอามของชุมชน

2. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

จังหวัดกาฬสินธุ์มีพิธีกรรมที่เรียกว่า พิธีกรรมเหยา เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องผี ซึ่งเป็นพิธีกรรมหนึ่งในการรักษาสุขภาพของคนในชุมชนผู้ไทยที่สืบทอดมาแต่ครั้งโบราณ สืบเนื่องจาก ความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือผี เป็นการทำพิธีเพื่อติดต่อดูระหว่างผีกับคน เพื่อให้ผีช่วยเหลือแก้ปัญหาความ เดือดร้อนโดยเฉพาะการเจ็บไข้ได้ป่วย เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีสถานพยาบาลที่เพียงพอ และส่วนใหญ่ ใช้สมุนไพรมันแก้มกะอามในพื้นที่ในท้องถิ่นในการรักษาและดูแลสุขภาพและให้ผีเป็นผู้วินิจฉัยโรคบอกวิธีการรักษา และบางครั้งแม้โรคบางโรคจะไม่มีทางรักษาหายได้ แต่พิธีเหยาก็กทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจดีขึ้น และทำให้ คนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเกิดความเจ็บไข้ได้ป่วย จึงต้องมีการรักษาพยาบาลตามความเชื่อ

ที่ตกทอดมาหลายชั่วอายุคน และมีประเพณีที่สำคัญคือ บุญบั้งไฟ เป็นประเพณีหนึ่งของภาคอีสานของไทยรวมไปถึงลาว โดยมีตำนานมาจากนิทานพื้นบ้านของภาคอีสานเรื่องพระยาคนคาก เรื่องผาแดงนางไอ่ ซึ่งในนิทานพื้นบ้านดังกล่าวได้กล่าวถึง การที่ชาวบ้านได้จัดงานบุญบั้งไฟขึ้นเพื่อเป็นการบูชา พระยาแถน หรือเทพวัสสกาลเทพบุตร ซึ่ง ชาวบ้านมีความเชื่อว่า พระยาแถนมีหน้าที่คอยดูแลให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล ประเพณีบุญบั้งไฟอันโดดเด่นของตำบลกุตุหว่า เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนใครกับงาน ซึ่งนอกจากเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาโบราณอีสานดั้งเดิมยังเสริมด้วยภูมิปัญญาของท้องถิ่นอีกด้วย บุญบั้งไฟตะไลล้าน

3. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านศิลปะ ได้แก่ หลวงพ่อองค์ดำ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ ความเป็นต้นตอเริ่มแรกนั้นในรัชกาลที่ 1 ปัจจุบันอยู่ที่วัดกลาง พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ พระธาตุยาคู พระธาตุยาคูเป็นโบราณสถาน ที่ค้นพบในบริเวณเมืองฟ้าแดดสูงยาง ตั้งอยู่ที่บ้านเสมา หมู่ที่ 12 ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ชาวบ้านจะมีการบูชาบวงสรวงพระธาตุทุกวันเพ็ญเดือน 6 ของทุกปี การบวงสรวงคือ การบูชาไฟ ในเมืองโบราณฟ้าแดดสูงยางนี้ยังมีใบเสมา ซึ่งทำจากศิลาแลง เป็นการทำให้เป็นหลักแบ่งเขต หรือยึดเขตแดนในทางพุทธศาสนา และบนใบเสมายังมีภาพจำหลักอย่างสวยงามอีกด้วย นอกจากนั้นแล้วยังมีสถานที่ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในบริเวณใกล้เคียง เช่น เจดีย์นางคำหยาด พระธาตุเจดีย์โนนสาวเอ้ เจดีย์พระยาฟ้าแดด

4. ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านหัตถกรรม

ผ้าแพรวา เป็นงานหัตถกรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ การทอผ้าไหมแพรวา เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทรงคุณค่าของชาวผู้ไทบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดไม่ได้ จากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงรับไว้ในโครงการศิลปชีพ และชาวบ้านโพนได้พัฒนาผ้าไหมแพรวาให้มีความงดงาม ทั้งในด้านคุณภาพและความคงทน จนเป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไปตลอดจนจังหวัดกาฬสินธุ์ได้จดทะเบียนผ้าไหมแพรวา และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยกระทรวงพาณิชย์เรียบร้อยแล้วตั้งแต่วันที่ 21 พฤษภาคม 2546 จึงนับได้ว่าผ้าไหมแพรวาเป็นสมบัติล้ำค่าของชาวกาฬสินธุ์ อย่างแท้จริง

ด้านวิถีชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพและความเป็นอยู่เนื่องจากจังหวัดกาฬสินธุ์มีแม่น้ำลำปาว ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาหนึ่งของแม่น้ำชี มีต้นน้ำอยู่ที่ อำเภอหนองหาร อำเภอกุมภวาปี ได้ไหลผ่านอำเภอศรีธาตุ และอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี จากนั้นไหลลงมาเข้าเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอท่าคันโท อำเภอหนองกุงศรี อำเภอห้วยเม็ก อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสามชัย อำเภอดำม่วง อำเภอเมือง อำเภอฆ้องชัย แล้วไหลลงลำน้ำชีที่ อำเภอกมลาไสย รวมความยาว 250 กิโลเมตร เชื่อมลำปาวได้ถูกสร้างปิดกั้นลำน้ำปาว ซึ่งเชื่อมลำปาวอยู่ในพื้นที่ตำบลลำปาว อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ประมาณ 36 กิโลเมตรจึงมีการทำเครื่องมือหาปลา

ซึ่งเครื่องมือหาปลาในเขื่อนลำปาว มิได้หมายถึงสิ่งของที่ทำไว้เพื่อใช้ในการจับปลาเท่านั้น แต่เครื่องมือหาปลายังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนทั้งในชุมชนและนอกชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับเขื่อนลำปาว การหาปลาจึงก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างพี่น้องในชุมชนและต่างชุมชน จนเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของคนหาปลา

ระยะที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม และลักษณะภูมิศาสตร์ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีผลการวิจัยที่นำมาสรุปการวิจัยดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ปัจจัยสี่

มีสภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ และประชาชน ที่ความสัมพันธ์ระหว่างกับสังคมวัฒนธรรมของชาวภูไทย ก่อขึ้นร่วมตัวกับเป็นภูมิศาสตร์ระบบ (Systematic Geography) ประกอบด้วยเนื้อหาสาระทางด้าน สภาพแวดล้อมส่วนหนึ่ง และบทบาทของมนุษย์ในการตัดแปลงปรับปรุง สภาพแวดล้อมอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งในบางครั้งก็เรียกว่า ระบบสังคมหรือระบบวัฒนธรรม หลอมรวมกันเป็นสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวผู้ไทย ด้านสังคมและวัฒนธรรม

การนับถือศาสนาประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมแบบผู้ไทย สืบทอดจากบรรพบุรุษดั้งเดิม มีประเพณีตามประเพณี ฮีต 12 ครอง 14 มีสำคัญได้แก่ วัดโพธิ์ชัย วัดโพธิ์ศรีวิสัย และวัดป่ารังสีปาลิวัน นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำคัญเช่น ดอนปู่ตา หมู่ที่ 3 ประเพณีและงานประจำปี มิงงานประจำปี ได้แก่ งานมหัศจรรย์ถิ่นผู้ไทย ราชนิโหมแพรวา พุทรานมบ้านโพน (Amazing Phuthai) อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เปิดให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าชมงาน โดยแต่ละคนต่างสวมใส่ชุดผู้ไทย และผ้าไหมแพรวา ร่วมงานอย่างสวยงาม ที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมผู้ไทยผ้าไหมแพรวาบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง โดยมีส่วนราชการ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน ตลอดจนนักท่องเที่ยว ที่ต่างสวมใส่ชุดผู้ไทย และผ้าไหมแพรวา ร่วมงานอย่างสวยงาม โดยงานนี้กำหนดจัดขึ้นในช่วงมกราคม งานมหัศจรรย์ถิ่นผู้ไทยราชนิโหมแพรวา พุทรานมบ้านโพน เป็นงานที่สามารถสร้างรายได้และชื่อเสียงให้กับชาวตำบลโพนอย่างงาม โดยเป็นเวทีจัดแสดงนิทรรศการถ่ายทอดต้นกำเนิดผ้าไหมแพรวา ที่เกิดขึ้นจากฝีมือของชาวบ้านโพน อำเภอคำม่วง ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง อีกทั้งสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านโพน มีการต่อยอดกลายเป็นผืนผ้าที่ วิจิตรงดงามจนได้รับการกล่าวขานว่าเป็นราชินีแห่งไหม นอกจากนี้ยังมีผลผลิตทางการเกษตรอย่างพุทรานมที่มีรสชาติหวาน กรอบ ถือเป็นผลไม้เศรษฐกิจของชาวตำบลโพน ภาษาที่ใช้ของกลุ่มชนผู้ไทยคือ ภาษาผู้ไทย ปัจจุบันเสื้อผู้ไทย ไม่ได้เป็นเสื้อที่คนเผ่าผู้ไทยใช้สวมใส่แล้ว แต่คนกลุ่มอื่นๆ ทั่วประเทศ ไม่เฉพาะภาคอีสานต่างให้ความสนใจ และสั่งซื้อกันไปใส่อย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มวัยรุ่น หนุ่มสาว เด็กเล็ก ผู้ใหญ่ คนสูงวัย ก็ใส่ได้ ทุกที่ทุกโอกาส เพราะเป็นชุดที่สวยงาม สวมใส่สบาย สีสันสวยงาม โดยเฉพาะหน้าร้อน

จะสามารถสวมใส่สบาย เพราะเสื้อเหล่านี้จะระบายอากาศได้ดี ใสแล้วไม่ร้อน ซับเหงื่อได้ดี เสื้อผู้ไทย จึงสามารถสวมใส่ไปได้ทุกที่ ไม่ว่าจะเดินทางไปท่องเที่ยว ไปทำบุญที่วัด ไปธุระนอกบ้าน หรือแม้กระทั่งใส่ไปโรงเรียน ตามนโยบายกำหนดให้นักเรียนสวมใส่ชุดผู้ไทยสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง ก็จะเป็นการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไว้ให้ลูกหลาน และอีกอย่างยังเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะ ภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

สภาพสังคม เป็นแบบเรียบง่าย ดำรงชีพด้วยการทำการเกษตรตามวิถีบรรพบุรุษแบบพึ่งพา ธรรมชาติเป็นหลัก สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงวิถีชีวิตสัมพันธ์กับป่า ประชาชนยึดมั่นและสืบทอด ประเพณีวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่นและต่อเนื่อง เชื้อสายเผ่าพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นชาวภูไท ลักษณะ จิตใจดีงาม กิริยามารยาท อ่อนน้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ภาษาพูดมีความเป็นเอกลักษณ์ คือภาษาภูไท ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ และยังคงถือปฏิบัติ สืบต่อกันมา คือ “ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่” วัฒนธรรมประเพณีที่ควรอนุรักษ์ พื้นฟูให้คงมีอยู่ต่อไป เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ พิธีเหยา พิธีบายศรีสู่ขวัญ การรำเต้ย การรำวงภูไท การลำผญา เป็นต้น สำหรับประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของตำบลกุดหว้า ได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ตะไลล้าน ซึ่งจัดเสائر ที่สามของเดือนพฤษภาคม ของทุกปี

การศึกษาลักษณะทั่วไปของเรือนชาวผู้ไทย จะพบได้ว่าเป็นเรือนประเภทครอบครัวเดี่ยว แลนพื้นเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ประกอบด้วยเรือนนอน เกลียง ชาน ครัว และร้านน้ำ บางหลังจะมีเรือนโขง เพิ่มขึ้นอีก 1 หลัง เรียกว่าเรือนโขง เรือนส่วนใหญ่เปิดโล่ง เนื้อที่ที่ใช้กันห้องเป็นสัดส่วนมีน้อยไม่อาจแยก เป็นห้องๆ อย่างชัดเจนได้

บ้านเรือนของชาวผู้ไทย มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแต่ละพื้นที่ เกิดจากการผสมผสานกัน ระหว่าง องค์ประกอบของภูมิทัศน์ วัฒนธรรมและธรรมชาติ ให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และระบบนิเวศของพื้นที่ตั้ง ให้เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต สอดคล้องกับธรรมชาติและลักษณะภูมิประเทศ โดยมีวัฒนธรรม วิถีชีวิต คติความเชื่อสภาพเศรษฐกิจสังคม เกิดเป็นที่อยู่อาศัยพื้นที่ทำมาหากิน มีความเฉพาะตัว ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพราะเกิดขึ้นจากกระบวนการเดียวกัน

จากการจัดการบ้านเรือนของชาวผู้ไทย ตำบลสองเปลือย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปัจจุบัน มีการจัดการบ้านและการดำรงชีวิต ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งวัฒนธรรมและการเข้ามามี บทบาทของเทคโนโลยี ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อพื้นที่ภูมิทัศน์พื้นถิ่น หลากหลายรูปแบบเช่น การตั้งถิ่นฐานการวางผัง เส้นทางสัญจร บ้านเรือนที่อยู่อาศัยพื้นที่เกษตรกรรม และการใช้พืชพรรณ เป็นต้น ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์บ้านเรือน และปัจจัยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เพราะการเปลี่ยนค่านิยมใหม่ให้มี

ความทันสมัย ส่งผลให้มีการรื้อถอนบ้านเดิมและสร้างใหม่ตั้งนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอาจส่งผลผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงชุมชน ส่งผลกระทบต่อบ้านเรือนชาวผู้ไทยแบบดั้งเดิม ซึ่งจะมีความเด่นชัดน้อยลง

3. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านศิลปะ

หลวงพ่อก็คำ และพระธาตุยาคูไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากกฎหมายพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 15 โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย และมาตรา 16 ในกรณีที่โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วชำรุด หักพังเสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายสถานที่เก็บรักษา ให้ผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นแจ้งเป็นหนังสือไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันชำรุด หักพัง เสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายนั้น ทำให้หน่วยงานอื่น เช่น จังหวัดกาฬสินธุ์/อำเภอ/ชุมชน/เทศบาลตำบลหนองแปน จะเข้าไปกระทำการใดๆในบริเวณพระธาตุยาคูไม่ได้ ก่อนได้รับอนุญาต สภาพโดยรอบของธาตุยาคูจึงยังคงเหมือนเดิมไม่เปลี่ยน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านหัตถกรรม

การทอผืนผ้าแพรวา นับเป็นผ้ามรดกของครอบครัว โดยในแต่ละครัวเรือนจะมีผ้าแพ้ว ซึ่งเป็นผ้าไหม ส่วนใหญ่ทอพื้นสีขาว ขนาดประมาณ 25x30 เซนติเมตร มีลวดลายต่างๆ เป็นต้นแบบลายดั้งเดิมแต่โบราณ ซึ่งทอไว้บนผืนผ้าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ บนผ้าแพ้วผืนหนึ่งๆ อาจมีลวดลายมากถึงประมาณกว่า 100 ลาย การทอผ้านับเป็นงานศิลปะพื้นบ้านที่ชาวผู้ไทยผูกพันเกี่ยวข้องกับมาเป็นเวลายาวนานซึ่งนับว่าเป็นงานหัตถกรรมของชาวผู้ไทยที่อาศัยแรงงานฝีมือประดิษฐ์คิดค้นทั้งยังเป็นผลสืบเนื่องจากการส่งเสริมประสบการณ์และอุดมการณ์พื้นฐานในการดำรงชีวิต ศิลปะการทอผ้าจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่แฝงไปด้วยความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน

ปัจจุบันมีการทอเป็นผ้าผืนหน้ากว้างทำให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ซึ่งมีการกระจายตัวการทอผ้าไปทั่วภาคอีสาน รวมทั้งในภูมิภาคอื่นบางแห่ง ตลอดจนมีการพัฒนาลวดลายกระบวนการผลิต สำหรับตัดเป็นเสื้อผ้าสวมใส่ นำไปประดับตกแต่ง หรือใช้งานด้านการออกแบบหลากหลายมากกว่าอดีตที่ใช้เป็นผ้าสไบ แต่ในแง่ของการสืบสานและถ่ายทอด ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องนั้น นับว่ายังไม่มีการพัฒนามากนัก โดยสามารถวิเคราะห์ได้ตามองค์ประกอบต่อไปนี้ ด้านบุคคลภูมิปัญญาจังหวัดกาฬสินธุ์มีบุคคลภูมิปัญญานับตั้งแต่ ยุคบุกเบิก คือ ผู้ที่มีการคิดค้นลวดลายหรือการผลิตมาตั้งแต่ต้น แต่ก็ยังไม่ได้รับการสนับสนุน อย่างทั่วถึง จนกระทั่ง

ถึงยุคปัจจุบันที่มีการทอผ้าแพรวาสืบต่อกันอย่างแพร่หลายในหมู่เยาวชนตามโรงเรียนต่างๆ โดยมีครู อาจารย์และปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดให้ อย่างต่อเนื่องยาวนาน และกลุ่มบุคคลเหล่านี้บางคนยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน นับว่าเป็นจุดเด่นจุดหนึ่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ ขณะเดียวกันบุคคลภูมิปัญญาเหล่านี้นับวันแต่จะร่วงโรยไปตามกาลเวลา โดยขาดการยกย่องเชิดชูดูแล เอาใจใส่และให้ความสำคัญจากคนรุ่นใหม่ ทำให้สถานภาพปัจจุบันบุคคล เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้ถูกทิ้งให้ เปลา่ประโยชน์ไปอย่างน่าเสียดาย ที่สำคัญบุคคลที่เป็นต้นภูมิปัญญาเหล่านี้มีจำนวนน้อยมากในปัจจุบัน ด้านผู้รับ การสืบสานและถ่ายทอด ปัจจุบันผู้รับการสืบทอดการทอผ้าแพรวาของจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่ เป็นเยาวชนในโรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่างๆ ในรูปแบบของกลุ่มอาชีพ มีการสืบทอดการทอ ผ้าแพรวาตลอดเวลาที่ผ่านมาอย่างไม่ขาดสาย แต่ในงานด้านการผลิตกลับไม่มีการสืบทอดกัน ในหมู่เยาวชน ทำให้ปัจจุบันจังหวัดกาฬสินธุ์อยู่ในสภาพขาดบุคคลภูมิปัญญาด้านการผลิต หรือขาด ช่างฝีมือในการทอผ้าแพรวา ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนใหญ่ต้องเดินทางไปซื้อผ้าแพรวาจากบ้านโพน และสถานที่ใกล้เคียง ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ วัตถุดิบในการผลิต เดิมมีการเพาะปลูกในพื้นที่ แต่ปัจจุบันเส้นไหมต้องนำเข้ามาจากแหล่งผลิตภายนอก เนื่องจากการเลิกปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ถ้าซื้อ เส้นไหมทำให้สะดวกรวดเร็ว ด้านนโยบาย จังหวัดกาฬสินธุ์ยกย่องให้ผ้าแพรวาว่าเป็นผ้าประจำจังหวัด มีการกำหนดยุทธศาสตร์ของจังหวัดในการพัฒนาจังหวัด จัดมหกรรมผ้าแพรวา ส่งเสริมสนับสนุนให้ มีการประกวดธิดาแพรวาระดับเยาวชนและประชาชนทั่วไปเป็นประจำทุกปี แต่กลับพบว่านโยบายอื่น ในการส่งเสริมให้เกิดการ การผลิตผ้าแพรวาอย่างแพร่หลายนั้นยังมีน้อย โดยเฉพาะนโยบายด้านการ ท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ และการต่อยอดผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ ด้านสังคม ปัญหาความยากลำบากที่มองว่าผ้าแพรวามีราคาที่สูงเกินไป ทำให้คนส่วนมากที่รายได้น้อยไม่สามารถ ซื้อมาใช้ได้ ตลอดจนกรรมวิธี ขั้นตอนในการดูแลรักษายุ่งยาก และสภาพอากาศในห้องที่ร้อน ด้านเทคโนโลยี กระแสเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่ เป็นผลให้เด็กและเยาวชนหันไปสนใจกับ โลกออนไลน์ที่แปลกใหม่มากกว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรม ทำให้มองข้ามวัฒนธรรมพื้นบ้าน และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. การวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่ายวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและลักษณะ ภูมิศาสตร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน

จากอดีตมีเครื่องมือที่ใช้ในการจับปลาคือการยกยอปลา เป็นวิธีการจับปลา ซึ่งเป็นเครื่องมือ จับปลาชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นแหผืนสีเหลือง มุมทั้งสี่ผูกติดกับคันทันไม้ไผ่ที่เหลาเป็นก้านเล็กๆ ไขว้กัน เป็นกากบาท ปลายทั้งสี่ผูกติดกับมูมร่างแห ตรงกลางจะผูกติดกับไม้คานสำหรับยก ยอมมีทั้งขนาดเล็ก และใหญ่ เป็นเครื่องมือช่วยผ่อนแรง และลดเวลาในการจับปลา เนื่องจากการวางยอหนึ่งครั้งสามารถ จับปลาได้จำนวนมาก โดยชาวบ้านที่ทำการประมงเป็นอาชีพ ได้พัฒนายอ โดยการทำเป็นแพ และ เพิ่มขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้สามารถเคลื่อนที่ไปตามลำน้ำปาว และทำให้สามารถดักจับปลาได้ปริมาณ

เพิ่มขึ้นปัจจุบันจำนวนผู้ประกอบการอาชีพประมงลดลง เนื่องจากขาดความมั่นคง และคุณภาพชีวิตที่ดี อีกทั้งนโยบายของรัฐด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นทุนนิยมมากยิ่งขึ้น เช่นเกิดภาวะการว่างงาน และย้ายถิ่นฐาน

ส่วนหนึ่งต้องเลิกทำอาชีพประมง และบางคนต้องปรับเปลี่ยนจากที่เป็นคนหาปลา มาทำอาชีพเลี้ยงปลาในกระชังแทน โดยเครื่องมืออุปกรณ์หาปลาถูกพัฒนาให้มีความคงทนถาวร เช่น การใช้กระชังอวนลอยน้ำ ซึ่งเป็นกระชังที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงปลาบริเวณชายฝั่งน้ำลึก กระชังแบบนี้ตัวกระชังจะถูกแขวนอยู่บนแพหรือหุ่นลอยน้ำ เหมาะสำหรับการเลี้ยงปลานิลซึ่งเป็นปลาเศรษฐกิจ การเลี้ยงปลานิลเป็นองค์ความรู้ที่เป็นรากฐานของชาวประมงซึ่งได้มีการพัฒนา สืบสานภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม และรับภูมิปัญญาใหม่จากภายนอกเป็นการผสมผสาน มีการศึกษารูปแบบการเลี้ยง สัดส่วนการให้อาหาร ระยะเวลา ขนาดของปลาที่ตลาดต้องการ ในขณะที่เครื่องมือ หาปลาที่เป็นภูมิปัญญาเดิมก็ยังมีใช้อยู่ภายในครัวเรือน ซึ่งเอาไว้หาปลาสำหรับบริโภคภายในครอบครัว จากปริมาณปลาธรรมชาติที่ลดลง ทำให้มีการนำเข้าปลาจากพื้นที่จังหวัดอื่นมาจำหน่ายและแปรรูป โดยบ้านท่าเรือภูสิงห์ ตำบลภูสิงห์ ได้มีการรวมกลุ่มแปรรูปอาหารจากปลาชื่อว่าแม่แดง ที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายที่ใหญ่ และมีชื่อเสียง เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กลุ่มต่างๆ มากมายทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่

ระยะที่ 3 การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีผลการวิจัยที่นำมาสรุปผลได้ ดังนี้

โดยการสร้าง Application ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ด้วย ibuildapp เริ่มต้นด้วยการออกแบบแก้ไข Application การนำรูปภาพมาใส่ในหน้าต่างของ Application การสร้างปุ่มในหน้าต่างหลักของ Application ออกแบบหน้าต่างแต่ละหัวข้อ หัวข้อที่ 1 ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ด้าน ปัจจัยสี่

หัวข้อที่ 2 ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

หัวข้อที่ 3 ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านศิลปะ

หัวข้อที่ 4 ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านหัตถกรรม

หัวข้อที่ 5 ความเป็นมาของวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเทคโนโลยี

พื้นบ้าน การสร้างหน้าของ Application การนำรูปภาพมาใส่ในหน้าต่างของ Application การนำไฟล์มาใส่ในหน้าต่างของ Application และขั้นตอนสุดท้ายคือปรับขนาดและจัดวางในตำแหน่งที่ต้องการ

5.3 อภิปรายผล

5.3.1 วิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์จังหวัดหนึ่งในภาคอีสานจากหลักฐานทางโบราณคดีบ่งบอกว่ากาฬสินธุ์เคยเป็นที่อยู่อาศัยของเผ่าละว้า ซึ่งมีความเจริญทางด้านอารยธรรมประมาณ 1600 ปี สมัยกรุงธนบุรีประมาณ พ.ศ. 2310 เป็นเมืองอยู่ช้ำวช้ำน้ำ เพราะสภาพดินทั่วไปเป็นดินดำมีความอุดมสมบูรณ์มีเขื่อนลำปาว เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าวเหนียวขาวง การเลี้ยงกุ้งก้ามกราม มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายเช่น หมูทุบ หมูเค็มและผ้าแพรวาที่ขึ้นชื่อ มีความโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และบรรพชีวิน เช่น พระธาตุนาค พระพุทธไสยาสน์ภูคาว พระนอนวัดอินทร์ประทานพรภูโป ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยทวารวดี มีความเข้มแข็งทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี เช่น วิถีความเป็นอยู่ของชาวผู้ไทย ประเพณีเส็งกลอง รวมถึงการสืบสานประเพณีท้องถิ่นตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ (อรรถพร สว่างแจ้ง, 2558: 17-19) จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนใหญ่ ดำเนินชีวิตและมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายตามปัจจัยสี่ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ที่สะท้อนให้เห็นความเป็นมาในอดีต นอกจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของชาวผู้ไทยสตรีชาวผู้ไทยยังยึดถืออาชีพการทอผ้าเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการสร้างรายได้และนำไปใช้ในครัวเรือน นอกจากนั้นแล้วกิจกรรมการทอผ้าส่วนใหญ่จะดำเนินโดยสตรีในและบุรุษจะเป็นผู้คอยช่วยส่งเสริมในการทอ เช่น ช่วยในการปลูกต้นหม่อน การทำก๊อผ้า การช่วยจัดหาอุปกรณ์ในการทอผ้า เพื่อนำสิ่งทอเหล่านี้มาใช้ในครัวเรือนอีกทั้งยังเป็นสินค้าที่ใช้จำหน่ายเพื่อดูแลครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขานาถ สิงหาปัด (2560: 59-60) ได้ศึกษาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม กิจกรรมสร้างรายได้เพิ่มแก่ชุมชนผู้ไทย บ้านโนน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ชาวผู้ไทยคือกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่สำคัญที่มีหลักฐานปรากฏการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่สองฟากฝั่งลำน้ำโขงมีอัตลักษณ์การแต่งกายด้วยผ้าทอที่ยังคงสืบทอดต่อกันมาและยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ด้วย

5.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม และลักษณะภูมิศาสตร์ ของจังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์อยู่บริเวณแอ่งโคราช มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงจนถึงที่ราบลุ่มมีแม่น้ำโขง ดังนั้นลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดกาฬสินธุ์จึงแบ่งได้ 5 ลักษณะ คือ พื้นที่ที่เป็นภูเขา พื้นที่ที่เป็นหุบเขา พื้นที่เป็นลูกคลื่น พื้นที่ค่อนข้างราบ และพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งน้ำประหารของจังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยอีสานเช่นเดียวกับประชากรของจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย นอกจากนั้นยังมีชาวพื้นเมืองอื่นๆ ที่มีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม คือกลุ่มผู้ไทย ซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านโนน อำเภอคำม่วง บ้านหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ บ้านกุดสิม อำเภอเขาวง กลุ่มไทยญ้อ

ซึ่งอาศัยอยู่ที่ตำบลแขงบาดาล อำเภอสมเด็จเป็นต้น ลักษณะโดยรวมจะมีอุปนิสัยสุภาพอ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าว พืชไร่ เลี้ยงกึ่ง เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ มีหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ที่พบในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เช่น ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำและเพิงผาที่เรียกว่า ถ้ำลายมือภูผาผึ้ง บริเวณอำเภอกุฉินารายณ์ มีโบราณสถานสมัยทวารวดีเช่น พระธาตุยาคู นอกจากนี้ที่อำเภอสหัสขันธ์มีการค้นพบซากดึกดำบรรพ์โครงกระดูกไดโนเสาร์ อายุกว่า 130 ล้านปี มีมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นเช่น โปงกลาง ผ้าแพรวา สอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ที่อ้างโดยสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2544: 100-101) ซึ่งแนวคิดของทฤษฎีได้เน้นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม โดยสภาพแวดล้อมจะเป็นตัวกำหนดวิถีการผลิตและสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ ตามพัฒนาการด้านสังคมจะสูงหรือต่ำนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของมนุษย์ในการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร

5.3.3 การจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย วิถีชีวิตทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นการสร้าง Application ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ด้วย ibuildapp เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างข้อมูลโดยเริ่มต้นจากการศึกษาระบบเดิม แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา หรือสิ่งที่จะต้องปรับปรุงในระบบมาเขียนเป็นการไหลของข้อมูล (Data Flow Diagrams) โดยการนำวงจรการพัฒนาระบบ (SDLC) ตามลำดับขั้นตอนแผนภาพของข้อมูลซึ่งนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้แสดงข้อมูลในระบบ เป็นสื่อที่ช่วยในการวิเคราะห์ที่เป็นไปได้โดยง่ายและมีความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้วิเคราะห์ระบบเองหรือระหว่างผู้วิเคราะห์ระบบกับโปรแกรมเมอร์ (รัชณี กัลยาวิชัย และอัจฉรา ธารอุไรกุล, 2545: 45) เป็นระบบที่สามารถสืบค้นผ่านเว็บไซต์ในประเด็นที่สำคัญ คือ หน้าหลัก คำสำคัญ สามารถเป็นต้นแบบและนำไปใช้พัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นกระบวนการที่ใช้เทคนิค การศึกษา วิเคราะห์ และการออกแบบสารสนเทศขององค์กร ให้สามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (ไพบุลย์ เกียรติโกมล และณัฏฐพันธ์ เขจรนนท, 2551: 87)

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานภาครัฐบาล องค์กรเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต ทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอุตสาหกรรม เจ้าหน้าที่ประมง เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ หรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องทุกระดับสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานได้ดังนี้

5.4.1.1 ใช้ประกอบการวางแผนด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์
ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต ทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

5.4.1.2 ใช้จัดทำแผนยุทธศาสตร์เสริมสร้างขีดความสามารถในการจังหวัดเพื่อส่งเสริม
การท่องเที่ยว

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีข้อมูลหลายประเด็นที่น่าสนใจและควรดำเนินการศึกษาวิจัย
เพิ่มเติมหรือต่อยอดงานวิจัยนี้ได้แก่

5.4.2.1 การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสังคมกับการพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์
ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต ทางสังคมวัฒนธรรม

5.4.2.2 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ผ่านภาพถ่าย
วิถีชีวิต ทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรมการฝึกหัดครู.กระทรวงศึกษาธิการ. (2525). รายงานการประชุมปฏิบัติการผลิตสื่อ
ด้านการบริหารเทคโนโลยี 341 การถ่ายภาพเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: หน่วยงานพิเศษ.
กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2538). การพึ่งตนเองศักยภาพในการพัฒนาชนบท.
กรุงเทพฯ: สมาคมทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
กิตติกร โพธิ์ทอง. (2559). การเปิดรับเรื่องเล่าอดีตและเส้นทางความคิดย้อนกลับถ่ายภาพย้อน
ยุคของผู้บริโภคเจเนอเรชันแซต. (วิทยานิพนธ์ คณะนิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
กิติกร มีทรัพย์ และกาญจนา คำสุวรรณ. (2521). ความจำ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การเวก.
เกื้อกูล คุปรัตน์ และคณะ. (2518). โสตทัศนศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
งามพิศ สัตย์สรวง. (2545). สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา
ครอบครัวไทยโซ่ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
จังหวัดกาฬสินธุ์. (2536). พระราชวงศ์จักรีกับ 200 ปี กาฬสินธุ์. ยโสธร: จีเอชการพิมพ์ยโสธร.
จิราภา สุวรรณรัชฎากร. (2561). การรับรู้ภาพถ่ายสถานที่ท่องเที่ยวในเฟซบุ๊กมีอิทธิพลต่อ
พฤติกรรมการตัดสินใจท่องเที่ยวเมืองเลห์ลาดัก ประเทศอินเดีย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
ณรงค์ เส็งประชา. (2541). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
ณัฐวดี หงส์บุญมี. (2559). การพัฒนาโปรแกรมดูแลสุขภาพส่วนบุคคลบนโทรศัพท์มือถือ. บทความภาควิชา
วิทยาการคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ณัฐวดี จารวงศ์. (2560). ประวัติศาสตร์อีสาน. สืบค้นจาก http://cac.kku.ac.th/?page_id=82
คนัย ไชยโยธา. (2546). สังคมวัฒนธรรมและประเพณี (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเอสพรีนติ้งเฮาส์.
เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. (2530). ประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย.
ทรงคุณ จันทจร. (2551). ประวัติศาสตร์ลาว (ตีพิมพ์ฉบับปัจจุบัน). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
ทรงคุณ จันทจร. (2553). การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมขั้นสูง. มหาสารคาม: สถาบันวิจัย
ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
ทรงคุณ จันทจร. (2553). ทฤษฎีวิวัฒนาการและสังคม. มหาสารคาม: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
ทรงคุณ จันทจร. (2555). การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (ภาคปฏิบัติ). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

- ธนาภรณ์ พูลเลิศ.(2561) .การแจ้งเตือนเหตุภัยธรรมชาติและอุบัติเหตุผ่านโทรศัพท์มือถือ.สารนิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาการสื่อสารข้อมูลและเครือข่าย ภาควิชาการสื่อสารข้อมูลและ
เครือข่ายคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- นภนาท อนุพงศ์พัฒน์. (2557). ภาพกับการศึกษาประวัติศาสตร์. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
นัฐยา แคล้อย. (2546). การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมหลังวิกฤตเศรษฐกิจ
ปี 2540 ที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนภูผาสวรรค์ อำเภอยะหริ่ง
จังหวัดนครสวรรค์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม).
กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิพนธ์ ศุขปรีดี. (2537). วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม
ราชูปถัมภ์.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. (2540). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
บทวิทยุรายการ. (2555). “รู้ รัก ภาษาไทย” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2555 เวลา 7.00-7.30 น.
- บัณฑิต จุลาสัย. (2560). ร้อยปีจุฬาฯ ในแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศพื้นที่ของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยวารสารวิชาการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับพิเศษ
แผนที่ประวัติศาสตร์.
- บำเพ็ญ เขียวหวาน. (2556). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยและสังคมโลก. ประมวลสารระชุดวิชา
สังคมไทยกับการบริหารการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร หน่วยที่ 3. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปฏิพัทธ์ สุขสถาน และมูจิตา ไตรลิขิต. (2536). การรักษาและจัดเก็บภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์
ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
พระนครเหนือ.
- ประทีป สุธาทองไทย. (2558). การสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายจากภาพสะท้อนวัฒนธรรมการบูชา
วัตถุมงคล. วารสารศิลปกรรมศาสตร์, 7(2), กรกฎาคม-ธันวาคม 2558.
- ปรัชญา อารีกุล. (2560). คู่มือระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เทคนิคการสำรวจระยะไกล และ
การสำรวจด้วย GPS เพื่อใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการด้าน smart farm
ตามนโยบาย Thailand 4.0.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตสถาน. (2554). สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>

- พรจิต พิระพัฒน์กุล. (2559). *การจัดทำแผนที่มรดกภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชุมชนชาวกะเหรี่ยง จังหวัดชลบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2548). *วัฒนธรรม*. สืบค้นจาก <http://www.gotoknow.org/posts/566299>.
- พระยาอนุমানราชธน. (2532). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- พัฒนา กิติอาษา. (2546). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- พัทธา สายหู, อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และวาทีนา บุญชะลิกษ์. (2544). *การกำหนดลักษณะของวัฒนธรรมไทยในเอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ 1 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช .
- พันธ์ทิพย์ จงโกทรย, ชนมณี ทองใบ. (2557). *ศึกษารูปแบบการกระจายเชิงพื้นที่เมื่อว่ามีกระจายตัวไปในรูปแบบใด. วารสารวิทยาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์*, 35(1), 30-44.
- ภาพเก่าเล่าตำนาน. (2563). *นิตยสารศิลป วัฒนธรรม*. สืบค้นจาก <https://www.silpa-mag.com/magazine> ในวันที่ 19 มกราคม 2563.
- ไพบุลย์ เกียรติโกมล และณัฐพันธ์ เขจรนนท. (2551). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- มนตรี โคตรคันทา. (2560). *ประตูสู่อีสานบ้านเฮา : มารู้จักชาติพันธุ์ชนเผ่าไทยอีสาน*. สืบค้นจาก <http://www.isangate.com/new/isangate-radio/11-about-us.html>.
- เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง. (2563). *การสื่อสารด้วยภาพและกระบวนการภาพถ่าย: มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี*. สืบค้นจาก <https://www.east.spu.ac.th/comm/admin/knowledge/A523one.pdf> ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2563.
- ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์. (2563, 28 พฤษภาคม). ใน *วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี*. สืบค้นจาก <http://th.wikipedia.org/wiki/ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์>.
- ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki> ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์.
- รุ่งนภา สุวรรณศรี. (2559). *วิวัฒนาการการสร้างสรรค์ภาพประกอบร่วมสมัย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการวิจัย และงานสร้างสรรค์ ราชมงคลธัญบุรี*. 3(1), (ม.ค.-มิ.ย. 2559), น. 74-88.
- วรภรณ์ สามโกเศศ. (2551). *ไทยในโลกของการเปลี่ยนแปลง*. สืบค้นจาก <http://www.dopa.go.th/iad/topic/varagorn.htm>
- วรารุช สุวรรณฤทธิ์ และคณะ. (2546). *วิถีไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- วารีย์ ฉัตรอุดมผล. (2561). ศิลปะการเล่าเรื่องด้วยภาพถ่ายแบบพรรณนา. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, ฉบับเรื่องของความหมายที่ไม่ไร้ความหมาย. 11(3).
- วิเชียร รักการ. (2529). *วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิโรฒ ศรีสุโร. (2536). *ลิมอีसान*. ขอนแก่น: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศรีสะอาด ตั้งประเสริฐ. (2539). *การวิเคราะห์ปัญหาการใช้น้ำในพื้นที่โครงการชลประทานป่าสักใต้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักรินทร์ สุทธิสาร. (2561). แนวทางการจัดการภาพถ่ายโบราณในประเทศไทย. *วารสารวิจัยศิลปกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 10(1), (มกราคม-มิถุนายน 2562).
- ศิริพร สุขเมธรัตน์. (2553). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ศิริรัตน์ แอนสกุล. (2556). *ความรู้เบื้องต้นสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สุตติ. (2555). *แอปพลิเคชันรับชำระเงินค่าไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์* วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ แขนงวิชาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการภาควิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
- สุชานาถ สิงหาปัด. (2560). *ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วัฒนธรรม กิจกรรมสร้างรายได้เพิ่มแก่ชุมชนผู้ไท บ้านโนน จังหวัดกาฬสินธุ์*. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 5(1), 58-60.
- สุทธิศักดิ์ เพ็ชรเสน. (2550). *การออกแบบภาพประกอบเรื่องสั้นโดยเทคนิคการถ่ายภาพจาก Props อวัยวะมนุษย์ ประกอบเรื่องสั้นเรื่อง วิปลาสมัตกรรมตอนตุ๊กตามนุษย์*. สาขาวิชาศิลปกรรม (ออกแบบประยุกต์ศิลป์). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- สนิท สมัครการ. (2538). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม*. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมคิด อีร์ศิลป์ และโสภภาพรรณ สุวรรณแสง. (2521). *การผลิตภาพถ่ายเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมชัย ใจดี, ยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2528). *ประเพณีและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมศักดิ์ พันธุ์หนองบัว. (2542). *การประยุกต์ใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียมและระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2544). *การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม: แนวคิดวิธีวิทยาและทฤษฎี*.
 ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมาน เฉตตะการ. (2535). *การถ่ายภาพเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- สรศักดิ์ บุญประดับ. (2549). *ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการเฝ้าระวังระบบนิเวศในแนว
 ปะการังบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรสมร นาคะสิงห์. (2542). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมเรื่องการถ่ายภาพบุคคลในสตูดิโอ*.
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา).
 กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2546). *ศิลปินแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
 ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2558). ความหมาย วัฒนธรรม. สืบค้นจาก
<http://www.openbase.in.th/node/5954>.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์. (2562). *ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่จังหวัดกาฬสินธุ์
 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562*. กาฬสินธุ์: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์.
- สำนักวัฒนธรรม. (2560). *สถาปัตยกรรมอีสาน*. สืบค้นจาก <http://cac.kku.ac.th/esanart/architecture.html>
- สืบสกุล ศรีณพฤดี. (2559). กล้องถ่ายภาพ เครื่องมือของลัทธิล่าอาณานิคม. *วารสารศิลป์ พีระศรี*,
 3(2), 151-175.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2555). *อุบลราชธานีมาจากไหน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม่คำผาง.
- สุวัฒน์ บุศย์เมือง. (2551). *การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่นเพชรบูรณ์เพื่อส่งเสริม
 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา จิตรกรรมฝาผนังวัดนาทราย และประติมากรรม
 หลวงพ่อใหญ่ วัดตาล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์*. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 เพชรบูรณ์.
- สุวิช แทนปิ่น. (2524). *การศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
 ปีที่ 3 จากการเรียนด้วยบทเรียนที่มีแก้วตัวอักษร บทเรียนที่มีตัวอักษรประกอบด้วยภาพ
 การ์ตูน โครงร่างการ์ตูนล้อของจริง และการ์ตูนล้อของจริง*. (วิทยานิพนธ์การศึกษา
 มหบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- อรรถพร สว่างแจ้ง. (2558). KALASIN. *วารสาร in town magazine*, ภาพสีนู้้การพิมพ์.
 17-19.

- อาณัติ มาขรงค์. (2543). *ศึกษาเรื่องแนวโน้มการใช้กล้องถ่ายภาพดิจิทัล ในการถ่ายภาพในงานหนังสือพิมพ์และนิตยสารในระยะเวลาอีก 5 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2543-2547) โดยใช้เทคนิค เดลฟาย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุษา ศิลป์เรืองวิไล. (2561). เสนอโครงการท่องเที่ยวไทยผ่านการวิเคราะห์ภาพถ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เผยแพร่ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ภายใต้กรอบแนวคิดของสำนักสัญญาะวิทยา:กรณีศึกษากระบี่ กรุงเทพมหานคร โคราช พัทยา และอยุธยา. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย*. 8(3), (กันยายน-ธันวาคม 2562).
- ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ กับจิตสำนึกทางวัฒนธรรมของคนในชาติ. สืบค้นจาก <http://lek-prapai.org/สืบค้นในวันที่ 12 เมษายน 2563>
- ทำงานของระบบ สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ สืบค้นจาก <https://dric.nrct.go.th/index.php?/> สืบค้นในวันที่ 13 เมษายน 2563
- Boi, C. (2004). *The Dictionary of Tourism*. Bangkok: Burapa University.
- Cascante, D. Matarrita., M. A. B. and A. E. L. (2010). Community Agency and Sustainable Tourism Development: The Case of La Fortuna, Costa Rica. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(6), 735-756.
- Diedrich ,Amy. (2007). Assessment of the Impacts of Tourism Development in Coastal Communities in Belize. *Dissertation Abstracts International*, 67(11).
- Fiona, L. and Y. C. (2009). *Widening Accommodation Choice: The Potential of Homestay in Singapore*. Singapore: Master Thesis, Nanyang Business School, Nanyang Technological University Singapore.
- Ramsa, Y. (2004). *Community-based Ecotourism: A New Proposition for Sustainable Development and Environmental Conservation in Malaysia*. Malaysia: Doctor's Thesis, University of Malaysia.
- Terry, Andrea. (2006). Claiming Christmas for the Tourist: Living History in Dundurn Castle. *Dissertation Abstracts International*, 44(06).
- William,R.E. (1972). Cartoon. *Encyclopedia Americana*, 5, 728.
- Williams, K C, A R & Hernandez, E. H. (2010). Multi Generational Marketing: Descriptions, Characteristics, *Lifestyles and Attitudes Applied Business and Economics*, 11(12), 21-36.
- Wittich, Walter A. and Charles, F. Schuller. (1982). *Audio Visual Material*. (4 th ed). New York: Harper and Brothers.

- Wood ward, Kathryn. (1997). *Identity and Difference*. London: Sage Publications.
- Wood ward, Kathryn. (2002). *Understanding Identity*. London: Amold Publishers.
- Xie, Philip Feifa. (2004). Authenticating Cultural Tourism: Folk Villages in Hainan China. *Dissertation Abstracts International*, 64(10), 3843-A.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง

วันที่ผู้ให้สัมภาษณ์ เวลา.....สถานที่.....

ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ.....ปี

บ้านเลขที่ หมู่ที่ บ้าน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

1. สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
2. สอบถามเรื่องประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยสี่ ความเชื่อ พิธีกรรม
 งานประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม เทคโนโลยีพื้นบ้าน
3. สอบถามเรื่องสภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนที่อยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
4. สอบถามเรื่องภาพถ่ายวิถีชีวิตของชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน
5. สอบถามเรื่องความเป็นมา และความสำคัญ
6. สอบถามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้อง
7. สอบถามเกี่ยวกับผลกระทบที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง

วันที่ผู้ให้สัมภาษณ์เวลา.....สถานที่.....

1. ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์อายุ.....ปี

บ้านเลขที่หมู่ที่บ้าน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

ระดับการศึกษาอาชีพ

2. เรื่องที่สัมภาษณ์

2.1 ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม เทคโนโลยี
พื้นบ้านหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.2 ท่านทราบความสำคัญปัจจัย 4 พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม เทคโนโลยี
พื้นบ้าน ของท่านได้อย่างไร

.....

.....

.....

2.3 ท่านมีส่วนร่วมในปัจจัย 4 พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม เทคโนโลยีพื้นบ้าน
หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.4 ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ปัจจัย 4 พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม เทคโนโลยี
พื้นบ้านหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.6 ท่านคิดว่าปัจจัย 4 พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม เทคโนโลยีพื้นบ้านมีการ
เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มากน้อย เพียงใด

.....

.....

2.7 ท่านคิดว่าปัจจัย 4 พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม เทคโนโลยีพื้นบ้าน ที่ท่านรู้จัก มีความเป็นเอกลักษณ์ อย่างไร

.....

.....

.....

2.8 ท่านมีภาพถ่ายเกี่ยวกับปัจจัย 4 พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ หัตถกรรม เทคโนโลยีพื้นบ้าน ในอดีตหรือไม่ ถ้ามีคิดว่าสภาพการณ์ในอดีตกับปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม
จังหวัดกาฬสินธุ์

สถานที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

ระเบียบวาระที่ 1 ประธานกล่าวเปิดการประชุม

ระเบียบวาระที่ 2 เรื่องแจ้งให้ทราบ

- 1) ประธาน แจ้งพื้นที่การเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่อัตลักษณ์จังหวัดกาฬสินธุ์
- 2) ประธานสรุปผลการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการเก็บในภาคสนาม เรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์

ระเบียบวาระที่ 3 เรื่องที่เสนอเพื่อพิจารณา

- 1) อัตลักษณ์ในแต่ละด้าน ที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล และตัวแทนจากกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ แต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป รวม 10 คน

2) วัน เวลา สถานที่ในการสนทนากลุ่ม

3) รู้ร่วมสนทนากลุ่ม

4) ประเด็นในการสนทนากลุ่ม

4.1 ประวัติความเป็นมาของปัจจัยสี่(อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค)/พิธีกรรม ความเชื่อ/ประเพณี ศิลปะ ทัศนกรรม เทคโนโลยีพื้นบ้าน

4.2 สภาพปัจจุบัน และปัญหา ตำบล อำเภอ จังหวัด

4.3 ภาพถ่ายวิถีชีวิตของชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน

4.4 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้อง

4.5 ผลกระทบที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลง

5) ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม

6) ผู้บันทึกการสนทนากลุ่ม

7) วัสดุอุปกรณ์ในการสนทนากลุ่ม

8) ข้อเสนอของประเด็นในการสนทนากลุ่ม

9) ข้อเสนอแนะ

10) อื่นๆ

ระเบียบวาระที่ 4 ปิดการประชุม

(ลงชื่อ).....ผู้บันทึก/ผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล นางณัฐวดี รอดภัย
วันเกิด 1 เมษายน 2517
ที่อยู่ปัจจุบัน 429 หมู่ 6 บ้านห้วยสีหน ตำบลโพหนอง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ 46000
สถานที่ทำงาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ ตำบลกาฬสินธุ์
อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 46000
ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2543 บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) สาขาวิชาการบัญชี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2551 วิทยาการจัดการ (รป.ศ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2560 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(ศศ.ม.) สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2565 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

ณัฐวดี รอดภัย, และคณะ. (2563). พจนมเบ็ญ: บุญเดือนสิบวิถีถิ่นเสียมเรียบแห่งความกตัญญู. วารสาร
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ณัฐวดี รอดภัย, ทรงคุณ จันทจร และกิตติกรณ์ บำรุงบุญ. (2564). การพัฒนาระบบสารสนเทศ
ทางภูมิศาสตร์ ผ่านภาพถ่ายวิถีชีวิต ทางสังคมวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสาร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

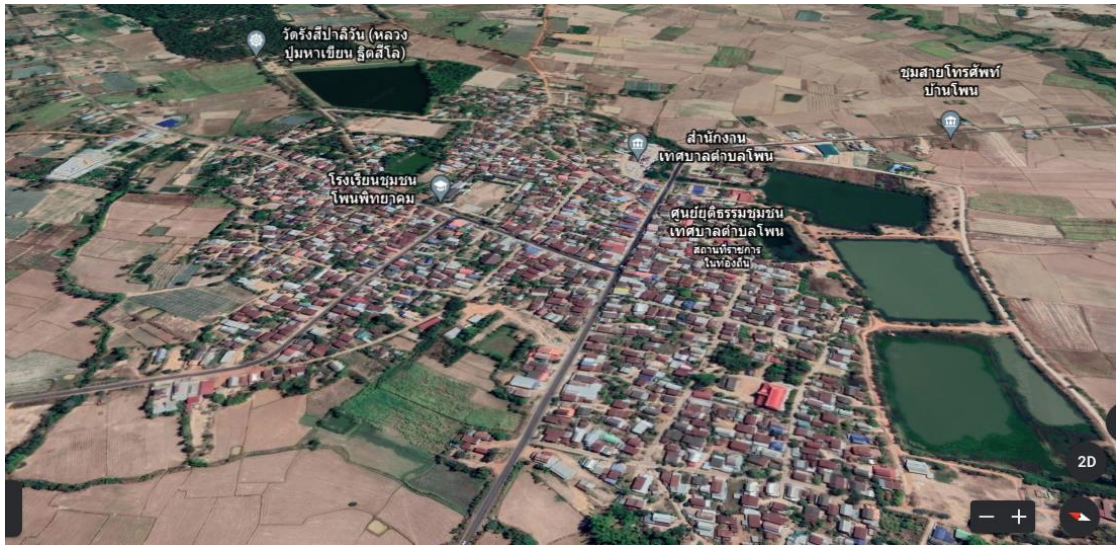
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. นางประคอง จันทะมาตย์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพนแพรวา/เจ้าของร้านผ้าไหมแพรวาแม่ประคอง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. แม่คำสอน สระทอง ศิลปินแห่งชาติ ปีพ.ศ.2559
3. นายสุพรม พิณรัตน์ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอคำม่วง
4. นายประกิจ คนซื่อ ผู้ใหญ่บ้านนาวี ต.สงเปือย อำเภอเขาวง
5. พระครูสังวรสมาธิวัตร เจ้าอาวาสวัดวังคำ(ธ) ต.สงเปือย อำเภอเขาวง
6. นายหาญชนะ นามแสง ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลสงเปือย
7. นางสมจิต รัศมี นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ (วัฒนธรรมอำเภอเขาวง)
8. นางสมบัติ สมสวย ผู้ใหญ่บ้านโคกโก่ง หมู่5 ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์
9. นางสาวฝน มณีศักดิ์ วิสาหกิจชุมชนตำรับแม่แดงปลาส้ม
10. นางกัลยา ขจรเอียด อดีตเกษตรอำเภอสหัชชน์และผู้ทรงคุณวุฒิอำเภอสหัชชน์
11. นางสาวชมพิศ ปิ่นเมือง ประธานชมรมท่องเที่ยวสหัชชน์
12. นายธเนศ นุสนทลา ผู้จัดการโฮมสเตย์
13. นายพร อัฐนาค ประธานกลุ่มท่องเที่ยวโคกโก่ง
14. พระครูสุนทรวิริยาภรณ์(ดร.) เจ้าอาวาสวัดกกต้อ ต.กุดหว้า อ.นารายณ์.
15. นายนารี ศรีกำพล ผู้ใหญ่บ้าน หมู่8 /ประธานกลุ่มหัตถกรรมมาลัยไม้ไผ่
16. นายเพิ่ม รัชไชย ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอกุฉินารายณ์
17. นายอภัยวงศ์ ไชยฤทธิ์ อำเภอกุฉินารายณ์
18. นายแสง อุทธิรักษ์ นายกเทศมนตรีตำบลกุดหว้า อ.กุฉินารายณ์.
19. นายบุญจันทร์ ไร่ไสว หมอยาผาเสวย
20. นางศุภนุช แก้วมะไฟ ผู้บริโภค/แม่ค้าที่ตลาดผาเสวย
21. นายสถิตพน กิตะชัย วัฒนธรรมอำเภอสมเด็จ
22. นายตระกูล หนูนิล นายอำเภอสหัชชน์
23. นายอูระ อารีเอื้อ
24. นางกฤษณา เขามีทอง ประมงอำเภอสหัชชน์
25. นายกิตติพร อินทะสีดา ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอสหัชชน์
26. นายสหัส อรรถเนติกุล ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านโนนบุรี
27. นายหาญชนะ นามแสง ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลสงเปือย
28. นายทองใจ สำสู๋ บ้านโคกโก่ง อ.กุฉินารายณ์
29. นายอภัยวงศ์ ไชยฤทธิ์ อ.กุฉินารายณ์
30. นายสุนทร บุชาติพิย์ นายกสมาคมผู้ไทกาฬสินธุ์

31. นายประวิทย์ วงศ์เจริญ กำนันตำบลโพน
32. พระมหารัตนะ หงษ์อินทร์ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยเสมาราม ต.หนองแปน
33. ดร.เกษร แสนศักดิ์ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภออมลาลัย
34. นางสุกนิชมน ปิ่นวิเศษ วัฒนธรรมอำเภออมลาลัย
35. นายอร่าม กล้าวิจารณ์ ประธานกลุ่มท่องเที่ยวบ้านเสมา
36. พระครูปัญญาวิชฌิมานุกูล ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง
37. นายวัชรินทร์ พิณจันท์ นายกพุทธสมาคมจังหวัดกาฬสินธุ์
38. นายนิรันดร์ แตนกะไสย์ ลูกศิษย์อดีตเจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์
39. นายธงชัย คำโสภา ปราชญ์/ทำโปงลาง/ลูกหลาน
40. นายเชษฐา ฉายรัมย์ ทายาทนายเปลื้อง ฉายรัมย์ ศิลปินแห่งชาติ
41. นายสมเจตน์ เต็งมงคล นายอำเภอเมืองกาฬสินธุ์
42. นักท่องเที่ยว
43. ผู้มาซื้อปลาสดที่สดชื่น
44. นายชาญยุทธ โคตะนนท์ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์
45. นายผจญ นาทองคำ ศิลปิน
46. นางกรรณิการ์ อนันตรภักดิ์ วัฒนธรรมอำเภอภูพานารายณ์

ภาพ 3 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลโพธิ์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา: จากอินเทอร์เน็ต Google earth เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2564

ภาพ 4 ผู้หญิงชาวไทยมีกี่ทอผ้าในบริเวณบ้าน สำหรับทอยามว่าง
แหล่งที่มา: ณีรัฐดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 5 เส้นไหมที่ได้จากตัวดักแด้ที่เลี้ยง จัดเตรียมสำหรับการทำเส้นด้ายสำหรับทอ
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 6 ที่ตั้งกลุ่มทอผ้าที่เป็นแหล่งศึกษาดูงานสำหรับผู้สนใจมาดูแหล่งต้นน้ำ
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 7 อุปกรณ์สำหรับทอผ้าที่เรียกว่าหลา สำหรับปั่นเส้นไหมใส่ในหลอด
แหล่งที่มา: ณีรัฐดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 8 ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา: ณีรัฐดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 9 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย
แหล่งที่มา: ณีรัฐดี รอดภัย 3 มีนาคม 2564

ภาพ 10 การแต่งกายชุดผู้ไทย ของบ้านโพน อำเภอคำม่วง ในงานสาธิตการทอผ้า
แหล่งที่มา: ณีรัฐดี รอดภัย 26 พฤศจิกายน 2563

ภาพ 11 การแต่งกายชุดผู้ไทย ของบ้านโพน อำเภอคำมวง
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย 26 พฤศจิกายน 2563

ภาพ 12 ชุดผู้ไทย ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่สวมใส่ได้ทุกโอกาส
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย มีนาคม 2564

ภาพ 13 แผนที่ตั้งบ้านผู้ไทย วัดวังคำ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพ 14 ภาพถ่ายทางอากาศภูมิประเทศ ตำบลสงเปลือย อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา :อินเทอร์เน็ต google earth เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2564

ภาพ 15 เือนผู้ไทย ภายในวัดวังคำ อำเภอเขาวง
แหล่งที่มา : ณีรัฐดี รอดภัย 31 มกราคม 2564

ภาพ 16 เือนผู้ไทย ภายในวัดวังคำ อำเภอเขาวง
แหล่งที่มา : ณีรัฐดี รอดภัย 31 มกราคม 2564

ภาพ 17 เฮือนผู้ไทย ภายในวัดวังคำ อำเภอเขาวง
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย 31 มกราคม 2564

ภาพ 18 บ้านชาวผู้ไทยบ้านนาวี ตำบลสงเปือย อำเภอเขาวง
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย 31 มกราคม 2564

ภาพ 21 ปลาต้มพริกที่ห่อด้วยใบตอง

แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

ภาพ 22 ตลาดปลาหนองหมาโน เส้นทางสหัสขันธ์-คำม่วง

แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

ภาพ 23 ปลาต้มตัว จากตลาดปลาหนองหมาโน เส้นทางสหัสขันธ์-คำม่วง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพ 24 ตลาดปลาหนองหมาโน เส้นทางสหัสขันธ์-คำม่วง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 4 ธันวาคม 2564

ภาพ 25 ปลาส้มฟักห่อใบตอง ตลาดปลาหนองหมาโน เส้นทางสหัสขันธ์-คำม่วง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 4 ธันวาคม 2564

ภาพ 26 การบรรจุภัณฑ์ ปลาส้มฟักจะนำไปบรรจุในถุงพลาสติกแทนการใช้ใบตอง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

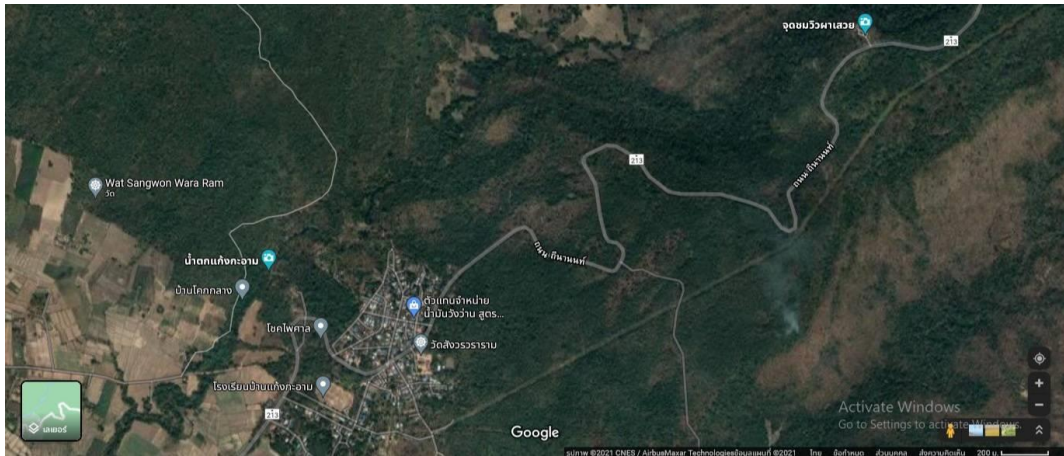

ภาพ 27 การบรรจุภัณฑ์ ปลาต้มฟักบรรจุในถุงพลาสติก/ใบตอง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

ยารักษาโรค บ้านแก้งกระฮาม ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ

ภาพ 28 แผนที่ตั้งบ้านกะฮาม ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพ 29 ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงสภาพภูมิศาสตร์ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ
แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ต Google earth เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ภาพ 30 การสัมภาษณ์ นายบุญจันทร์ ไร่สงวน
แหล่งที่มา : ณัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ภาพ 31 สมุนไพรพื้นบ้านที่เก็บรักษาไว้ภายในบ้านเลขที่ 169 บ้านแก้งกะฮาม
แหล่งที่มา : ณีรัฐดี รอดภัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ภาพ 32 ประกาศนียบัตรรับรองการเป็นหมอยาสมุนไพร
แหล่งที่มา : ณีรัฐดี รอดภัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ภาพ 33 สมุนไพรที่ใช้รักษาโรค ต่างๆ

แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2564

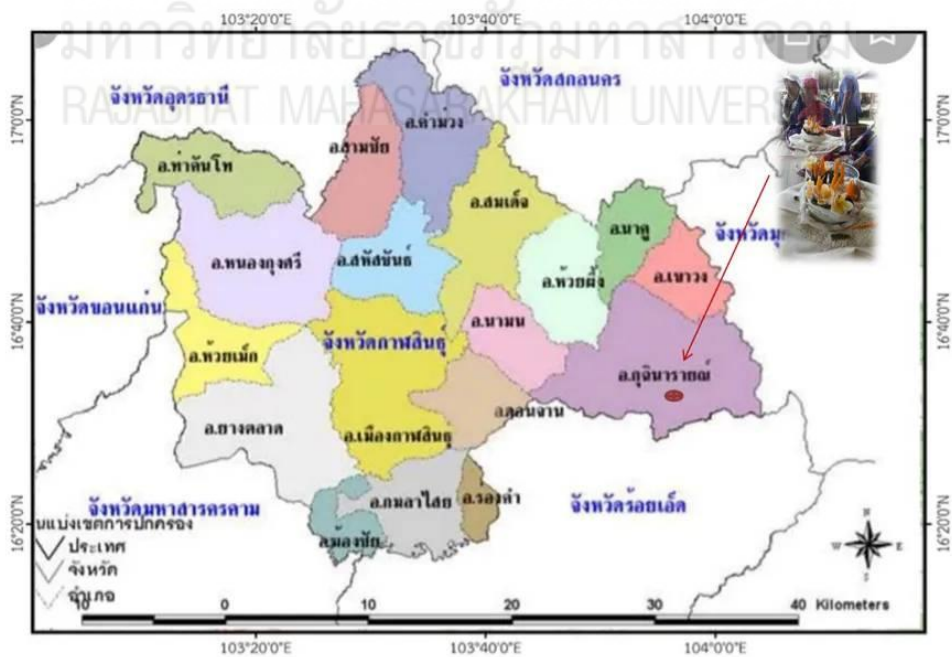
ภาพ 34 การต้มสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคปวดเมื่อย บำรุงร่างกาย

แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2564

ภาพ 35 ใบประกอบโรคศิลป์ สาขาการแพทย์แผนไทยของนายทองใส คงสมมาตร บุตรชาย
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ความเชื่อ พิธีกรรมเหยา บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์

ภาพ 36 แผนที่ตั้งบ้านโคกโก่ง โทมสเตย์ ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพ 39 เครื่องคายประกอบพิธีเหยาบ้านโคกโก่ง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

ภาพ 40 การสาธิตพิธีกรรมเหยา ต้อนรับนักท่องเที่ยว
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

ภาพ 41 ภาพการแสดงเหย้าต้อนรับนักท่องเที่ยว ณ ลานวัฒนธรรมของชุมชน วัดศรีภูซันต์
แหล่งที่มา: จากกองการศึกษาเทศบาลตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์

ภาพ 42 ภาพสัมภาษณ์นายธเนศ นุสนทลา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

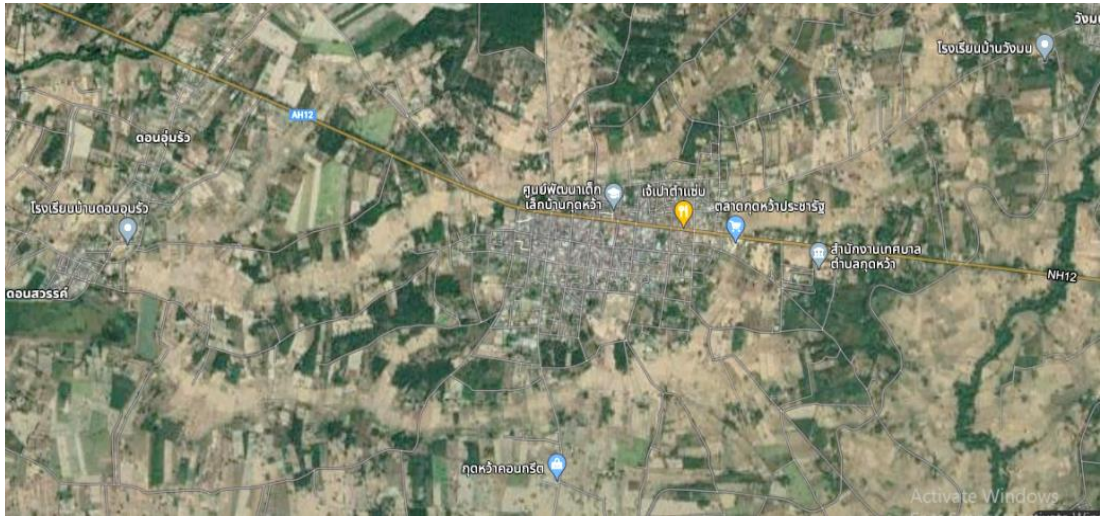

ภาพ 43 พิธีเหยาประจำฐานเรียนรู้ต้อนรับนักท่องเที่ยว
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาพ 44 ภาพถ่ายการต้อนรับหน้าป้ายทางเข้าศูนย์วัฒนธรรมภายในวัดศรีภูซันธุ์
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2561

ภาพ 47 ภาพถ่ายทางอากาศ ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ตgoogle earth เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2564

ภาพ 48 การประกวดขบวนแห่บั้งไฟ
แหล่งที่มาภาพ จากเทศบาลตำบลกุดหว้า

ภาพ 49 การประกวดขบวนแห่บั้งไฟ
แหล่งที่มาภาพ จากเทศบาลตำบลกุ๊ดหว้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

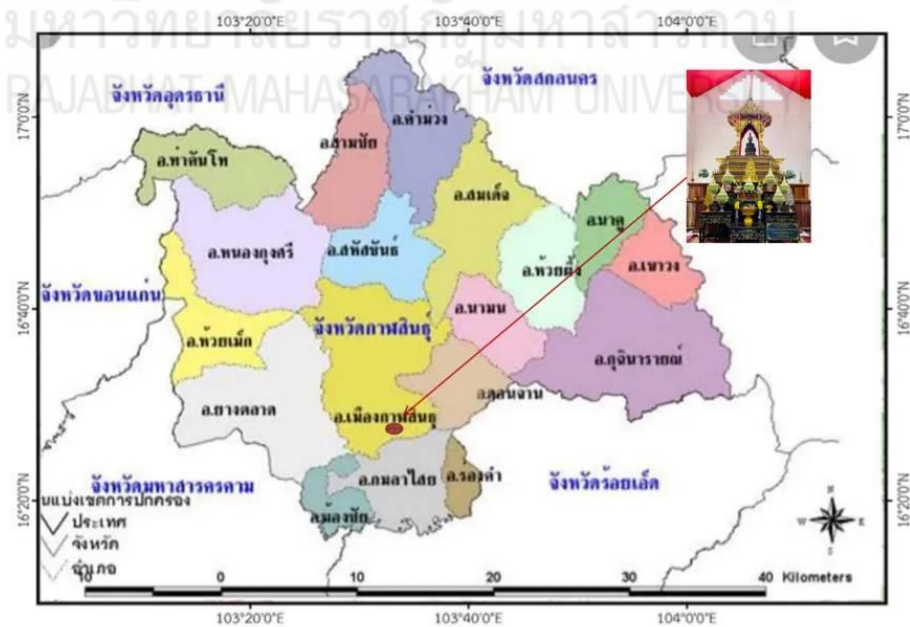

ภาพ 50 บั้งไฟตะไลล้านของชาวผู้ไทย
แหล่งที่มาภาพ : ณัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564

ภาพ 51 บั้งไฟตะไลล้านของชาวไทย
แหล่งที่มาภาพ : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564

หลวงพ่อดัง วัดกลาง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

ภาพ 52 แผนที่ตั้งวัดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

ภาพ 53 ภาพทางอากาศพื้นที่เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ต Google Earth เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ภาพ 54 พระพุทธรูปมารวิชัย (มาระวิชัย)
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2564

ภาพ 54 นายวินัย วิทยานุกูล ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ สรงน้ำหลวงพ่องค์ดำ
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2559

ภาพ 55 การอัญเชิญหลวงพ่องค์ดำมาประกอบพิธีเจริญพุทธมนต์
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2561

ภาพ 56 พิธียกมณฑปหลวงพ่องค์ดำจำลอง ประดิษฐานข้างพระวิหารหลวงพ่องค์ดำ
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2564

ภาพ 57 ภาพถ่ายป้ายวัดกลางพระอารามหลวง
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564

ภาพ 58 มณฑปที่ใช้ประดิษฐานหลวงพ่องค์ดำ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2529
แหล่งที่มา: ฌัฏฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2564

ภาพ 59 พิธีอัญเชิญหลวงพ่องค์ดำ ขึ้นพระวิหารฯ
แหล่งที่มา: ฌัฏฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2564

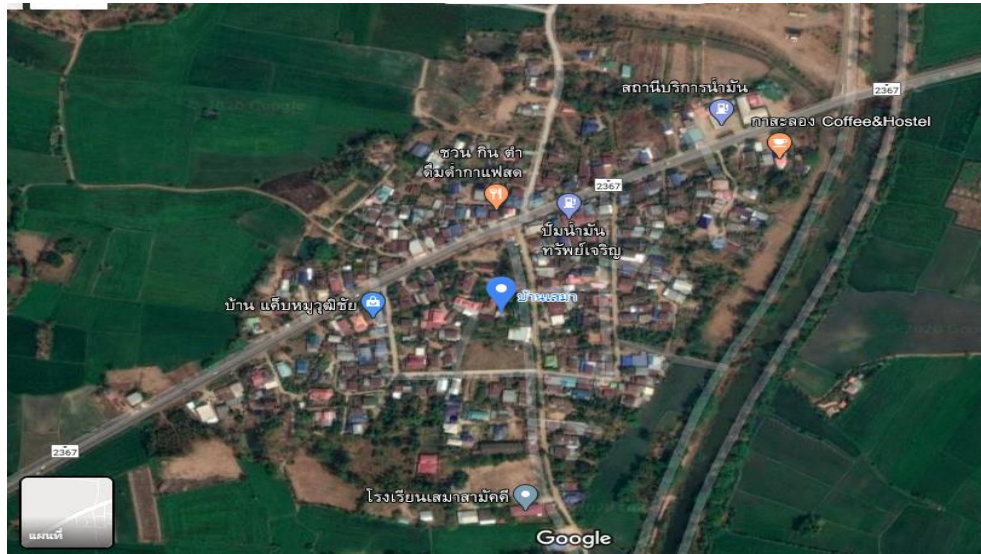

ภาพ 60 ภาพหุ่นน้อยแพรวา ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นทูตวัฒนธรรมของสภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองฯ
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2564

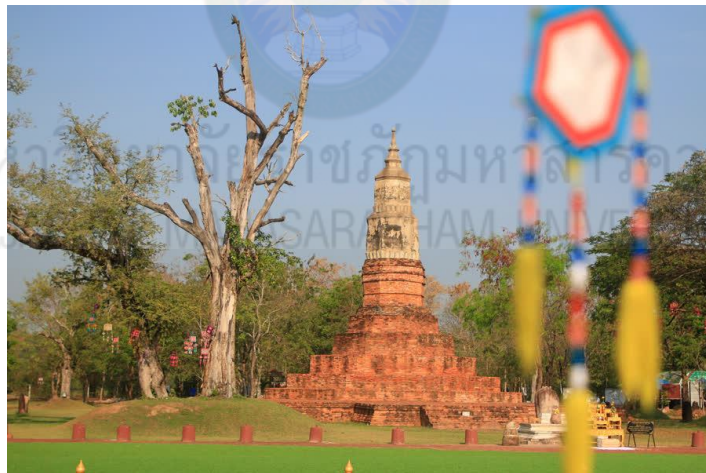
โบราณสถานพระธาตุยาคู อำเภอกมลาไสย

ภาพ 61 แผนที่ตั้งโบราณสถานพระธาตุยาคู บ้านเสมา ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย

ภาพ 62 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ต Google Earth เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ภาพ 63 โบราณสถานพระธาตุยาคู ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2563

ภาพ 64 เจดีย์ฟ้าหยาต ผลงานนายนิวัฒน์ ชินเสริม เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2562

ภาพ 65 เจดีย์นางเขียวค่อม ผลงานนายนิวัฒน์ ชินเสริม
แหล่งที่มาภาพ: ถ่ายเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2562

ภาพ 66 ภาพเจดีย์รายตั้งเรียงอยู่ทางทิศใต้
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2564

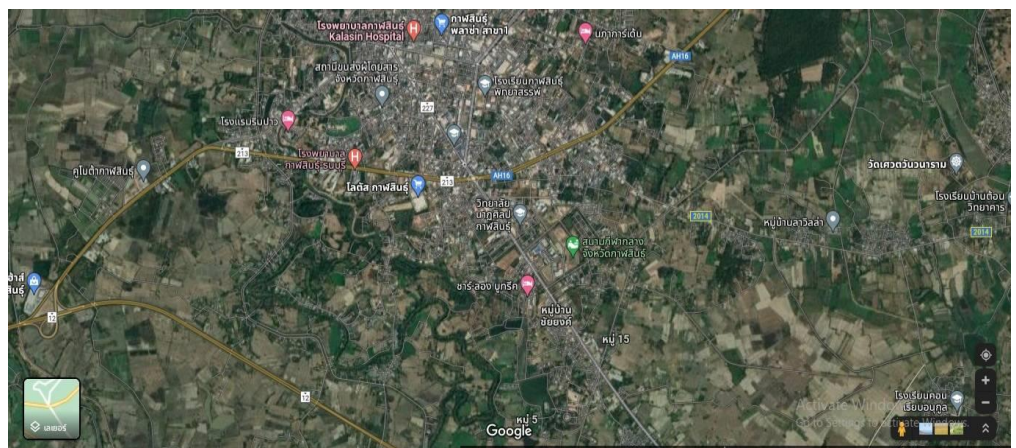

ภาพ 67 การจัดงานทะเลธง
แหล่งที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์

โปงลางกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

ภาพ 68 แผนที่ตั้งอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพ 69 ภาพถ่ายทางอากาศ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
 แหล่งที่มา : จากอินเทอร์เน็ต Google Earth เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564

ภาพ 70 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
แหล่งภาพ : จากหนังสือกาฬสินธุ์ 220 ปี

ภาพ 71 การจัดงานโปงลางและงานแพรวาจังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2564
แหล่งที่มา : อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2564

ภาพ 72 โป่งกลางใหญ่ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ตั้งไว้ที่วงเวียนหน้าศาลากลางจังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2564

ภาพ 73 โป่งกลางของที่ระลึก
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564

ภาพ 74 ไปงกลางของที่ระลึก

แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564

ภาพ 74 ไปงกลางที่ประกอบเสร็จแล้วรอส่งมอบลูกค้า

แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564

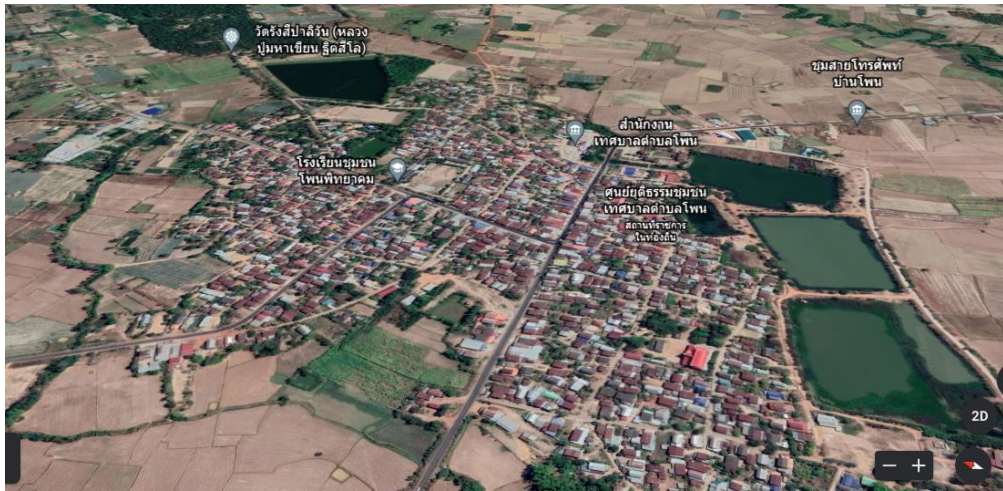

ภาพ 74 เตรียมไม้มะหาดสำหรับทำโปงลาง
แหล่งที่มา : ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
หัตถกรรม ผ้าไหมแพรวา อำเภอคำม่วง

ภาพ 75 แผนที่อำเภอคำม่วง แหล่งผลิตผ้าไหมแพรวาที่มีคุณภาพ

ภาพ 76 ภาพถ่ายทางอากาศตำบลโพธิ์ อำเภอคำมั่ง จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา: จากอินเทอร์เน็ต google earth เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564

ภาพ 77 นางคำสอน ศิลปินแห่งชาติ ปีพ.ศ.2569
แหล่งที่มา: ญัฐดี รอดภัย เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

ภาพ 78 นางสาวภาวิณี ดีปะติ ช่างทอผ้าแพรวาบ้านโพน
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

ภาพ 79 ผ้าแพรวาบ้านโพน
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

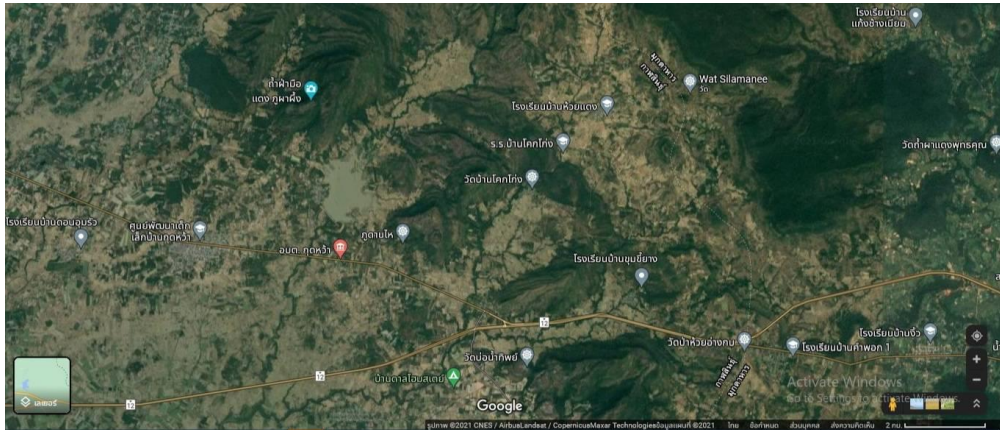

ภาพ 80 ร้านจำหน่าย ผ้าไหมแพรวาบ้านโพน
แหล่งที่มา: ณีรัฐดี รอดภัย เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2563

เทคโนโลยีพื้นบ้าน สะดุ้งใหญ่ อำเภอสหัสขันธ์

ภาพ 81 แผนที่ตั้งอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพ 82 ภาพถ่ายทางอากาศอำเภอสหชัยสิทธิ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
แหล่งที่มา: จากอินเทอร์เน็ต google earth เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564

ภาพ 83 ยอหาปลา กุ้ง ของชาวบ้านที่ยังมีใช้ตามลำน้ำป่าว
แหล่งที่มา: ณัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2563

ภาพ 84 สะดุ้งใหญ่ บ้านท่าเรือภูสิงห์ ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2563

ภาพ 85 กระชังปลาของชาวประมงในพื้นที่ตำบลภูสิงห์อำเภอสหัสขันธ์
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2564

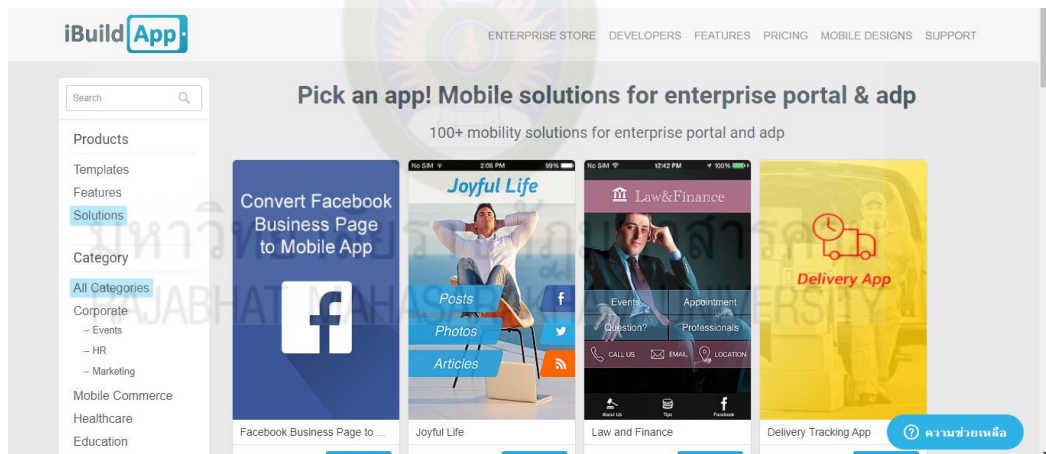
ภาพ 86 กระชังปลาของชาวประมงในพื้นที่ตำบลภูสิงห์อำเภอเสกษีสันต์
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2564

ภาพ 87 อนุสาวรีย์เจ้าเชียงใหม่(พระธรรมแห่งลุ่มน้ำปาว)
แหล่งที่มา: ญัฐวดี รอดภัย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2564

ภาพ 88 ร้านแม่แดงปลาส้ม บ้านท่าเรือกุสิงห์
แหล่งที่มา: อนุรักษ์ รอดภัย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2564

ภาพ 89 แอปที่ใช้ในการสร้างระบบสารสนเทศ

ภาพ 90 คิวอาร์โค้ด สำหรับการเข้าแอปพลิเคชันระบบสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพ 91 ระบบสารสนเทศผ่านระบบโทรศัพท์มือถือ Application

ภาพ 92 Icon Application